

09.69.894226

diag.
09, 6989
die

*Tidsskrift om Brand og Vandvæsenets Sager.
Tilligemed Inden og Udenrigske Stæders Historiske Efter-
retninger, om Gulebrænde, Udsluknings og Rødnings Midler;
samt
Tanker til Nøjere Eftertanke, om Hæus og Nærings-
Stændens, item Alimentations Væsenets Almenrjttigste
Indretninger, Grændede paa Tidshistoriens Aarbøger
[Lærens, 9. N.] 1ste Deel*

Kjøbenhavn Anno 1796

A. Pint. Sc.

~~09.6929~~

~~9.55~~

~~8~~

7221

Deres Kongelige Høihed
Kronprinds Friderich,

Fædrelandets Haab og Tillid,

Statens Ven,

Arbeidsomheds og Driftigheds Under,

Patriotismens Opmuntrer,

Retskaffenheds og Retfærdss Haandhæver.

Dem

Naadigste Kronprinds,

der har det store Kald, hvortil De fødes,

ideligt for Die;

der og har viist saadant i de uslyffelige Tilfælde,
 dette Skrift omhandler, — personligen iblant de
 flere Tildragelser ved store og udstrakte Ildsvaader:

Natten imellem 26.	Februarii		Aar 1794.
og 27.			
Nætterne imellem 9.	Januarii	}	Anno 1795.
og 10.			
	27. April		
	og 28.		
Dage og Nætter:			
Tredagen den 5.	} Junii.	}	Anno 1795.
Loverdagen = 6.			
Søndagen = 7.			
og atter			
Natten imellem 11.	October	}	
og 12.			

Ofres denne Journals 1ste Bind
 udi dybeste Underdanighed
 af

Forfatteren.

Forerindring.

At bidrage af alleryderste Bøje til det offentlige Vels sande Færd og Gavn, ved at forebygge Ildbrande og andre Udelæggelser, og tillige at man, naar de indtræffe, kan med Hurtighed, fuld Eftertryk og ved mindst muelig Skade faae Magten til at dæmpe dem, er en høi Patriot-Pligt.

Denne Kongelige Residensstad Kiøbenhavns Skræffelige Ildsvaader, især de i Februarii 1794, og Junii 1795, hvilke man ikke uden dyb Bølelse kan erindre sig, har tillagt ny Bøje til Bevæggrund for denne Pligt, og Almeennyttigheden vil vist nok og vinde ved den Hiølpsohmheds Aand, som i denne Henseende vises.

Fra Regjeringens Side var og er i denne Post allerede iværksat, og fremdeles gøres almeen-bekjendte kraftige Foranstaltninger og Anordninger, nu — i Hensyn til Brandforsikrings Væsenet, — nu i Hensyn til Brandforebyggelses og Dæmpnings Sæget, saavel fra Mekanisk og Chymisk som Politie Side til Gavn for saavel de danske Stater i Almindelighed, som Staden

den Kjøbenhavn i Gærdeleshed, hvilket en Kongelig allernaadigst anordnet Commission under 29. Julii 1795 nsiagtigen overveier.

De af Etatsraad og Finants-Deputeret Tetens udsatte opmuntrende Præmier for bedste Bevarelse paa de under Bedømmelse af Videnskabernes Selskab opgivne Priis-Spørgsmaale (S. 239, 242) vil useilbarlig fremlocke mange gode Afhandlinger om denne høistvigtige Materie.

Jeg havde tænkt at samle Materialier til Nytte for dem, der havde fuldkommen Styrke i alle Fag til at arbejde for disse Præmier, og paa denne Maabe er noget af denne Journals 1ste Deel fremkommen, og mere til de følgende udarbeidet; men Embeds-Forretninger med flere andre Omstændigheder have hindret at de ikke ere udkomne før, og altsaa nu tildeels, naar man agter paa bemeldte Hensigt, vel sildig, men jeg tør haabe, dog til Gavn. Ogsaa bedes Læserne erindre, at for saavidt Skriftet er en Samling af deels Estertanke værdige Data som ere indtrufne, deels Andres og mine egne Ideer og Forslage, ere de hensatte med Forfatternes egne Ord, og med Ansørsel af Kilderne hvorfra de ere tagne, undtagen paa de første Blade, hvor denne Citation er forbigaaet. — Man vil og finde adskillige hidindtil utrykte Archivstykker, Extracter og Tabeller der have kostet mig saare megen Møie, hvoriblant

de

de S. 81 til 138 med tilhørende Anmærkninger, og iblant hvilke, jeg uden at overdrive den Selvtillid enhver Skylder sig selv, ved nøie Kundskab om det man lader sig være om Hjertet, tør haabe vil findes væsentlige Bidrag til de almeennyttigste Indretninger og Politie Anordninger ic., hvilket er mit Ønske med hele Journal-Samlingen.

Omhyggelig har jeg tillige stræbt at give Samlingen al muelig Afverling. Dette er Aarsagen, hvorfor man vil finde Adskilligt, som uagtet det ikke henhører under Brand- og Vandvæsenet, dog henhører til Planen som Huus- og Næringsstænden og dens ufordrende Vedtænkksomhed vedkommende Data, saasom:

A. S. 102-109, 111-114 om bedrøvelige Følger saavel af Drukkenheds Last, samt Mangel paa Orden i Haandværks- og andre Næringsstænder.

B. S. 152-185 vil findes særskilte Mærkværdigheder til ei allene Kundskab om saavel Tidernes Aand, men tillige Politie-Lovene og andre Indretningers enten Styrke eller Svaghed i de af Verdens Dele, hvor udi de 3de Aaringer 1750 til 1753 ere ved Brand- og Vandflader samt Fieldskred, Pest og Oprør ic. ødelagt flere end 67,000 beboede Huse, og derved tillige over 200,000 Mennesker havt overordentlige Døds-tilfælde, foruden det videre som Recapitulatio-nen S. 186 udviser.

C.

C. S. 175 og 178 at Commissarier bleve i Aaret 1752. udnævnte i Paris for at jævne ved Forslig de i alle franske Provindser opkomne Tretter i nogle Religions-Stridigheder og Evistigheder.

D. S. 187. Anecdote om den hollandske Borgemeesters moralske Giæstebud i Haag, o. s. v.

Saaledes agter jeg og i de følgende, at have Die paa nyttige afvejlende Materier, og meget meget lig man iblant de adskillige Data til Fædrelandets sande Historie vil finde Materialier til at prøve Rigtigheden eller Urigtigheden af nogle af de Domme det engelske reisende Fruentimmer, Mary Bosstonecraft har tilladt sig om vort Fædreland i de trykte Breve, benævnte om sin Reise i Aaret 1785, har skrevet*), saavel som og at have Hensyn til det i den danske Atlas 2den Deel S. 74 ansøgte: „At da den reisende Baron de la Honton i dette Seculums Begyndelse agtede Kjøbenhavn for en af de Byer, som man i Europa kalder store og skjøne, var dog hvad som falder i Diet, ikkun lidet mod det nærværende. Imidlertid paatager man sig ikke at sige god for Opsyldelsen af Hr. von Justi hatts Spaadom, nemlig, at naar Kjøbenhavn i de følgende 30 Aar (fra 1758 da han var her) blev ved at gjøre samme Fremgang, vilde den i Skjønhed overgaae alle europæiske Stæder.“

Saa

*) See Professor Thaarups Archiv for Statistik, Politik 2c. 6 Hefte for 1796.

Saa vel som og velgrundede Oplysninger fra Moralitetens samt Huus- og Næringsstandens Side, angaaende det i benævnte Atlas 2den Deel S. 82. anførte Spørgsmaal „om Gavn eller Skaden af Hovedstædernes Tilværet. Engelsmanden har længe siden klaget at London, og Franzosen at Paris var bleven alt for stor, som at de truede Resten med Udelæggelse, ligesom dette ogsaa giver Anledning til desto mere Overmod og Overdaadighed 2c. der finder Grund i det menneskelige Sinds Forsængelighed, og deraf flydende uendelig mange Naasund 2c.“ Saaledes skrevet i Aaret 1764, og at Tidshistorien i de senere 32 Aar til nærværende Tid har givet os mange vigtige Bidrag til Fædrelandets Ære, Held og Gavn under den Monarkiske Regjering, det ligger vel klart for Verdens Øine, men neppe dog kan ansees overflødig at fremsættes efter Chronologiske Data, for at bestyrkes af offentlig Mening iblant den Mængde der ikkun i nærværende skrivende Periode læser det der trykkes efter Tidernes deels fordervede Smag imod saavel Religionen som Regjeringen, men ikke gjør sig bekiendt med de falske Vittigheder der blinder Folket.

Det er en uroffkelig Sandhed, som Dr. Theol. og Kongl. Confessionarius Bastholm tydelig beviser i sit Skrift *) med disse Ord: „At gjøre Ondt bør aldrig være

*) Tanker om vor Tids Fremgangs Maade for at befordre den religiøse Oplysning, S. 32. (Trykt 1796 paa Agent Guldendals Forlag).

være nogen Mand i Staten tilladt, og jeg kiender intet større Onde for Mennesket, end at man forvirrer hans Forstand og forstyrer hans Hjertes Roelighed." (Dette erklærer velbemelte Dr. Theologiae efter at have som een af Statens Religions-Bærere S. 29. sagt disse Ord); „Hvad mon Følgerne heraf naturligviis kunne blive? jeg seer ingen anden end den, at Almuen bliver forvirret, veed ikke mere hvad den skal troe, og hvem den skal tror. Den forkaster omsider alt og forvildes. Der bliver for den en Art af Anarchie i Forstanden og i Hjertet ic. ic."

Det kan aldeles ikke undgaaes at det jo maae falde enhver for sine Medborgeres Held og Væ agtpaagivende Mand meget krænkende, at læse og kiende iblant de hyppige Uge- Maanedes- og Kvartalstrister samt Dagens Flyveblade, sandsynlige Misbrug af den ved Reskripterne under 14. Sept. 1770 og 3. December 1790 ubi NB. sand velgjørende Hensigt tilladte Trykke- og Skrivefrihed." Det siger sig selv, at da adskillige af deslige Blade, fra visse vor Tids Fritænkere's Side ikke kan have anden eller ringere Plan, end Forandring af den herskende Religion og Regiering i Staten, maatte det og være dem ikke umagtpaaligende at vorde læst og declameret iblant den læsende og selvtænkende Deel iblant Folket. At Publiciteten i og for sig selv er et virkeligt Værn imod Usurpationer og andre Undertrykkelser imellem

Mand

Mand og Mand, og altsaa et virkeligt Gode, som en Tilflugt for den Ukyldige enten undertrykte eller forfulgte, den Sandhed har jeg aldrig nægtet min Overbeviisning, ved at have frimodigen fremsat mine Tanker om Misbrugene af Trykke- og Skrivefriheden. At den fornuftige og veldommende Deel af Folket indseer vist nok det fine og listige Sprog under allehaande Indskædninger kan ikke være underkastet Tvivl; men hvor uberegnelig et Tab er ikke den saare vigtige Indskudelse som Misbrugene have deels paa Embeds, deels Haandværks, saavelsom i Almindelighed Huus- og Næringsstænderne, hvorunder Skole- og Opdragelses-Væsenet iberegnes. Bores lærde Bastholm siger rigtigheden og høist estertankeværdig i nærværende Tid, disse Ord: „Af den Smitte Mennesket har saaet i sin Ungdom, enten ved Forældrenes Fordomme, eller ved en urigtig Underviisning i Skolen, maae der altid blive noget tilbage.“ (See Velbemeldes Tanker om vor Tids Fremgangsmaade o. s. v., trykt 1796). Og som dog ere og blive Grundstøtterne for de nærværende og tilkommende Tider; thi ved Kildren i Sielen efter at høre agtværdige Mænd calumnieret fordi de have til Frelse paa hiin store Regnskabsdag strængeligen vogtet sig for Yndest af Verdens herskende Sværmerie, maae nødvendigen følge fordervet Tankemaade, der igien foranlediger fordervede Sæder, hvilkke forplante sig som al anden ukrudmæssig ned-

lagt

lagt Sød, hvis Indhøstning ikke kan blive god, men altid maadelig og stet i hvor meget den end harpes efter den ældre og nyere Methode *). Af Bevistligheder

*) Udi eet den 14. Mai 1796 udkommen anonymt Blad (i Anledning af Dagens Tvistigheder) kaldet Eet halvt Pund Røpe o. s. v., siges meget rigtigene S. 1, 5 og 6 disse Ord: „Det Sammensurium af Religions Spot, Pasquiller, Gottiser, Persiflage, og hvad veed jeg alt som er udkommet under Navn, Aristokraternes Catechismus, have givet Anledning til stor Allarm re.“

Ikke skriver jeg for dem der fornægte Fornuften, sætte deres Hjerter i Miskredit, og deres Sieløevner i et ufordelagtigt Lys, klammes med enhver der er af modsat Mening, stælder, og paa den uforstandigste Maade forhaaner værdige Mænd i Staten. Disse pirrende Gottiser, denne Gave til Bagvaskelse læses med Begierlighed og hemmelig Glæde. De værdigste og retskafneste Mænd have aldrig manglet Fiender, der have optaget saadant med største Beundring og Fornøielse; men tag det bort, og viis os saa det vittige, kraftfulde, det beundringsværdige som denne Piece har Ord for. Er det nogen Fortieneste eller Bittighed paa anden Mands Bekostning at gjøre sig lystig?

Man har længe arbeidet paa at sonderstide Religionen, fordi man hemmelig erkjender i den,
uden

der for denne frimodige Mening, ifølge min Overbevisning vil findes adskillige iblant Anmærkningerne ved denne Journals summariske Indhold S. XVIII.

Hvorvidt denne 1ste Deels Afsetning vil holde mig skadesløs maade tillige bestemme Tiden, naar de senere

uden at torde være det offentlig bekiendt, det stærke Baand, der holder Tøileløshed, Borger-Ufsindrig-
tighed og Herkesyge inden sine tilborlige Grændser. Brister det engang, efter de idelig gientagne heftige Rusk man har givet det, saa gaaer ogsaa med dette Brud, den liden Deel af Menneskelighed, der endnu er tilbage, for evig til Grunde. Saa er den Tidspunkt kommen, med hvilken Genierne vil indbilde os, at den gyldene Lighed og Frihed, (deres skionne Bærk) skal lykfsaliggjøre Jorderige. O! Forsynet spare dog Mennesket for det Diebst, hvori de vil forbaude at de ere Mennesker. Thi det skal blive Frugten. Den Rolle som har gjort saa stor Sensation i vort Aarhundrede, og opvakt saa mangt et tomt Hoved og Hierte til en falsk Patriotisme, er endnu ikke udspillet, eller kommet saa vidt, at vi have seet Knuden opløst. De Frugter, som allerede ere indhøstede, skal ikke opvække det Ønske i nogen ædel, retskaffen og menneske-
fierlig Varn, at den samme Sæd maatte udsaaes i hans Ager. Men nok herom. (Saa vidt af oven-
meldte anonymiske Blad).

nerede Dele maatte udkomme, og derved at opfylde den
 paaliggende Pligt efter mueligste Evner,

Kiøbenhavn den 24. Mai 1796.

C. Pontoppidan,

Jusitsraad og Raadmand, Tilforordnet udi den
 Kongelige Grønlandske og Færøiske Handels
 Directions-Commission, samt i Realisations
 Commissionerne for den forrige Kongelige
 oetvøierede Handel paa Island og Finmar-
 ken 2c. 2c.

Sum

Summariff Indhold.

No.	Side
I. Ildsbaadet at dæmpe paa en behændig Maade	1
II. Brandstigers Opfindelse i Peterssborg, hvis Fortrin bekræfter i, at de ikke behøve at sættes op til en Muur, men derimod lige op i Veiret, hvor Sproitens Brug det udfordrer	2
III. Træhuse at gjøre Brandsrie ved simpel Spækning efter et i Engelland anstillet Forsøg	3
IV. Vand- og Brand-Spandes Forsærdigelse, til let Priis, af Straa, stødte Teglskeen og Beeg m. v. (til Brug i Landsbhyer)	4
V Brandsrie Straatage, opfunden i Nørrig	5
VI. Brandsproiters Opfindelse uden Læder, men Zugen, eller Cylinderen af blot Messing og dog at kunne anbringes af færre Mennesker	6
VII. Ildsluknings-Maskine i Form af Sproitepumpe ved Vandmængdens Anskaffelse (opfunden i Toscana)	7
VIII. Byildens Antændelse i Lørdensveir at afværge m. m. Eildragelse om 3de Kirkes Afbrændelse i Tronhiems Stift ved Byild paa en og samme Dag i Maret 1770	7-10
IX. Selvantænders Muelighed (efter anstillede Forsøg) fra 10 forskjellige Vare-Sortementer,	ved

No.	Side
	ved uagtsom Bevaring i Huse og Skibe; Til- dragelser desangaaende saavel i Krigsskibe som Magaziner m. v. " " 10-14
X.	Ildbrands Udbredelse at forebygge ved pulverise- ret Potaske i Vandet ved Sproiternes Brug 15
XI.	Træbygningers Sikkerhed imod Ildbrande at foranstalte (efter et i Tydskland og Rusland anstillet Forsøg) " " 16
XII.	Brandfrie Straatage at indrette samt tillige Straatagets Bevarelse fra Forraadnelse 17-18
XIII.	Ildslukningsmiddele i Skorstene og Kaffelovns- Rør ved 3 a 4 Løg, item Salt, til Ildluens Dæmpelse " " 19-20
XIV.	Selvandtænders end videre Muelighed (See No. IX.) til Brandstade, ved uagtsom Be- handlingsmaade med Malttørring, Klæde-Op- læg, item i Pakhuse hvor Hor, Hamp, Blaar og destlige bevares (efter anstillede Forsøg) 21-25
XV.	Bygninger at sætte i Sikkerhed for Ildbrande ved det af Admiralitets-Medicus Gaze opfund- ne Steen-Tavler (efter Forsøg 1786) 26
XVI.	Forholds-Mealer (i 10 Posler) af Brandmajor Preisler for Brandfolkene i Aaret 1734, om Forholdet ved Branden og Redskabernes Con- servation; med Anmærkning 1796 " 27-34
XVII.	Opfindelse i Wien udi Aaret 1783, til at giøre Bygninger aldeles brandfrie, ved en Composi- tion at overskygge Husene med, samt Betænk- ning af Chymicus Hr. Justitsraad Müller i Kiøbenhavn 1795 om sammes nyttige Anven- delse

No.		Side
	delse og hvortil bormholmsk Leer findes af for-
trinlig Bonitet 2c.	35-41
XVIII.	Ildslukningsmidler og Brand-Anstalter an-
gaaende: 1. Ved lette Galdorre af Jern; 2.
ved Jernspield i Skorstenene; 3. ved Antæn-
ses-Maade med at udbrænde Kaffelovns- og
Skorsteensrør; 4. Et forsøgt Middel til at
forekomme Ilden fra Huustaget ei at gaae
ned i Bygningen; 5. Om det i Sverrig op-
fundne Ildslukningsmiddel af v. Aken; 6 Om
Taatagelses-ved Sproiternes Indkøb; 7 Om
Eitberedelses-Maaden af Sluknings-Materien
ved pulveriseret Alun og Beunrodt; 8. An-
gaaende den i Maret 1794 paa Amager anstil-
lede Prove af det Akenke Ildsluknings-Middel
m m., af Prof. og Stadsconducteur Nawert	42-54
XIX.	Maskiner opfundne i Wien til Vand's Anskaffelse
ved Ildbrænde, og Moser at udtørre	54
XX.	Bandmaskiners Opfindelse, hvorved i syv og en
halv Minut bringes 30 Spande Vand til 29
Pompehoe i Høiden	55
XXI.	Evende til Ildslukning og Vand's Anskaffelse op-
fundne og lidet bekostelige Maskiner i Hang og
Hamborg	56
XXII.	Drykværkets første Anlæg og Bekostning ved
St. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn i Maret 1734,
og sammes Virkning, ved anstillet Prove, til
3 Tønder Vand i eet Minut, m. m.	57-58

No.	Sibe
XXIII. Brandsprolter, Brandspande og Brandfigers forbedrede Indretninger af Brandmajor Wolmeister i Kiøbenhavn, under A. B. C.	59-64
XXIV. Vigtig Opfindelse at tilberede Væder til Brandredskaber o. s. v., saaledes at ingen Vædse kan trænge derigennem	65-68
XXV. Composition, hvorved Træ kan præpareres at imodstaae Ilden til en betydelig Grad til Sikkerhed for Ildsvaade ved Tagrender ic. ved gamle og nyere Bygninger	69
XXVI. Høe (vaad) i Huse, Ildbrands Tildragelse derved	70
XXVII. Brandskade fra Lynild at afærge ved en 15 Rod høi over Taget anbragt Jernstang	70-71
XXVIII. Redningsmidler (3de) med Hensyn til de uslyfkelige, som i Ildbrands Tilfælde maa springe ud, under A. B. C. med Anmærkning 1796.	72-73
XXIX. Selvantændelse af Souda eller Lougasse i Pakhuse, hvorved i Maret 1785 opkom en ødelæggende Ildbrand i Christiania	74-76
XXX. Ild- og Dampe-Machiner angaaende	76-80
XXXI. Tabellarike Efterretninger for 10 Aar fra 1770 til 1779, om de i danske og norske Kiøbstæder (Kiøbenhavn undtagen) og Landsbyer indtrufne Ødelæggelser, med Antallet af afbrændte Gaarde, Huse, Kieker, Møller, samt derved uslykkeligviis indebrændte Mennesker	81-82
XXXII. Forklaring over de 26 nærmeste Foranledigelser til Brandskader og Ødelæggelser ved de udi 10 Aar opkomne Ildbrände fra 1770 til 1779,	hvor

No.	Side
	<p>hvorved er afbrændt i danske og norske Kiob- stæder og Landsbyer circa 1200 Gaarde og Huse, 4 Kirker 17 Præstegaarde, 12 Møller og 19 Ladegaarde m. m., samt 32 Mennesker derved ynksom omkomne ic tilligemed 3de An- mærkninger 1796 desangaaende</p>
XXXIII.	83-92
	<p>Recapitulation over den summariske Indhold af de udi Kiøbenhavn indtrufne betydelige og mindre ødelæggende Ildsvaaders Antal aarlis- gen fra 1749 til 1795, med Anmærkning 1796</p>
XXXIV.	93-98
	<p>Forklaring over de, ifølge Staden Kiøbenhavns Brandsektions-Protokoller opdagede 53 For- anledigelser, som nærmeste Aarsager til de indtrufne Ildsvaader (og altsaa i alle Byer høifsigtigten at forebygge) at have havt Oprindelse fra de (for den største Deel) ulov- lige Handlinger, som efter alphabetisk Orden ere anførte; tillige med nogle Oplysninger og Anmærkninger til at forebygge saadant for Fremtiden ic. ic.</p>
XXXV.	99-139
	<p>Eildragelser i 3 Maaneder af Aaret 1779, med uheldige Brandfader af Krudt, og hvor- ved tillige 359 Mennesker have sat Livet til (som vigtig Bidrag til Forsigtigheds-Reg- ler)</p>
XXXVI.	140-142
	<p>Forklaring over Kiøbenhavns Vandværks Ildensværker, ned Spring- og Pompebandet i Aaret 1738, med Anmærkning 1796</p>
XXXVII.	142-148
	<p>Angaaende den omkring St. Jørgens Søe ved Kiøbenhavn, paa dens Dæmning og De- cering</p>

No.		Side
	cering faldende Græsnings conditionelle Overdragelse m. m.	149:150
XXXVIII.	Kongelig Gave til Kiøbenhavns Brandvæsen af 13 store Slagpomper	151
XXXIX.	Bidrage til Tidshistoriens værdige Estertanke, og angaaende Brand- og Vandflader, samt ullykelige Tildragelser ved deels Nordbrænderie, Stormveir, Vandflod, Jordskielv, deels Fjeldfred, Pnyild, Pest o. s. v., udi de 3de Aar 1750, 1751 og 1752, med nogle Anmærkninger indeværende Aar (1796) *)	152:194
		XLI.

*) Anmærkning. Naar man bringer sig i Tænker at forrige Commiteret i General Land-Oeconomie og Commerce-Collegium nu afdøde Statsraad Marfeldt tilsoiede i sin for nogle Aar siden udgiven Afhandling om Kornhandelens Frigivelse, den i alt uimodsigelige Erindring „at naar Kongens Huus brænder, bør man jo raabe Brand! Brand!“ Saa vil det være ikke mindre nødvendigt her at tilsoie nogle Ord til Oplysning og Styrke for ovenstaaende Materies Indhold, for saavidt Huus- og Næringsstandens retsindige Orden ved god Tænke, og Handlemaade fra Moralitetens Side egentlig angaaer saaledes.

Kiøbenhavns Adresse, Contoirs Efterretninger for d. A. (1796) No. 104. bekendtgjør under 29. April: „At fra Pressen er udkommen No. 5 af det periodiske Blad, kaldet, Jerusalems Skomageres efterladte Papirer, hvis Indhold udgør til Lyden disse Ord: Anarchie bedre end Tyrannie; udi Bladet læses vel Side 34 „Tyrannie er altsaa det Modsatte af Kongedømme. „Anarchie er derimod den Forsatning hvori Lovenes Baand er løst, og de Gode kæmpe med de Onde om Overmagten“ I Slutningen af bemeldte Blad læses S. 40 disse Ord „Derfor ender Anarchie sig gierne i en om Menneske-Rettigheder værende

No.

Side

XLI. Kiøbenhavn's Brandvæsens Etat den 1. Januarii

1796 med Anmærkninger

195-200

XLII.

„nende hoiflykkelig Republikansk Forsyning“
 Genere er og udkommet No. 6 af samme periodisk
 Blad, hvis Text er disse Ord „Han bespøtter Gud,
 „han oprører Folket, Pharisæerdomme om Jesus,“
 og hvorudi S. 43 siges: „Derimod have Præster om
 „Gud lært mange affkyelige og latterlige Sætning-
 „ger, men dette kan jo o. s. v.“

Men saa meget man nu end fra Moralitetens
 Side bør være forviffet om at Forfatteren der skriver
 under sit Navn, og er bekjendt iblant Stadens academi-
 skke Borgere som en Mand, Forsynet har begavet
 med udmærkende gode Talenter, aldeles ikke har
 villet forsætteligvis overtræde de danske borgerlige
 Love i den Kongelige Foundation for Universtitet, der
 iblant de flere Vokser byder disse Ord:

„At de (academiske Borgere) bør i deres Stude-
 „ringer, Flid og Forhold vise sig som det som-
 „mer dem, der dyrke Videnskaberne, og berede
 „sig til Statens Embeder.“

Saa lidet skulde man og forvente i vore opkla-
 rede Tider at læse de i benævnte 2de Blades Num-
 mere værende deels Paradorer, deels Irrelshs for
 alle Kortsynede, saasom den forstandige Mening er
 (saa at sige) angrebet af Phantaste, efterdi sand og
 gavnlende Oplysninger forudsætter Virkeligheder
 og Originaliteter i alt, og ikke blindende Raqvetter,
 udsprungne fra een eller anden Mine, hvorved den
 Mængde Kortsynede kunde udsættes for Fare i Tænke-
 og Handlemaade, thi jeg forudsætter hvad jeg bør,
 at Forfatterens Hierte ingen Deel kan have i Mis-
 fornøielse af at være iblant Europas allerlykkeligste
 Borgerklasse, og det kunde vi jo dog her i de Danske
 Stater med Sandhed og Grimodighed sige, uden at
 beskylides af enten Smiger eller Kortsynhed, saasom
 nærværende Verdens-Historie saa haandgribelig min-
 der os fast hver-Posfdag desangaaende. Men hvortil
 deslige mystiske, og ikke ægte, altsaa vægte Sætning-
 ger, samt Declamationer i halvarkvis ugentlig at
 pros

XLII.	Extract af Brand Directeur Jures Protocolation angaaende de i VII Aar indtrufne 60 Ildsvaader	
-------	---	--

provisionere den læsende Deel af Folket med? Er det saa, at deslige smaae Portioner ere mere bundne til Ihuskommessen end naar de er indførte i ordentlige Bøger af de flere Art, hvilke ikke falde under saa almindelig en Læsning? især her i Staden, hvor saavel hendes Naade Frue Minerva, som Frue Fama ikke altid staae i den bedste Harmonie med Frue Veritas og flere til Selskabets gode Orden høistvigtige Conversations Yndlinger; hvor ofte bliver ikke desliae Klæbeblade usfordoelige, og foranlediger Avind, Ringrægtelse og yderste Mistillid til offentlige Indretninger? om hvilke enhver Betrænkende dog bør tilstaae den Sentens rigtigst; Betragt det Hele, og døm ret.

At jo Forfatteren til de her omtalte periodiske Blade maae være i Besiddelse af *Edelmodighed* som dansk academisk Børger, især imod sit Fædreland, derom bør jeg ingen Tid tvivle, uagtet jeg skriver denne Anmærkning imod Bladene. Altsaa kan og bør man billigen forvente det han i Estertiden, ligesom A 1724 den danske Spectator No. 32 S. 302 erklærer disse Ord om *Edelmodighed* „at den er en stor Dyd, og med mindre jeg bedrages forklarer jeg samme ved en *Færdighed* i at foragte ugrundede Beskyldinger imod mine Medmennesker.“ Resultatet maae altsaa nødvendigen blive dette, at Hr. Forfatteren af oftrørte Blade, har neppe udgivet dem til Publicitet for sit eget Fædreland, efterdi han fuldkommelig føler og paaflionner, at man under det danske Monarchies retfærdige Regiering leber lykkelig, og maae afsthe enhver Forfatters høistutilbørlige og lovstridige Grillfængerie (blant den danske Literatur. Ved Kundskab om *Tidshistoriens* Aarbøger, og hvorfra ovenstaaende No. XXXIX. er et Uddrag for Aarene 1750-1752, med Anmærkninger om *Eidragesser* 1795 og 1796, rober adskillige periodiske Blade tillige, at deres Forfattere ikke med lige *Lænkemaade* kan tilhøre (uden

No.

Side

der i Kiøbenhavn fra 1694 til Udgang 1700
med Anmærkninger 1796, samt Forslag til nye
og

(uden efter foregaaende Voenitense, Bod og Bedring)
de danste Staters borgerlige Rettigheder, efterdi en-
hver dansk og norsk Mands ældgamle og velgrundede
Seytens er lydende saaledes :

En Borger som sin Andeel tager
Bed dristig Dom og Overlæg,
I Statens ham for høie Sager,
Med Rygger mod sin egen Væg.

Er ei saa god, som den der tier
Dg ifkun taler lidt om Kria,
Men, naar det kniber, viser sig
Dg slaer, saa det paa Fienden svier. *)

Men hoistbeklageligt, at det forholder sig aldeles
rigtigt som læses i de 3de sidste Aars Skrifter.

Mar 1794. „Vor Tid (siger den lærde og frimodige
Autor Geheimeraad Guldberg i sine Anmærk-
ninger ved Oversættelsen af det nye Testamente)
„ er fied af det Virkelige, af det Sande,
„ af det Gode, af det Roelige, endog fordi
„ det er gammelt; den higer efter Mueligheder,
„ yngler uden Ophor Digte, letrer for sig
„ selv med forvoven Dvsund, saer Dndt og
„ Forvirrelse, sværger paa, at af den Gød
„ skal opstaae en aldrig seet Velstand, og den
„ vil skabe sig en nye — i alle Ting nye Verden.“
Sandhed er det ogsaa som Professor Lode skr-
ner: at St. Johannes Aabenbaring er en Hjørnes
stolpe imod Bantroe.

Mar 1795. Udi Kiøbenhavns Universitets Journal
4de Hefte S. 189, staer Professor Baden (ved
at anm. lde de af Siellands Stifts Biskop Hr.
Doct. Valle udgivne Taler ved Præstevælseser):
„ Imedens vore fleste Religions Lærere, ubekom-
„ rede og roelige ved Forjættelsen om den faste
„ da

*) Seavide jeg veed, er Borgemeester Dredahl i Tron-
hem, Forfatter til denne i poetisk Stil fremsaede
Sandhed.

No.

Side

og forbedrende Indretninger uden Udgifternes
 Forogelse, under Lit. A. og B.

201-212

XLIII.

„ og uroffelige Klippe, hvorpaa Christi Kirke er
 „ bygget, see til, at Christendommen fra alle
 „ Kanter bestormes, af de frækkeste og meest
 „ umoraliske Mennesker, der under Skin af at
 „ tale Fornuftens Sag imod Overtroe og at
 „ ophoie Jesu Være som den største Philosophs,
 „ nedsætte hans Person til Laikenspillerens og
 „ Bedraaerens foragtelige Klasse, vaager Sjel-
 „ lands Biskop paa sin vigtige Post, og, uden
 „ enten at lade sig skrække ved Pasquiller og For-
 „ haanelser, eller bedaare ved Postaler og Be-
 „ rømmelser, lader ingen Leilighed gaae forbi,
 „ som hans Embede giver ham, til at forsvare
 „ Biblens, som Christendommens Grundvolds
 „ Auctoritet imod de tvungne og ofte imod al-
 „ sund Menneskeforstand skodende Fortolkninger,
 „ som Christendommens Fiender ville paatvinge
 „ den, for at lempe dem efter deres Fornuft-
 „ Religion, og sætte denne paa Thronen o. s. v.“
 1796. a) Udi den af Doct. og Prof. Hansen udgivne
 Afhandling: Noget om Almue, Skoler ic.,
 læses i 1ste Kapitel: „Hvo som med Opmerk-
 „ somhed betragter vor Tidsalders Tænkemaade,
 „ vil let bemærke, at der i Europa er en Gæ-
 „ ring, som bebuder betydelige forestaaende For-
 „ andringer med Menneskeslægten. I nogle
 „ Stater er denne Gæring saa brusende, at
 „ den forfærder og bedrøver Menneskevennen,
 „ ved at see de haarde Midler, af hvilke Forsy-
 „ net maae betiene sig, for at opvække Menne-
 „ skene af en Dorsked, i hvilken de enten
 „ ved Letsindighed, eller fiendig Egennytte ere
 „ nedstunkne. Mange af de lykfsaliggjørende
 „ Frugter, hvilke denne Gæring kunde frem-
 „ bringe, naar den af de Bises Kundskab og
 „ ædle Hensigt var bleven ledet og anvendt, sav-
 „ nes dersore; meget Godt hindres, opsluges
 „ af disse turbulente Bevægelser, som ellers ville
 „ have

No.

Side

XLIII. Advarsel ved Placat i Bergen, om ildfængende
Materialier at besogte i Værkstederne, og som
til

1796 b) Hr. Confessionarius Dr. Bastholm anfører
i den nylig udfomne Afhandling, kaldet: *Ean-
fer om vor Tids Fremgangs Maade*
for at befordre den religiøse Oplys-
ning, S. 4, disse Ord: „Her kan, her tør,
„ eneste Religions Sandhed skal forgaae, at en
„ hed kan ikke forgaae. Den er evig og ufor-
„ anderlig, som Gud selv, af hvis uendelige
„ Forstand den haver sin Fødsel. Kan Sand-
„ hed end for en kort Tid ligesom omtaages, saa
„ kan den dog aldrig ganske udslukkes. Jeg fryg-
„ ter derfor ikke for Sandhedens Undergang;
„ jeg frygter ikkun for, at, ved den Frem-
„ gangs Maade som i vore Tid er bru-
„ ges for at befordre den religiøse Oplysning,
„ de gode og retfærdige Christnes Koelighed, saa-
„ vel Forstandens som Hjertets Koelighed for-
„ styrres, uden at vinde det mindste, hvorved
„ denne Koeligheds Tab kan erstattes. Jeg
„ frygter, som jeg sagde, ikke for Sandhedens,
„ men jeg frygter for Moralitetens Under-
„ gang. Thi, intet er almindeligere, og intet
„ mere bekræftet af Erfarenhed; end dette, at
„ den som først begynder at forkaste en Reli-
„ gions Mening, efterhaanden forkaster den
„ anden, hastig derpaa den tredje, omsider det
„ Hele, og nu endelig river han sig ogsaa løs
„ af alle Moralitetens Baand, og betragter
„ Dyd og Last med samme Letsindighed som hans
„ forrige Religions Meninger. Midere, „at
„ den Maade, paa hvilken man i Danmark
„ gaae frem til at befordre den religiøse Oplys-
„ ning, er hos endeel Forfattere ledsaget med
„ megen Letsindighed, derpaa kan ikke tvivles,
„ da

til en almindelig nyttig Regel i alle Støbstæder
 behørende (under §§ 1. 2. 3. 4.) 213

„da man haver Beviserne i Hænderne, og, at
 „Forfatternes Paktindiahed først meddeler sig i
 „det mindste en stor Deel Læsers Forstand, og
 „derefter gaaer fra Forstanden over til Hjertet;
 „derpaa kan vel ligesaa lidet tvivles, at Læserne
 „seer heraf hvorfor jeg skriver. Det er mig om
 „mine Medmenneskers Sinds Koeliathed og deres
 „Moralitet at giøre.“ (See videre S. 5).

1796 c) Hr. Biskop Doct. Schönbeider erklærer
 „tillige den frumodige Sandhed (i Tale 1796 holdt
 „den i det norske Videnskabers Selskab i Chron-
 „hiem paa Hs. Majestæt Kongens Fødselsdag, om
 „de nye Tænkere og Reformatorer i Religions-
 „og Regierings-Væsenet): „At de fleste forvilde
 „sig i Spidsfindighed, som er Skallen af den
 „Kiærne, de skulle søge. Imidlertid er der en
 „Philosophie som virkelig kan opnaae dette store
 „Diemaal, og som derved kan skaffe vor For-
 „nuft sand Værd; en Philosophie, som er for
 „hver Mand, for alle uden Forskiel af Skole-
 „methode, af Lærd eller ulærd Opdragelse, uden
 „Forskiel af Levemaade, Stilling i Verden, den
 „Forsnyet har anvist os uden Forskiel af Mand-
 „ eller Qvindskion. Denne Philosophie er For-
 „nuftens virkelige Dyrelse, dens Veriæelse med
 „Kundskaber, dens Qvelse til Færdighed at føre
 „sig dem til Nytte. Men den Fornuift, hvis
 „Dyrelse vi her ville anbefale, er ikke den, som
 „de nye Tænkere ville giøre sig egen, som giør
 „Paastand paa Keenhed for utydlig og sand-
 „selige Ideer, paa Visshed og Ufeilbarhed i sine
 „Gutninoer. Mon det ikke skulde blive os
 „Værd og Lykke nok, om vi, isteden for en
 „Fornuift kunde erholde sund Fornuift
 „til vores Eiendom? Tillader mig ædle og
 „ærede Forsamlina! at bringe denne Sag for
 „Eders Vals og Kiendelse. Vort Møde har i
 „Dag en Hæderlighed og et Ynde, som med Væ-
 „redig

No.

Side

XLIV. Løng til høilig og simpel Redningsmiddelet for
Folk i høiere Stager ved Jdsvåader naar Trap-
perne ere brændte, § 1. a 14. 214 217

XLV.

„høilighed og Glæde opløber den som vil anprise
„det, der er den hele Menneſke-Slagts fælles
„Dyrkelse til Wiisdom, Hårmonie og Duellig-
„hed, ſund Fornuft m. v. See det norſke pe-
„riodiske Skrift Hermoder No. 6 S 92.“

Herforuden har oa adskillige andre af Stådens rets-
dige Embedsmænd, kroftigen taſt og ſrevet i nær-
værende Saa med Varme for Sandhed og Dyd, og
dansk Kærlighed til Kongen og Medborgere. Dan-
nemærks nu afdøde Statsraad Nothe har tillige fri-
modia erklæret en lærerig Sandhed, ved diſſe Ord:
„Vee den Skrībent, ſom ſynder imod Boraer-
lighed.“ Jeg lægger i Beſynderlighed til: „Vee
den Skrībent, ſom ſynder imod den Vrefrygt man
ſkylder Relationen og Regieringaen.“

Vilde en eller anden opkaſte det Spørgſmaal:
Hvorfore ieg her ſaa vinkendelig har beviſt Umaa-
gen i de anførte ikke ædte Særninger i hine Blade No.
5 og 6, for derved at hindre den Indhøſning af ogdarret
Såd, de ellers nu og i Tidten kunde give af ſig? bliver
mit ligesaa oprigtige ſom friemodige Svar ikkun den,
ved en anden Leilighed forhen offentlig Erklæring:

„At min gode bürgerlige Samvittighed har
„budet mig at ſvare ſaaledes ſom ſheet er,
„da jeg ikke har fundet mig pligtig at tie,
„ſom Embedsmand og Huusfader.“

I det øvrige er mit Dulle at Kiekhed og Sielſtørke
til at tale og ſrive den friemodige ægte og klare Sand-
hed, aldrig uoaenſinde ved Kanatikerneſ Skrigen
(S. 212), S dien og Partie-Geiſter maatte mangle
i rette Tid enhver for Ewillingragerne Dannemark og
Norge ſom ſit Kædrelands Held virkeligaen ſolende
Boraere. Saaledes afluites nærværende Ummærk-
ning i kraftfuld Dulle, med hvad ved en anden Lei-
lighed er ſrevet (Anonymus) ved diſſe herlige Si-
niet. „O hellige Sandhed! Indgyd du os det Mod,
„ſom gjør Forføggellen kraftløs, tryk dit guddomme-
„lige

No.	Side
XLV. Opfindelse i Leipzig af Brandstiger til billigere end de sædvanlige Priser, uagtet de til Husenes 4de Etage ere anvendelige	217
XLVI. Middel til at forebygge Skorfteensdæg i større og mindre Huse, hvorved og Brandskader ville være mindre befrygtelig	218
XLVII. Brandfrie Maltkøller angaaende	219
XLVIII. Middel til at tætte Jernkaffeløyne til Betryggelse imod Brandskader	219:220
XLIX. Angaaende ildsparende Indretning for Klokkener	220:221
L. Summarisk Extract af Kiøbenhavns Lygte- og Sproitefats Mandtaller udi Termin fra Paaske til Micheli 1795 med Anmærkninger om Gadelygternes Provisionering o. s. v.	221:222

Nota. Derved er altsaa afgivet beklædentlig Svar paa den i Februarii d. A. (1796) udfomne anonymiske Piece til 4 S med følgende stoiende Titel: „Kiøbenhavneres nødbrugne Begiering til den høi og velvise Magistrat, at de dog engang vilde sørge for, at Folk ikke i Mørke skulle brække Hals og Been.“ At ikke Kiøbenhavns Magistrat, men derimod Ober-Brand- og Vand-Commissionen, tilligemed Politiekammeret tilhører Directionen over Lygtevæsenet, har formodentlig ikke været Forfatteren bekiendt.

LI.

„lige Stempel paa vore Skrifter, og tving Mennesket til at erkiende dit Herredømme. Alle Riger forsvinde under Tidens Lee, dit allene bestyrkes af dens skjielvende Hænder.“

No.	Side
LII. Beløbet aarligen fra Aar 1750 til Udgang 1794 af de ifølge Kiøbenhavns Brandseffions Domme indkomne Bøder og Mulcter for Overtrædelser af Brand- Anordning, tilligemed Anmærkninger desangaaende	222:224
LIII. Instrux for Brand-Fogderne under Grevskabet Regentveds Birke Jurisdiction, udfærdiget med neiagtig Overlæg og til almennyttig Plan for alle andre Landsbyer, paa Grund af Forordningen af 29. Febr. 1792 § 1:10	225:238
LIII. Angaaende en af Blikkenslagermester Togens i Kiøbenhavn forfærdiget IldKierm til virksom Nytte for Straale- Messerne ved Brandvæsenet (Litt. a. b. c. d. e. f.)	239:240
LIV. De af Etatsraad Letens udsatte Præmier for bedste Afhandlinger om hvad der udføres til fuldkommen hensigtsmæssigen indrettede Brandanstalter i store Steder	240:242
Register over Personers og Stædernes Navne under foranstaaende Pagina	243:254
Kort Forklaring om det paa denne Journals Titelsblad anbragte Søbber	255

De foran S. VIlinie 14 ommelte trykte Breve oitt
 Danmark, Preben af det engelske Bruentimmer,
 Mary Wolstoncraft, angaaende hendes Reise
 i Aaret 1795 igiennem endeel af Norge til Kiøben-
 havn, ere trykte i London d. A. (1796).

Reise af Erhkeisen: „Aaret 1785, læs: 1795.“

De foran S. VIlinie 14 ommelte trykte Breve oitt
 Danmark, Preben af det engelske Bruentimmer,
 Mary Wolstoncraft, angaaende hendes Reise
 i Aaret 1795 igiennem endeel af Norge til Kiøben-
 havn, ere trykte i London d. A. (1796).

No. I. — En behændig Maade at dæmpe Ildsvaader.

Man indkaster midt i Ilds-Luen Kugler af Glas eller Leer saa store som en Kanonkugle, fyldte med Allun, og midt udi sidet Krudt, hvilket antændes ved en Lunte, som er passet efter Kuglens Fængsel, og fastnet med Beeg. Storligheden af denne Art Bomber kan forandres efter Omstændighederne. Erfarenhed har med den usseligste Held lært, at den omsprudne Allun, naar Kuglen sprenges, ikke allene slukker Ilden, men endog forhindrer, at Ilds Luen ikke antænder de Materier, paa hvilke Allunen har spredt sig. I Mangel af Allun kan man fylde disse Kugler med vaad Sand, hvilket næsten gjør samme Birkning.

No. II. — En nye opfundne Brandstige.

Kleinsmedmester Dolgreen i Petersborg, har ved egen Estertanke efter mange giorte Forsøg op-

fundet en nye Art af Brandstige, og forfærdiget en Model deraf. Dens Brug er læt, og man kan mageligt bringe den til hvad Sted man vil, dens største Fortrin bestaaer deri, at den behøver ikke at sættes op til en Muur, men bliver sat lige op i Veiret, hvor Sproitens Brug det udfordrer. Den er gjort fast paa den udvendige Side af en firkantet Kasse af middelmaadig Størrelse, hvilken tiener til Godstotte, og hvorpaa den kan lægges sammen, saa og dermed let fortbringes naar den sættes paa Hiul. Den har en Skikkelse som flere tilsammensatte Feldts stole. Paa to Sider af Kassen er et Hiul i Midten, ved hvilket Stigen bliver vundet op i Veiret, og derved er en Krog, som fatter i Hiulet, naar Stigen er reist op, saa at den staaer fast. Fra det nederste til øverst, gaaer i Midten en Tovstige, fæstet til de imellem den giennemløbende Tværtræer af de forsviis sammensatte Sidestole. For de til Jhdens Slutning bestemte Arbeidere hænger paa hvert Tværtræ et Brædt med et Tov. Paa denne Stige tager Arbejderne deres Plads, og derfra kan de dreie Rørene af Sproiterne i hvad Stilling de ville. Det Petersborgske Videnskabs Academie, som Opfinderen har viist Modellen, finder denne Stige sær

særdes brugbar, og har offentlig bekiendtgjort den vigtige Nytte samme vil kunne have ved Ildbrand.

No. III. — Opfindelse, at giøre Træhuse brandfrie.

Lord Mahons Opfindelse, at giøre Træhuse brandfrie, er anden Gang ved anstillede Forsøg, som havde det lykkeligste Udfald, blevet befundet god. Den berømte Hartlay har vel først havt det lykkelige Udfald at giøre Huse brandfrie, men han blev blot staaende derved, at han forhindrede Luftens Siennemtræk, i det han beklædte Væggene med i hinanden foiede Jernplakplader. Men dette Mid- del var for kostbart, og Lord Mahon opfandt derfor et lettere, i det han lod Væggene overtrække med en meget simpel Spækning som bestaaer af en Deel Sand, to Dele Kalk, og tre Dele Høe, der er hak- ket i omtrent tre Tommer lange Stykker. Her tilbydes Publicum endnu et andet Middel til Un- dersøgelse og Prøve. Man bestryger nemlig Træet først med heed Tiære, blandet med Sand, og naar dette Overtræk er tørt, stryger man efterhaanden med en Pensel endnu et andet derpaa $\frac{3}{4}$ Tommer tykt. Dette andet bestaaer i en Massa af Kalk, Dreblood, Hammerstiel, stødt Teglsteen, Gips, hak- fede

kede Haar, Leer og Sand; og naar denne Massa er ligeledes tør, overstrygger man det altsammen med Kalk, hvorudi man har blandet Saurmelk og nogle friske Æg.

No. IV. — En Art Brand- eller Vandspande til læt Pris for Landsbye. Folk.

Hvert Sted og Huus maae billig være forsynet med et fastsat Antal Vandspande, til at slukke med ved Ildbrand. De Spande, som ere forfærdigede af stærkt Læder og indvendig begede, ere vel de sædvanligste; men for Bønder og Landsbyefolk alt for kostbare. Man har derover i Franken gjort Forslag til et Slags, som kan havees langt lettere. Man binder dem af Halm, saaledes som man sædvanlig pleier at binde Biekuber, hefter dem med Vidie- eller Pilebaand, og beger dem godt inden udi. Til saadan en Spands Begning horer 2 Pd. Beeg, $\frac{1}{2}$ Pd. Tælle, og fin stødt Teglsteen; og dette skal være vel smeltet og blandet, og Kurven overflaet dermed.

No. V. — Middel til at bevare Straatage fra Ildbrand.

En bekiendt Deconom i Østerrig, ved Navn Wigand, har opfundet følgende Middel, hvorved Straatage

Straatage, i det mindste en Tidlang, kan bevares fra Jidsvaade:

Man lader en tilstrækkelig Qvantitet god Muurkalk opløse i Vand, og rører den saa længe om, indtil det bliver som en temmelig tynd Belling. Naar da Tækkemanden lægger et Knippe Halm, saa slaer en anden saa meget af denne Kalk paa samme, at det langs efter bliver skilt dermed indtil paa Halvparten. Naar det følgende Knippe bliver lagt, saa kommer den med Kalk overtrakte Deel til at ligge paa den Deel af det andet Knippe, som der er ingen Kalk paa, og saa fremdeles: saa at alt, hvad der ligger udvendig og frit, er tilskodt ganske overtrakt med Kalk.

I Schlesen slaer man Leer paa Tagene, som er opløst i salt Vand, og gjort til en tynd Belling. Efterat man har slaet Leeret derpaa, overstroer man det tyndt med Salt, og lader det tørres. Endelig overtrækker man det adskillige Gange med en Composition af Kalk, Suur, eller Kiernemelk og Eg. Denne Tilberedning imodstaaer ikke allene Jlden, men Fugtigheden kan heller ikke trænge igiennem, og den bevarer for Forraadnelse. Til et Tag, som er 48 Fod bredt, og 36 Fod høit, bruc

bruger man 45 Skiepper saadant i salt Vand op-
 løst Leer, og 30 Skiepper af den paa nys meldte
 Maade tillavede Kalk.

No. VI. — Nye Opfindelse af Sprøiter i Langensalza.
 (A. 1767).

Sprøitemageren Joh. Christ. Barth har for-
 færdiget et nyt Slags Sprøiter, paa hvilke slet in-
 tet Læder findes, men Zugen eller Cylinderen er af
 blot Messing, og dog saaledes arbejdet, at den
 holder Vind og Vand. Disse Sprøiters Fortrin
 bestaaer ikke allene derudi, at de kan regieres ved
 færre Menneskers Hænder, end sædvanligt; men de
 ere desuden og saa bestandige, at hverken Hede eller
 Frost kan fordærve dem, som ellers skeer med dem,
 der ere giorte af Læder; thi disse nye opfundne kan
 staae haade Vinter og Sommer uden Vand, saa at
 Opfinderen vil være ansvarlig til enhver, som vil
 bestille saadanne Sprøiter hos ham, at de i 10 Aar
 skal gjøre deres Tjeneste uden Reparation, og for-
 sikker, at de kan uden Reparation endog bruges i
 50 Aar, naar de ikkun allene eengang om Aaret bli-
 ver indsmurte.

 No. VII. — Spröite-Pompe, (opfunden A. 1768).

Hr. Digny i Toscana har gjort og inventeret en Ild-Maskine i Form af en Spröite-Pompe, som man bruger ved Ildbrand. Den pomper 144,000 Edr. eller 216,000 Cubit-Fod Vand i 24 Timer.

 No. VIII. — Malm bliver elektrisk i Tordenveir m. m.

Man har paa mange Steder den Skik, at man lyder og ringer med alle Klokkerne, naar der reiser sig et Tordenveir; og man troer, at Luften ved sammes Allarm kommer til at ryste og bæve, og at Tordenskyerne derved skal fordeles, saa at ingen stærk Lynild i dem kan antændes og gjøre Skade. Men en geistlig Mand, Hr. Dom. Robert, i Abbediet St. Hubert, som tillige er Doctor Theologiae og Medicinae, paastaaer og forsvarer, at Klokkerne, naar der er et Tordenveir i Luften, blive endnu langt før og langt mere elektriske, end en Jernstang, som man lægger an ved den elektriske Maskine. Da der den 5. Junii om Aftenen Kl. 8, saaes en fort Tordenskye at bedække hele Horizonten, og det begyndte stærkt at lyne og tordne, befandt denne Geistlige sig i sit Kammer, lige over for Kirken.

ten. Man begyndte som sædvanligt at ringe med Klokkerne i Taarnet; og da han engang vendte sine Dine hen til samme, saae han med Forundring, at der ud igiennem de smaa Huller, som vare giorte i Muren, for at forskaffe noget Lys paa Stedet, udføer lyse og klare Luer, der i Henseende til Farven saae ud ligesom smeltet Kobber. Disse Luer lode sig fornemmelig see kort for og efter en Lynild. Jo stærkere denne var, desto kiendeligere vare og de; og efterat det havde ophørt at lyne og tordne, saa ophørte ogsaa disse Luer at lade sig see, omendstiont man endnu vedblev, at ringe og lyde med Klokkerne. Ligesom nu allerede nogle Naturforskere har dømt, at Torden-Skyerne ikke kan fordeles ved Klokkernes Ringning og Lyden, efterdi den Bevægelse, som forarsages i Luften af Klokkernes Klang, ikke i sin tilbørlige Styrke kan blive forplantet til Skyerne: saa er Hr. Dom. Robert derimod af den Mening, at, da Klokkerne trækker den electricke Materie af Skyerne til og i sig, saa bliver Skyerne derved merkelig lettere, saa at de des snarere siden kan bortdrives af Vinden. I dette den electricke Materies Træk til Klokkerne søger han videre Aarsagen til, at Tordenen saa ofte slaer ned i Kirke-

Kirke-Taarnene. Ja, naar den electriske Materies Mængde, som udgyder sig af Skyerne i Klokkerne, var meget stor og sammes Scrom heftig, hvilket, efter hans Mening, særdeles finder Sted, naar Torden-Skyerne staae lige over Taarnet: saa kunde den udbrede sig fra Klokkerne i de fugtige Klokkesirænge, og sonderknuse og dræbe dem, der ringer Klokkerne, hvilket og er skeet. Hr. Dom. Robert er saa indtagen af den electriske Materies Afstydelse fra Skyerne i Klokkerne, og saa vis paa sin Forstilling derom, at han, for at afvende denne Fare, end ikke har taget i Betænkning, at give følgende Forholds-Regler. Først skal man ikke ringe, naar Torden-Skyen staaer lige oven over Klokk-Taarnet, fordi den electriske Materie da i alt for stor Mængde udgyder sig i Klokkerne; for det andet skal man ganske lade Ringningen være, naar Tordenen er meget stærk, fordi Torden Skyen i denne Fald er opfyldt med alt for megen electrisk Materie. Men for det tredie, naar Torden-Skyen staaer paa Siden fra Taarnet: saa holdes Ringningen for at være nyttig, for at aflede den electriske Materie. For det fjerde skal man endelig ofte gjøre en Stilsstand eller Afbrydning i Ringningen, paa det at

den electricke Materie ikke skal samle sig alt for meget, men at den kan flyde ud af Klokkerne. Kanonernes Løsning kan i Tordenveir af denne samme Aarsag være tienlig og nyttig, efterdi de affkudte Kanoners Metal kommer i Rystelse og Bævelse, og ligesledes trækker den electricke Materie til sig fra Skyerne *).

No. IX. — Angaaende adskillige Materialier, der antændes af sig selv og forarsage Ildebrand.

Der reiser sig ikke selden Ildebrand, hvortil man ingen Anledning veed, og hvorved dog Mistanke

*) 1750 Martii 10. afbrændte i Hamborg ved Lynild den prægtige St. Micheli Kirke samt fire nærliggende Huse paa den Side Taarnet faldt.

1770 Januarii 24. udi Eronheim Stift: 1) Kirken i Aafjorden og Præstegaarden, 2) Unner-Kirken Næss, 3) Næroe Kirke & disse 3 Kirker bleve paa en og samme Dag lagte i Aske ved Lynildens Antændelse; Kasnes Kirke-taarn blev ogsaa antændt af Lynild, men blev heldigen slukket.

Ei at tale om de mange Tilfælde man ellers har havt ved ulykkelige Tildragelser af Mangel paa Forsigtigheds-Regler ved Torden-Afledere fra Kirke- og andre Taarne.

Anmerk. 1796 i Martii.

tanke om frivillig anlagt Ild aldeles ingen Sted finder. Da der nu gives Materialier, der ved disse Omstændigheder enkelte eller samlede kunne geraade i en stærk Giæring og antændes, saa kunne deslige ubegribelige Ildbrande efter Sandsynlighed tilregnes saadanne Selvantændelser. Noogle Erfaringer af Materialier, der have denne Egenskab ere almindeligen bekiendte, som: Naar ulædset Kalk blandes med Vand, naar Korn eller Hø indføres vaadt, men foruden disse gives der endnu mange andre ikke saa bekiendte, der ikke ere mindre farlige, og blive det endog mere, fordi man ikke tager sig i Agt derfor.

Kundskab om de derhen hørende Erfaringer og Forsøg er altsaa tienlig til at befordre Forsigtighed og Opmærksomhed ved Behandlingen af disse og lignende Materialier.

I Foraaret 1780 reiste sig paa en Fregatte paa Cronstadts Rehd ved St. Petersborg en Ildbrand, der naar den ikke i Tide var bleven slukket, havde udsat den hele russiske Flaade for den største Fare. I August Maaned samme Aar udbrod i et Petersborger Hamp-Magasin, der laae paa en De i Neva, hvor der aldeles ingen Ild taales, en

Luc,

Lue, der fortærede nogle tusinde Pund Hør; og ikke længe derefter nemlig i April 1787 brændte det atter paa en Krigsfregatte Maria, der laae ved Cronstadt.

Med disse farlige og vigtige Tilfælde, og ved den fattede Mistanke om Mordbrænderie, blev der altid anstillet de noiaagtigste og strængeste Undersøgelses uden at man var i Stand til at udfinde nogen rimelig Aarsag til disse Ildbrande, indtil endelig den russiske Keiserinde selv ved det sidste Tilfælde gjorde den med Undersøgningen chargerede Minister opmærksom paa den Omstændighed, at i Cabytten, hvor Ilden havde reist sig, blev funden nogle smaa Pakker af en Kvie, hvori der var indsvøbt noget Roursøg blandet med Olie. Nu forsøgte man, om en Blanding af Hampe-Olie-Feris og russisk Roursøg indsvøbt i en Kvie og tilbundet, kunde antændes af sig selv, og det befandtes, at denne Pakke efter 18 Timers Forløb først begyndte stærk at roge og siden geraadede i lys Lue:

Denne mærkværdige Opdagelse foranledigede Videnskabernes Academie at overdrage Hr. Adjunct Georgi, at anstille flere Undersøgelser med Materialer, der af sig selv antændes, hvoraf efterfølgende

for

fortiener at anføres, som Ting der geraade i Brand, naar de hede eller meget varme svobes i Lærred:

- I. Ristede Byggryn.
- II. Ristede Erter.
- III. Ristet Rugmeel.
- IV. Ristet Hvedemeel.
- V. Ristede og malede Bønner.
- VI. Ristede fine Saugspaaner af Mahogni-træ.
- VII. Ristet Klid.
- VIII. Ristede grove Saugspaaner af Fyrre-træ.
- IX. Hamp, besmurt med Hampe-Olie og Talg.
- X. Faareuld med samme Tilfats.

Rogle af disse Materialier antændes meget snart i en Tid af 7 Minuter, andre derimod langsommere efter 72 Timers Forløb; man har ogsaa bemærket, at det mere eller mindre fugtige Veir har haft Indflydelse paa Materialiernes hastigere eller langsommere Antændelse.

Udøne Klæder, besmurte med Hampe-Olie og Talg, varmes i en Døn, bindes derpaa i et Bunde, og lægges paa Jorden; efter tre Timer, da al

Var-

Varmen endnu ikke var borte, viste sig en fin Røg, og Bunttet eller Pakken blev varmere. Røg og Varme tog derpaa af, men stem Lugt tog til. Da man efter 24 Timers Forløb stak med en Kniv i Pakken, brød Luften ud igiennem Abningen, og 24 Timer derefter var det Underste aldeles forbrændt.

Ristet Klud, hvoraf Bønderne paa mange Steder betiene sig til at lægge om Halsen paa Dvæget ved Hals-Sygdomme, gaaer i Brand, naar det svøbes i en linned Klud, og det er meget troeligt, at de mange Ildbrande, der reise sig i Staldene paa Steder, hvor dette Lægemiddel bruges, har deres Oprindelse heraf.

I Maret 1757 udbrod i et Magazin i Brest en Ildbrand, hvorved det var meget troeligt, at det deri værende Forraad af Seildug, der var anstrøget med Olier og Olie, har antændt sig af sig selv.

For omtrent 20 Aar siden reiste sig ofte Ildbrand paa en Keberbane ved St. Petersborg og de omliggende Huse, uden at man vidste Aarsagen dertil. Efter mange Undersøgelser fandtes, at de fattige Beboere i disse Huse havde klobt Damp, hvorpaa der var spildt Olie, til at udfroppe deres

Meub.

Meubler med, fordi de erholdt dem som fordærvede Vare for en ringe Priis *).

No. X. — Middel mod Ildsvaade ved pulveriseret Potaske i Vandet.

Til at slukke Ilden udgives følgende som et probat Middel:

Saasnart en Sproite kan bruges, kommer man 3 til 6 Pund pulveriseret Potaske i Vandet, som skal sprøites, og bliver ved efterhaanden at komme Potaske i, hvorved man tillige iagttager, at Potasken ei odes paa Muren, men allene sprøites paa Tommeret, saasnart det er i Brand. Lilla der Iden det, kan man komme en Quantitet Potaske i en Kiedel fuld af kogende Vand, og saasnart den opløses, som skeer i faa Minuter, helde dette Vand i Sproiten. Alt det brændende Tommerværk, som dette sprøites paa, slukkes strax.

No. XI. — Et anstillet Forsøg i A. 1779, ved den nye Opfindelse at bevare Træbygninger for Ildebrand.

Hr. Domaschnew, Directeur for Videnskaberne's Academie i Petersborg, har den 7. October i afsigte Nar i denne Stad anstillet et Forsøg med

den

*) Af det Hannov. Magazin.

den nye Opfindelse, at bevare Træbygninger for Ildbrand. Huset, som blev brugt til dette Forsøg, var 14 Fod høit og havde ligesaa mange Fod i Omkreds. Middelet, hvorved Ilden hindredes at opbrænde Træet, bestod deri, at efter Lord Mæhons Forskrift, Træet var overskrøget med en Siettedeel Kalk, to Siettedele Sand, og tre Siettedele smaaehakked Høe, blandet iblandt hinanden. For fuldkommen at overbevise enhver om, at her intet Bedragerie kunde finde Sted, havde man lagt tørt Træ inden i Huset, og rundt omkring samme. Ilden var saa stærk, at Tilskuerne knap kunde staae 300 Skridt fra Huset, og dog blev det heelt og holdent staaende. Denne Opfindelse er af største Vigtighed, og er Aarsag i at Træbygningers Værdie er allerede stegen 5 proCent i London.

No. XII. — Angaaende en Maåde at giøre brandfrie Straaetag.

Hertil bruges det almindelige Leer, hvoraf Leervægge gøres; man forvarer det førend det bruges paa et tørt Sted, hvor Regn ikke kan komme til, og arbejder det nogle Gange igiennem. Et Tag af 30 Fods Længde og 20 Fods Høide, eller

tolv hundrede Kvadrat Fod i Overflade, behøver tre og et halv Læs Leer, Læffet beregnet til 30 Cubik Fod. Paa denne Maade kan man bedække 360 Kvadrat Fod Tag, en Tomme tykt, med eet Læs, og efter denne Maalestok kan man til ethvert Tags Størrelse beregne den fornødne Mængde Leer.

Desuden lader man i en stor Kiedel opløse i varmt Vand nogle Pund Allun, eller beregner til de tre ovenmeldte Læs Leer, en Berliner Skieppe Kiøffensalt, som man lader opløse i sex Spande Vand. Allunen er i sig selv mere brandfrie og mindre udsat for Fugtighed end Kiøffensaltet. Man kommer en af disse Saltopløsninger efterhaanden iblandt det tørre Leer, som maae trædes godt sammen og gøres til en tyk Suppe.

Naar Taget nu overalt er godt dækket med Straae, bærer man den preparerede Leer fra det ene Steb til det andet, bestryger Straaet dermed ved Hielp af et Strygebræt, saa fast at Straaet igien kommer tilsyne. Formedelst Allunen eller Saltvandet bliver Leret omfider saa haardt i Luften, at Regnen ikke kan bortskylle det, og da Saltet trækker sig iglennem det hele Straatag, saa kan

B

Straaet

Straaet selv saavel som Leret saaledes imodstaae Jorden, at det ikke fatter Lue. Omkostningerne hertil ere for Landmanden, der har sin Wogn og Heste, samt Leret ved Haanden, ikke fuldt 2 Rdlr., naar man allene regner Saltet til et Dag af omtrent 18 Allens Længde og 9 Allens Hvide. Et saadant brandfrit Dag varer i det mindste 3 Gange saa længe, som de almindelige Straatag, og er varmere om Vinteren esterdi Vinden og Fuglene ikke kan fordærve Straaet; Gulvet er ogsaa tørrere og fastere, ikke at tale om den Dækning og Straae, som spares.

Endogsaa Halmknipper blive ved Allunvand brandfrie under Teglhængt Dag, naar man i Forveien lægger dem nogle Timer i Allunvand, og lader dem tørres. Straaet bevares derved fra Forraadnelse, den mugne Lugt fordrives fra Loftet og Luen kan ikke angribe Spærerne, da det derimod gjør et Dag kostbart og svært, naar Stenene skal foeres med Kalk. Det Træ som lægges under Tagstenene kan heller ikke brænde, naar man i en heel Uge lader det ligge i Allunvand, og siden tørres.

No. XIII. — En behændig Mande at slukke Ilden i en Skorsteen eller et Kakkellovnsrør. *)

Det er her bekiendt nok, at Ilden i en sodet Skorsteen eller et ureent Kakkellovnsrør skal kunne slukkes allene ved at komme noget Krud, Svovel eller og kun en Haandsfuld Salt paa Gløderne, i den Skorsteen eller Kakkellovn, i hvis Rør Sodden er antændt. Det er troeligt, at dette Middel maane være forsøgt af saa mange, at det, dersom det fandtes tilstrækkeligt, maatte være overalt i Brug. Imidlertid have vi ikke mærket, at det er bleven brugt med Virkning i vores Kreds, uagtet vi vide forgelige Exempler nok paa, at en saadan i Skorsteen opkommet Ild har ikke endt førend det Huus, hvor Skorstenen var, ja vel flere have været lagte i Aske, og at den dog, om den endog ved voldsom Hielp er bleven slukket, i det mindste har været længe nok, for at sætte det hele Huus, det hele Qvarteer, ja den hele Bye i en ødelæggende Skræk, da den almindelige Redningsmaade, om ikke fuldt saa ødelæggende, som Ilden selv, dog har været nok til at

B 2

være

*) See Danske Efterretninger om inden- og udenrigsk Handel for A. 1784. No. 23.

være hoist sørgelig for de Familier, hvis Bostab og Eiendele den er gaaet ud over.

Man bekiendtgjør i en fransk Avis et Middel, som er ikke det mindste mere vidtløstigt eller farligt, end det ovenbemeldte; skulde det være sikkert og Hensigten derved med Tryghed kunne opnaaes, da er det for det offentlige en sand Begiærning at gjøre det bekiendt; og her er det:

Saa snart man mærker, at Sodden er antændt, trækker man Brandene ud af Kaffelovnen eller Skorstenen, og lader allene de brændende Gloder tilbage; man tager derpaa 3 eller 4 Løg, skærer dem i temmelig smaae Stykker og lægger dem paa Gloderne; saasnart Dampen af disse saaledes stegte Løg opstiger i Køret, vil Luften slukkes. — Det er godt om man holder Vinduer og Dørre lukte i det Værelse, hvor det antændte Kør er, at ikke Luften eller Vinden udenfra skal bidrage til at opflamme Ilden.

Den, som bekiendtgjør dette saa lidet værdifulde og bekostlige Middel, forsikrer, mange Gange selv at have forsøgt det, og stedse med den foranstaaede Virkning. Da Løg i de fleste Huusholdninger, om ikke just bestemte til denne Hensigt, dog ville være ved Haanden, formoder man at det dog

vel

vel engang maatte blive forsøgt; da det kan anvendes uden at noget af de sædvanlige Betryggelsesmidler derved noget Dieblif behøver at forsemmes.

Dersom vi ikke saa tidt forgieves havde bedet vore Læsere at communicere os Udfaldet af adskillige Experimenter, som vi Tid efter anden efter udenlands hentede Bekjendtgjørelser, have foreslaaet, saa vilde vi endnu udbede os af dem, som ere i den sorgelige Nødvendighed, at de kunne giøre Forsøg med dette Mittel, at ville tilmelde os, med hvad Virkning de havde forsøgt det, og om de enten ved Løg, Salt, Krud eller Svovel havde standset en truende Ildsvaade.

No. XIV. — Angaaende Selvantændelse. *)

Vi have i Aaret 1781 meddeelt nogen Efterretning om de i St. Petersborg forantedigede Forsøg, at bringe en Massa af Rionrøg og Olie til af sig selv, uden nogen Ildens sædvanlige Meddelelse til at gaae i Brand. Dette Forsøg er temmelig simpelt, og saa simpelt, at man let kan formode, at Hændelsen, uden Nogens Forsæt, vel en og anden

*) See Efterretninger om uden- og indenrigs Handel for A. 1784. No. 40.

den Gang kunne samle det dertil hørende til bedrøvelig Overtydning for den, som ikke er underrettet, for derfor at kunne tage sig vare, om denne Antændelsesmaades Lethed og Virkelighed. Naar man ganske skædesløst blander omtrent lige Dele af Rørog og perset Olie, og lægger denne Masse i Linnet, saa er Selvantændelsen næsten altid den undeblikelige Følge, naar kun Qvantiteten udgjør nogle Pund, og Pakken ligger paa et Sted hvor Luften er roelig. I Pallas's nordiske Bidrag 3die Bind findes omstændelig Efterretning om disse petersborgske Forsøg, som og om Hamps Antændelse besmurt med Fidt, hvilken slog feil. Der findes i den gothaiske Handelstidende et Brev fra Hr. Akademikus Georgi i Petersborg, angaaende disse Forsøgs videre Fortsættelse i Maret 1782. I den vaa-
de og kislige Sommer maatte han betiene sig af Barmen i en liden russisk Bagerovn. Han overgydede da 30 Pund Hamp med en Blanding af 6 Pund Hampolie og 1 Pund Talg, lod denne fittede Hamp vel igiennemvarme i Bagerovnen, da den efter Delidles's Thermometer havde 20 Graders Varme, og snorede den fast i en Bassmatte. Fire Timer derpaa antændte Dampen sig; forud blev Pund-

tet lidt efter lidt varm, og begyndte derpaa at ryge. Dette Forsøg har han igientaget med mindre Fidt og mindre Varme i Ovnen, og dog med samme Virkning. — Han vilde erfare, hvorledes det forholdt sig med Uld, der i Fabrikerne behandles meget med Fidt, og begydede derfor 20 Pund Uld med en Blanding af 2 Pund Hampolie og 1 Pund Tælg, varmede dette Bundt ligesom Hampen, da det var vel indviklet i Lærred, og lagde det siden i Laboratorium. Bundtet kiplede sig først af, men blev atter varmt, begyndte at ryge, og tændte sig efter nogle Timers Forløb an. Ligeledes skede det med Koehaar, da de vare overoste med Fidt, varmede og stoppede i en Pose af Bastmatter.

Da vore Slagtere og flere ofte lægge deres med Fidt besmurrede Pelse, som og Klædes Klæder paa den varme Kaffelovn, saa forsøgte han om vel derved kunde opstaae Ild. Han overoste derfor to gamle Klædes Klædninger med en Blanding af 2 Pund Hampolie og 1 Pund Tælg, lod dem blive varme i Ovnen, vikede dem varme sammen, og sammenbandt dem med Seilgarn. Dette Bundt, der i det kolde Laboratorio snart tabte al Varmen paa en ringe Lunkenhed nær, fik efter nogle Timer

varme

varme Steder, som begyndte at ryge og lugte. Efter tolv Timers Forløb var der Ild i Bundtet, som ualmindeligen langsomt forvandlede det til Kul, hvorved det sidst strakte sig til Overfladen, der tiende til Dække eller Skal, men omsider ogsaa brændte op.

I Taschenbuch für Scheidekünstler 1782 staaer en Opdagelse af Apotheker Ryde i Bauzen, som bestaaer i at brunristet Klid, naar det bindes varmt i et Klæde, af sig selv antændes. Dette Forsøg har Hr. Georgi igientaget og fundet fuldkommen sandt; han har ogsaa gjort Prøver med Meel, Gryn, Erter, Bønner, Kaffe, Urter, som og Sangspaaner, og de allerfæste Lider med samme Virkning, at de uemlig antændte sig. Vel tændtes ikke Riis, tyrkiske Bønner og Kaffe-bønner, saa længe de vare hele, men naar de vare stødte til grovt Pulver, og derpaa ristede, saa tændtes de an, og brændte saa længe der endnu var det mindste tilbage. Ristede Gryn, som han hede kom i en løselig tildækket Potte, brændte vel ogsaa, men meget langsommere end de indbundne Gryn. — Af alle disse Forsøg lade sig den Følge ligefrem udlede, at alle Plantesubstantser, som lade sig tørre

og

og ribe smaae, maaskee med faa, maaskee med flec ingen Undtagelse, ved Hedgiøren kunne bringes til en vis Grad af Brændelighed, naar de kun i nogenlunde stor Mængde ere sammen, og finde nogen Beskyttelse imod den udbortes frie bevægede Luft. En hoist mærkelig, hidtil ikke behorigen anmærket Egenskab af stor Indflydelse, til Forklaring af mange Særstyner i Planteriget, og af ikke ubetydelige Følger for vore Huusholdninger og Arbeider. Opdagelsen af Selvantændelserne, som herved meget er forøget, voxer Dag fra Dag desuden ved iagttagne Exempler. — For ikke længe siden, det er endnu i denne Sommer, har man havt den Efterretning fra Triest, at et svensk Handelskib, som med riig Ladning seilede fra Alexandria til Livorno, imellem Malta og Den Candia brændte op lige til Vandkorpren. Den iblandt Ladningen værende Saffor, som havde stukket sig selv an, skulde være Aarsagen til denne sørgelige Hændelse. Af flere og noiagtigen undersøgte Iagttagelser desangaaende, vil Naturforskeren og Chymisten kunne udfinde de almindelige og særdeles Love, efter hvilke disse Selvantændelser kunne skee, eller ikke; og abstrahere de Regler, ved vilke vi efter vor Hensigt enten kunne

beskrive

befordre disse Særstyner eller forhindre dem, og sætte os i Sikkerhed for deres Følger. Indtil videre ere alle enkelte Opdagelser i denne Sag nok til at anspore enhver til saa meget mere Forsigtighed ved de, det ovenauførte lignende, Tilfælde, som Malttsørring, Klædebarmen, Hamps Behandling &c., paa det at Ilden kan være os velgiørende, men ikke forstyrrende og ødelæggende.

No. XV. — Forsøg paa at sætte Bygninger i Sikkerhed for Ildsvaader.

Carlskrone den 24. Martii 1786.

Herr Admiralitets-Medicus Faxe har opfundet et Slags Papir, som man kalder Steenpapir, som skal trodse Ilden, og som haver samme Hensigt, som det med Høe blandede Kalk, der er opfundet af Dr. Glaser i Suhl i det Hennebergiske, nemlig at sætte Bygninger og Skrifter i Sikkerhed for Ilden, naar man overstryger dem dermed. Denne Materie hærdes i Vandet: men om den ikke brister ved Solens Straaler, det haver man endnu ikke undersøgt. Hr. Dr. Faxe haver faaet 200 Species-Rigsdaler til Understøttelse af Akademiet i Stokholm, og han vil anlægge en særskildt Papir-Mølle dertil.

Ber

Berlin den 5. December 1786.

I Gaar har man gjort en Prøve med det, af Dr. Faxe i Carlsrone opfundne Steenpapir, der har den Egenſkab, at det ikke fortæres af Ilden. Man forfærdigede et Huus i Miniatur, ganske af Steenpapir, opfyldte samme med brændbare Materier, og satte ſaa Ilden derpaa. Efterat det havde brændt omtrent en halv Time, og Ilden ingen Næring fandt mere, ſtod Huſet endnu heelt og holdent, og Tilſkuerne bleve overbeviste om denne Opfindelſes Sandhed og Fortieneste, der er af den Vigtighed, at et Huus, beklædt uden og inden med Steenpapir, derved ſættes i Sikkerhed for Ildsvaade, Fugtighed og Forraadnelse. Prisen paa et Ark, af en Kvadrat-Alen, er omtrent $1\frac{1}{2}$ Sk. ſveſk Myndt.

No. XVI. — Brand-Major J. Daniel Preislers givne Forholds-Ordre til ſine underhavende Brandfolk i Kiöbenhavn, angaaende Omgangen ved Brand- og Slangespröiterne, ſamt diſſe vigtige Redskabers Bevarelſe fra ikke at tage Skade i den Tid de ikke bruges. (A. 1734).

§. I.

Forſt maae Sproiten paa et godt tørt Sted paa ſine Hiul og med Slangen overlagt ſtaaе i Forvaring.

varing, at man den i Nødsfald med en Hast kan udføre.

§. 2.

Er det i en liden Kiøbstæd, hvor en eller flere Sproiter findes, saa skal hver Sproite paa sig Maade med Mandskab forsynes, som følger:

§. 3.

Borgemeesteren *) skal drage Omfarg, at han af de unge Borgere, saa mange som behøves til Sproitten at regiére, dertil ordinerer, og det ringeste 10 eller 12 Mand til at pompe, derforuden nok 2 skikkelige Mænd eller Karle, som kan vel slige og klyfve op, en af disse skal føre Straalrøret, som sidder ved Læder-Slangen, og regiére det ved Ilden, samme skal kaldes Straalmester, den anden Person kan kaldes Assistent; thi han skal altid ved Ilden gaae Straalmesteren til Haande, og hielpe hannem at holde og føre Slangen hvorhen behøves. Over disse specificerede Mandskab skal være en Mand af god Conduite, som de andre ved Ilden kan anføre og commandere, samme kan kaldes Brandmester, eller Sproite-Commandeur.

§. 4.

*) Hr. Brand-Major Preisler har antaget, at Borgemeesteren i Byen havde Directionen over Brandvæsenet.

§. 4.

Er det i en Fæstning eller Citadel, kan af Commandanten givres saadan en Anstalt, med Soldatæsket til Sprøiterne at regiére, som før benævnt er, at med Borgereskabet i en Bye kan forholdes.

§. 5.

Eller er dette i en Landssbye, hvor en Kirke er, og derhos befindes en Sprøite, saa kan den, som over samme Bye haver at befale, slikt et Mandskab af Bønderne dertil underrette, hvorledes de i Nødsfald samme Sprøite skal regiére, og rette sig efter den Ordning som i forbemeldte Sted med Borgereskabet forholdes.

§. 6.

Befinder sig en Slangesprøite paa et adeligt Gods, eller Herregaard, saa man i Nødsfald sig ingen lade fortryde, han være af hoi eller ringe Stand, i saadan en Ordning sig at begive, som i oftbemeldte Bye med Borgereskabet anstilles, saa de i paakommende Ildbrand kunde vide Sprøiten at regiére.

§. 7.

§. 7.

Naar Sprøiten kommer til Jlden, og Hesten er fraspændt, saa bliver den bageste Vandtonde afdragen og sat paa Jorden, strax gaaer 2de til Hesteskaglerne og løfter Sprøiten dermed op, at hun med den bageste Ende staaer til Jorden, saa at man magelig kan tage Hiulene af paa efterfølgende Maade: Imellem Sprøiten og Hiulet findes en Jernpind med en liden Lænke fastgjort, som bliver udtagen, derefter bliver Hiulet med Axelsen afdragen og bortlagt, saa bliver Sprøiten lige paa Jorden plantet, og Hesteskaglerne forkiert afdragen og bortlagt, imidlertid bærer de andre Vand i Tønden, hvem som kan, dernæst bliver Læderslangen med en Hast fast paa Jorden, dog skikkelig og lige, at ingen Knude eller Omslag derpaa kommer, hvilket kunde giøre Skade eller Forhindring i Bærket, naar Vandet ikke kunde have sit rette Løb igiennem Slangen, og saa maae en af disse 2de forbemeldte Personer, hvilken som bedst kan løbe op eller klyfve i Veiret, tage Straalrøret og løbe fort dermed, er det inden i Huset, kan Straalmesteren, bringe Sprøiterøret imod Jlden som han best synes, mens er Faren alt for stor inden i Huset, saa maae han
paa

paa en Brandstige krybe igiennem et Bindue, eller ud af Taget, ligesom Brandmesteren, eller den Officeer, som over Sproiten commanderer det tiens-
 lig eragter, at Faren nærmest kan forekommes, mens naar ingen Brandstige saa strax ved Haanden er, kunde han i den næste Naboens Huus løbe op ad Trapperne, og tage et Opholds Keeb med sig som ved Sproiten findes, samme Keeb kan han kaste fra oven ned, saa bliver Straaltvret derved fastbunden, og Slangen kan dermed ophidses, hvorhen man forlanger, siden kan han igiennem Naboens Huus lade Hul bryde, hvor han bedst synes Jlden nærmest at tilkomme, og da skal de andre arbejde med Sproiten, at han med det snæreste kan bekomme Vand op i Slangen, og maae Straalmesteren vel see til, at han ret betiener sig af Vandet, og intet unyttig spilder.

§. 8.

Skulle det hændes sig, at paa Læderslangen kom et Hul eller Brist, imidlertid de var i Arbeide skal de derfor ikke strax holde op, mens arbejde immerfort, og lade een tage den Læder-Bindesay som ved Sproiten befindes; men skulle derpaa et større
 Hul

Hul enten brændes eller rives, som man med Bindelappen ikke kunde tætte, saa skal de ikkun stævre Slangen tværtover, og tage den Blikbysling, som hos Sproiten i Rødsfalds-Sækken findes, og stikke den i begge Ender af Slangen, og binde den fast til med Hysling, saa kan de strax arbeide igien; siden naar Arbeidet er forbi, kan de lade en Skoemager sye Slangen sammen igien, paa den Maade som han den for sig syet finder, dette er ikkun til Efterretning, endog det ikke lettelig foresalder, saasfremt Slangen ikke skeer Overlast, dog i Rødsfald kan man sig med dette Middel betiene. Eeer de ellers nogen smaae Straaler igiennem Sømmen paa Slangen at udsprøite, som vel skeer undertiden i Begyndelsen ved Arbeidet, skal de dog ikke estunere det; thi saasnart Slangen bliver igiennemvaad, er den ganske tæt.

§. 9.

Kortelig vil jeg nu berette, hvorledes Sproiten efter at den er brugt, igjen skal forvares.

Først bliver Slangen fra Sproiten affrænet, ifligemaade Sproiterøret fra Slangen, dernæst legges Slangen paa Jorden, siden løfter man med

Hæn-

Hænderne den ene Ende op i Hoiden, og lader den anden senke, hvilket man saaledes forfølger indtil Enden, at Vandet kan reent løbe af Slangen, siden hænger man den op at tørres. Naar dette er skeet skal man og velte Spraiten om, at Vandet kan løbe reent af den, og naar den igien er opreist, skal man pompe 3 eller 4 Gange med Bilanzen, at det indvendige forborgne Vand ogsaa kan komme ud, naar dette er forbi, og Slangen er tør nok, bliver den indsmurt med Smørrelse, som paa efterfølgende Maade tillaves.

§. 10.

Man tager 1 Pund Tælle, $\frac{1}{2}$ Pot Tran, 1 Negel Tiere, $\frac{1}{4}$ Pund grøn Sæbe, $\frac{1}{8}$ Pund Bor, 2de Oxegaller, og en Balnødsfuld af Salt, alt det tilsammensmeltes, og halv varm med en Borste i Slangen vel indreven, og endog Slangen tilforn med en aparte Vixse er igiennemsmurt, som den for Utøi conferverer, saa bør den dog aarlig trende Gange med ovenbemeldte Smørrelse at giennemarbeides. Naar dette er skeet, bliver Slangen igien i Spraiten faststruet, og med Straalrøret ordentlig over Bilanzen lagt, paa den Maade som da de den

E af

oftog, og for sig fundet haver. Hiulene og Hestekablerne tilligemed den bagerste Vandtonde bliver igien tilsat, og saa Sprøiten til sit forordnede Sted henført, og i Sprøitehuset forvart *).

Kiøbenhavn, Hs. Kongl. Majestets til Dan-

d. 2. Jan. 1734. nemark og Norge ic. bestal-

ter Brand-Major

J. Daniel Preisler.

No.

*) Læseren behøger at iagttage at disse Forholdsregler ere udstødte for 60 Aar siden. De anføres her fordi deriblandt findes almeennyttige og gode Bidrag til en for alle Byer høifnødvendig authoriseret General-Instrux for Brandvæsenets Subordinerede saavel i Forretningerne selv som Subordinationen in specie, saalænge Ilden raser. Da der nu i den for Kiøbenhavn udkomne Beiviser for dette Aar (1796) anføres Side 113 „For Brandanstalterne sørges nu,“ ville Fremmede maaskee falde paa den Mening at vi mangle gode Anordninger for Brandvæsenet, hvilket er det aldeles Imodsatte. Men Forfatteren til Beiviseren har rimeligt været ubekiendt saavel med den ældre som nyere Tidshistorie om Brandanstalter og deriblandt Forordningerne af 29. Februari 1792 og 27. Martii 1793 og de ifølge deraf udkomne gode Instructioner for Brandfolkene, hvoriblandt den af Hr. Kammerherre og Amtmand Schumacher for sit Amtmandskab i Syhns Stift, og de flere ere offentlig trykte og publicerede.

Anmærkning i Martii 1796.

No. XVII. — Forsøg angaaende at giøre Bygninger aldeles brandfrie.

A. Wien den 16. Junii 1783 *).

B. Kiøbenhavn den 4. August 1795.

A. Efter Keiserlig Befaling er Hr. Frederiks Opfindelse, at giøre Bygninger uopbrændelige, offentlig bekiendtgjort. Den skal efter tvende anstillede Prover være befunden rigtig, og bestaaer i en Blanding af 9 Dele Leer, 1 Deel Haar, 1 Deel Garver Ruud, og 1 Deel Løse Garver Vand. Man sætter dertil naar Leret er godt og fedt, endnu en 13 Deel Aske og Sand og om Leret er mindre godt, da kun en femte Deel. Alt dette sammenæstes med Vand, med Deien deraf overflines Bredder og Sommerværk 3 til 4 Finger tykt, og uden paa denne Bedækning heftes desuden endnu et ligesaa tykt Lag Straae, der paabindes med Traade, som ere vel indsmurte med Sæbe. Foruden dette præserverende Dække, maae alt Træværk der er i Huset og paa Taget, ligeledes være overtrukket med et stærkt Lag af denne Dei.

B. Vor berømte Laborant Hr. Justitsraad F. H. Müllers Betænkning desangaaende.

C 2

Pro

*) See Efterretninger om inden, og udenrigsk Handel for 1783. No. 32.

Pro Memoria. No. XVII.

Den mig tilsendte Forskrift om at konservere
 Tømmre og Træværk mod almindelig Jids-
 vaade har jeg nøie overveiet og giver den mit fulde
 Bifald for saavidt Materialierne angaaer, NB.
 naar de tilbørligen vælges; men i Henseende til
 sammes Anvendelse, da troer jeg dermed anderledes
 bør omgaaes, det vil altsaa ankomme paa Hr. Jus-
 titsraadens nærmere Dømmeme, hvorvidt De, ved
 at anstille Sammenligning mellem Hr. Friderichs
 og min Anviisning, finder mine Tillæg og Erindrin-
 ger grundede og i saa Fald antagelige. — Ved
 Materialiernes Valg, især hvad angaaer den fore-
 skrevne Leerart, da synes den Bieske Opfinder af
 den mig meddeelte Forskrift ikke nok at have adva-
 ret mod Brugen af kalkblandet Leer, ventelig maa-
 skee fordi saadan Leerart er ikke hos ham saa al-
 mindelig som hos os. Imidlertid bliver det dog
 en nødvendig Forsigtigheds Regel ikke at betiene sig
 af saadan Leerart, som kan blive til Skade, om
 ikke strax saa dog i Fremtiden, deels fordi den med
 Kalkjord blandede Leerart er langt tilbøieligere at
 trække Bædste til sig, end den uden Kalkblanding;
 deels fordi saadan Leer løbnes ved meget mindre

Bar.

Varme og derefter taber sin Fastighed, og endelig fordi al kalkblandet Leer opæder efterhaanden det imængede Haar og fortærer Fedmen af Luden eller deslige Indblandinger, saa at den hele Masse bliver omsider mør og smulner. Paa Grund heraf vil lettelig indsees, hvor nødvendigt det er, at man hertil vælger kalkfrie Leer.

Vort sædvanlige blaae Leer var maaskee tiensigtst hertil, naar samme ikke nu og da foruden en liden Portion af Kalkjord tillige er beblandet med en Hoben grovt Flint og Sandsteens Gruus, som vel kunde sælles derfra, men ville da falde saa meget kostbarere, allerhelst fordi Reensningen ikke kan skee uden ved Elemning som medtager lang Tid og Arbeids Omkostninger, hvorfor jeg anseer det raadeligst, at man betiener sig af den almindelige graae Bornholmske Leer, der, for saavidt samme hidindtil har faldet mig i Hænder, baade er kalkfrie og medfører ikkun en liden Portion sin Sand og Glimmer, begge i saa ringe Qvantitet, at Leret endog, saa raa, ville være alt for feed til ovenmeldte Brug.

For at tilberede saadan Leer behøver man ikkun at støre, støde og sigte det igiennem en nogenledes fin Staaltraad Sigte, hvorefter man tværer det ud i Vand og gjør det til en blød Dei.

Førend Leret sammensættes med de øvrige Ting, har man vel at merke, at det maae være vel igiennemblødt og frie for Klumper, hvilket enten skeer ved nogle Dages Blødning, eller ved stiftig Omrøring eller i Mangel deraf ved Velten eller Trædning med blotte Fødder; men naar deraf skal havees nogen betydelig Quantitet bør det indtrædes af Heste, og i saa Fald er det ikke skadeligt, naar tilfældig Hestemøg kommer derimellem, hvilket man endog i Mangel af Haar kunde applicere i Blandingen.

Haarene som anbefales for at faae de øvrige Materialier til at hænge sammen, bør saavidt muligt pilles fra hverandre og saaledes efterhaanden strøes og æltes i Leret.

Blandingen, naar den er skeet tilbørlig bør have den Egenkab, at den ikke sprækker naar den bliver tør, som kommer deraf at den er for feed, og da denne Sprækning ikke ganske ved de indblandede

dede

bede Haar allene kan afhjelpes, saa bør saadan feed Blanding gives en Tilfætning af fin Sand i behørig Qvantitet, indtil man ved en Probe af en liden flad Plade, som hastig lader sig tørre i Solen, eller paa et varmt Sted paa Kaffelovnen eller Ildstedet uden at faae Sprækker og dog tillige er sammenholdende og fast under Fingerne.

Massens Sammenhæng og Barighed i Luften og Varmen, vil, efter hvad jeg formener, endnu blive fuldkomnere, dersom man i Blandingen tilfætter noget Blod, der gjør Massen handeliger og mere stikket til at modstaae Vandets og Regnens Anfald, thi derfra vil først og fornemmeligst Leerbeholdningens Brøstfældighed reise sig og for saavidt mueligt at forebygge denne bliver det neppe nok, at man vælger gode Materialier, men man bør endog anvende en passelig Olie Fernis, hvoraf man, i Tilfælde, som ovenmeldt at have brugt Blod i Blandingen, dog ikke ville behøve saa meget. Men for at gjøre Bedækningen handeliger og tættere i Sammenhæng, kan om saa behages, istedet for Blod ogsaa bruges en tynd Løimvand, som ei smutser saa meget ifald Blandingen vedælde og Bæde

Wæde skulle blødnes, især paa saadanne Bygninger som ei have en rød Farve.

Naar man vil love sig megen varig Nytte af den foreskrevne Leerbeklædning, vil det tillige ankomme paa, at Materialierne tilbørligen paalegges og fæstes til Sommeret. For min Deel anseer jeg det ikke mueligt, at Leerbeklædningen blot efter Forskriften kan gøres bestandig vedhængende paa Sommeret, om dette endog holdes rugt paa Overfladen (som ikke eengang i Forskriften er anbefalet, men dog i alle Henseender er raadeligt), og om endog Sommeret i øvrigt efter Forskriften overflædes og belægges og bebindes med Halm.

Thi ved afvejlende Varme og Wæde, som er saa ofte hos os, vil Leret omsider vist nok løsnes og ved mindste Stød, Trykning eller Gnidning falde af Sommeret.

For at forekomme alt saadant hvorved en lang Strækning af Beklædning paa Sommeret vilde være spilt, vil det efter min uforgribelige Formening være uomgængelig fornødent, at Sommeret, førend det bedækkes med Leerbeklædningen, bliver beslaaet med bredhovedede Som, som bør staae omtrent 3 Tommer fra hverandre.

Disse Som som bør være 2 Tommer lang og have Hoveder af $\frac{1}{2}$ a $\frac{3}{4}$ Tommers Brede, bør fæstes i Tomme dybt i Tommeret og tillige betrækkes med tynd Staaltraad paa langs og tværs yderst til Somme hovederne, omtrent paa saadan Maade som bruges ved Gibsning.

Naar man vil giøre Brug af denne Bedækningsmaade, bør Massen ved første Paalæg være som en blød Kalkedei, for beqvem at kunde kastes giennem Staaltraaden paa Tommeret, omtrent til $\frac{1}{2}$ Tommes Tykkelse. Dette Paalæg bør for det første ikke tøres, men tørres som det er paakastet; naar dette er vel torret, kastes atter saa meget derpaa indtil Somme hovederne ere vel bedækkede, og atter en 3die Gang indtil Bedækningen er fuldkommen 2 Tommer tyk, hvornæst Overfladen jævnes omffider med samme Blanding, men som i saa Fald bør fortyndes med Vand og paastryges med en Kalkkost. Det hele Arbeide gaaer bedst for sig om Sommeren for at befordre Torkningen og for at undgaae raadt Veirligt.

Christianshavn den 4. Augusti 1795.

Fr. H. Müller.

Eli S. T. Hr. Justitsraad Pontoppidan.

No. XVIII. — Extracter angaaende Brand Anstalter, og et nyt opfundet Slukkemiddel til almeennyttig Kundskabs Ugbredelse af Hr. Professor og Stadsconductor Rawert.

I. Lette Falddørre af Jern. I en Bygning, som har Mure tykke og høie som Christiansborg Slot, var det maaskee bedst at anbringe Falddørre af Jern, der gik op i Muren oven over Dorren. Disse kunde man i Tilfælde igiennem Falsler slippe ned. Man maatte maaskee anbringe paa Kanterne af Dørrene, der løbe i Falserne, smaa Røller, for at give dem et villigere Fald. Herved maae anmærkes: at Jerndørre ikke maae gaae eller passe i Falsler, som ere indhugne i Marmor eller anden Sandsteen; ei heller maae Dørstablerne befæstes i disse Slags Steen; thi man har Exempler paa at udbrændt eller den naturlige Steen springer, naar den af Ilden bliver stærk heet, og slipper Stablerne løs. Dette var nok Tilfældet i en af de brandfrie Kieldere i Slottet, som dog af en besynderlig Hændelse holdt sig ubeskadiget af Ilden: man fandt til stor Forundring, at de svære Jerndørre havde revet Stablerne ud af Bæggen, og stode faldefærdige. Man begreb i en Hast ikke, af hvilken Kraft dette var skeet. Nattet Kielderen uden for brændte stærkt og længe, saa udholdt dog Dorren Ilden fra den omtalte Kielder, hvori fandtes vigtige Papirer. Flammen, som man tydeligen kunde see havde spillet igiennem Abningerne, fandt ved Siderne intet brænd-

brændbart, hvorved den kunde udbrede sig i Kielderen, og herved var denne Kielder reddet. Marsagen til disse Særsyn ligger deri, at da Sandstenen, hvori Stablerne vare indhugne, blev heed, sprang den i Stykker, hvorved Dørrene, formedelt deres Lyngde, reve sig løs, men faldt til Lykke ikke om. Havde Kielderen ikke havt Vinduer, skulde man troe, at den indvendige opvarmede Luft havde sprengt Dørrene op. Første er altsaa mere sandsynlig.

2. Skorsteensrør. Udi hver Skorsteensrør burde man nederst ved Rappen have et Jernspield, der hvilede paa en liden Affætning i Muren, eller og en Jernklappe der bevægede sig i en indmuret Jernramme, og som havde den Indretning, at Spieldet eller Klappen beqvemt kunde aabnes og lukkes. Man vilde derved læt dæmpe en i saadan Rør opkommen Ild; thi ved at standse Luftstrøget, betog man Ilden sin Kraft og voldsomme Virkning. Man maatte tillige lukke Spieldet i alle de Kaffelovnsrør som gik ind i Skorsteensrøret. Kunde man ganske afholde al Træk i saadant et Rør, maatte Ilden strax høre op; thi dens eneste Underholdning er jo den kolde, følgerig tette Luft, som strømmer til, og naar dens Virkning ophører, er der ingen Røring meer for Ilden. Byggede man Rørene tilstrækkelig stærke, saa behøvede man i Stæderne ingen anden Skorsteensfeier end de fleste Steder paa Landet; man lod Røret brænde ud. Dog bør man ogsaa i dette Tilfælde bruge den For-

sig:

figtigbed at lukke alle Kakkellovnsføiel; thi igiennem disse ledes Ilden ind i Nærheden, og griber der ofte om sig uafvidende.

3. Kakkellovns- og Skorsteensrør. Ved at udbrænde Skorsteens- eller Kakkellovns, var det bedst at Antændelsen skede oven fra, da den uførmærkt vilde udbrede sig nedad. Antændes Røret uden fra, vil det paa engang komme i Brand, og Ilden mere voldsom virke paa Røret, og forarsage at det rævner om det ikke springer.

4. Et forføgt Middel til at forekomme Ilden fra Taget ei at gaae ned i Bygningen. Som et Middel til at forekomme, at Ilden ikke skal kunne gaae fra Taget ned igiennem Bygningen, vil jeg anføre det man bruger i Norge udi mange Pakhuse. Paa det øverste Loft under Svørbøvelset lægger man et Gulv af Muursteen paa høi Kant ganske over det hele Loft, uden Dørgang, hvilken anbringes igiennem en Dørg. Et saadant Pakhus med Jerndør og Luger holder sig ved den store Ildenbrand i Christiania 1786, da et heelt stort Qvarteer afbrændte rundt om dette paa et Par gamle Huse nær. Det sandsede meget meer Ilden paa den Side, og befriede Forhuset, som foruden et ved Siden deraf var det eneste der blev staaende. Ilden var virkelig i Taget men formaaede ikke at frænge ned. Forunderligt er det, at næsten ingen Ridsmand her i Kiøbenhavn har noget brandfrit Pak-

Palhuus. Saavidt mueligt burde hver Gaard have et brandfrit Sted, en Kielder, hvori man kunde flygte med biergede Sager. Ved at bringe saadanne Sager om i Byen forsinkes Biergningen, og Brandanstalterne forhindres i Gaden.

Disse og endnu flere Midler lade sig anbringe og udtænke. De anførte turde maastee foranledige flere.

5. Et opfanden og i Sverrig prøvet Slukkemiddel. Een Tanke foranlediger gierne den anden. Jeg forudsendte mine, da det kom mig i Sinde at bekiendtgjøre et Slukkemiddel, som er opfunden og prøvet i Sverrig, og i en trykt Afhandling udgives paa Svensk i forrige Aar. Midlet synes at love saa megen Nytte, at enhver som har Leilighed dertil, bør forsøge det; thi derved vil det faae sin fulde Kraft. Erfaringen belærer allerbedst. Jeg vil kortelig hidføre det Væsentligste af den Beskrivelse, som Redaktøren til Drebros Ugeblad har meddeelt derom. Han udtrykker sig saaledes:

Underrettet om, at Hr. Assessor von Alen ikke har i Sinde at udgive eller bekiendtgjøre et af ham opfundet Lidslukningsmiddel, forinden han har indhentet de fra inden- og udenlandske Akademier forventede Bedømmelser om samme; fattede Redaktøren det Forsæt, for Almeennyttens Skyld, i en kort Afhandling at meddele alt hvad han har kunnet indhente af mundtlige og skriftlige Beretninger, sigtende til at oplyse denne Materie. Han fandtes

og dertil saa meget mere opmuntret, da Assessoren ei allene har bifaldet hans Foretagende, men endog sat ham i Stand til desto rigtigere at kunne opgive Maaden hvorledes han tilberedte sit tørre Slukningspulver.

I Frankrig har man for faa Aar siden opdaget, at Vand, som passerer giennem hede Jernror, ei allene opløses i Dunster, men endog forvandles i brændbar Luft. I Følge denne Hedens Virkning har man Aarsag at troe, at Vandet, som formes delst Sproitter bruges ved en svær Jidsbaade, snarere opfrisker end dæmper Jidsluerne.

Ved en saadan Jidsbaade der opkom og næsten truede den hele nordre Deel af Staden Drebro 1760, faldt Assessoren paa det Raad, at give det almindelige Sproitevand en Tilsetning af opløst Allun og Vicriol, hvorved han og fik Magt med Jlden. Opuntret af denne Fremgang og det kongelige svenske patriotiske Selskabs Anmodning, foretog Assessoren sig at arbejde udi Jidslukningskonsten. Hans Dunst var at finde et Middel, som ved første Paasproitning ei allene slukkede Jlden i Dieblicket, men havde endog den Virkning, at det slukkede Sted blev befriet for nye Antændelse, og paa denne Maade kunde sætte Grændser for Jldens Udbredelse.

Sorgiebes søges alt dette i et enkelt Naturens Produkt; man maae forene flere. Den Blanding som Assessoren har opfundet, opfylder det forønskete Viemed i alle Dele. Den holder ei allene af
Luft,

Luft, som er Ildens Liv, ude, men forbandler sig igiennem Ilden eller Heden til en steenagtig Skorpe, i hvilken ingen endnu forsøgt Grad af Hede formaaer at giøre nogen Sprække, hvorved da al Sikkerhed for nye Antændelse er opnaaet. Saasnart man ikkun besproiter det antændte Sted, er Ilden slukket. Det første offentlig Forsøg ved Akenlund den 6. Juni 1791 viser, at et i fuld Lue staaende Huus kan slukkes i en Tid af 8 Minuter med 40 Kander Blanding, da derimod 1500 Kander Vand ikke forsloge med samme Sprøite at slukke et lige saadant Huus. Dette Middel har altsaa det Fortrin, at man ikke behøver at belæsse sig med store Oplag, som andre lignende Slukkemidler udfordre, eller at bekoste store Sprøiter, og med alt dette at være ganske uirksom indtil man har samlet en Mængde Folk sammen.

Forgiebes søger man nogen, der før Affessor von Aken har arbejdet efter samme Plan og opnaaet samme Diemed. Hos de gamle Auktorer finder man ligesaa mange Misdiisninger som Anviisninger. At antage og at give deres Opgivender Kraft, uden Overbeviisning af egen Forsøg, er at forlebe det Almindelige, som dertil sætter Troe.

6 Sprøiter angaaende. Ved Sprøiters Indkøb er det nødvendigt noie at see sig for, om de og i alle deres indre og ydre Dele ere vel og stærk giorte. En Sprøite, som med sit Tilbehør beqvemt kan bæres af to Personer, og hvorved een eneste Person

formaaer at bettene Pompen, er ikke tilfulde god, hvis den ikke kan faste Straalen paa Taget af et 2 Etage Huus, og fore den til en Afstand af 20 Alen. — Den bør ei briste sender, naar Koret tilstoppes, og man lader to stærke Karle pumpe; men være stærk nok til at imodstaae deres forenede Magt; Slangen maae ikke være af saadant Læder der lader sig udvide, naar det er opblødt eller vaadt. Engelsk Koelæder, eller noget som er ligesaa godt, er bedst tienstigt; Slangens Diameter bør overalt være lige stor, og hiin saa forsvartlig giort, at Sømmen ikke brister. Benytter man sig af Kobber-slanget, bør Læderet, som befæster den ved Sproitten, ikke være længere end Behov gjøres, og af samme Bestaendighed, som man fordrer af Læderslangen, og ingenlunde af større Diameter end Kobberslangens. Det er beqvemt naar Koret kan skrues fra Slangen, og denne fra Sproitten; og da bør Skruen ikke være af Blye, men af et fast Metal. Foruden den sædvanlige Sproitese bruger Affessoren et Dorslag af Jernblik, som er overstrøget med Oliefarve, og naaer omtrent til Midten af Karrets Høide, samt noie slutter til alle dets Sider.

I Tilfælde at en Slange brister eller Sproitten bliver ubrugbar, kunde Sluffer eller Skovler, saadanne som bruges i Gruberne *) til at udkaste Vandet med, være meget nyttige, naar man kun har det udfordrende Haandelag dertil.

Med

*) Eller her paa de store Blegdamme.

Ved Slukningsmateriens Tilberedelse bør man ikke forsømme at flamme Leeret, da det ikke allevegne findes sandfrit. Sandet gjør Skade paa Sproitens Ventiler, da det sætter sig i Klapperne's Stænger og hindrer dem i at lukkes.

Naar man ved Skedevandsprøven har forfikkret sig om at Leeret ikke er af Mergelart eller for meget kalkagtigt *), foretages Slamningen paa følgende Maade: man bearbejder Leeret i Vand til en Belling; deraf sies det meste i et Kar; men det som er nærmest Bunden tages ikke med. Det som er siet omrøres. Siden lader man Leeret synke, som da indtager den underste Halvdeel af Karret. Det ovenstaaende Vand aftappes. Leeret er nu som det skal være, dog maae endda ikke tages det allerunderste i Karret, da deri endnu maa skee kunde være Sand.

7. Slukningsmaterien at tilberede. Vil man have Slukningsmaterien i flydende Form, saa tilberedes et Drekubed eller 90 Kander paa følgende Maade: Det halve Drekubed fyldes med Leer; derpaa koges i en Kiedel eller Jerngryde (som i det ringeste indeholder 50 Kander) 35 Kander Vand, hvori opløses 30 Skaalpund pulveriseret Allun, siden 40 Skaalpund Vicriol, og naar dette er skeet, rører man derudi 20 Skaalpund fint pulveriseret og sigtet Brunrodt (Rødsfærga), hvilket alt sies i Drekubed.

*) Mergel eller kalkagtigt Leer bruser med Skedevand.

hovedet til Keeret, og røres tilsammen vel om, samt paafyldes med Vand.

I denne Form koster Slukningsmaterien mindst Arbeide, men det maae omrøres hver 14 Dag, og vogtes for Iblanding af fremmed Materie.

I de Lande, hvor Kulden er streng, bør det forvares om Vinteren i Kieldere eller andre varme Steder, det kunde ellers findes frostnet naar det skulde bruges. Forvarings- og Transportanstalterne bør være saaledes beskafne, at de ikke forarsage Omveie og Tidsspilde. At Materien kan forvares i underjordiske Cisterner, viser Assessorens giorte Indretning. En til dette Brug bestemt Cisterner bør mures rund, eller tilkomres i en ottetkantet Form; thi Omrøringen hindres af dybere Vinkler. Mod Virkningen af vore Vintre bygges over Cisternen et Bærelse, som holdes varmt ved sædvanlig Kaffelovnsvarme, og er rundt omkring et Par Alen større end Cisternen er bred. Der ved Siden af kan et Skuur bygges med vindtætte Bægge og Døre, til Vognen og Tønden, hvorved Slukkemidlet transporteres. Hvilket Skuur enten ved Rør, der gaae igiennem Jøsttedet, eller ved Abninger (een ved Gulvet og een ved Taget) i Mellemvæggen, kan faae Varme nok til at Materien ei fryser i Tønden. Fattige Folk vil finde sig tiende med at boe huusfrit i saadant Bærelse.

Tørt eller i Pulver forvares denne Materie lettere, er og beqvemmere til at transportere, og udfordrer næsten ingen Tidsspilde for at faae det flydende.

dende. Tilberedningen er da denne: Man afveier 30 Skaalpund Alun, 40 Skaalpund Vicriol, 20 Skaalpund vicriolst Brunrørdt og 200 Skaalpund vel tørret og forud slammert Leer, hver Sort for sig fint pulveriseret. I 35 Kander hedt Vand opløses først Alunen, siden Vicriolen, og dernæst Brunrørdtsfarven. Imedens Opløsningen endnu er varm, tværes derudi af det pulveriserede Leer saa meget man kan, og saaledes at det ikke klumper sig; naar Massen bliver for tyk til at tværes, æltes den ved Tilfætning af Leer til en Deig, som da jævnes ud i tynde Skiver, hvilke tørres saa vel, at de siden kunde pulveriseres paa ny.

8. Angaaende den om Efteraaret 1794 paa Amager anstillede Prøve. Det er bekiendt, at tvende fra Sverrig hertil ankommende Personer, anstillede forgangen Høst paa Amager en Prøve over det her beskrevne Afske Slukkemiddel, samt over et andet af samme Art, formodentlig det Rye-strømske.

Ved første Prøve beholdt det Afske Fortrinnet, endskiondt de begge opførte Huse bleve lagte i Afske. Men ved et gientaget Forsøg over det andet Slukkemiddel, viste dette den herligste Virkning, da det i fuld Lue staaende Huus i en Tid af 5 a 6 Minutter blev reddet, eller Jlden i samme slukket, uagtet de tynde Brædebægge vare saa svage, at Luen i saa kort en Tid var i Stand til at bryde igiennem, hvilket vel ikke var mueligt i et ordent-

ligt Huus. Havde man med det Alenske gientaget ligesaa omhyggeligt Forsøg, vilde det uden Tvivl have vrist bedre Virkning, naar man vil slutte efter det første. Det er kun Skade, at Personen ikke vidste methodisk at foretage sine Prover; thi det er naagjort, om ikke blot Vand havde udrettet det samme, hvilket nogle paastode. Han burde derfor saamtidig have vrist Virkningen af det konstige og det naturlige Vand, alt under lige Omstændigheder, samt iagttager Tiden man brugte for begge Dese. En saadan Sammenligning havde været absolut nødvendig, hvis man skulde have kundet udledet noget fyldestgjørende Resultat. Ved Proven burde han tillige have vrist, om Blandingen opfyldte de to Hovedegenskaber samme tillægges, hvilke skulle bestaae deri: At den ikke allene slukker Tiden, men befrier endog et paasproitit Sted for Antændelse. Endnu burde ogsaa være beviisligt, at det foregivne Alenske Middel virkelig var nøiagtig gjort efter hans ForSkrift.

Det er ilde at de foretagne Prover ikke udbragte noget bestemt Udfald. Uvissheden om dette Arkanums Godhed afholder maaskee mange fra at bruge det i saadanne Tilfælde, hvor det ikke allene kom Enkelte, men endog det Almindelige til Nytte. Imidlertid har dog Erfaringen bragt det dertil i Søverrig, at denne Opfindelse agtes høist vigtig af mange. Ellers gaaer det med dette Slukningsmiddel der, som det allevegne gaaer med saa mange andre Ting. At modsige, og at modsætte sig alt
 Ryt,

Ryt, er en Tilboielighed som desværre findes for almindelig. Dadsesygen er en Epidemie, som gierne meest angriber tomhiernede Folk, hvis Domme almindelig ere strænge og ublide; kommer hertil en smule Misundelse, er Smitten giftig.

Saaledes har denne Dvfindelse foranlediget mange Stridigheder i Sverrig. Snart har man villet betage Hr. von Aken Eren for dette Paafund; snart har man havt et andet og bedre Middel, som dog det Akenste har foranlediget, og snart har man udsprede usordeelagtige Rygter om dets Brugbarhed. En vis Hr. Nyström har fremført Beskyldninger mod von Aken, at han nemlig skulde have laant Ingredienserne af et Middel, som han paa- staaer at have opfundet; hvilket den sidste dog afbeviser, o. s. v.

Endskiont de anstillede Forsøg ikke tilfulde tilfredsfullede Mængdens Forventning, saa er det dog at formode, at enhver skionsom Tilskuer maae have lagt Mærke til, hvorvidt det var mueligt eller sandsynligt, uden Mirakuløse Midler, at slukke en saaledes anlagt Ild. Husene som ikke vare af nogen synderlig Størrelse, opbygde af tynde Bræder, tierede inden og uden, overalt behængte med Beegkrandsse, og endnu opfyldte med Halm og Tieretsunder, stode i fuld Lue, forinden man begyndte at paaoprøite Ilden, og det ikkun med een eneste Sprøite. Et Tilfælde som vel neppe vil forekomme. Det er derfor ikke at undres over, naar af

mue;

muelig Kunst er frugtesløs i et saa overnaturligt som dette.

Om dette Slukkemiddel svarer til alle de Fordele man tilskriver samme, kan ikke være Brandforsikrings-Compagniet ligegyldigt, det vil derfor vist nok undersøge samme nøiere, og det med mere Bestemthed; og da man kiender Indgredienserne alle, og deres Forhold til hinanden, behøver man ikke Veiledning af nogen Fremmed, hverken for Blandingens Styld, ei heller for Duggangsmaaden ved Slukningen. *)

No. XIX. — Angaaende 2de i Vien opfundne nye Maskiner til Vandanskaffelse ved Ildebrande og Moser at udtørre. **)

I Vien er opfunden en nye Maskine til at faae Vand til at stige som man vil i en Straale af $3\frac{1}{2}$ Toimme, 100 Pumpeskoe høi.

Denne Maskine drives af 2 Mænd, og kan derved i 24 Timer skaffes 3000 Spande Vand op af en Park eller anden Vandkum, om den end var 20 Klafter høi op ad et Bierg.

Samme Inventor har en Maskine som sættes paa en Stillads, 80 Pumpeskoe høi over en Brønd eller paa Kanten af en Flod eller anden Vandbæk, og

*) See forommeldte Skrivt af Hr. Prof. Nawert.

**) See extraordinaire Relationer for A. 1724. Januar.

og formedelst Vinden ved 3 Pumper drager Vandet op.

Paa hver Pumpe er et Hiul af $3\frac{1}{2}$ Tomme i Diameter, og ved disse Pumper kan der opdrages 12,000 Spande Vand i 24 Timer naar Vinden er god. Naar denne Maskine engang er sat til Rette paa sin Stillads, gaaer den siden fort af sig selv, uden at man haver nodig dertil at bruge Folk.

Den er og saaledes indrettet at man kan sætte den over et Morads, og tørre det saaledes ud, at man kan bygge derpaa.

No. XX. — Vand-Maskiners Opfindelse. *)

I Wien opholder sig Kunstneren Johan Ansthon Beaufils som har opfundet en Maskine, der, skiont den ikkuns er udhulet $3\frac{1}{2}$ viertel Tol i sin Diameter drager, naar den drives med Haanden, 30 Spande Vand udi $7\frac{1}{2}$ Minut 29 $\frac{3}{4}$ Pumpestoe i Hoiden. Dette Værk kan og sættes paa Hiul og lade sig drive med Heste og Oxen. Man kan og sætte det fast i en Bæk eller Flod med et Hiul, saa og i aaben Mark paa en Stilling imod Vinden, og bruges dertil 2de Pumper saa kan der ved Vinden

udi

*) See extraordinaire Relationer for Aaret 1724. S. 37.

udi 24 Timer trækkes 4000 Spande Vand, og med et Hiul i en Flod, kan det i 24 Timer ud-
 drage 5760 Spande Vand.

No. XXI. — Angaaende 2de Maskiner ved Brand-
 og Vandvæfenet.

A. Udi Haag er opfunden en Maskine der udslukker allehaande Slags brændende Materier, saasom anstucken Brændeviin, Olie, Terpentin og alle andre Slags Luer; Maskinen er ikke kostbar, og beløber sig fra 15 til 20 Gylden *).

B. I Hamborg er opfunden en nye Maskine af Artillerie Lieutenant Schulz til at bruge i Jlds-
 vaade. Samme henter Vandet ved faa Personer af en dyb Canal, og bringer det strax og tillige i en Tempo til 2de store Capital-Sprøiter, om de end staae nogle 100 Fod dervfra, ja underholder samme i det stærkeste Arbeide i store continuerlige Straaler, saa at ei findes Mangel paa Vand. Naar ingen Sprøite strax er ved Haanden, givr denne Maskine ogsaa Sprøite-Tieneste, ja giver end-
 ogsaa den første Sprøite det behøvende Vand **).

No.

*) See extraordinaire Relationer for Febr. 1723.

***) See extraordinaire Relationer for Nov. 1725.

No. XXII. — Angaaende det under Nicolai Kirke-
taarn i Kiöbenhavn anlagde Trykværk til Nytte for
Stadens Brandanstalter.

I. Aar 1734. Ifølge Brand og Vand-Com-
missionens Resolution af 26. November, grundet
paa Vice-Brand-Directeur Nicolai Grims indkomne
Forestillinger desangaaende under 21. Julii og 10.
November er Trykværket under Kirkens Taarn al-
lerførst inventeret. Dets Bekostning ved første An-
læg har været følgende:

a) Trykværket i sig selv	234 Rd. 16 S.
b) For Vandets Hentelse af
Bester Gades Compagnie	60 — —
c) For 400 Alen Læderflanger
med Skruer og Straalersør	414 — —

708 Rd. 16 S. *)

2. Aar 1735 Julii 30. blev dette nye Anlæg
prøvet i Overværelse af Commandanten Hr. Gene-
ral Grev Sponech, Geheimeraad og Stifis-Befa-
lingsmand Baron Gersdorf, Admiral Rosenpalm
og flere af Ober-Directeurerne i Vand- og Brand-
Com-

*) I de senere Tider er Trykværket forsynet med
huggen Steenbeklædning isteden for Lommer.

Commissionen, hvorefter ved affagt Probe blev befunden:

- a) At udi en Tid af 7 Minuter er Vandet derfra bleven drevet over 400 Alens Distance og det i saadan Mængde at en complet Sprøite dermed kunde fourneres, og ligesom Slangen blev fortet til, gav den større Qvantitet Vand fra sig.
- b) For at have desto større Forraad af Vand er under Maskinen bleven indrettet en Come me som kan holde over nogle 100 Tønder Vand, hoor over denne Maskine er bleven sat med tilbehørig Drive- og Pomperedskab, staaende saaledes altid i færdig Stand at kunde bruges.
- c) Vandets Force og Qvantitet er befunden saaledes, at naar Slangen var 450 Alen lang fra Værket, kunde den fournere udi en Minut en Tønde Vand, og paa 300 Alen i samme Tid 2 Tønder, samt over 100 Alen 3 Tønder alt i en Minut, saavel som og at fournere 2de Straalerør med Vand, ligesom 2de andre Sprøiter. Saa er og Vandet drevet op i Taarnet sam-

sammesteds. (See extraordinaire Relationer for Jnlit 1735).

No. XXIII. — Angaaende forbedrende Indretning med Sprøiter, Brandspande og Stiger &c. af Brandmajor Volmeister. *)

A. Sprøiter. I Maret 1771 blev der af det kongelige danske Videnskabs Selskab udsat Premier, for den fordeelagtigste Maade at indrette en Sprøite paa, i hvilken Anledning Hr. Professor Carsten erholdt den første Premie. Jeg tænkte, det var en Skam for Kiøbenhavn, naar de ikke gjorde en Provesprøite efter Professor Carstens Priissskrivt; efter hvilket Priissskrivt jeg paa min egen Bekostning forfærdigede en Sprøite, i Tanke, dermed at gøre Staden og Landet en vigtig Tjeneste, hvilket og var skeet, hvis ikke Misundelse og Misgunst, med deres Cabale, havde gjort mig Hindring derudi.

Den Sprøite, jeg havde forfærdiget efter Professor Carstens Priissskrivt, folgte jeg til det vestindiske Compagnie. Denne Sprøite er i Henseende til Indretningen gandske forskjellig fra de øvrige her værende. I disse er Røerøret i Almindelighed ikkun $\frac{5}{4}$ eller i det høieste $1\frac{1}{2}$ Tomme vidt i Nabningen imod Læderlangen, og Trykningen ikkun $2\frac{1}{2}$ Allen lang, hvilke Omstændigheder gøre Arbeidet for Folkene meget svært, saa at de ikke længe kunne holde

*) See Ugebladet Borgevnen for 1791 No. 46, 47 og 48.

holde det ud, men pløge Majoren for at blive afføste. Mundstykkets Nabning er ikkun 6 Linier vidt.

De Folk som bedømme vore Sproiter ved Mynstringen, tage meget feil. De skulde ikkun give Agt paa, hvor mange Folk der arbeider der ved, og disse arbeide endda, ved at løfte Trykstangen op og trykke den ned, af alle Livs Kræfter, eftersom Arbeidet varer ikkun meget kort; saa er og Sproiten meget svær at transportere, og maae altid med en Hest fortbringes.

Paa min Prøvesproite er Knæeværet til Windkassen og Nabningen til Slangen ligesaa vidt, altsaa $\frac{3}{4}$ Tomme videre end paa vore gamle Sproiter. Trykstangen er 5 Alen lang, og altsaa dobbelt saa lang som de gamle. Hvem der ikkun forstaaer noget lidet af Mechaniken, kan strax begribe, at min Sproite maae være langt lettere at arbeide med end de gamle, og da Mundstykket paa min Sproite er $7\frac{1}{2}$ Linie vidt, altsaa $1\frac{1}{2}$ Linie videre end paa de gamle, saa kan enhver let indsee, at den ogsaa maae give meget mere Vand end de gamle.

Til Transporten har jeg etter Professorens Forskrift forfærdiget en Vogn med 4 Hjul, paa hvilken Forhjulene ikkun ere 22 Tommer høie, og kunne, naar man vil giøre en kort Bending, gaae ind under Vognen. Axlerne ere af Jern, og Sproiten kan med liden Umage af 2 til 3 Mand trækkes igiennem Staden. Ikke desto mindre har jeg dog saaledes indrettet den, at to Heste kunne forespændes, isald det skulle indtræffe, at den skulde

de føres ud paa Landet. Ovennævnte Mathematikus Professor Carsten; der fornemmelig havde gjort Hydrauliken til sit Hovedstudium, blev af Lands-Regieringen i Mecklenborg beskicket til at have Op-syn over alle Sprøiter i det hele Land, saa at ingen uden hans Vidende maatte gøres, hvorudover hans Theorie, forenet med saa udbredt Praxis, gjorde ham til en stor Kiender af denne saa nyttige Machine. Da nu den afdøde Konge af Preussen fik at høre, at denne Professor meget havde forbedret Sprøiterne, bød han ham 1000 Rdlr. i aarlig Gage, om han vilde nedsette sig i Halle, hvilket Tilbud han og imodtog, eftersom han der, hvor han var, ikkun havde 300 Rdlr.

Jeg haver for Sielland, uden for Hovedstaden, forfærdiget 4 saadanne Sprøiter, af hvilke een kom til Palatet i Koeskilde, een til Cronborg, een til Hirschholm, og een til Stutmesteren paa Friderichsborg. Den sidste blev brugt da der var Ildbrand i Hillerød, og Folk derfra Byen, saavel som Stutmesteren have fortalt mig, at denne Sprøite haver bidraget det meste til, at Ilden blev dæmpet, og ikke flere Huse afbrændte. Af disse Forvaltere og Stutmesteren kan de, som forlange det, faae paalidelige Attester om Sprøiternes Duelighed og store Nytte. Ved alle Sprøiterne har jeg anbragt en Slange paa 50 Alen, som er deelt i fire Stykker, og med Skruer sammensadt. Da det nu ved den ommeldte Ildbrand hændte sig, at Slangen sprang, vidste Stutmesteren Besked dermed,

ffru.

skruvede Slangen op, tog det Stykke ud, som var sprunget, og skruvede Slangen sammen igjen; thi naar man er nær ved Ilden, kan man gjøre Slangen ganske kort, saasom hvert Stykke er $12\frac{1}{2}$ Alen langt, saa gaaer Sprøiten langt lettere, end naar Vandet skal drives igiennem den lange Slange.

B. Brandspande. Læder-Brandspande ere at ansee som gamle unyttige Antiquiteter. Deres Opfindelse er ældre end Sprøiternes, og førend disse bleve opfundne, vare de nødvendige; dog have de tilforn neppes været saa smaae, som de nu ere, ventelig for at spare, at de ikke skulle koste for meget, hvilket og kan være ligegyldigt, saasom de, siden Sprøiterne ere opfundne, og Vandet tilføres i Tønder, ikke mere bruges. Jeg har i 40 Aar været ved Brandvæsenet, og ikke paa et Sted seet, at de have været til nogen Nytte. Da jeg havde Opsigt over Brandredskaberne paa de Kongelige Slotte, for at holde samme i brugbar Stand, fortalte Slotsforvalter og Gartner Holboll paa Frydenlund mig, at alle Læder-Brandspandene i hans Tid vare af nye forfærdigede, og dog nu alle vare saa forfaldne, at de ikke kunde hænges sammen, hvorfore han forlangde nye i deres Sted, men jeg lod i Stedet derfor gjøre Træsponde af Egestaver, belagte med 3 Jernbaand, og forsynede med Jernbailer, noget mindre end de almindelige Kiøffensponde. Samme hænges paa et tørt Sted, og ere usorgeligelige, koste og ikke mere end Læderspandene, og

rum-

rumme mere end eengang saa meget Vand. Ligeledes har jeg paa alle de andre Slotte, hvor man forlangte nye Brandspande, ladet giøre Træspande, hvormed saavel Forvalterne som Arbeidsfolkene have været meget fornøiede.

Mange Brandstiger ere ogsaa giorte efter den gamle Maade, saa svære, som Koltene i forrige Tider, der vare tilstede, for at slukke Ilden, hvilke stode ganske tæt efter hverandre, og rakde den ene den anden Spanden til, indtil den naaede den sidste, der, saa godt som han kunde, øste Vandet i Ilden, og kastede derefter Spanden paa Jorden, af hvilken Aarsag de maatte være af Læder, for ikke ved Faldet at gaae i Stykker; men da der nu ikke mere end 2 eller i det højste 3 Mand kommer til at staae paa Brandstigerne, saa behøves de ikke at giøres saa svære, hvorved de ikkun blive besværlige at opstille, hvilket jeg ofte har anmærket.

Eftersom Saltet holder Rivd, Spegesild og Fisk friskt, saa tvivler jeg ingenlunde paa, at jo ogsaa det Læder, hvoraf Sproiteslangerne ere giorte, kunde med Salt holdes friske, thi jeg har alle Tider ladet mig sige, at det ikke var godt at smøre Skoe med Tran, siden samme gjorde Læderet saa mørk, at Skoene ikke længe kunde holde ud. Saaledes maatte ogsaa en stærk Saltlage holde Læderet i Slangerne bestandig friskt og fugtigt, saa at det ikke af Tørhed kunde revne.

Repræsentanterne i Understøttelses-Selskabet har hos Hr. Justitsraad Harsdorff erkundiget sig,

om den af mig anvendte og ommeldte Saltlage ved Comediehuset, og have af ham erhholdet det Svar, at det ei alleneſte dermed havde ſin Rigtighed, men at han endog havde ladet den ſtore Sahl paa Freløſeborg lægge paa ſamme Maade, og denne havde nu allerede ligget i 10 Aar, og var endnu ganſke friſk, i Stedet for at den ellers hvert tredie Aar maatte nye omlægges.

C. Sprøiter. Ved at opfinde en nye Indretning med Sprøiter, thi derſom ſaadanne Sprøiter, ſom den af mig forfærdigede, bleve ſatte i Brug, kunde ſikkert $\frac{1}{3}$ Deel Mandſkab afgaae fra hver Sprøite, og ſamme dog bedre og lættre behandles end de nu brugelige, i det at Brandſølkene ved min Sprøite, naar ſamme ſkal bruges ved Ilden, ikkun behøve at trykke Trykſtangen ned, uden at have Nøie med at løſte den op. Ei at tale om, at Landet, foruden den ſtore Fordeel, havde Berømmelſe og Ære af, naar man her havde de bedſte Sprøiter, ſom hidtil vare opfundne.

2) Hvor mange Penge kunde ikke ſpares, ved efter mit Forſlag at bruge Saltlage i Stedet for Tran til Læderſlangerneſ Conſervation? Jeg tænker, at med en Tonde Salt kunde Læderſlangerne ved alle her værende Sprøiter indvendig og udvendig befugtes, ſaa ofte de ere brugte, og det med liden Nøie, hvorved de bleve conſerverede fra at blive tørre.

4) Hvad kunde ikke ligeledes spares, ved at undvære Træ- og Blikrenderne, som jeg holder for at være overflødige, og til Tab for Landet, siden dertil endeel Penge for Sommer, Blik og Tiære udgaaer?

5) Der kunde og spares meget Læder, naar de gammeldags Brandspande bleve affskaffede, som dog nu, da vi have Sproiter, ere ganske unyttige. Ved hver Sproite skulde ikkun være 2 eller i det høieste 3 Brandspande af Træ, noget mindre end de almindelige Risffensspande. De andre Læderspande falde ikkun Publikum til Last, og ere til slet ingen Nytte. Nogle faa Personer have derved kundet have nogen Fordeel, og for denne Fordeels Skyld ønsket at beholde dem. Hvad Fordeel var det ikke for de Kongelige Slotte, Kirker og det hele Publikum, naar Læderspandene bleve affskaffede, og i deres Sted saa mange Træspande anskaffede, som behøvedes, hvilket skulde ordineres af redelige Mænd, der ikke vare interesserede. Træ Brandspandene ere uforgiængelige, da derimod de af Læder af sig selv falde fra hverandre, hvorpaa jeg i Frydenlund har seet Exempel.

No. XXIV. — En vigtig Opfindelse at tilberede Læder til Brandredskaber o. s. v., saaledes at ingen Vædske kan trænge derigennem. *)

Vigtigheden ikke allene for Menneskenes Helse, men tillige i Hensigt til Brandredskaberne, nem-

*) Journal für Fabrik, Manufactur, Handlung und Mode, April 1795.

neuslig Sprøite-Slangerne, hvorpaa den vist lige-
 saavel kan anvendes, at dens Bekjendtgjørelse for-
 tiener at udbredes saa meget mueligt.

Opfinderen er Johan Bellamy, som i Maret
 1794, efter den i Engelland brugelige Skik, har
 faaet et Patent eller udelukkende Privilegium paa
 dette Læders Tilberedelse, og lader det i stor Mæng-
 de tilberede, da Forbruget deraf ikke allene i Engel-
 land er meget stort, men en betydelig Mængde der-
 af allerede skal udføres til fremmede Lande.

Tilberedelsen af dette Læder er hverken bestofte-
 lig eller moissommelig, hvilket den Forskrift viser,
 som Opfinderen ved Ansøgningen om det ham med-
 deelte Privilegium har indgivet, og efter flere igien-
 tagne Forsøg er befunden rigtig.

Ifølge denne Forskrift tages:

8 Pund Røde-Olie og
 24 Pund Lin-Olie,
 og til hver 8 Pund af denne Blanding endnu
 $\frac{1}{2}$ Pund hvid Vitriol (Vitriol. album)
 og
 $\frac{1}{2}$ Pund Blye-Sukker (Saccharum Sa-
 turni).

Eller og man kan istedet for 8 Pund Røde-Olie tage
 8 Pund Mohn-Olie, eller til 16 Pund Lin-Olie kan
 tages 1 Pund Røde-Olie og 1 Pund Mohn-Olie,
 hvilke ligeledes blandes med Vitriol og Bly-Suk-
 ker efter ovenanførte Forhold.

Denne Blanding bliver i en Metal-Riedel (hvis
 Bund ikke maae være for flad) kogt ved en sagte Ild
 flere

flere Timer i Kød, og røres imidlertid bestandig om, hvorefter man lader den staae i 24 Timer, paa det at de opløste Dele kunne gaae til Bunds. Saasnart den derover staaende Olie er fuldkommen klar, hældes den forsigtigen af, og da tages til hver 8 Pund af samme

1 Pund hvid Harpix (Resina alba)

$\frac{1}{2}$ Pund sort Beeg (Pex niger)

$\frac{1}{4}$ Pund Tiære og

$\frac{1}{4}$ Pund Serpentin

eller og man kan tage 1 Pund hvid Harpix, 1 Pund fort Beeg, $\frac{1}{2}$ Pund Tiære og $\frac{1}{2}$ Pund Serpentin. Alt dette bliver, efterat Harpixen og Beegget først nogenledes er stødt fint, blandet med den ovenmelte afklarede Olie, og opløst over en sagte Ild ved idelig Omrøren. Saasnart alt er fuldkommen opløst, klart og giennemsigtigt, og det er bleven koldt, hældes dertil $\frac{1}{8}$ Serpentin-Spiritus, eller til 8 Pund af denne Opløsning kommer 1 Pund Serpentin-Spiritus.

Heri bestaaer hele Tilberedelsen af denne Olie eller Smørelse, hvormed Læderet, som maae være saa tørt som mueligt, overstryges flere Gange om Dagen med en Borste. Dog maae først al Olien være indsuget af Læderet, og Overfladen være ganske tør, inden det paa nye overstryges. Det lader sig ikke nsiagtig bestemme, hvorofte Læderet dermed maae overstryges, da dette kommer an paa Læderets Beskaffenhed; thi jo tørrere dette er, jo oftere maae det overstryges. Men man kan strax erfare,

om Læderet har faaet den tilbørlige Mængde af denne Olie eller Blanding, naar det ikke vil modtage mere, og det ved den sidste Overstrygning bliver glindsende, eller ligesom overtrukket med en Fernis.

Naar Olien (hvilket fornemmelig er nødvendigt ved Saalelæder) ved Overstrygningen opvarmes *) og Læderet selv saavidt mueligt er tørt, og i al Fald opvarmes, førend det overstryges, og bringes paa et varmt Sted, saa er Tilberedelsen i en kort Tid tilendebragt. Da et saadant Læder ligesom er giennemtrængt af harpiragtige Dele, saa kan man let indsee, at ingen Vædske kan trænge ind i Skoe eller Støvler, som deraf ere forfærdigede.

Saaledes er denne Opfindelse anmeldt i ovennævnte Journal, og da der saa ofte ved Brugen af bore Brand Sprøiter ere Feil ved Slangerne, som siges allene at hidrore af Læderets Tilberedning, saa var det vist af yderste Bigtighed, at gjøre Forsøg med at tilberede Læderet dertil paa den anførte Maade; og man kan ikke tvivle paa, at det vil være tilstrækkeligt at have bekiendtgjort dette, for at drage Vedkommendes Opmærksomhed paa denne saa vigtige Siensstand.

No.

*) Da Serpentin-Spiritus ved Varmen ikke allene let borkunker; men og da lettere antændes, saa maae man, medens at deene Materie opvarmes, paa ingen Maade nærme sig dertil med et tændt Lys.

No. XXV. — En Composition, hvorved Træ kan præpareres, at imodstaae Ilden til en betydelig Grad. (Af Hr. Doctor Medicinæ, Professor N. Bötcher i Martii 1796).

Man tager en Deel calcineret Jern, som faaes lettest ved at bruge den saa kaldte Hammerskiel, og tvende Dele calcineret Been af fjerreføddede Dyr; disse Dele rives meget fint og blandes med en Liimfarve; hermed overstryges Træet temmelig tykt. Skal dette udsættes for den frie Lufts og Veierligts Indstyndelse, maae dette Anstrøg igien bedækkes med Oliefarve. Smaaе Vinde overstrøgne med denne Massa indtil en Toskillings Tykkelse, vil let overbevise enhver om saadant overstrøgen Træes vanskelige Antængelse.

Efterretningen om ovenstaaende Composition er indsendt af Hr. Mechanikus Smith, og jeg troer, at det vil svare til sin Hensigt, og kunde med Nytte bruges i mange Tilfælde til Sikkerhed for Ildsvaade, saavel ved de gamle som nyere Bygninger. Man overstryger f. Ex. de Tagrender, som ere af Træ med denne Massa, og det skulde være en usædvanlig og nær Ild, som skulde antænde dem. Panelerne i Værelserne kunde man ligeledes overstryge dermed, og siden male det igien over med Oliefarve. Maaskee man og kunde overstryge Trapperne dermed, da det sidder temmelig fast, og ei let lader sig afflide.

No. XXVI. — Ildebrands Tildragelse ved vaadt Høe
i Huse.

Var 1764 September 7. I Menningen ikke langt fra Scuttgaard har man for nyelig havt den bedrøvelige Virkning af vaadt Høes Indbringelse i Husene, at deraf er opkommen en saa betydelig Ildebrand saa at 3de Hospitals Bygninger m. m. derved er lagt i Aske, og Skaden beregnes for 70,000 Fl. Værdie. (Af de offentlige Efterretninger).

No. XXVII. — Middel til at afværge Lynildens Skade.

I Philadelphia, Boston, Ny-York, Charles Town og andre Stæder i Amerika blev der i Aaret 1764 anordnet*), at enhver privat og publik Bygning

*) Var 1722 i August nedflog Lynilden i Hermandskab i et strøg ved Koibuset liggende Krudttaarn, hvorved 5000 fyldte Granater og Carcasserere sprungne i Luften. (See extraordinaire Relationer for Aar 1722. No. 245.

Var 1764 Julii 21. tildrog sig ved Tordenveie med Lynild at den øverste Spids af Taarnet paa Yttre Enhorne Kirke (i Søndermandland i Sverrig) om Eftermiddagen Kl. 4 blev antændt, som

ning skal være forsynet med en tynd Jernstang, som staaer over 15 Fod op over Taget, hvilken trækker Lynilden til sig med sin naturlige Electricitet, og brækker dens Styrke, hvis farlige Følger frygtes. (See S. 10 Ildebrands-Ødelæggelse ved Lynild paa fire særskilte Stæder i Tronheims Stift, saavel som i Hamborg).

No. XXVIII. — Trende Redningsmidler med Hensyn til de Ulykkelige som i Ildebrands Tilfælde maae springe ud. *)

A. Den første er en Faldehat eller Faldehue som le Roux opfandt Aar 1784. Naar den sættes paa Hovedet, holder den dette ved ethvert Fald fra

en

som greb saaledes om sig at hele Kirken med Taarnet og alle de i Kirken værende Vrydeller blev paa en Tid af 2 Timer lagte i Aske. (See offentlig Efterretninger for Aaret 1764).

Angaaende Spirenes Unytte og Skadelighed. See det af Hr. Professor Rhode i Aaret 1795 udgivne periodiske Skrivt, Sundheds Raad No. 8, og de flere.

*) See anonymiske Blad kaldet Forslag til Forandring med Brandredskaberne her i Kiøbenhavn, udkom 12. Martii 1796, for et halv Ark.

en betydelig Høide stedsø op i Veiret, og formidler Faldet saaldes, at den Faldende kommer til at staae ganske sagte paa Benene.

B. Den anden Opfindelse er en Faldeskierm af Læst og Strikker, der har 20 Fod i Diameter, ved hvis Hielp man langsom kan lade sig ned fra en Høide til Jorden. Blanchard opfandt den 1785, og gjorde den 3. Julii s. A. en lykkelig Prøve dermed i London.

Naar man i Tilfælde af Ildbrand bragte det ene eller andet af disse Instrumenter hen til Stedet og ved Hielp af Brandstænger langede det op til de øverste Etager, skulde hine Ulykkelige da ikke derved kunde frelses af den rødsomme Rød, der truer dem med Undergang?

Men af allerbetydeligst Rytte synes Reusses Maskine at være. Den staaer paa en Vogn, er 8 Fod høi, og kan paa en let Maade i nogle Minuter dreies 60 Fod i Veiret. Da er man i Stand til at vende Anbringeren hvorhen Omstændighederne fordrer. Oven paa er et Gallerie, hvorpaa 3 til 4 Mennesker sikkert kan arbejde. De have en Broe

hos sig, som de kan lede hen, hvor de vil, for deres ved at redde Mennesker, som ere i Fare.

C. Udi Adresse Contoirets Efterretninger No. 63 under 16. Martii 1796 læses som en ei allene for Menneskeligheden selv meget vigtig Sag, men og et til Tidshistoriens Annaler særdeles interessant Bidrag, under Bekiendtgjorelse fra Politikammeret:
 „ Efter Hs. Kongel. Hoihed Kronprindsens Befaling
 „ er paa Politikammeret leveret en Maskine, hvor
 „ ved enhver ved paa kommende Ildsvaade kan redde
 „ sig fra alle Etager. Og da et Spørgsmaal i
 „ Adresse-Contoirets Efterretninger No. 61 yt-
 „ trer et Ønske desangaaende, bekiendtgjøres det
 „ herved.“ *)

No.

*) Dens Bekostning er ikke betydelig (omtrent fra 6 til 7 Rdlr.). At den er særdeles nyttig og betryggende i Ildbrands Tilfælde naar Beboere maae nødsages til at springe ud fra deres Huse, er tillige indlysende og klart ved at overveie dens Indretning. Paa Titellbladet af Nærstående vil man finde den anført saavidt mueligt i Kobberstikningen at fremvise de flere Indretninger under Brandvæsets Henhørende.

Anmærkning i Martii 1796.

No XXIX. — Tildragelse i Junii 1785 af en ødelæggende Ildebrand, ved Selvantændelse af Souda eller Tangaske.

Af et Brev fra Christiania, den 2. Julii 1785 *).

I Onsdags den 29. Junii opkom i en af Søeboderne pludseligen den forfærdeligste Ildebrand, som nogensinde kan tænkes. Kl. halv elleve om Formiddagen begyndte Ilden. Det varede ikke længe forend samtlige Søeboder eller Stadens Pakhuse stode i lys Lue, og da disse for en stor Deel vare opfyldte med de meest brændbare Materie, som Hør, Hamp, Tiære, Svovl og deslige; og Ilden communicerede sig saa hurtig, at de alle tillige paa det heftigste stode i Flamme, saa kan man gjøre sig et Begreb, men ingenlunde nogen tydelig Forestilling om den al Afbildning og Beskrivelse overstigende Vold, hvormed Ilden foer frem, og det fulde forfærdelige i dette Syn; saa meget heftigere var Ilden, som samtlige disse Pakhuse, ved 80 i Tallet, vare byggede af Træ. Først i Gaar Aftes den 2den Julii var Ilden saavidt slukket at Byen var uden Fare. Den hele Strækning af Søeboder fra

Søe

*) See Efterretninger om indens og udenrigt Handel for Aar 1785. No. 27.

Søndre Brygge til Statsraad Anfers Gaard og Have er ikke mere. Soldboden, med alle de der oplagte Varer, er lagt i Aske. Formedelt den store Tilførsel her har været i Foraaret, vare alle Pakhusene forsynede med en meget stor Mængde af forskjellige Kiobmandsvarer, Salt, Tobak, Smør, og fornemmelig Kornvarer, hvoraf man beregner at en 60,000 Tonder ere blevne et Køb for Luerne; den hele Skade beløber sig til 3 til 4 Tonder Guld. Hele Byen var i den dødsyngligste Fare, og man anseer det med Grund som næsten et Mirakel, at den er sparet, da Pakhusene ikke vare længere end lidet over et hundrede Skridt fra Byens Huse.

Ilden skal være opkommen af Souda eller Tangaske, der har ligget i et af Pakhusene og ved Flugtighed har antændt sig selv. Den store Ildbrand paa Pakhusene i St. Petersborg for faa Aar siden tilskrev man ogsaa Selvantændelse. — Endnu er Ilden vel ikke gandske slukket, det brænder bestandig i Grunden, dog haaber man nu med Tryghed, at al videre Fare er forbi. Alle Folk flygtede og flyttede ud af Byen, til hvis Redning man kun havde lidet Haab. Alle Folk, uden Forskiel paa Stand og Kaar, vare med Flytning, Redning eller

Slut

Slukning i det fuldeste Arbeid. — Derksom ikke de opbrændte Varer, fornemmelig Kornvarerne, ved hurtig Tilførsel blive erstattede, saa er Skaden ubetydelig stor og sølgelig, saavel for Oplandet som for Staden.

No. XXX. — Om Ild og Dampe-Maskiner.

Ild- og Dampe-Maskinerne ere unægtelig een af de Opfindelser, man har vores philosophiske Tid's alder at takke for; de sættes i Bevægelse formedelst det ved Ilden i Dunster opløste Vand, hvilket man paa denne Maade kan fra en ikke ubetydelig Dybde bringe i Veiret og faae til at springe eller løbe ud. De ere formedelst den dertil udfordrende Mængde brændbare Materier kunns anvendelige paa de Steder, hvor man heraf har Overskødighed, hvilket fornemmelig er Tilfældet i Engelland med Steenkul. I Engelland betiener man sig derfor af disse Maskiner til mange Slags Brug, deels for at forsyne Staden med Vand, udtørre Sumpen eller Moradser, udtømme Bergværksgruber, deels ogsaa til alle Slags Møller-Arbeide; man har nu der Ild-Maskiner til Bomulds-Spinde-Møller, Olie-Pressere, Brændeviinsbrænderier, Tobak-Farve-Urte-Korn-Trykker-Polerer, og Slibe-Møller, samt til Smelte- og Smeddeværksteder. Opfindelsen af Ild-Maskiner er ældre end man almindelig troer; Marquisen af Borschefer og Papinius, Professor i Mathe-

the-

thematiken, vare de første, man har tilskrevet disse Maskiner. Hr. Savery, som havde læst Efterretninger derom, anstillede Forsøg dermed, og tilegnede sig Æren af Opfindelsen, i hvilken Hensigt han opfandt en Maskine, hvis Facon man endnu har; han overleverede den i Aaret 1699 til det Kongelige Videnskabers Selskab i London. Den Maade at gjøre en Jld Maskine saaledes som Borschester og Savary have angivet, hvori Vandet blot virker ved Trykningen af Dampsterne, er meget nyttig, og mindre bekostelig end de andre, naar Vandet ikke skal hæves høiere end 100 a 150 Fod, hvortil denne Maskine med stor Fordeel kan bruges, og udfører kun en maadelig Jld. Den er desuden temmelig simpel, let at forfærdige, og er ypperlig til at faae Vandet til at stige meget høit ved Springværker; derimod kan den ikke anbringes ved Bergværker, da Dybden hvoraf Vandet skulde hæves, var for stor, og dertil udfordredes en alt for stærk og farlig Damp. Fremgangen med disse Maskiners Opfindelse blev derfor afbrudt indtil længe derefter Newcomen, en Jfenkræmmer, og Johan Cowley, en Glærmester, begge i Dartmouth, i Aaret 1712 paa et adeligt Gods ikke langt fra Birmingham først opførte saadan en Maskine, hvorved de havde forsøgt en anden Maade, ved Jlden at bringe Vandet i Veiret, og det endog i det Tilfælde, at Dampen skulde drive Vandet fra de dybeste Biergværker. Ved Opførelsen af denne Maskine havde en Adelsmand, ved Navn Potter, Opsigt, hvorfor Maski-

neu

nen siden er bleven bekiendt under dette Navn. Denne er at ansee som den fornemmeste, og alle nye ere kunns Forbedringer af den. Denne Potter anlagde ogsaa i 1742 en saadan Maskine i Kisnigsberg i Neder. Ungarn.

De engelske Maskiner har Joh. Eman. Fischer forst gjort bekiendt i Tydskland, og efter Ordre fra Landgreven af Hessen-Cassel anlagt En til en Prove i Hovedstaden Cassel. Det er ogsaa denne Fischer, der har anlagt en saadan Maskine i Fyrsten af Schwarzenbergs Hauge i Wien. Potters Broder havde ogsaa paa samme Tid i Engelland forsaerdiget en saadan Maskine for Kongen i Frankrige, hvilken han havde bragt til Passy, og ved Siden i en Tid af 24 Timer faaet 20,925 Lunder Vand til at stige i Veiret. Siden kom der flere saadanne Maskiner til Frankrige; de Maura forbedrede siden den af Savery opfundne Maskine; Bosfrands opfandt tvende; Desaguliers har for nogen Tid siden anbragt Forbedringer ved disse Maskiner, som have Fortrinet for Muschenbroks i hans Essai de physique, og Paines Forbedringer ved Jld-Maskiner vor heller ikke forbigaaes.

Hvad Watts, Aliboltons, Potters og Bülklings Maskiner angaae, da ere samme kunns forskiellige fra hinanden ved enkelte anbragte Forbedringer. De nyeste Forbedringer bestaae fornemmelig deri, at isteden for Vand-Kiedelen oven ved Cylinderen
ved

ved de øverste og underste Kør igien blev fyldt med Vand, blev det lunkne Vand igiennem Korne ledet tilbage. Endskiont Trykningen af Dampen af Kiedelen i Cylindren var noget stærkere, trykkede dog Vandets Tyngde i Ustøbs Korne og Dampens Kraft i Cylindren lige stærkt, saa at Modstanden i Kiedelen overvandt, og Vandet altid kunde løbe ind igien. Men iblant de vigtigste Forbedringer maae man især regne, at Maskinen af sig selv aabner Regulatoren og Fyldes Koret, og tilslukker det meget noiagtigere end man med den første Opmærksomhed er i Stand til at giøre det.

Alle forommeldte Maskiner vare deri overeensstemmende i deres Bygning, at Cylindren er ubevægelig. Newboltons, Segners og Kempels derimod, hvortil man endnu ikke kiender meget, ere sammensatte efter andre Grundsætninger, og ere for saavidt forskiellige fra de øvrige, at deres Cylindere og dens Axel ere bevægelige, og sætter Pumpene i Bevægelse ved Udstrømmingen af Dunsterne og Anskod paa den udvortes Luft af Horizontalrørene, samt ved Hielp af Bilanzestangen.

I de nyere Tider har man i Tydskland, i det preussiske Mannsfeld i Burgoerneru, ikke langt fra Staden Hellstadt, og ved Saltværket i Schenebeck i Magdeburg efter Angivelse og under Opsigt af Hr. Assessor Bukling. Af den første betiener man sig for at skaffe Grubevandet bort fra de der væren-

de

de Bergværker; dette drives i Jernrør 20 Tommer vide og 190 Fod høie; man kan i et Minut drive 68 Cubik Fod Vand op og i 24 Timer 98,000, et Arbejde, der vilde udfordre 180 Heste. Til Ilden bruges daglig 24 Skiepper Steenkul; Kjedelen i denne Maskine er 12 Fod høi og 14 Fod i Omkreds af $\frac{1}{4}$ Tomme tykt Kobberblik, indvendig forsynet med stærke Jernankere. Cylinderen er 2 Fod 9 Tommer vid og 12 Fod høi. Bilanzestangen er 34 Fod lang og 2 Fod tyk. Ildmaskinen ved Saltværket i Schenebek skal til Ildens Vedligeholdelse koste daglig 50 Rdlr.

No. XXXI. — Tabellariske Efterretninger for 10 Aaringer, angaaende de uheldigen indtrufne og ødelæggende Ildbrande som udi de offentlige Tidender ere bekendtgjorte saavel for de danske som norske Kiøbstæder (Kiøbenhavn undtagen *) saavel som paa Landet. Fra 1. Januarii 1770 til 31. December 1779, udi X Aar. Extraherede af de autho- riserede provindsielle Avertissements Tidender, og hvis Anførelse Rigtighed ikke enten er tilbagekaldet, eller afbeviist.

Aar no.	Maaned.	Da- tum.	Udi Kiøbstæderne.	Afbrændte Gaarde og Huse.	An- tal.	Udi Stifterne.	Landsbye		Kir- ker.	Præste- gaarde.	Møller	Lade- gaarde	Indebrændte Mennesker.	Inde- brændte Qvæg	
							Gaarde.	Huse.							
1770	October	21.	Corføer - -	1	4	Tronhiems Aalborgs Aarhus Viborgs Fyhns Siellands	-	21	13	3	1	1	I	137 a)	
	Novemb.	28.	Tronhiem - -	1											
	Decemb.	1.	Bergen - -	2											
1771	Martii	1.	Hadersleb - -	3	117	Fyhns Ribes Siellands	-	83	44		4	1	1	V	38
	April	2.	Bergen - -	106											
		3.	Rolkilde - -	4											
		11.	Viborg - -	2											
	October	17.	Hadersleb - -	1											
	Decemb.	17.	Christianfand -	101											
1772	April	28.	Slagelse - -	19	32	Siellands Fyhns Haderslebhuus Amt	-	18	27		1	1		64	
		28.	Christiania - -	4											
	Septemb.	30.	Odense - -	1											
	October	21.	Steege - -	8											
1773	Junii	2.	Ahrendahl - -	b)	2	Fyhns Siellands	-	22	16		3	1	2	113	
	August	19.	Æhreskiøbing -	2											
1774	Maii	23.	Steege - -	92	221	Aggerhuus Aarhus Aalborgs Fyhns Siellands	-	28	14		2	2	4	IV.	55
	Julii	27.	Fladstrand - -	2											
	August	3.	Rødbye - -	78											
	Septemb.	10.	Strubbekiøbing -	2											
	October	6.	Viborg - -	11											
		29.	Slagelse - -	25											
		31.	Ringsted - -	9											
	Novemb.	10.	Sorø - -	1											
	Decemb.	14.	Svendborg - -	1											
Udi fem Aar i XVIII særkilte Kiøbstæder - -				376		Udi VIII særkilte Stifter - -		172	118	3	10	5	9	X	297

*) Angaaende Hovedstaden Kiøbenhavn vil findes i en længere Tids Periøde. „De store og mindre Ildsvaader udi 46 Aaringer under No. XXXIII, extraherede af Brandseskionens Protokoller. See Side 93 til 98.“

a) Skanderborg Ladegaard som om Natten afbrændte total; 5 Beboere bleve forarmede, tillige indbrændte 137 Styr Dvæg.

b) Var i Fare ved Anlagt Ild, men som lykkelig blev forebygget ved Opdagelsen af Brand-Inspecteur Dr. Hans Herluffen i Ahrendahl.

Anno.	Maaned.	Datum.	Udi Kiøbstæderne.	Afbændte Gaarde og Huse.	Antal.	Udi Stifterne.	Landsbye.		Kirker.	Præstegaarde.	Møller.	Lædegaarde.	Indebrændte Mennelker.	Indebrændte Qvæg.
							Gaarde.	Huse.						
1775	Januarii	13.	Sæbye - - -	1	49	Siellands Fyhns Aalborgs Aarhus Aggerhuus Eilandet För	19	36	3	2	4	V	235	
		31.	Ahrendahl - -	12										
	Maii	27.	Laurvig - - -	13										
		23.	Nibe - - -	1										
	Julii	10.	Ahrendahl - -	1										
		18.	Strømsøe - - -	5										
	August	21.	Slagelse - - -	19										
		October	1.	Mariager - - -										4
	Decemb.		11.	Ebaitoft - - -										2
			16.	Odense - - -										1
1776	Maii	13	Skive - - -	2	22	Siellands Christianfands Viborgs Ribers Fyhns	50	15	1	2	1	2	I	
		25	Viborg - - -	1										
	Julii	7.	Nyeborg - - -	11										
		August	20.	Stubbekiøbing -										
1777	April		21	Ringsted - - -	1	79	Siellands Fyhns Aarhus	39	21		2	1	XIII	8
		Junii	1	Viborg - - -	4									
	5		Viborg - - -	5										
	Novemb.	19.	Schillkiør - - -	6										
		24.	Scheen i Norge -	62										
			Porsgrund i Norge	1 Skib.										
1778	Februarii	10.	Natkov - - -	2	13	Siellands Viborgs Aalborgs Aarhus	19	23					I	141
		19.	Corføer - - -	1										
	Martii	28.	Christiania - - -	6										
		October	28.	Randers - - -										
1779	Junii		3.	Varde - - -	66	73	Siellands Ribes Aarhus Aalborgs Tronhiems	26	14	2			II	37
		20.	Hjörning - - -	6										
	Septemb.	15.	Roikilde - - -	1										
		Udi fem Aar i XXV særskilte Kiøbstæder - - -		236	Udi IX særskilte Stifter - - -									
Tilføies foranstående fra 1770 til 1774 incluf. - - -		376	Udi VIII særskilte Stifter - - -	172	114	3	10	5	9	X	297			
Bliver altsaa udi X Aaringer		612	Udi X Aar	367	229	4	17	12	19	XXXII	718			

Kiøbenhavn den 19. Januarii 1796.

Saaledes rigtiget extraheret og forfattet bevidner C. Pontoppidan.

No. XXXII. — Forklaring om de nærmeste Aarsager til Ödeläggelserne af de i 10 Aar opkomne Ildebrande som fra Aaret 1770 til 1779 under foranstaaende Tabel No. XXXI. ere specificerede i Kiöbstäderne (Kiöbenhavn undtagen) saavelsom paa Landet i Stifterne. *)

Af Aske med Ildgløder uslukkede med Vand.
 Ved at hensættes i Kougstager, Truge,
 Bot

*) Naar de executive Indretninger, der skal kontrollere Iverksættelsen af vore mange ypperlige Anordninger om Brandvæsenet, kunde (som vist ikke er uovervindeligt) ved alvorlig Huns- Politie- Orden forebygge Aarsagerne til Ildebrands Ödeläggelser, vilde ogsaa de nu deraf flydende hoistbeklagelige Virkninger, om ikke ganske ophøre, dog blive betydelig formindskede; thi foruden at den nationale Formue lider meget ved deslige Ödeläggelser, tilføies ogsaa Byerne og Stifterne aarlige Önera ved brandlidende Familier. Man vil finde ved den tabellariske Extraet No. XXXI. at i de anførte 10 Aar er bleven i Provindserne ödelagt ved Brand 1254 Gaarde og Huse. At nogle Ildebrands Tilfælde ikke er offentlig bekjendtgjort er muelig; alle burde anføres i publice Efterretninger til Advarsel om Forsigtighed. Beregner man overhovedet ikkun 4 Familier i hvert af det anførte Aar, bliver de Brandlidende i samme 10 Aar over 5000 Familier. Redningsvæsenet for Beboerne, er især under Straatags-Huse og i Bindingsværks-Bygninge saa meget mindre, som Ildens Rasenhed er større der end i grundmurede Huse. At imidlertid Ildebrands Ödeläggelser, er ved Forsynets Beskermelse over de danske Stater ikke i større, men derimod en i virkelig mindre Grad trykkende i lige Tids Periode, end i andre udenrigs Stæder, det bevises af efterste ende No. XXXIX, hvor ikkun de i 3 Aar indtrufne Ildebrands Tilfælde i inden- og udenrigs Kiöbstæder ere anførte for Rumets Skyld i den nærværende iste Deel.

Facta.

Botter og deslige efter at være udtagne af Kaffelovne og Røffenskorstene hvor- efter deslige Ildaske har antændt Træet, og ved Natte-tider især foranlediget betydelige Ildbrande.

7.

Ved Anstrygning og Harpixering paa Skibe, hvortil Olie, Serpentin, Harpix og andre brændbare Sager maae bruges med den forsigtigste Omgang. Om det aldeles Modsatte anføres iblant de flere Facta ikkun disse

2.

1) Aar 1775 Maa 31. i Ahrendahl Bye i Norge afbrændte et Fregat Skib (tilhørende Røsbmand Carlsen i Drøbach) aldeles lige til Vandgangen, ved usorgtig Omgang af en Skibsdreng ved at opvarme Olie til Skibets Anstrygning. Ved Ankertougets Brand drev Skibet ned paa 2de Huse ved Stranden og satte dem i Brand, men Skibets capitainen drog ved fastende Kroge det brændende Skib fra Landsiden ud til Søehystens Side, hvorved Byen for videre Ødelæggelse blev frelst. Skaden med Skibet som laae seilfærdig, beløb sig over 10,000 Rdlr.

2)

Facta.

2) Aar 1777 Novemb. i Horsgrund Bye i Norge opbrændte ved uforsigtig Dmgang med Olie et stort Skib, og Byen var i største Fare, men ved betimelige Foranstaltninger blev frelst fra videre Brandskade.

Anlagt Ild til Mordbrænderie. Aar 1780 Ratten imellem 7 og 8 April var i Laurvig Riibstæd henlagt Ild i Riibmand Baltzer Hansens Gaard, ved en med brændbare Sager fyldte Rakete, hvortil var sat en brændende Lunte; men til god Lykke for Byen havde Luntten slukket sig selv. Et betydeligt Tyverie var ved Indbrud skeet i samme Tid. (s. offentlig Esterretninger).

Fra Brændeviinsbrænderier. Ved deels uforsigtig og søvnagtig Dmgang med Ild og Lys, deels ved Brændeviinskiedelens Vælde og Uduelighed, samt ved Muringens Revner o. s. v.

14.

Fra Bagerövne. Deels revnede ved Vælde og Mangel paa aarlig Istandsættelse, deels ved overordentlig større Ildhedning med enten Foder af Halm, Lyng o. s. v., imod at den sædvanlige Brændfels jevne Ild ikke lettelig sprenger en hvælvet Bagerovn.

9.

Facta.

Fra Bryggerier. Ved Tjenestefolkenes især alt for hurtige Ildfyring med Lyng og anden Brændsel, som og blot ved Uagtpaagivenhed af den Control enhver Hunsfader bør have om Orden og Tilsyn med Tjenesttyender, hvis Velsærds Sag det sielden er, om de ere mere eller mindre troe og paalidelige.

I I.

Ved Beegfakkels Henkastelse i Halmtag. Bør henregnes til Nordbrænderie, da hverken Dumhed eller Skiodesløshed kan formilde Sagen. Factum var 1772 da Heedehusets Giestgivergaard, den Nordre kaldet, afbrændte paa Kiøbenhavns Amt, og intet blev reddet for Beboerne.

I.

Af Distilleerkiedler og Pander. Ved disses Uelbe og Kobberets aarlige Fortærelse ved Kraften af Spiritusen blive de ogsaa farlige, og burde i enhver Bye, og i ethvert Herred, hver 2det Aar holdes skarp Inquisition, om dette Brændeviinsredskab saabelfsom Bagerovne, Bryggerkiedler o. s. v. var i brandsikker Stand.

3.

Fra Hestestalde. Ved uforsigtig Omgang med Lys hvor Høe, og Halm, Løfterne ere i Nærheden.

4.

Ved

- Bed Hörbragerie. 3 Gaarde og Huse, isteden
for paa aaben Mark. Facta.
I.
- Fra Hiulmands-Værksteder. Rimeligt ved
uforsigtig Omgang med Lys eller Tobaks-
røgen o. s. v. hvor tørt Træ hastigen an-
tændes. 4.
- Bed Korntörning Bed uagtsom Omgang der-
med opkom i Aaret 1780 i Helsinge Lands-
bye i Siellands Stift en saa betydelig
Brand, at 4 Gaarde og 9 Huse derved
bleve lagte i Aske. I.
- Fra Koe- og Qvægstalde. Bed uagtsom Om-
gang med Lys deels uden, deels i Træ-
lygter og disse med smalle Lys der hasti-
gen løber, altsaa dobbelt farlige hvor
Halm ligger. 6.
- Bed Lynild og Tordenveir *). Deraf ere ind-
trufne saadanne Tilfælde hvorved Ild-
brands Skader ere tildragne. Efter de
offentlige Anmeldelser. 17.
- Fra Malkiöller i Kiöbstæder og paa Landet.
Rimeligst ved disses deels uforsvarlige Ind-
retning, deels ved alt for stræng Ild især
om

*) See Side 7, 10 og 70.

Facta.

Om Nattetider, hvor Sovn hos Tjenesteynder saavel som Husbønder er naturlig Folge af Dagens Arbeide.

7.

Ved Malervæsenet. Ved uforsigtig Omgang med Oliefogning for nær ved Huse, isteden for i Sandgraver hvorfra ingen Skade kan existere.

2.

Ved Mordbrænderie. Aar 1771 Maii 4. i Viborg Bye afbrændte en Gaard. Efterretningen melde tillige disse Ord: „af de tvende Qvinder som i Vinter afbrændte Byens Materialhuus, har den ene 3de Gange gjort Forsøg paa at vilde tillige afbrænde Lugthuset.

1.

Ligeledes. I October og November 1770 udi Kybns Stift i Hialbye er ved anlagt Ild i Riisgierder stodende til Bøndergaardens Hiørnestolper skeet Forsøg 4 Gange, og derved afbrændte 3 Gaarder; hvorvidt Justitsvæsenet var heldig til at see Gjerningsmanden for saa udædift Handling opdaget, vides ikke.

3.

Fra Portemagerovne. Rimeligst ved Ildhedning større end Høelvingen har kundet taale.

1.

Fra

Facta.

Fra Skorsteensild. Bedrøveligt Tilfælde har endog det viist sig at være for en heel Bye. I Aaret 1779 den 3. Junii opkom i Warde Kjøbstad fra en rebnet Skorsteen hvor Ild kom i Sodet en saa stræng Brand, at over 60 Gaarde og Huse bleve ved Stormveir hastigen lagt i Aske, og en Mængde af Familierne bleve forarmede ved næsten intet at have reddet. Et got Huus- Politie, eller Byens Brand- væsens Control burde have kiendt den far- lig Skorsteen.

I.

af Selvantændelse iblant brændbare Sager.

Bed uforsigtig Dmgang, samt Mangel paa Affortering af de Artikler som i Pak- kamre og Koster ei taale at være sammens- pakkede, især de indfittede usd- og linned Sager, hvoraf til særskilte Tider er ind- truffen ødelæggende Ildbrande i de an- førte 10 Aaringer.

13.

Anmærkning: Uagtet Efterretningerne i de offentlige Tidender ikke skielden have anført disse Ord „ved paasat Ild eller og ved mistænkelig Mordbrænde- rie“ har man dog større Grunde efter de senere afholdte Forhører til at for- mode Selvantændelse ved den jævne Ild og Røgdamp, der er formærket nogle

nogle Timer inden Brandens Udbredelse, hvoriblant f. Ex. Aaret 1779 Maai 14. i Kamlose Bye paa Cronborg Amt opkom Klokken 9 om Aftenen Ildbrand, som dog ved Huusmand Morten Larsens udmærkede Hurtighed og Nidkierhed blev dæmpet ved det at han med Hænder og Fødder nedtraadte den opkommende Lue i Uld- og Horkammeret, og derved qvalte Branden i sin Fødsel. *)

Fra Smede-Værksteder. Rimeligst ved uforstaaelig Dmgang; og da deslige Brande al oftest have angrebet Tagene, burde vel ingen Landsbye Smed tillades at etablere sit Værksted under Halmtage, og for Byen selv var Anskaffelsen af Teglhængt-Tag en ubetydelig Udgift pro Kata, naar Haandværks-

*) Dannemarks Konge kunde ikke overtale sig at lade Bondemandens udmærkede Nidkierhed være mindre belønnet end Kiøbstædmandens, ved lige vel anbragt Lands Nærverelser; thi blev Huusmand Morten Larsen ved Hs Majestæt Kongens Naade foræret en Medallie og 20 Rdr. i Penge til Recognition for sin gode Handling, hvorved han næst Guds Bistand frelste Byen, som ved det stormende Veir var udsat for total Udelæggelse. Kamlose bestod paa samme Tid af 28 Gaarde og 50 Huuse. (See offentlig Esterretninger).

værkemanden ei selv havde Eone som Bye:
 smed at bekoste samme. *)

Facta.

4.

Gra Snedker-Værksteder. Af samme Beskaf:
 fenhed som anført udi Hiulmands Værk:
 steder. Dog bør Liimfogningen hos Sned:
 kerne være under større Control end sæd:
 vanlig fra Brand-Inquisitionens Side.
 Man har i Snedkermester Brøtterups
 Værksted i Kiøbenhavn den bedste Model
 til Indretning for Liimfogningen i en
 Jernblømsmaskine med Trækrør, hvorfra
 ingen Brandskade kan finde Oprindelse.

9.

Gra Törv (Ildbrands Törv) vaade bragte i
 Huus. Foranlediget Antændelse ved Sam:
 menbrænding i Nærheden af Hoeladen,
 og derved en Bondegaard afbrændt.

1.

Gra Tobaksspinderier. Hvor fugtig og hava:
 rerede Tobaksblade i Pakhuse ved Terpen:
 tin og Olie, ere bevarede og ikke usand:
 synlig kan have forarsaget Selvantæn:
 delse. Hvorom Tidshistorien har givet
 den beklagelige Hændelse, at i Aaret 1777

Nov.

*) I Aaret 1750 August 22. opkom i Præstøe Kiøb:
 stad fra et Smede-Værksted en saa stor Ildbrand,
 at 39 Gaarde og Huse derved bleve lagte i Aske.
 (See samme Lars danske Post-Tidender).

Anmærkn. i Martii 1796.

Facta.

Nov. 24. opkom i Scheen Bye i Norge en saa uslykkelig Ildbrand hos en Tobaks-spinder, at største Deelen af Byens Gaarde og Huse bleve lagt i Aske. Tillige opbrændte Byens Kirke samt Raadhuus og Hospital, foruden elleve Saugmøller og Broen. 1.

Fra Tømmermands-Værksteder. Af samme Beskaffenhed som anført under Brandstæde fra Hjulmands- og Smedker-Værksteder, især da Ridsnævnte drives i Forening med Tømmermands Haandværket paa Landet. 3.

Ved Tiære - Kogning. Ved Fiskenaatter og anden Bundgarns Tiæring til Styrke ved Fiskeriets Brug, er i Tronhiems Stift indtruffen en ikke ubetydelig Ildbrand 1.

De övrige Tildragelser ere uoplyste, hvorfra Ildbranden har havt Oprindelse.

Saaledes i Överensstemmede med de påserebe Data i forommelte 10 Aar bevidner

C. Pontoppidan.

Kjøbenhavn den 13. Febr. 1796.

No.

No. XXXIII. — Recapitulation

over

den summariske Indhold af de udi 46 Aaringer i
Kiöbenhavn indtrufne Ildsvaader fra September 1749
til 12. August 1795.

Anno.	Gader og Stræder.	Ildsvaader.		Antal.	Hvoriblant de bety- deligste udi følgende og de flere Gader.
		Bety- delige	Mindre öde- læggende. *)		
1750	34	7	31	38	Proviantgaarden, Stormgaden.
1751	17	3	17	20	Kiöbmagergade, Vesterbroe.
1752	26	2	28	30	Christianshavn, Larsbiörnstræde.
1753	28	3	30	33	Giethuset, Lævezouske Pal.
1754	32	3	35	38	Schakkiske Pal. Lavendelstræde.
1755	23	2	24	26	Pusterviig, Knippelsbroe.
1756	28	2	30	32	Gardergaarden, St. Pederstræde.
1757	18	4	17	21	Nörregade, Adelgaden.
1758	12	3	10	13	Svertegaden, Farvegaden.
1759	19	2	18	20	Guldhusets Fabriq. St. Kongensgade.
Udi X Aar	237	31	240	271	

*) Største Dele af disse fra Skorstene, hvorved Brand-
folkene har havt Nøde. Om disse's Fartighed haves
Beviis ved Barde Kjøbstad i A. 1779 (s. Side 89).

Continuation af Racapitulation

over

den summariske Indhold af de udi 46 Aaringer i
Kiöbenhavn indtrufne Ildsvaader fra September 1749
til 12. August 1795.

Anno.	Gader og Stræder.	Ildsvaader.		Antal.	Hvoriblant de bety- deligste udi følgende og de flere Gader.
		Bety- delige	Mindre öde- læggende.		
1760	17	4	16	20	Börnehuset, Lavendelstræde.
1761	15	4	12	16	Östergade. Magstrædet.
1762	21	1	21	22	Ulfeldsplads, Adelgaden.
1763	8	1	8	9	Kiöbmagergade. Grønnegade.
1764	8	1	7	8	Vesterbroe. Borregaden.
1765	10	-	11	11	St. Kongensgade. Kiöbmagergade.
1766	17	3	19	22	Regnegade. Kongensgade.
1767	24	2	25	27	Kong. Bryggerh. Amaliegaden.
1768	18	4	19	23	Vognmagergade. Amaliegaden.
1769	23	-	26	26	Christianshavn. Viingaardstræde.
Udi X Aar	161	20	164	184	

Continuation af Recapitulation

over

den summariske Indhold af de udi 46 Aaringer i
Kiöbenhavn indtrufne Ildsvaader fra September 1749
til 12. August 1795.

Anno.	Gader og Stræder.	Ildsvaader.		Antal.	Hvoriblant de bety- deligste udi fölgende og de flere Gader.
		Bety- delige	Mindre öde- læggende.		
1770	27	5	30	35	Kiöbmagergade, Sölvgaden.
1771	21	3	19	22	Krudt-Laborator. Stormgaden.
1772	19	2	25	27	Christianshavn, Strandgaden.
1773	27	7	30	37	Bodenhofs Plads, Sölvgaden.
1774	27	2	33	35	Kiöbmagergade, Östergade.
1775	23	3	20	23	Rigensgade, Regnegade.
1776	28	4	29	33	St. Kongensgade, Adelgaden.
1777	27	4	29	33	Kiöbmagergade, Kongensgade.
1778	33	5	32	37	Adelgaden, Nyegade.
1779	31	7	33	40	Kultorvet, Österbroe.
Udi X Aar	263	42	280	322	

Continuation af Recapitulation

over

den summariske Indhold af de udi 46 Aaringer i
Kiöbenhavn indtrufne Ildsvaader fra September 1749
til 12. August 1795.

Anno.	Gader og Stræder.	Ildsvaader.		Antal.	Hvoriblant de bety- deligste udi følgende og de flere Gader.
		Bety- delige	Mindre öde- læggende.		
1780	33	6	34	40	Kiöbmagergade. Kiöbenhavns Rhed.
1781	37	4	38	42	Kiöbmagergade. Nye Holm.
1782	31	3	37	40	Nye Havn. Kiöbmagergade.
1783	33	5	33	38	Knabroestrædet. Fortunstrædet.
1784	24	1	29	30	Adelgaden. Farvegaden.
1785	13	3	12	15	Strandgaden. Gammelstrand.
1786	32	3	40	43	Adelgaden. Gammelstrand.
1787	17	2	16	18	Raadhuusstrædet. Kongens Nytorv.
1788	22	1	27	28	Kiöbmagergade. Nyehavn.
1789	11	4	8	12	Printsensgade. Kiöbmagergade.
Udi X Aar	253	32	274	306	

Continuation af Recapitulation &c. &c.

Anno.	Gader og Stræder.	Ildsvaader.		Antal.	Hvoriblant de betydeligste udi følgende og de flere Gader.
		Betydelige	Mindre ødelæggende.		
1790	22	3	22	25	Kongensgade. Dron. Tvergade.
1791	19	4	16	20	St. Kongensgade. Studiestrædet.
1792	22	7	19	26	Borregaden. Dron. Tvergade.
1793	17	3	15	18	Printsensgade. Dronningensgade.
1794	26	12	16	28	Christiansb. Slot. Kongens Nyetorv.
Udi V Aar	106	29	88	117	
1795 til 5. Junii.	14	6	9		Kongens Nyetorv. Helliggeiststræde. Overgaden.
7. 6. 5. Junii.	59	Den store Brand.	*)		Udi 54 Gader, Stræder og Torve.
Tilføies Aar 1749 Fra 8. Jun. fra Sept. til Dec. til 10 Aug.	6	1	6	23	Borregaden. Canikestræde. Kiöbmagergade. Torvegaden.
	11	3	8	11	Raadhuusstræde. Adelgaden. Östergade. Gottersgade. Landemærket.

*) Angaaende denne store Brand som fra Bredag Gæter.

General - Extract

over

den summariske Indhold af de udi 46 Aaringer i
Kiöbenhavn indtrufne Ildsvaader fra September 1749
til 12. August 1795.

Aaringer.	Fra Anno.	Til Anno.	Udi Gader	Ildsvaader.		Summarisk Antal.
				Bety- delige	Mindre öde- læggende.	
10	1750	1759	237	31	240	271
10	1760	1769	161	20	164	184
10	1770	1779	263	42	280	322
10	1780	1789	253	32	274	306
5	1790	1794	106	29	88	117
$\frac{3}{4}$	1795	August.	79	8	15	23
$\frac{1}{4}$	1749	fra Sept. til Decb.	11	3	8	11
			1110	165	1069	1234

Saaledes rigtigten af Brændsessionens Protocoller
extraheret og forfattet bevidner C. Pontoppidan.

termiddag til Sondag Eftermiddag vedvarede (uagtet de efter Omstændighedernes mueligste Foranstaltninger fra Brændvæsenets Side) i 46 Timer, og hvorved afbrændtes over 900 Huse og Gaarde foruden St. Nicolai Kirke m. m.; saavelsom anaaendes de øvrige betydelige Brandflader i ovenstaaende Tidsperiode, skal i dette Skrifs 2den Deel vorde givet paalidelige og autentique Efterretninger, og hvorudi tillige vil findes ikke enkelte, men mange gode Bidrag til Vre for vort Fædrelands Historie, med Handlinger, de Brandlidende til Gode ved menneskelig Omförg. Naar jeg har nu for Tiden ikke en ringe Deel Materialer dertil forfattet i Manuscript, vil dog ikke Næmmer tillade det i nærværende 1ste Deel.

Annærku, i Martii 1796.

No.

No. XXXIV. — Forklaring over de nærmeste Aarsager til de Ildsvaader, som i Staden Kiöbenhavn ere indtrufne udi de under foranstaaende No. XXXIII. anførte Aaringer.

Uf Aske fra Kiökkeneskorstene og Kakkelovne, som uden at være tilbørlig slukket, er optaget i gamle fortørrede Fierdinger og Truge, og derefter skidesløs hensat under Trapper eller andre deslige Steder *).

Fra Bagerovne hos Brodbagere og Condittere, ved uforsigtig Dmgang med Ovnenes første Hedning,

*) Iblant de flere uheldige Hændelser fra denne imod al Huusorden stridende Sag, opkom 1795 April 28 om Natten en saa heftig Brand i Væredshandler: Enken Mad. Möllers Huus i lille Helliggeiststræde, at saavel For: som Baghuset afbrændte i Grund, tilligemed en Deel af Naboens Huus inden Ilden kunde standses ved Brandanstalterne. Intet kunde reddes efterdi Huset allene havde en enkelt Trappe, og hvorfra Ilden udbrod. Oprindelsen var Uforsigtighed fra Huusfolkens Side, ved at hense en Fierding med Aske, hvorudi maae have været Ildgløder, under Trappen. Behoerne i Huset maatte, for ikke at vorde indebrændt, springe ud fra 2den og 3die Etage paa en saa uheldig Maade, at nogle maatte bringes derfra paa Hospitalet. Det indtraf og at et Barn paa 2 Aar maatte nødvendig af Forældrene bringes paa en saadan Maade ud, ved at nedkaste en Dyne paa Gaden, for derpaa at lade Barnet falde, og tildrog det sig ved Guds Betskiæmelse, at en Jode greb Barnet i sine Arme uden mindste Skade at være tilføiet.

Anmærk. i Martii 1796.

ning, Tillslutning og Nabning; deels og ved Gevælkernes Revning har Staden havt adskillige ikke ubetydelige Ildbrande. Angaaende forsigtig Omgang med Bagerovne, samt Kul- og Kultønder, see Brandanordningen af 1749, Kap. 1, Art. 3.

Fra Brændeviinsbrænderierne. Ved uforsigtig Omgang med Ild og Lys i Værkerne, deels og formedelst Mangel paa tilstrækkelige Gevælfster over Panderne. For ei at anføre det lange Register paa Brændeviinsbrændernes Ildsvaader til Tab for mange Naboer, anmærkes ifkun at i Aaret 1795 indtraf i de fire Maaneder, Jan., Junii, Julii og November derfra 8 gange Ildbrands Tildragelser, og hvoriblant i det store Værk paa Kongens Nyetorv hos forrige Regimentsquarttermester Jugt, hvorved største Delen af Gaarden opbrændte, og Naboebygningerne tillige tog en ikke ubetydelig Skade, da Ilden saa meget mere rasede, som et stort Quantum spirituose Sager (Geneverbrændeviin), tillige opbrændte. Foranledigelsen til Branden var uforsigtig Omgang med en nye, saa kaldet, Skumpande, i hvilken blev smeltet Talg, for at styrke Kobberet i dens Bund, hvorved Talgen antændtes og Luften slog i Husets Loft.

Ved Blystøbning. I Aaret 1753 den 3. October opkom i et af de store Palaier paa Amalienborg
(den

(den Tid det Levehovsfe) en betydelig Brand, ved en Steenhuggers skidesløse Omgang med Blystobning.

Fra Bødker - Værksteder. Ved uagtsom Omgang med Ildfyring til Tøndestave, Bøining i selve Værkstederne, hvor andre tørre Træ, Materialier tillige befindes. (See videre Snedker- Værksteder)

Fra Bryggerier til Øl og Edike. Om disse Værkers betryggende Indretninger imod Ildsvaade, findes kraftige Foranstaltninger forefrevet i Brandanordningen selv, saavel som ved Reskripterne af 9. Dec. 1778, 9. Aug. 1780 og 14 Feb. 1781, angaaende: hvorledes Bryggerlaugets og Andres Maltkøller bør og skal være indrettede. Tidshistorien beviser og, at Ildbrandene have været af mindre Antal efter den Tid, end før, i de 103 egentlige Bryggergaarde.

Fra Brændestabler i Gaarde og Huse, uden teglhængt Tag. Brandanordningen forbyder, under bestemt Mulct, at intet Brænde eller Sommer maae ligge under aaben Himmel i Stadens Gaarde og Huse. Desangaaende skeer ogsaa af Brandsessionen Inquisition, paa samme Tid, som Brandredskaberne hos Huuseieren eftersees, 2de Gange aarlig; men da

alle Anmeldelser om Uordener udskrives, især i store Byer, under det ubillige Navn af Angivelser, saa har man havt Brand i Staden ved deslige Leiligheder, blot af Ildgnister fra Skorstene i nærliggende Huse, som have antændt tørre og soelhedte Brændestabler *).

Ved Drukkenskab. Saa meget alvorlig Loven. og Anordninger end straffe denne fælske Last, at ei ramme Naade med Nydelsen af det der har Smag, har man dog ikke sielden Exempler paa Brand, hvis nærmeste Aarsag har været Drukkenskab. For Ex.

1794 August 19. og 26. afbrændte desbaarsag 3de Huse i Strandstræde og Peder Madsensgang ved Uforsigtighed af beskienkede Personer, der rimeligst vare sovede fra Lysen. Da Politiet skulde undersøge Aarsagen, var den ene, fra hvem Ilden var kommen i Peder Madsensgang, allerede borttrømt; og den anden, Bertshuus

*) Gade-Forordningen for Hamborg af 9. Julii 1788 befaler Deputationen at være ansvarlig for, endog at Rendeskenenes Båndfart ikke standses. Var det ikke høistnødvendig og til Kiøbenhavn's offentlige Gavn, om en lige speciel Opsigt med Kømmer, Brændestabler og de flere brændbare Sager var anordnet for ethvert af Byens 12 Qvarterer? især da alle Bryggergaarde, Farverier, Bagergaarde, Sukker-Raffinaderier, Maler- Smede- og Smedker- Værksteder, Infestobrier, Fouragesoster ic., ligge sammenblandede i Gaderne, foruden at Hørkræmmernes, Brændeviinbrændernes og desliges Næringsgrene, give Anledning til slikt Onske.

Anmærkning i Martii 1796.

huusholder K., som faa Dage forud var opkaldet for Magistraten i Anledning af Klager over hans forargelige Levnet med sin Hustru, fandtes kort efter Branden druknet i Kanaalen.

Angaaende Drukkenskab, den første af alle Odelæggelsens Vederstyggeligheder, har vore Love, for saadant at forebygge, mange Anordninger og Reskripter, hvoraf her allene anføres.

1757 Febr. 1. Forordning om Misbrug med Brændeviinsdrik at affkaffe m. v. i Danmark, og udi dens §. 7. og 8. befales, at for Drukkenskab første Gang skal betales 2 Mark, anden Gang dobbelt og saa fremdeles, uagtet ingen Forseelse eller Misbrug er skeet, og at Forseelser, hvorfor bør bødes, skal straffes med dobbelte Bøder, naar de i Drukkenskab begaaes. I Mangel af Bødernes Erlæggelse at undgielde paa Kroppen ved Fængsel paa Band og Brød ifølge Forordningen af 6. December 1743 dens 15. §. som bestemmer Bøders Betaling i manglende Fald at forsones saaledes:

— fra 10 Rd. til 20 Rd. 8 Dage.

— fra 20 Rd. til 40 Rd. 12 Dage.

— fra 40 Rd. til 60 Rd. 16 Dage.

— fra 60 Rd. til 80 Rd. 20 Dage.

— fra 80 Rd. til 100 Rd. 24 Dage.

— fra 100 Rd. til 120 Rd. 28 Dage.

Ingen

Jugen kortere Tid end i 4 Dage, og ikke længere end i en naturlig Maaned, det er 28 Dage. Er Skylden høiere end 120 Rdlr. skal Dyrigheden det Kongen indberette." (See videre Forordningen.)

1773 Sept. 2. Forordning angaaende Ophævelsen af Brændeviinsbrænderiets Forpagtning, samt utilladelig Brændeviinsbrændens og Kroeholds Afkæffelse paa Landet i Danmark.

1776 April 27. Forordning om Straffens Ekierpelse for dem som overtræde Forordningen af 2. September 1773 med utilladelig Brændeviinsbrænden og Kroehold paa Landet i Danmark, samt andre Anstalter til samme Forandrings nøiere Efterlevelse *).
Dy-

*) Det er en siensynlig klar Sandhed som Hr. Prof. Strøm anføre i det Aar 1775 udkomne moralske Skrift, Tilskueren paa Landet, 1ste Deel. „En af de Viise har ikke uden Aarsag sagt, at Vintret har tre Druer, af hvilke den første var Vellyst, den anden Drukkenskab og den tredje Sorg, derved uden Tvivl givende tilkiende hvorledes man gradviis kan gaae frem til Drukkenkabs Last, og under et bedrøveligt Skin af Fornoielse styrter sig i al den Elendighed som er en Folge deraf. Alt for mange Exempler har Verden havt til at oplyse og bekræfte en saa bedrøvelig Sandhed, end at de kunde opregnes." (See videre S. 101.) Iblant den Månade Skrifter i vor Litteratur om denne Sag anføres her ikkun de 3de sidst udkomne desangaaende, nemlig:

1778. Venlig Advarsel (Anonymt) til dem som drikke Brændevin og andre distillerede stærke Drik-

Dyner at törre paa Kakkelvne har givet Anledning til en ikke ubetydelige Brand, ved at

Drikkevare. (Oversat af Engelsk efter det 3die Oplag, S. 1 a 30).

1794. Om Brændeviinsdrifts Afkæffelse eller Formindskelse iblant Almuen (Anonymus)

1795. Et Raab imod Brændevin af Hr. Pastor H. H. Thaulov, til Fordeel for Skole- og Fattigvæsenet af Moss Sogns Vand-Distrikt i Nor-
ge. S. 1-32.

At oplyse og vejlede den til eget Helbreds Tab og Huusfamilies Undergang ved Drukkenkabs mange Udkiølsler stormende Deel af Mand- og Kvindekønnet, er sikkerlig den gode Handling hvortil de udfomne Skrifter har havt Hensigt. Da man nu ikke sjelden læser i vore Adresse-Contoirs Efterretninger, at Tjenester ere ledige for ædruelige og troe Piger, især Koffkepiger, vil det være dobbelt Pligt for Stadens saavel som alle Ober- og Underkoffkepiger ei at give Tidshistoriens Aarsbøger nogen grundet Anledning til Frygt for manglende Edruelighed fra deres Side, men i dets Sted at være usfortroelige Venner med al Glaas Drukkenskab, efterdi en drukken Pige ved Kiøkkenforsteen og Kakkelvndror, samt al anden Ild og Lys, om hun end ingen Skade forarsager, vil efter Huusretten endog kunde forvente det store Tillæg i Straffen, foruden Bøderne at have sin Tjeneste forbrudt, og hvorefter Husbonden ikke som redelig Mand kan udelade af hendes Kristelige Skudsmaal „at hun som drikkældig Pige ikke bør anbetroes Ild og Lys, for ei at sætte Stadens offentlige Vel i Fare.“ — Af samme og ikke mindre Beskaffenhed er det med Mandkønnet, som endog synes at fortiene mindre Overbærelse. Var det allene første Gang en Pige var forledet af det skundom svage Sæterskab mange af dem have ved at giøre Besøggelser efter planmessig Tilgang, i Haab om selv engang at faae, hvad man kalder God under sit eget Bord.

Bynen var revnet, hvorfra Antændelsen stede; nemlig, den 9. November 1786, da største Deelen af et Huus i Adelgaden afbrændte.

Farverier. Fra disse Byne og Indretninger, saavel hos privilegerede Farvere, der holde Værksteder, som og hos Fabrikantere, der have Farverier hjemme, ere ogsaa indtrufne haarde Ildbrænde. De judiciale Forhorer i Aarene 1759 og 1760, i Anledning af de store Skader ved Ildbrænde i Uld-Manufacturet paa Guldhuset 1759, og i Børnehuset Aaret derefter, give nærmeste Oplysning om, at fra Farverierne paa ethvert af disse Steder, maae Branden have havt Oprindelse. Iblant Farveriernes mange Sorter Vare, befindes ogsaa mueligen nogle selvantændende Artikler, naar disse ikke desto varsommere bevares. Iblant de flere Ildbrænde fra Farverierne, anmærkes ikkun paa dette Sted:

1779 December 22. paa Kultorbet, hvorved Farvestuerne afbrændte formedelsst Uforsigtighed med Farvekiedlerne.

1794

Angaaende Tilregnelser og Samvittigheds Andeel i Uagtsomheder af Ild og Væs, saavel som andre Ting, læses grundigen i Norregaards Naturrettens første Grunde 7 Cap. S. 67-76.

Angaaende hvilken Indflydelse Drukkenkab har for de Fattiges Væsen, læses adskillige Data og Facta i Magazin for almeennyttige Bidrag 2den Deel S. 122-141, 464, 473, 476, 485-487.

Anmærk, i Martii 1796.

1794 Martii 14. i Friderichsberggaden opkom, fra Farveriets Fyrsted, Ild i Bielkerne derover, hvorved endeel af Husets Overdeel afbrændte.

Fra Fyrfade med Ildglöder til Thekiedler. Ved uforsigtig Omgang med et deslige Fyrfad, af en i 4de Etage i Knabroestrædet logerende Person, afbrændte et Huus den 26. Junii 1783.

Fra Fyrsteder eller almindelige aabne Skorstene i For- og Baghuse, samt Kieldere hvor enhver boesiddende Familie har sit Kioffen, og ofte Brændeloster i Nærheden, har Ildbrande ikke sielden deres Oprindelse, især ved Tiensstepigers siodesløse Omgang, med at lægge for meget Brændsel til Ilden, deels og Røgsbrænde og Høvlespaaner hvorved Luen bliver stærkere end den burde være; sundom og derved, at de hænge deres Forklæder, Tørklæder, Skjorter, Trøier og andet letbrændende Tøi, for eller udi Skorstenen.

Grydestoberier. Den varsomste Omgang bør ved deslige Stoberier, der udkræve saa megen Ild, altid være uadskillelig fra Næringsveien selv. Fra Smedeværkstedet i Grydestoberiet paa Christianshavn opkom den 9. Sept. 1785 en Brand, som kunnet blevet farlig for det hele Qvarteer.

Fra

Fra Høelofter. Deels ved ragsom Omgang, deels ved vaadt Høes Sammenbrændelse *), har Byen havt ikke ubetydelige Brandskader, iblant hvilke her allene anføres:

I Aaret 1753 Feb. 13. i den saa kaldte Gardegaard, som derved for største Delen afbrændte; ligesaa i Aaret 1753 Junii 28. i Fortunstrædet, hvor 2de Huse desformodtst afbrændte. Vide de ved Brandseffionerne derom afholdte Undersøgelser.

Fra Hör-Blaar- og Uldspinderier. Hvor gamle og søvnagtige Mennesker, især i Baghuse, spinde ved Tællelys isteden for en hængende Lampe, og bruge deels Jidpottes af Leer, er man ikke uden Fare. Saaledes afbrændte den 3. Maii 1770 et Huus i Solvgaden, og selv den fattige Spinderke blev indebrændt. Ei at tale de flere indtrufne ulykkelige Hændelser ved Nagtpaagivenhed og Søvnagtighed under den Sort Fabrik Arbeide.

Hiulmands-Værksteder. Angaaende yderligere Forsigtigheds-Regler ved dette Haandværk findes noget anført i foranstaaende No. XXXII Side 87.

Den til Eftertanke altid værdige Tidshistorie forklarer: „at Aar 1724 Søndagen den 19. Martii, blev den fast ældste Kiøbstæd i Sielands Stift, Slangerup, næsten ganske lagt i Aske,

*) See Factum i Aaret 1764 i Sept. S. 70 under No. 26

Uffe, hvortil Oprindelsen var en Hiulmands Uforsigtighed med Ild i Nærheden af hans Værksted da han tiærede nogle Hiul. Ifkun faa Huse bleve reddede, nemlig Kirken, Skolen og 7 andre Bygninger." (See offentlige Tidender).

Saaledes kan et eneste Værkstedes uagtsomme Behandling forvolde hele Byens totale Ødelæggelse, og derved, især i Stormveir, stille hele Folke Generationer fra deres timelige Belsærd. Sørgelige Tanker for Menneskeligheden. Kan vel den Tanke opstaae: „Bor vel nogen Tid vore mange gode Sabats-Forordninger annulleres?" Fornuften svarer Nei. Det anførte Factum skeete Søndagen den 19. Martii 1724. Hvorledes formaste Haandværkerne sig ikke p. t. 70 Aar længere frem i Tiden, at arbejde i Værkstederne endog Søndag Formiddag? (Ei hertil at henføre Fornødenheds- Arbejde ved de brandlidte Familiers Huusbygningers Opsættelse). Er det nu saa, at der gives en europæisk Hovedstad, hvor Mængden af Haandværks Drengene ei forundes at komme oftere end 2 a 3 Gange aarlig i Kirke? men derimod vel tillades, til egen Fortieneste, at arbejde de hellige Dage; ja endog undertiden ustraffet forøds saadan Fortieneste ved Vertshuusgang &c. Hvad Tab er da ikke dette i Huusstandens Sædelighed, som dog er Grundvolden til Religion og Dyd, samt Pligters Opfyldelse?

Byens

Byernes offentlige Politievaesen har vel ikke med Huusstanden at bestille. Men var Conventio- nen imellem Kiøbenhavn's Magistrat og Staa- dens 32 Mænd, dateret 30. Nov. 1661 *), (om planmæssig Orden i alle Næringsgrene) ikke en Perle i Byens Historie, som kunde muelig worde reableret til Glands og god Sands for dem, som glemme at efterleve An- ordningerne?

Ved Høvelpaaners Brændsel, uden forsligtig Omgang. Foruden at fra Smedker-Værk- stederne, ikke sielden opkommer Ildsvaa- de, ved uforsigtig Omgang, er det og tildraget sig at i Aaret 1754 den 4. Dec. af- brændte ganske det Schackiske Palais paa Ama- lienborg, hvortil Oprindelsen skal have været Uagtsomhed med et Lys paa et Smedker-Værk- sted i Palaiset. (See videre Smedker-Værk- steder a, b, c, d).

Havareret Hör, Hamp og deslige at törre, deels paa eller i Bagerovne, og deels ved Kaffel- ovne, befindes ogsaa at være iblant de Ting, der have været iblant de nærmeste Aarsager til Ildbrande, omendstisnt det ei altid til- fulde er oplyst. Fra

*) Man maae ogsaa i nærværende Sag høiligen agte paa Tiden, og den periodiske Historie hvorudi vi leve, at Kiøbenhavn's Universitets Journal ved Hr. Prof. Baden tilligemed Biskop Valles Migtanker er næsten de p. t. eneste af vores mangfoldige periodiske Journaler, hvor Religion og Orden understøttes ved grundet, deels Af- handlinger, deels enkelte Bidrag for at forebygge fal- ske Grundsætninger i Religionen. See blant de flere Uni- versitets Journale 4de Hefte 1795 og 1ste Hefte d. A. Anmærk. i Martii 1796.

Fra Hattemageriernes Farvekiedler. Da det ved denne Næringsvei udfordres at Farvingen vedvarer 1 a 2 Dage ugentlig, burde i enhver Riobstæd være ikke mindre Control over disse forsvarligen indnurede Kiedler, end over andre egentlige Farve Værksteder for uldene Tøier. I Aaret 1760 den 28. Nov. afbrændes i Laven- delstræde Hattemager Lyders Hus; foruden de i senere Tid indtrufne ulykkelige Hændelser fra Hattemagerierne.

Harehaars Skiærere. Hvor disse, som deels arbeide for Hattemagerne, ere boende i Huse- nes 3die og 4de Etage, og bruge megen Tid paa Fyrfade til Løsning og Tørring, bør og være den nøieste Opsigt. For ikke lang Tid siden var man i Fare for Brandskade fra et deslige Værksted, som dog heldigviis blev forebygget.

Hörkræmmernes Boutik-Handel. Ligesom brændbare Sager i Almindelighed er Hoved Artiklerne i denne Næringsvei, er og uundgaaelig nødvendig den skarpeste Inquisition i det mindste hvert Fierdingaar i alle Hörkræmmer-Bo- der, om, hvorvidt Brand-Anordningens For- skrifter punktuelt efterleves, ved Varenes Be- liggenehed m. m. Hvorledes endog Mangel paa loblig Tilgang i Huustugtens Orden, ved barbarisk Forhold mod en under Hörkræmme-
riet

riet tienende Dreng, kunde have ved Stormsveir forbøldet en ødelæggende Brand her i Staden i Aaret 1750, det forklæres i Reskriptet til Kiøbenhavns Magistrat af 9. Oct. f. A., saa lydende: *)

Hör-

- *) Friderich V. af Guds Naade til Danmark og Norge ic. ic. Vor synderlige Gunst tilførn. Os er allerunderdanigst refereret en fra Procurator Ole Vind, som anordnet Forsvar for Hørfræmmer, Dreng N. N. af Børes Kongelige Residence Ståd Kiøbenhavn til Os indkommen Memorial, hvorudi han allerunderdanigst andrager, hvorledes bemeldte Dreng, som fra Finmarken udi Bort Rige Norge var nedsendt, for at opføres til Kiømandskab og var kommen i Tjeneste hos en Hørfræmmer udi Børes Kongelige Residence Ståd Kiøbenhavn, skal ved for streng Medfært og Haardhed, af Hug og Slag være blevet saaledes distraheret i Sandserne, at han udi en Forvildelse skal have lagt Ild ved nogle Spaaner i sin Høsbonds Kielder, hvilket dog kray blev slukket uden videre derved forvoldte Skade, hvorfore han nu holdes i Arrest, og imod ham bleven reist Sag til videre Straffs Udølse. Desaaarsag fornævnte Procurator Ole Vind hos Os allerunderdanigst haver anholdet, at som bemeldte Dreng ikkun skal være et umyndigt Barn, og ikke forhen befunden udi nogen skarnagtig Gierning, maatte allernaadigst estergis ved sin Forføelse, og benaades med at sendes tilbage til Finmarken med forste fra Kiøbenhavn didhen afgaaende Skib paa sine Venners Bekostning, hvor han kunde ventes af sin der værende skikkelige Familie at blive bragt til Rette og Forbedring.

Thi gives Eder herpaa tilkiende, at Vi efter Eders herom givne allerunderdanigste Erklæring, og hvorudi I melde, at ommeldte Dreng N. N. skal ikkun være i sit 14 Aar, saa at den af ham

be.

Hørfvingerierne. Foruden de her i Kiøbenhavn p.
t. værende 3de privilegerede Hørfvinger-Fabri-
ker

begaaede Forseelse kunde og henregnes at være blee
gaaet af et Slags Barnagtighed, allernaadigst
ville have pardoneret meerbemeldte N. N. for vider-
Straf og Liltale udi den forskrevne Sag, imod at
han til Ginmarken med forste Skibseilighed til sine
Venner paa deres Bekostning vorder assendt. Der-
efter I Eder allerunderdanigst kunde vide at rette,
og Bedkommende siigt til Efterretning at tilkiende-
give. Befalende Eder Gud. Skrevet paa Vort
Slot Frederiksborg den 9. October 1750.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

Friderich K.

(L. S.)

J. L. von Holstein.

Eil Ober-Præsidenten og
Kiøbenhavns Magistrat.

Navnets Ubladelse har til Grund, at aldeles
ingen efter min Mening, har Rettighed til at
trykke og publicere Facta om en Mands Zeiltrin i
Ungdom eller Alderdom, naar Kongen har pardo-
neret Forbrydelsen; hvortil kommer at N. N. er
siden død, som Embedsmand, og har efterladt
sig Familie. Han tjente sig redeligen frem igien-
nem adskillige Handelsperioder, og døde som assiste-
rende Kiøbmand i den Kongelig octrojerede Gin-
markske Handels Tjeneste; hvorved endog, imod
hans fordom havende Principal under Hørfvæn-
merlauget, blev det Hæviis, at Sielæ-Eynerue i
Ungdommen ingenlunde lade sig cultivere ved de
corporelige Remonstrationer af tyrannisk Huusugt,
der vel til alle Tider forskyrer, men aldrig kan
forstorre et ungt Menneskes Tætte-Eyner og Hen-
givenesshed for sin Husbonds Gavn og huuslige Vel.
Ved at skrive dette erindrer jeg, for mange Aar
siden, med god Opbyggelse at have hørt vores be-
rommelige, nu afdøde Biskop Hee i Holmens Kirke,
da han der havde Pastorat, at afhandle „Huus-
standens og især Egtefolks Pligter med de meest
vel-

fer, tilhørende de Hrr. Læssø, Woodt og Blad, drives ogsaa denne Næringsgreen af mange andre i det mindre; og da Farligheden med Hør og Blaar ikke er mindre, men større end med Udsfabrikering var det neppe overflødigt, at i ethvert deslige Værksted var ophængt et Reglement,

vestalende Moraler, om, at ligesom det var en fordærvelig og yderst lastnærdig Mangel i Huusfaderens Kald, at være estergivende paa en utidig Maade, naar Straf var nødvendig for den Ungdom, der ikke ville adlyde igientagne kærilige Formaninger og Advarsler; ligesaa overtrædende var det imod de guddommelige og verdslige Love, nogenfinde at mishandle ved Tyrannie den sig anbefroede Ungdom, hvis Folger endog kan geraade til Helbreds Tab og Gielekræfters Svækkelse m. v."

Dette anføres her, deels fordi Personen, som Reskriptet af den 9. October 1750 taler om, var bleven gebræklig og bestandig havde svag Helbred, formedelst den mod ham udøvede haarde Medfart imedens han i Ungdoms Aarene tjente ved Hørfræmmerhandelen; deels fordi jeg ved Tanken herom ledes til det Ønske og Forslag: at de Hrr. Pastorer i alle Stifter ville giøre sig det til en Pligt, i det mindste engang i hvert af Arets Kvartaler, at afhandle til nye Erindring for Menigheden: „Huus- og Eatestandens hellige Pligter; thi hvis den yderlig Estertadelse eller tilsyneladende Forglemmelse af disse finde vi ikke i vore Dage? Man vil finde min Mening desangaaende saavelsom om Opdraæffes Væsenet yderligere i Magazin for almeennyttig Bidrag, 2den Deel S. 459 samt S. 473, 478 og 486-485, saavelsom i Maanedsskriftet Minerva for Januarii d. A., udi Bidrag til Opfostringshusets Historie, hvis Fortættelse vil fæe ved Tid og Leilighed. Det er Tidshistoriens fremvisende Exempler, der egentlig aive de sikreste Veiledninger; saaledes og i Henseende til foranførte Factum i Aaret 1750."

Anmærk. i Martii 1796.

lement, hvorefter meget stricte Skulde holdes over den Orden med Ild og Lys, samt Tobakspiber ic., som Brand-Anordningerne har bestemt; thi Daglonnere, Piger og Drengene vilde derved kunne indskærpes noigtigen at iagttage Forsigtighed.

Ildpotter af Leer, eller i Jernkar, til varme i Bagstuer og Kieldere, ja endog paa Loftet. D'sses Farlighed er berørt under Hør-Blaar og Uld-Spinderier.

Jernbolte til Strygning i hver Mand's Huusholdning. Det Ildbaal, som odste Piger saa vel villig anrette, for paa Kiøkkenforstenen altid at have gloende Bolter til Afvejling, fortjener vist nok skarpeste Trettesættelse under enhver Mand's egen Huuspolitie og Orden. Man har i adskillige Tilfælde Marsag til velgrundet Mistanke om Skodesløshed med disse Bolter, hvor Politie-Forchørene forklare „at samme Dag Branden opkom“ var Strygning i Huset efter stor Vast o. s. v.

Maret 1779 den 29. Junii opkom Brand i det Kongelige Vaisenhuus, hvorved endeel af Loftene afbrændte. Efter den nærmeste Formodning var Oprindelsen fra usforsigtig Omgang med Ild til Strygbolter.

Krudt i Huse. Uagtet denne Artifel, under den høie Mulet af 1000 Rdlr. til Søeqvæsthuset, er forbuden at giemmes i noget Huus her i Staden (den ubetydelige Qvantitet undtagen) har man dog, formedelst Overtrædelse heraf havt Brandskade, saavel i Aaret 1762 den 9. October i Adelgaden, som og senere, endog under Isefrankhandelen i Aaret 1763 den 24. Sept. og senere; altsaa fortjener skarpeste Control *).

Krasning med Kniv i et med Krudtmeel fyldt Rör. Ved en saadan uforsigtig Handling, tilsdrog sig den 10. Aug. 1771 paa Christianshavn, at der opkom Brand i Søe-Statens Laboratorium, hvorved 4 Mand satte Livet til

*) Ved Reskript 1787 den 29. Febr. til Over-Brand og Vand Commissionen bevilges: at de 1000 Rdlrs Boder, hvori Urtekrammer N. N., for, imod Brandanordningen, at have havt 2 Lispund Krudt i sit Huus, var forfalden, maae, dog uden Folge for andre nedsættes til 500 Rdlr.; men da Manden ingen Formue eiede, og, paa denne Lov-Overtrædelse nær, var en god og agtbar Borger, blev paa hans atter gjorde Ansøgning om Eftergivelse, af Kongen den 30. Junii s. A. allernaadigst resolveret: at Mulet, uden mindste Folge for Eftertiden, maatte nedsættes til 100 Rdlr.

Reskript 1793 November bevilger: at Urtekrammerne N. N. og N. N. maae eftergives de, for at have havt mere Krudt i deres Huse end Brandanordningen tillader, forbrudte Boder, saavel som den sikaliske Action, imod hver at erlægge en Mulet af 50 Rdlr. til lige Deling imellem Søeqvæsthuset og Landmilitair-Statens Pensionskasse.

og dertil bleve 12 saarede, skiondt Branden blev dæmpet. Bore Fædres Ordsprog bliver unægtelig rigtig, som siger „at Forsigtighed tilhører første Borgemeisters Rang i enhver Bye.“

Kludetörning paa Kakkellovne. Foruden at den 10. Februarii 1750 desformedelst fra en revent Kakkellovns Side antændtes og afbrændte et Huus i Svaldergaard, har man og i de senere Tider haft Brand i Huse fra uagt som Dugang i denne Henseende.

Kul, saavel Trakul som Steenkul i Fougstogier, udkræver yderste Natpaagivenhed, da blot en liden Gnist fra Kakkellovnen kan hemmelig antænde og længe ulme; thi saaledes opstod den 9. October 1790 en stor Brand i Dronningens Ebergade, hvorved endeel af Gaarden blev lagt i Aske. Forhøret oplyser, at fra en Kulstierding ikke langt fra Dønen, havde Ilden sin nærmeste Oprindelse.

Klokkestöberier. Af Uforsigtighed ved dette Arbeide, hvor en saa mægtig Ild er nødvendig til Malmens Smeltning, opstod den 3. Sept. 1753 om Natten en stærk Brand paa Giehuset, men som dog uden videre Udbredelse blev dæmpet ved hurtige Brandanstalter.

Kakkelovnsrør. De fleste Jidsvaander her i Kiøbenhavn have deres Oprindelse fra Skorstenerne, Jidsstederne i Kiøkkenerne og Kakkellovnsrørene. At Platenflagerne Arbeide, nemlig Tromler og Rør, ikke er af mindre god Bonitet her, end i andre Stæder, derom har man Visshed i adskillige Henseender; og altsaa maae de nærmeste Aarsager til hyppige Brande fra den Side, for største Delen beroe paa Mangel i lovformelig Skorstens- og Kakkellovns Feining, eller Renselse.

Imidlertid de adskillige, ei ubetydelige Brandskader fra Kakkellovnsrør, indtraf og, at en heel Gaard paa Christianshavn afbrændte den 6. October 1752. Paa det saa kaldte Saltcompagnie var betydelig Brand i Aaret 1754; og i Aaret 1782 den 7. November afbrændte i Friderichsberggaden Hoffslagter Svendsens Gaard ganske, til stort Tab for Gaardeieren og de der boende Familier, efterdi fast intet blev reddet. Derforuden have mange i de senere Aaringer indtrufne Brandskader havt til nærmeste Aarsag, at Rørene ulovlig fra Muur- og Tommermesternes Side, vare anlagde alt for nær Biekkerne. Saaledes befandt at den i Overgaden paa Christianshavn den 17. Martii 1795 opkomne store Brand i Skibscapitain Crispi Gaard, havde sin Oprindelse af at 2de Bieker laae Skorstenen for nær,

nær, og debaarfag vare blevne antændte fra Kaffeløbsrørene.

Ved Kukkenbagerierne have ogsaa indtruffen Farligheder med Ildbrande.

Kandestøberierne behøve samme Agtsomhed ved Tinsmeltningen, som Klokkestøbernes og Giortlernes Værksteder, der alle behøve stærk Ild til saa haarde Materialier.

Lysestøberierne samt Voxlys-Fabrikerne Vel har man hidindtil havt mindre Ildbrande fra disse, end udi andre Næringsgrene, men fortiene ikke desto mindre alvorlig Control fra Brandvæsenets Side, især naar de have store Quantiteter Talg i Forraad, hvorved en opkommende liden Brand kan længe underholdes, fordi Vand i brændende Talg er det modsatte Middel til at dæmpe Ilden; men derimod sort Mulsand og Gruus det sikkerste og bedste. I Aaret 1775 den 12. April opkom Brand i Regnegaden formedelst uforsigtig Omgang i Lysestøberiet, men blev dæmpet fra at udbrede sig videre end i 2de Værelser.

Lys af Tælle eller Vox paa Loftet og i mørke Kieldere uden forsvarlig Løgte. Denne ulovlige Handling har ofte givet Anledning til Ildbrande i de ældre og senere Tider. I Aaret

1781 den 19. Februarii afbrændte desformel-
delst Mad. von Ostens Gaard i Nyhavn til-
ligemed Nabohuset, og havde blot til nær-
meste Marsag en Qvindes Uforsigtighed med et
Lys uden Logte. Senere afbrændte og ved
gammel Strand et Baghuus i Maret 1786,
af samme Foranledning; foruden de flere
uhældige Hændelser *).

Lyn-

*) Iblant Mængden af ulykkelige Tildragelser ved Uagt-
sommelighed med Lys, endog ved ikkun at pudse det med
Sindene, isteden for med en Lyselax, beviser Histo-
rien selskende at være passeret Maret 1722 i April
Maaned i Valermo (i Sicilien): „ved uforsigtigen
at snude Lyset uden Lyselax hos en Jæger, hvor et
Partie Krudt var i Bevaring, blev Jægerens og
nærliggende Huse sprængt og indstyrkede, hvorved
tillige 25 Mennesker satte Livet til.“ (Af de of-
fentlige Efterretninger).

Burde det ikke henføre til alle Byers Huus-
Ordonance, at der (Bærskederne uvidende om
Liden) blev inquireret fra September til Udgang
Februarii om, hos nogen Smedker, Hjulmand, Hør-
kræmmer eller paa andre af de for Ildsvaader far-
tigste Steder, brugtes den Formastelse, at have enten
Brætnestager eller og Bluskager, men ingen Ly-
selax?

Have de Handlende til god Nytte Byers Ordo-
nance eller Reglement; hvorfor da ikke og at have
Bærskeds- og Huus-Ordonance ved autoriserede
Reglementer? Huus- og Eiendoms-Netten, for
saavel Leernes som Huuseiernes og andres publi-
ge Betryggelse synes at have Fordring derpaa,
især i store Stæder.

See Factum i Slangerup Kiøbstad fra Hjul-
mands Haandværket. (Side 108).

Anmærk. i Martii 1756.

Lynild ved Tordenveir. Ved Forsynets Beskiermelse imod Staden, fiender man ingent Brandskader hidindtil fra den Side. Vel nedflog Lynilden Aar 1781 den 25. August paa Nyeholms Skibsstrahu og gjorde endeel Skade, men dog uden at antænde; ligesom og 1779 den 12. Julii i en Nolle paa Østersbroe, hvor den tændte, men blev hastigen slukket.

Derimod paa andre Steder, see Side 7, 10, 70, 87 o. fl. Steder.

Malkiøllerne. Saavel ved Ligegyldighed som yderst Skiodesløshed, deels og Sovnagtighed isteden for Narvaagenhed hos Maltgiørerne o. s. v., har Staden ofte været i stor Fare. Ifkun anføres her iblant Mængden 3de Brande, hvis Oprindelse have været fra Malkiøllerne:

- a) Aaret 1767 den 8. Mai, da Kongens Bryghuus afbrændte total tilligemed det betydelige og kostbare Fadedærk til Flaaden.
- b) Aaret 1776 den 4. Mai opkom i Brygger Kautrup's Gaard i Biingaardsstrædet en saa betydelig Brand, at den hele Gaard tilligemed 14 Huse i de da værende Stræder, Mallerens og Bagerens Gang kaldet, afbrændte, hvorved mange bleve huusvilde og ruine-rede *).

c)

*) a) Tabet ved bemeldte Brand Aaret 1776 beløb sig over 37000 Rdlr. Positiforbøret beviser, at Karlen Niss

c) Aaret 1787 den 4. Januarii i Raadhuusstrædet i Brygger Møllers vidtloftige og store Gaard, hvor mange Familier boede.

J øvrigt henhører og til Maltgjørierne, hvad der er anført under Bryggerierne (Side 101), efterdi Anordningerne befale, at Maltkiosler i Almindelighed skulle være indrettede, ligesom foreskrevet er for Bryggerlauget.

Med

Miss end aldrig havde Kundskab om Maltgjørieret med den derved udfordrende Forsigtighed; og da han dertil havde været efterladt i at vaage om Matten blev han efter Anordningerne dømt, for Skodesløs Dngang, til 3 Aars Fængsels Arbeide. Man læser og, Brandmajor Masard de la Garde mødte i Ketten, og, paa Spørgsmaale til Gaardens Folk, blev opdaget under Forhøret den 8. Junii, at Bryggeret havde været malet med Brunrødt fort for Branden, o. s. v.

b) Kiøbstædernes Historie opklarer tillige, desværre, mange bedrøvelige Ijdebrænde fra Maltgjørier-Indretningerne, hvorfra og de senere Brand-Anordninger, med første Foie, har Piæret Straffen for Uforsigtighed, saavel som for usforvarlige Maltkioslers Eiendom. Fra denne Side har Udenhyes, iblant de flere ubældige Udelæggelser, tildraget sig disse:

Mar 1725 den 16. October blev i Søndern 40 af de bedste Huse lagte i Aske.

Mar 1728 den 26. April i Gøtzlar opkom om Matten Kl. 12 en stor Ijdebrand, der, formes deist den vedholdende stærke Blæst lagde Byen næsten aldeles i Aske. 250 Huse afbrændte, saavel som den Sionne Kirke med sine Tårne o. s. v.

Udi vor Bye, hvor flere end 150 Maltgjørier drive deres fornødne og lovlige Næringsvei, bør den ældre og nyere Tidshistorie aldrig blive ligegyldig, da Exempler altid give værdig Estertanke.

Anmærk. i Martii 1796.

Ved Olie og Fernis-Kogning hos Malere, Forgyldere, Bogtrykkere og Andre, har Staden været udsat for rasende Ildbrande. Ved ikkun at anføre fire af de mange deslige Hændelser, vil man overbevises om rigtige Grundfætninger, for den af mig desangaaende ex officio tilførte Mening Aaret, 1795 *).

a) Aar 1755 den 11. August. Ved Knippelsbroe afbrændte en stor Deel af Skibet Ebesnejer, forinden Branden ved Pramsproiter kunde slukkes. Anledningen var Uforsigtighed af en Matros, som togte Olie til Skibets Maling.

b)

*) At ligesaa lidet Malerlauget, som Bogtrykkerne maatte tillades Kogning i deres Huse, af enten Olie, Kionrog eller Fernis o. s. v. til Næringveiens Bedrift; men i dets Sted at opbygges paa Staden eget eller dens Brandkassés Bekostning et lidet Kogehuus ved Staden Sandgrave uden Vortene, hvor da fra 3 a 4 Værksteder paa en og samme Dag kunde skee Kogning uden Farlighed for Ildbrande inde i Staden. Bekostningerne vilde være ubetydelige imod Nyttens, og neppe overstige 2 a 300 Rdlr. i et og alt; men for at kunde kontrollere Sagens rigtige Jværfættelse var det neppe upassende, at Staden til Refussion imodtog 1 a 2 Sk. hver Gang Kogning skulde skee fra N. N., for derefter at kontrollere om nogen Overhørighed var skeet, ved at tage disse brændbare Sager hjemme i Husene, hvor det end ikke er mueligt at have Græstørv til Nædlernes Bedækkelse ved paakommende Ilds Antændelse, som det eneste Middel at dæmpe den Slags Brand med.

Anmærk. i Martii 1796.

b) Aar 1793 den 1. August. Paa Riobmager-
gade hos Wiinhandlerne Eller og Leed af-
brændte Baghuset ganske, foruden megen
Skade paa et Quantum Vine. Anledning-
gen var Uforsigtighed ved Ferniskogning udi
en i Baghusene boende Malermesters Værk-
sted.

c) Aar 1794 den 12. Martii i Bimmelskafet
hos Lakkfabrikør L., hvor nogle Bærelser
afbrændte, og Aarsagen til Branden lige-
ledes var Ferniskogning, hvis Ildluer hav-
de angrebet en Bielde i Husets Kielder.

d) Aar 1794 den 2. Julii i store Kongensgade
hos Malermester L., hvor Baghuset af-
brændte, ogsaa formeddelt Uforsigtighed ved
Olie og Ferniskogning.

Porcellains - Fabriker. Den største Forsigtighed
med disse Døne der udfordre saa overordent-
lig megen stærk Ild, er tillige af yderst Wig-
tighed for saavel Brandvæsenet, som alle om-
kringliggende Gaarde og Huse. Den her i
Staden nu værende Kongelige Fabrike paa
Riobmagergade har, til Held for Staden, al-
lene havt een Brandskade, nemlig i Aaret 1782,
da 2de af dens Baghuse afbrændte, hvortil den
nærmeste Oprindelse var, at en af Værkets
Døne var revnet.

Qvæg-

Qvæg- og Svineslagtere. Talsmeltning m. v. henholder under denne Næringsvei, ligesom og ved samme bruges megen Fourage, hvorfor det og er paabuden, at ved Slagterier skal enhver have Indseende med, at ingen Skade skeer med Jld og Lys; vide Forordning af 1749 den 9. Mai, §. II. Forord. 1751 den 18. Dec. Forord. 1761 den 24. Jan. Cap. 4. §. 13. Forord. 1767 den 4. Jan. Cap. 14. §. 13.

At i øvrigt de Kiedler, hvori Talsmeltning skeer, imellemstunder blev efterseet, var upaatvilelig en god Ting, da Faren, om der bruges brøstfældige Kiedler, er indlysende.

Reberbanerne og disses Drøghuse. Iblant de flere Brandskader, som Kiøbenhavn's Historie opgiiver, indtraf ved uforsigtig Omgang den 9. Dec. 1781 saa stærk Brand i en af Reberbanerne paa Vesterbroe, at 2de af de anseeligste Baner total afbrændte. Udi Reskriptet af 16. August 1692 §. 2. og 3. befales: „at paa hellige Dage maae der ikke optændes Jld i Reberbanernes Drøger; ligesom og ingen Tid imod Natten maae tiæres Lougværk; og at der skal holdes Vægter paa Reberbanen m. m.“

Rebflagermesternes Huse i Staden. Brandanordningen af 9. Mai 1749 befaler i 1ste Cap.

7de Art.: „at Rebslagere, som forarsages
 at have Hamp udi deres Huse, skulde holde
 samme i god og lovlig Forvaring, under
 Mulct af 10 Rdlr.“, ligesom for Riobmæn-
 dene er bestemt for ulovlige og usikre Bevas-
 ringssteder. Udi samme Artikel befales vides-
 re: „Saa skal alle og enhver strengeligen og
 alvorligen være forbuden, nogen Hør, Hamp
 eller Blaar ved Lys at hegle; hvis nogen der-
 imod befindes at handle, skal den have for-
 brudt hver Gang 4 Rdlr., endog deraf ingen
 Ulykke er kommen.“ For de andre Riobstæ-
 der, see Forordningen af 24. Jan. 1761,
 Cap. 4. Art. 9.

Snedker-Værkstederne, i og uden for Lauger.

a) Uagtet Brandanordningen bestemmer de kraf-
 tigste Forholds-Regler til Forsigtighed med
 Ild og Lys, har Staden dog haft betydelige
 Ildbrande fra dette Haandværks Side, hvor-
 iblant den sidste om Natten imellem 3. og 4.
 Martii d. A. (1796) indtraf i den saa kaldte
 Sandsnyfens Gaard som afbrændte. Flere
 end 17 Familier bleve huusvilde, og for at
 redde Livet maatte nogle endog springe ud af
 Vinduerne om Natten, hvoriblant En døde
 strax, og andre bleve bragte til Hospitalet
 som lemlæstede *).

b)

*) Af de fast lignende Tilfælde, anmærkes paa dette
 Sted ikkun efterskrevne 5 Facta:

Har

b) Om Ildsfare at afsørge ved Liimfogning i
Bærkstederne, findes anført foran, Side 91
under Snekker-Bærksteder paa vandet.

c)

Aar 1768 den 10. Martii i Bogmagergaden
hos Snekker F. Taget og Ovisten af Huset af-
brændte. Oprindelsen blev ikke oplyst. Uforsigtig-
heden ved Liimfogning i Bærkstedet gav den næst-
meste Formodning

1790 den 8. October paa Christianshavn hos
Snektermester B. Det ganske Huus afbrændte.
Oprindelsen var Uforsigtighed med Lys ved Høvlspaa-
ner.

1792 den 28. Februarii i Dronningens Enev-
gade hos Snekker E. Baghuset afbrændte ganske
tilligemed endeel af Korbuset. Oprindelsen blev ikke
fuldkommelig oplyst.

1792 den 29. Junii i St. Peters Strædet hos
Snektermester G. Huset afbrændte ved uforsigtig
Dngang med Ild fra Snekker-Bærkstedet.

1796 den 4. Martii i Vrindsensgade hos Snek-
termester G. (See ovenanførte under Litt. a).

Disse saavel som enhver af de anførte Tildragel-
ser, ere ikke grundede paa Formodninger, men paa
virkelige Facta, som jeg har ekstraheret af Brand-
fessionens autentiske Protocoller, og de desan-
gaande affholdte judicielle Forhører ved Politiretten;
og da næsten enhver skadelig Hændelse tjener Efter-
den til Advarsel, saa har jeg anseet det ikke upassende,
at anføre de tilige ulykkelige Tilfælde, for dermed til-
lige at kunne documentere de til nærmere Eftertanke
indstillende Meninger fra min Side, paa Grund af
Embeds-Pligten, tillige at bidrage efter mueligste
Evner til Stadens offentlige Vel, ifølge den Konge-
lige allernaadigste Instruxion af 28. Aug. 1795,
hvilket blot anmærkes her, fordi saavel den let-
troende som den svagtroende Mand ellers maatte
kunde falde paa den Mening, at Oplysningerne om
de tilige Tildragelser var mig ingen vedkommende
Sag, eller og, at man burde saaledes som ironisk
anføres i Borgerbennen for Aaret 1791 No. 162
„At lade Verden jevne sig selv, giøre sin Pligt saa
halv og altid sige Ja, o. s. v.“

Anmærk. i Martii 1796.

- c) Udi den ældre Brandanordning for Christianiæ Bye af 24. Febr. 1714, læses i den 13. §.: „Snedkere, Bødkere, Baandskiærere, eller andre saadanne Haandværkere, ved hvis Haandtering nogen Farlighed befrygtes, tillades ikke om Aftenen længere at arbejde ved Lys, end til Kl. 7, og om Morgenen fra Kl. 5, under Straf af 1 til 4 Rdlr. efter deres Tilstand og Vilkaar. Under samme Straf skal de om Morgenen udbringe deres Spaaner paa et vist Sted ud af deres Værksteder.“
- d) At et nøagtigt Reglement for Værkstederne ved denne og de flere deslige Professioner, var saa meget mere ønskelig og nødvendig, som fast i alle Gader holdes Værksteder, hvorfra Ildbrande kunne befrygtes at blive farlige, især naar det indtraf at Mesteren ikke var en ordentlig Huusfader, derom have de beklageligste Erfaringer.

En Sukker-Raffinaderierne har Staden ved Kornsynets Bestierwelse heldigen været skaanet for Ildsvaade. Siden Aaret 1768, da Raffinaderiet afbrændte i store Kongensgade, har ingen saa betydelig Brandskade indtruffen fra disse Værker. De staae og under nøie Control af Brand- og Vand Commissionen, hvortil skal indgives Tegninger over nye Anlæg og Forandringer i Raffinaderierne og disses Værker, ifølge Placaten af 19. October 1754, og flere

flere Anordninger, hvorunder især henholder Reskrip. af 1. April 1757: „At Laurig Platfus, som efter den hans Sukker-Raffinaderie paa Nørregade overgangne Ildbrand, har villet anlægge et saadant Raffinaderie udi en hans høiere op paa samme Gade eiende Bindingsværks Bygning, skal være pligtig, at forflytte samme til hans iboende Gaard under forsvartlig Bygning af Grundmuur, som og, at ingen saadanne Værker efterdags maae anlægges, førend baade Stedet dertil, og den derpaa agtende Bygning af Over-Brand og Vand-Commissionen er approberet.

Reskriptet af 7. April 1769, anlangende hvorledes Baron Schimmelmanns, Justitsraad Boertmans og Interessentenes, Banco-Commissaire Pelts og Grosserer Rasmussen Meiers Sukker-Raffinaderier til mere Betryggelse ved mødende Ildsfare for Fremtiden skal indrettes, se. Bygningerne separeres ved Brandmure som gaae ud igiennem Toget, „over Dørene paa Loftene anbringes Jernplader,“ Candis og Tørrestuerne at hvælves, „og Indgangene at forses med Jerndørre,“ samt at alle muelige Sikkerheds-Præcautioner skal iagtages ved Grosserer R. Meiers Raffinaderie, som det for Brand meest befrygtelige.

Steenkuls Selvanrændelse. Efter nærmeste For-
modning indtraf dette i October 1792 paa
gam-

gammel Hofm, da der opkom Brand i det der liggende Quantum Steentul, men som betimelig blev forhindret fra at udbrede sig til videre Skade.

Sukkerbagere. a) I de senere Tider er denne Næringsvei combineret under Urtekræmmerne og Conditerne. b) Udi Reskriptet af 7. Martii 1685 bestemmes hvilke Aqvaviter de maae distillere i Kiøbenhavn. See Distillere Kiedler Side 86.

Sæbesyderier og Sivelse-Fabriker. Disse henhøre under speciel Inspection af Ober-Brand- og Vandvæsenets-Direction, saavel som andre af de Næringsgrene, hvorved store Ildsteder og anordningsmæssige Indretninger, for at forebygge Brandskade, ere paabudne.

Fra Smede-Værksteder hos Anker-Öxe-Klein-Grov- og Nagel-Smede, haver Staden heldigviis haft feldne Ildbrands Tilfælde i de senere Tider, især fordi Værkstederne og Smedebælgene ere rummeligere indrettede hos de allerfeste, nu, end fordom. Som Jagttagelses-Regler, befaler Brand-Anordningerne: „Alle Smede skulle forsigtigen omgaaes med Ild, arbejde, saavidt gjørligt, ved Dags Lys, og være forsynede med Vandspande og Haandsprøiter. See Forordn. af 9. Maii

1749 §. 6., og Forordn. af 24. Jan. 1761, Cap. 3, §. 3. (See og videre Præstoe Byes Odelæggelse ved Brand fra et Smede Værksted i Aaret 1750 S. 91).

Svovel- og Silpeter-Handlere og disses Pakhuse burde upaatvivselig i alle Dele henhøre under Brand-Inquisitionens nøiagtigste Control til Forsigtigheds Jagttagelse, og om disse Artiklers tiltagende eller aftagende Oplage i Stadsens Pakhuse at holdes Annotationsbog, samt, efter Aarets Tider nøie at paasees, „at intet Quantum maatte ligge til Handel paa fugtige Steder over 3 a 4 Maaneder i det høieste, med mindre det var indpakket i gode Kustagger. Tildragelsen med Skibet Helsingoer, som for faa Aar siden paa Retouren fra Ostindien opbrændte i Søen *) lader nærmest formode, at den til Salpetret komne Fugtighed har foranlediget Selvandtændelse. Brandanordningen af 9. Mai 1749 siger: „De som i Kiøbenhavn handle med Svovel og Salpeter skulle forsvarligen bevare samme paa Steder hvor ingen Ild og Lys bruges, under 10 Rd. Straf hver Gang det Modsatte befindes **).

Skede-

*) See Handels Efterretninger for Aar 1794, No 92.

***) Den sørgelige Tildragelse i Kiøbenhavn at Anno 1780 den 27. Februar. paa Rheden opbrændte det

Skeedevands privilegerede og uprivilegerede
 Handleres Oplag, henhøre vel og under
 Brand- og Vandværfs-Direction, for saa-
 vidt Stadens almindelige Sikkerhed under
 dens Embedsfag vedkommer.

Tobaksfmögning af ulovlige Tobakspiber, som
 ikke med trofaste Pibehytter ere forsynede.
 Fra denne, saa at sige, forfriskende Mund-
 smag, gives mange bedrovelige Exempler om,
 at det henhører iblant de første Pligter for
 enhver Haansfader at vedligeholde, som en
 streng Regel uden al Undtagelse: „At ligesaa
 lidet han selv, som andre, bør bruge Tobaks-
 pipe uden forsvarlig Hytte.“ Odelæggelser-
 ne *), som dette saa at sige Skillings-Meubel
 har

asiatiske Compagnies til Ostindien bestemte og
 seilfærdig liggende Skib, den gode Hensigt kaldet,
 hvorved, foruden det nationale Tab af en anseelig
 Kapital, mange Menneffer satte Livet til, anbefal-
 ler den alleryderste Varsomhed, hvad enten Bran-
 den ved Selvantændelse, eller paa anden Maade
 blev foranlediget, hvorom intet bestemt blev opda-
 get, saavidt mig er bekiendt.

Anmærk. i Martii 1796.

*) Anno 1728, October. Til Residents Staden Kjø-
 benhavns store Ildbrand, hvorved circa 1400 Huse
 og Gaarde, foruden Kirker o. s. v., blev lagt i Aske,
 var Uagtsomhed ved Tobaksfmögningen i et Ense-
 lshøerie hvor et Quantum Salt laae, den nærmeste
 Anledning Historien kan opklare, da Ilden kom
 fra et Huus ved Vester Port i Nærheden af en
 Herbergergaard, hvis Høeloster hastigen bleve an-
 tændte,

har anrettet, saavel for Huuseiere som Leiere,
gior endog megen Epoque i Tidshistorien i

J 2

Hen-

tænde, og derefter ved Stormbeir udbredte sig mere og mere.

1753 den 19. Junii. I Wezworth Bye i det Eiderstedte, opkom i Præstegaarden en saa stræng Brand, at 14 anseelige Gaarde afbrændte. Oprindelsen var Tjenestekarlenes Kiodesløse Dmgang med Tobakspiber.

1753. Natten imellem den 21. og 22. Junii afbrændte i Colbjørnsvig ved Arendahl 13 Huse og Gaarde, formodt at en Mand havde uforsigtigen lagt sig til at sove med en Tobakspibe i Munden; han blev tillige indebrændt.

1753 den 7. Julii er tildraget sig i Bohmen ved det Keiserlige Artillerie-Campement den Ulykke, at Magazinet sloi i Luften, hvorved 110 Mennesker bleve dræbte. Uforsætlig Dmgang ved, med et Fyrstaal at slaae Ild i en saa kaldet Trofketonde, til at tænde Tobakspiber ved, skal have været den nærmeste Marsag man veed til dette paa Mennesker og Eiendomme store og betydelige Uheld.

1753 den 30. Julii opkom i Boston en saa stræng Ild, at der i mindre Tid end 4 Timer opbrændte en Mængde Huse og Gaarde, saavelsom Vakhuse, Boder, Bræder, Mahognitræ og mange Skibe i Havnen. Ilden opstod først i et Værksted, hvor Uforsætighed med Tobakspiber formodes at have givet Anledning til denne store Ødelæggelse.

1753 den 30. December udbrod i Frederichsbergs Slotshaves Oranienhuus en uformodentlig Ild, hvorved endeel af den saa kaldte Prindsens Gaard blev lagt i Aske, og de sidst fra Africa hidkomne Strudsfulge tillige creperede. Om Ildens egentlige Marsag vides intet; ikke usandsynligt er det, at Gartnerens Folk kan have brugt Tobakspiber uden Hytte.

1756 den 4. Junii afbrændte i St. Peders Stræde her i Staden endeel af Eb. Jensens Huus
for

Henseende til Brandkaffe Societeterne o. s. v. I midlertid har vore Love ofte indskærpet Straffen for uforsigtig og skidesløs Omgang med Tobaksmøgning, hvorom her anmærkes følgende Lovsteder:

Forordningerne af 8. Sept. 1694 §. 6. og 20. August 1751 §. 1. „Paa Skydebanen uden for Kiøbenhavn maae ingen røge Tobak.“

Br. Fr 1749 den 9. Mai Cap. I. §. 11. Det forbydes alvorligen under 4 Rdlr. Straf for hver Gang at røge Tobak paa Senge, eller i Hørboder, i Stalde, i Staldkamre, i Værksteder, hvor Spaaner findes, eller paa andre farlige Steder, hvor Foder, Hør, Hamp, Tier, Høe, eller anden Materie findes, som Ilden lettelig fatter.

— — Cap. I. Art. 12. a) „Besindes Noget forsætligviis Ildsvaade at foraarsage, eller der

form delst en Tobakspibe, som uforsigtigen, uden at være slukket, var henlagt i en Kiolelomme.

1777 den 22. December afbrændte Overdelen af Fabrikør Vaners Enkes Huus paa Christianshavn formedelst uforsigtig Omgang ved Udkræning paa Dufmager-Fabrikken

1778 den 23. December opkom Ildbrand i Pules Mølle ved Vester Port af Uforsigtighed med Ild.

1783 den 15. December afbrændte den saa kaldte Stokhuusmølle. Oprindelsen blev ikke tilfulde oplyst; men ikke usandsynligen har Uagtsomhed med Tobaksmøgning, eller deslige, været prima Causa.

Anmærk. i Martii 1796.

dertil Anledning at give, da skal de uden al Raade straffes paa Livet, gielde de Vedkommende Skaden, og ellers lide videre efter Lovens 6, 19, 1. pag. 991."

b) „De Tienestefolk eller Haandværks Eviene og Dreng, som ved deres Skidestøshed med Ild og Lys, eller Tobaksmøgen forarsage nogen Ildbrand, boder Skaden om de det formaae, foruden de i Brandordningen dicterede Mulcter, eller i dets Mangel straffes med Fængsel og Arbeide, efter Lovens 6, 19, 2. pag. 992."

Forord. 1761 den 24. Jan. a) Ingen maae smøge Tobak paa Gaden eller i Gaarden under aaben Himmel i Nærheden af Bygninger, uden Pibebytte paa Piben, under Straf af 2 Mk.
b) Husbond eller Hustrue, som seer igiennem Fingre med Tienestefolkenes Tobaksmøgen i Stalde, Staldkamre, Sænge, Løer, Lader, Hølofter eller andre Steder, hvor Materie ligger som Ild hastig kan fænge, skal bøde 10 Rd. hver Gang, hvoraf Angiveren nyder Halvparten. (See §. 14.)

Reglement 1734 den 24. April §. 5. og 1742 den 31. Aug. §. 22. „Af Steenhuggere, Muurmestre, Tommermestre og Snekere, samt deres Svende, maae ikke røges Tobak ved Arbeidet under 1 Rd. Straf boder for hver Gang."

Forord. 1744 den 18. April §. 5. Ingen Tobaksmøgen paa noget Skib maae skee om Dagen i nogen

nogen Canal eller i Havnen under 1 Rdlr. Straf."

Forord. 1744 den 18. April §. 6. „Paa Sommerpladsene (Skibsværfsene) maae ei bruges Ild eller Tobaksmøgen var der end Hætte paa Piben, under 2 Rdlr. Straf, Halvdelen til Havnekassen og Halvdelen til Ungværen, som betales af den der have Pladsen i Brug."

Forord. 1757 den 11. Nov., indstærper paa nye disse og flere Poster.

Krigs-Artikels Brev 1756 §. 152, 252, 476, 669, angaaer Straf for Tobaksmøgen af Søefolk paa Holmene, i Skibe og Magaziner, saavelsom ved Pompningen, i Flaaden, og naar Krudt indføres igiennem Toldboden."

Tiærekogning og Beegsyderie. Anordningen af den 11. Nov. 1757, for Skibsbygmester og Skibs-Zommersvende i Kiøbenhavn bestemmer §. 2. „Bed de privilegerede Skibsværfer skal stedse vedligeholdes i forsvarlig Stand (iblandt de flere Inventarier), store, maadelige og mindre indmurede Beegkiedler, Brand-Jern til Plankers Baining, Slagpomper og Pomperender; og skal stricte forholdes efter Havneforordningen af den 18. April 1744, og Brandvæsenets Anordninger, samt Reskriptet af den 4. Juli 1755 og de derved approberede Forslag, saavel om Brandredskaber ved Vær

Bærferne som især om indmurede Beegkiedler og løse Beegkiedlers Afskaffelse."

I Aaret 1773 den 16. Nov. opkom paa Agent Bodenhoffs Skibsbyggerplads en meget frygtelig Brand, hvorved Magazinet med over 2000 Tønder Tiære og Beeg, samt endeeft Lougværk, blev lagt i Aske.

Den strengeste Control fra Brandvæsens Directionens Side fortjener vist nok Skibsbærferne. Tidshistorien beviser og, at 1794 den 23. Julii opkom i London, ved at en Tiærekiedel togte over, en saa betydelig Ildbrand, at over 700 Huse, samt en Vestindiefarer og mange andre Skibe derved bleve Ildens Rob, foruden at et Hampemagazin, tilligemed 20,000 Sække Salpeter opbrændte. Mange Mennesker satte ogsaa Livet til. (See offentlige Efterretninger pro 1794).

Uagtksomhed, se. Ligegyldighed, Skiödeslöshed, Sövnagtighed o. s. v. med Ild og Lys. Foruden det desangaaende anførte under Handelser fra Hær: Blaar: og Uld: Spinderie, anmærkes af disse Dages Efterretninger, et indtruffen beklageligt Uheld, der bør være os og alle til Advarsel. (Ordslydende).

„Lehe ved Bremen den 13. Martii 1796. Ratten imellem den 10. og 11. hujus var den bedroveligste og ulykkeligste, som nogen sinde er udbrudt over dette Sted. Om Af-
tenen

tenen Kl. 8 opkom ved Uagtsomhed en Ildbrand, som formedelst en heftig Østenvind uopholdelig udbredte sig over den skønneste og bedste Deel af denne Flekke, og i 4 Timer lagde over 160 Bygninger i Aske. Ilden var saa heftig at næsten intet kunde blive reddet. 4 Mennesker, meget Kiøbmandsgods, Qvæg, Agerredskab og mange andre Sager bleve et Rov for Luerne. 100 Mennesker vanke nu omkring, tildeels med ganske forbrændte Lemmer, uden Huus og Hiem, begræde deres Ulykke og deres Paarørendes Død, og have hverken Klæder eller Føde. Vor Forsatning er bedrøvelig, over al Beskrivelse bedrøvelig.

(Berlingske Tidende No. 25.

Uldplukkerie og Karterie under Dug- og Tøimageriet. Fra den allermindste Uforsigtighed med Iys og Ild, kan under denne, som een, endog mere end andre Ting, vanskelig Fabrikvare at faa slukket, hastigen opstaae Brand. Saaledes blev ved Uforsigtighed med Ild ved Uldkarteriet paa Tøimager Fabrikken hos afgangne Fabrikur Bauers Enke, Overdelen afbrændt af hendes Huus i Dronningensgade paa Christianshavn den 22. Dec. 1771, til betydelig Skade tillige paa hendes Varelager.

For=

Foruden de saaledes under dette Nummer anførte særskildte Værksteder og andre Synspuncter, anføres følgende, end videre under Brandvæsenets Overopstigt henhørende Næringsgrene og Værksteder, for saavidt befrygtende Jodsvaader fra samme og deres Oplagssteder, mueligen kunde indtrefte, naar Huusfaderen, nu eller hen i Tiden, ikke altid var den tilbørligen agtpaaagivende Mand, for eget og Medborgeres Vel, nemlig:

Apothekernes Laboratorier.	hvoriblandt Trakul og
Bildhugger-Værksteder.	Svovlstikke Oplag, item
Blikkenslager-Værksteder.	Flask og andre Fedevarer.
Blytækker-Værksteder.	Kobbersmede-Værksteder.
Bogtrykkerier.	Kakkelovns-Fabriker.
Brændehandlere og deres	Kalkhandlere,
Oplagssteder.	Koeholdere, især Stadens
Bøffelmede-Værksteder.	over 300 Brændeviins-
Cattun- og andre Trykkerier.	brændere, hvoriblandt
Fajance-Fabriker.	nogle holde 10 a 12
Fiskebeens-Fabriker.	Røer, og stundom have
Giørtler-Værksteder.	deres Halm og anden
Guldslager Værksteder.	Fourage paa maadelige
Guldsmiede Værksteder.	Lofter eller andre usikre
Guldtrækker-Værksteder.	Steder.
Herbergerøer.	Lakfabrikerne.
Hospitals Laboratorier.	Liimfabrikerne.
Hyrekudsker, der holde	Marqvetentere.
mange Heste og altsaa	Olie-Møller.
megen Fourage, uden at	Overstærerier.
have Eiendomssted til	Pakhuse, især de hvori be-
gode Høeløfter.	vares Quantiteter af
Høkere som drive Møring	Svovl, Salpeter, Tia-
med allehaande Ting,	re, Tran, Hør, Blaar,
	Hamp.

Hamp, Olie, Terpentin, Potaske og deslige Ar- tıklar.	Tracteurer, som ei ere Herbergerere.
Pibefabriker.	Urtekræmmere som have stor Forraad af Terpen- tin, Olie, Svovl, Risn- røg &c.
Skibsværffer.	Vertshuusholdere, der til- lige ere Melkhandlere og holde Køer paa Vinter- foder.
Smelteovne til alle Slags Metaller.	Vognmænd, hvorunder forstaaes det saa kaldte store Vognmands-Laug der skal befordre Reisen- de, og det mindre Laug (Sandagere).
Spiseqvarterer.	
Stolemager-Værksteder	
Teglværker og Sukkerfor- me Fabriker.	
Tømmerhandlere, samt Tømmermestere der lade tilhugge Tømmer hjem- me i deres Gaarde.	

Kjøbenh. den 3. April 1796. C. Pontoppidan.

No. XXXV. — Angaaende uheldige Tilfælde ved
Krudt i en enkelt Tid af 3 Maaneder i Aaret 1779.
(Som Bidrag til Forsigtighedsregler).

A. I Aaret 1779 den 31. Martii i Bastio-
nen ved Kjøbenhavns Østerport Klokken 9 om For-
middagen sprang Krudttaarnet, hvorudi laae 500
Centner Krudt. Mange Gaarde og Huse toge Skæ-
de, og tillige ruineredes 2de Røller paa Bolden.
Uheldigvis fandt og derved 9 Menneſker deres Død,
og 4 bleve dødelig saarede. Vi skylder vist nok os
fæls den Pligt i Fædrelandets Historie at hævde de-
res Navne som have opoffret Livet ved at være tro-
fast paa deres Embedsposter. Imidlertid er mig
ikke hidtil bekiendt ved Navn af de i denne ulykke-
lige

lige Hændelse ihjelslagne 9 Mennesker, uden disse 3de af det Norske Livregiment:

Gefreiteren Andreas Meier, fød i Oldenburg, af Alder 24 Aar.

Musqveteer Andreas Jacobsen, fød i Sverrig, af Alder 25 Aar.

Musqveteer Conrad Lestler, fød i Frankfort, af Alder 18 Aar.

De bleve den 2. April begravede med fuld Musik, og i Følge af alle Ober- og Under-Officerer af Regimentet.

B. 1779 den 26. Junii tildrog sig i Wien et Krudtraarn sprang i Luften som var fuld af Patroner, Bommer og Kugler, som var kommen tilbage fra Armeen; over 50 Artillerister satte der ved Livet til, og kom desuden nogle af Stadens Huse i Brand.

C. 1779 den 2. Novemb. i Abbeville i Frankrig flod Krudtmagazinet i Luften; flere end 40 Huse og 2 Kirker bleve derved deels afbrændte, deels omstyrtede; henimod 300 Mennesker satte Livet til paa ynkeligste Maader iblant Steenhobene.

At saaledes i en Tid af 3 Maaneder flere end 359 af vore Medmennesker have sat Livet til ved uheldige Tildragelser, efterlader os mange Anledninger til værdig Eftertanke, om ei allene Forsigtighedsregler i høieste Grad at være uundgaaelig fornødne, men ogsaa Taknemmeligheds-Tølelser for vores Regierings Omforg ved at lade forflyttede Staden Kiøbenhavns samtlige Krudtmagaziner ud af
Byen

Vyen til Amager, hvor de siden Aaret 1779 have været.

Kjøbh. den 5. April 1796. C. Pontoppidan.

No. XXXVI. — Forklaring over Kiöbenhavns Vandvæfens *Udenværker* af Ober Vand- og Brand-Commissionens Cafferer Silberloh, dateret 18. Martii 1738, og Anmærkninger i Aaret 1796.

A. Springvandet angaaende.

Dette Vand har 2de Hovedsøer, nemlig:

- 1) Uterslef Søe, ved Søborrehuus beliggende. Udi samme Søe stemmes Vandet formedelst en ved benævnte Huus værende Sluse, indtil 1ste Maii, da Stiboerene lettes, at Vandet efter Fornødenhed kunde have sit Løb igiennem en Groft hen i Emmendrups Søe ved Lundehuset. Mens som denne Søe nu omstunder meest er tilgroet *), saa er paa nogle Aar endog af Vand:

*) Reskripterne til Stadens Vand- og Brand-Commission af 19. April 1680 og 2. April 1681, angaaende Istandsættelsen af de første Søer, som vare tilgroede, opklarer tillige adskilligt til Stadens oekonomiske Historie. Det senere Reskript af 5. April 1692 til Hr. Professor Ole Romer som Mathematicus, tilligemed de Herrer Poul Binding, Andreas Jacobsen og Hans Stampe, befaler bestemt at eftersee alle Sluser, Søer, Dæmninger o. s. v. for Stadens samtlige Spring- og Pompevandes Indretninger, samt desangaaende at indgive udførlig Relation og Plan til den paa den mindst bekostelige men dog til Stadens fuldkomne Lyve og

Vand-Commissionens Deputerede Sels blev bemærket, at samme ved Midtsommerstid fast ganske findes udtørret, og derfor ingen Vand paa den Tid kan meddele, naar det bedst behøves.

- 2) Jentofte Søe som ligger neden for Jentofte Bye, haver ligeledes Aflob igiennem aaben Grøft til fornævnte Emmendrupps Søe, dog udlades intet Vand deraf førend den høieste Fornødenhed udi Høstenstid samme udkræver.
- 3) Emmendrupps Søe ved Lundehuset, er allene at ansee som en stor Reservoir, siden den bliver bispist af fornævnte 2de Hoved Søer.

Ellers ledes Vandet ved Rønder lige derfra herind i Staden for alle 5 Springvands-Compagnier som ere og kaldes saaledes: 1) Kongens 2) Stadens Fontains: 3) Universitetets: 4) Øster: og 5) Rosengaards Hovedrønder, af hvilke Rønder den første findes indlagt udi Sortie Porten i Volden ved Rosenborg, mens de øvrige fire igiennem Rørre Port.

B. Pompevandet betreffende.

Samme Vand haver ikkun een Hovedsøe: nemlig:

1)

og Nytte passende Indretning. Senere har man og adskillige Reskripter desangaaende, hvorom nærmere paa andre Steder i denne Journal.

Anmærk. i April 1796.

1) Langhavadsdams Søe, imellem Damhuset og Blandløse Bye paa hin Side Friderichsberg beliggende, hvorved er et Huus, Kalkisten kaldet, som beboes af en Mand, der for en aarlig Løn af Vand-Compagnierne, haver Tilsyn med Slusen sammesteds, saavelsoin Groften hvor Vandet ved Slusens Opflukelse gaaer igiennem og løber ved Ladegaarden ind i Peblinge- og Sortesøerne her uden for Staden. Ved samme Grofte eller Canal findes 1) et Steen-Oversfald imellem Falkeneer og Ladegaarden, hvor det overflodige Vand om Vinteren og Foraaret flyder over, 2) ligeledes er der en Sluse ved Ladegaarden, som og paa berørte Tider for Vandets Oversfodigheds Skyld aabnes, og hvad saaledes paa begge Steder af Fornødenhed tillades at spildes, falder udi den Saltesøe ved Pesthuset.

2) Peblinge- og Soertesøerne *), som formedelst Bindelbroen uden Nørre Port har fuld Communication sammen, ere Pompevandets egentlige Reservoirs hvorfra al Vandet indledes i Staden, ved 14 Hovedrender, af hvilke de 4 ere Kongen og de 10 Staden tilhørende, og kaldes de sidste saaledes: 1) Nørre- 2) store

*) Sortedams Søe indeholdt i Maret 1692 noget over 9000 Qvadrat Noeder Vand; hver Noede til 8 Allen i hver Kant. Derimod indeholdt St. Jørgens Søe 2050 Noeder.

Anmærk. i April 1796.

store Vester-gades: 3) lille Vester-gades: 4) Farvegades: 5) Borsens: 6) Christianshavns: 7) Bremerholms: 8) Garvernes: 9) Boiesens: og 10) Tugthuus-Compagniers Hovedreder.

Ellers er samme 14 Hovedreder saaledes indlagt til Staden, nemlig, de 2de af Hs. Majestæts som fører Vandet til Kongens Bryggerhuus og Stalden ic. tillige med Stadens store og lille Vester-gades, Farvegades, Borsens, og Christianshavns, Compagniers souere 7 udi Tallet igiennem en Aquaduct ved Vester Port. Nørre Compagnie igiennem Nørre Port, mens de øvrige 6 saasom Kongens 2de til Rosenborg og de Nyeboder, Bremerholms, Garvernes, Boiesens og Tugthuus-Compagniers igiennem Sortie Porten ved Rosenborg.

Disse forberørte Søer, og Dæmninger, Steengierder, Bolværker, Sluser ic. holder Vand-Compagnierne selv i Stand, over hvis Bekostning aarlig Regnskab aflægges af den Person, som i deres Sted efter Contract eller Forening, haver samme Værker under Opsyn som pro tempore er.

Kjøbenhavn den 18. Martii 1738.

J. C. Silberloh.

Anmærkning 1796. Udi Betænkning paa Embedsvegne af 25. Julii 1794, angaaende de under Brandkasse-Directionens allerunderdanigste Indberetning til Kongen, dateret 20.

Maii

Maii 1794 henhørende Dokumenter findes
 under 3die Post. Endelig henholder ogsaa
 under nærværende Sag, at det hvad Søernes
 Rensning egentlig angaaer, og som anfø-
 res til Grund hos nogle enkelte Participan-
 tere i Brandkassen imod Medinteressenternes
 Proponendum, maae rimeligst have til Åar-
 sag manglende Kundskab om, at denne, skiont
 unægtelig særdeles vigtige Sag for Staden,
 ikke staae i nogen egentlig Relation til Brand-
 kassens Udgifter, men ere separerede Indret-
 ninger ved Spring- og Pompevands Compag-
 niernes Fundatser i Åarene 1642, 1657,
 1673, 1680, 1690 og 1720, samt 1736.
 Ligesom og at i Relation til de extraordinaire
 Kongelige Gaver til Staden kan med Grund
 henregnes at Kong Friderich IV i Åarene 1727,
 1728 og 1729 lod foranstalte Heblinge og
 Sortedams Søernes Renselse ved dertil kom-
 manderet Mandskab af Garnisonen, thi dette
 skede efter speciel Kongelig Befaling til Can-
 cellieraad Kamus. Derimod blev Åar 1745
 Emmendrup's Sø rensed, og dertil afgiven
 1000 Mand af Garnisonen, imod at til disse's
 Bekostninger maatte udredes 5904 Rdlr. 34
 Sk. af Stadens Spring- og Pompevands Com-
 pagnier.

Imidlertid bliver altid denne Sag om
 Vandvasenet i Almindelighed og Vandlednin-
 gen i Særdeleshed af saa megen mere Vigtig-
 hed

Hed, som fast hele Stadens Sundhed og Velberoeer derpaa, og er af alleryderste Indflydelse for Brandkassen. Naar de af god Leer ved Foranstaltning af Politieimester Hr. Statsraad Flint stobte Vandlednings Render*) hos Fabrikør Nantenrick i Solvgaden blive efter gjorde Forsøg befundne (som vel neppe kan paatvibles) anvendelige, og i alt af lige jevnt og god Stobning, overhoved ved Stadens Vandlednings-Render, vil og derved kunde bespares betydelige Capitaler, imod Udgioterne for de nu brugende Trærender, hvis Anskaffelse ikke vel gjorlig kan altid forventes af lige god Bonitet, og i al Fald efter nogle Mars Forløb deels forraadne, deels forstoppes med Gevexter, hvilket skadeligt ikke saa lettelig ved hine af Leerarternes egne Composition kunde finde Sted.

Til Afslutning bør jeg kortelig berøre, at i Tilfælde denne Betænkning skulde enten nu, eller hen i Tiden falde nogen i Hænder, der kunde tillade sig den Tanke, det jeg ved at være Participant i Brandkassen kunde blive af anden

*) Benævnte stobte Leerrenders Befostning beløber sig 2 Mk. pr. Alen, hvorimod enhver af de sædvanlige Træpompes Vandrender koster med Hoeringen 5 Mark pr. Alen, og mueltien at de ommeldte stobte Leerrender kunde uden Glassur Hayes alenviis for 24 til 26 Sk. naar Mængden havde Af sætning hos Fabrikanten. Man veed og at deslige Render bruges andre Steder i Europa.

anden Mening, maae behageligt erindre sig at Nærværende er forfattet i Overensstemmelse med det høilovtlige Cancellie Collegii Skrivelse af 21. Junii sidstleden til Magistraten, angaaende at meddele sin Betænkning, hvorved altsaa ikke tillades mig at tage Hensyn, ligesaa lidet til blotte Meninger, som til privat Interesse, men derimod allene til de under Sagen henholdende Data og Facta *) jeg efter Overbeviisning har troet at burde staae i Relation til hinanden. Ligesom jeg og tør formode, at ingen Betænkende vil kunde gjøre en urigtig eller falsk Forklaring over dette mit Arbeide ex officio, og for hvis Beregninger med øvrige Indhold jeg bliver ansvarlig.

Kjøbh. den 25. Julii 1794.

C. Pontoppidan.

Til Magistraten her i Staden.

No.

*) Hvoriblant at den Kongelige Donation af Koffiske Leens Tordoads (Bidstrupgaard og Gods) og Skove samt Herligheder af Jagt og Fiskerie, som Indtægter for Staden's Kæmmerkasse af 2690 Tønder Hartkorn, haver fra Aaret 1662 til Udaang 1793 i ermeste Tids Periode af 133 Aar, importeret og faciliteret Staden's Kjøbenhavns Indvaaneres egen Kæmmerkasse 931,000 Rdlr. uden at beregne Renter af Capitalen. Ligesom og udi Aarene 1731 og 1745 ved Reskripter i April og Mai er skienket Staden's Kjøbenhavns Kæmmerkasse 28,432 Rdlr. tilsammen Rdlr. 959,432.

No. XXXVII. — Angaaende den omkring St. Jørgens Søe, uden Kiøbenhavns Vester Port, paa dens Dæmning og Docering faldende Græsnings conditionelle Overdragelse m. m.

Nar 1762 den 12. October udfærdigede den Kongelige Brand og Vand Commission Circular Breve til Stadens forordnede Pompevands Inspecteurer og den Kongelige Fountain Mester. (Ordlydende):

Pro Memoria.

Efter foregaaende Correspondence med det høilovlige Cammer-Collegium og i denne Anledning passerende allerunderdanigst Forestilling St. Jørgens Søe angaaende, er os under 4. hujus af velbetemte Collegio communiceret Hs. Kongl. Majestæts ergangne Resolution af 30. August sidstleden, saaledes lydende:

„Vi ville allernaadigst overlade Brand og
 „Vand-Commissionen den omkring St. Jørgens
 „Søe uden for Kiøbenhavns Vester Port
 „paa dens Dæmning og Docering aarlig faldende
 „Græsning, imod at de forsvarligen
 „vedligeholder samme i og omkring Søen,
 „uden videre Bekostning for vores Casse; men
 „hvad Fiskeriet i denne Søe angaaer, da
 „bliver saadant os forbeholdent.“

Chi haver de gode Inspecteurer ved Pompevands Compagnierne tilligemed Fountain-Mesteren sig denne Søe fra Dato af saaledes at antage, at dens nu bekostede Indretning til Vandfald, Dæmning, Do-

ceringer, Overfald, Sluser med Tilbehør og Affobbe-
 rinder, lige ved alle andre Pompevands alminde-
 lige Udenværker til alle Tider, herefter bliver holdt
 udi forsvartlig Stand, imod at de og Efterkommere
 ved Inspectionen gjør sig den ved samme Søe aars-
 lig faldende Græsning til NB. Høeslet, enten selv
 eller ved andre i Refusion for deres Compagniers
 derpaa anvendende Beføstninger saa nyttig som de
 bedst vide og kunde; men til anden Brug, saasom
 at græsse Creature derpaa enten løse eller i Loire,
 eller at betiene sig af Søens Grund til nogen Ager-
 dyrkning, bliver det baade dem selv, saavel som
 den eller de som de samme maatte overlade aldeles
 formeente, da de meget mere tværtimod skulle være
 forbundne saaledes stedse at frede denne Søe at in-
 gen Heste, Dvæg eller andre Creature nogen Tid
 derudi have Medgang. Og paa det at vi og efter-
 kommende Vandvæsenets allernaadigst forordnede
 Ober-Dirceurur om denne vores Anstalts vedbor-
 lige Execution baade nu og i Tiden kunde være fors-
 sikket, ville de gode Mænd lade dette vores Brev
 imellem dem circulere, at det udi ethvert Compag-
 nies Protokol kunde blive tilført, og os samme
 derefter med deres Paategning blive tilbagesendt.
 Vi forblive &c.

A. v. d. Lühe.

F. Hoppe.

A. Hauch.

J. Juelvind.

Konnemann.

Trelde.

Horn. Hee,

Finche.

Andersen.

Peterfen.

 Silberloh.

No. XXXVIII. — Kongelig Gave til Kiøbenhavns
Brandvæsen af 13 store Slagpumper.

Aar 1749 blev for Hs. Majestets Kongens
Regning anskaffet 13 store Slagpumper, som i Sta-
dens Canaler findes placerede *), med allernaadigste
Befaling at for deres Vedligeholdelse efterdags aar-
ligen 50 Rdlr. af Brand og Vand Commissionens
Fond til den Kongelige Goe Etats Holme skulde
betales.

(Udkøbet ordlydende af sal. Etatsraad og Politimester
Lorms Tegnebog over adskilligt Kiøbenhavn ved-
kommende, og som sal. Etatsraad L. Rothe havde
den Godhed originalt at forære mig).

C. Pontoppidan.

No.

*) Disse vigtige Maskiner af Slagpumper, hvoriblant
4 anbragte til Pramspraiter, haver med alt behøvende
Inventarium kostet Kongens Kasse noget over 30,000
Rdlr., og Nytten af dem har været Staden saare
betndelig saavel ved Proviantgaardens Brand i Aaret
1750, som Børnehusets Brand i Aaret 1760, og
det Kongl. Bryggerhusets Brand 1767, foruden de
andre flere Ildebrands Tildragelser i de senere Tider.

Anmærkn. i April 1796.

No. XXXIX. — Bidrage til Tids Historiens værdige Eftertanke, angaaende Brand- og Vandskader, samt andre Ödelæggelser ved Elementernes Kræft m. v. udi Aarene 1750, 1751 og 1752.

(Efter chronologisk Orden af de authentiqve Stats-Tidender).

Anno 1750.

Januari.
17.

I Karlebye i Haderøleb Amt opkom Ildbrand om Søndagen under Kirketiensesten, hvorved 10 Bøndergaarde saavel som Provst Herslebs Præstegaard afbrændte ganske.

Februari.
2.

Bengalen. Efterretningerne derfra til London ere disse bedrøvelige: at den 22. April s. A. (1749) indtraf i den bengalske Bugt en saa overordentlig Orcan, at af Krigsskibene under Admiral Boscaven, ere 2de aldeles gaaet til Grunde, nemlig, Orlogsskibet Namus, 74 Kanoner, og Pembroke, 60 Kanoner, (det første med 520 og sidstnævnte med 470 Personer til Besætning). Mange Koffardieskibe som og det ostindiske Compagnie have mistet Masterne og taget anden betydelig Skade i Orcanen. Admiral Boscaven har netop været i Land, da Orcanens Ödelæggelse gik for sig. Lillige har den saa overordentlige Orcan rammet 4 franske Skibe, og hvoraf et er gaaet aldeles til Grunde paa 64 Kanoner, hvis Besætning kan ansættes omtrent til Mandskab 470.

4.

Constantinopel. En aruelig Ildbrand opkom, som vedvarede til Natten efter den paafølgende

Anno 1750.

gende 5. Febr., hvorved 12,000 Huse bleve lagte i Aske *).

Elmshorn (i det Keiserlige). Om Natten Kl. 1. aiorde syv Tyve, efter Ansæelse Jøder, Juddrud, med brændende Lys i Hænderne i en Oberstlieutenantindes Huus, bandt Fruen samt

*) (Af Etat actuel de l'Empire Ottoman om Marsagerne til de store Jdebrande i Constantinopel). „Man vil mindre forundres over de Udelæggelser som Jdebrande affødkommer der til Lands, naar man betænker, at Træhuse ere afbrændte i saa Tumer, efterdi Jldsluerne ikke møde nogen Modstand af opreiste Mure, og at de snevre Gader lette Meddelelsen fra den ene Side til den anden. Under Sultan Mahmouds Regiering bleve 12,000 Huse ødelagt af en Brand (1750 Febr. 4). Da denne Tykke, som var ilet til Hielp, saae at intet kunde standse Jldens Fremmaang, raabte han at være overtydet om, at Jlden kom fra Himmelen, og befalede Arbejderne som anspendte alle Kræfter for at slukke den, at de skulde høre op med et unyttigt Arbeide. De som meest sætte Jld paa Constantinopel, ere Janitskvarerne, undertiden sætte de Jld paa Byen eller Forstæderne ved Begyndelsen af en Krig i det Øieblik de skal rykke i Marken, for at skaffe sig Anledning til at plyndre. Inden de marscherede imod Russerne i sidste Krig satte de Jld paa Galata i tre forskjellige Steder, for at plyndre paa de Ulykkelige Besætning. Regieringens Svaghed og Krigtaaglighed var saa stor, at den ikke lod et eneste Menneske afstraffe, endskjønt de fleste Skyldige vare bekiendte nok.“

Tommer- og Jernhandlere, hvis Formue tager til ved Jldsvaaderne, ere ogsaa mistænkte for at bruge Spidsbuher til at sætte Jld paa Byen, for derved at komme til at sætte sine Vare af. Menneskeligheden maae sukke over sig mordbrandisk Tanke og Handlemaade. (See videre Journal for Politisk-Natur- og Menneskekundskab, paa Hofboghandler Poussens Forlag, for Junii 1795, S. 262 og 263.

Anno 1750.

samt tvende Viger og Karle i Sengelæderne, imedens nogle af dem røvede meget Svovl og andre Kostbarheder. Da Naboerne kom til Hielp, bleve disse Røvere ved at tage Fluatens hundrede fra at suldsføre deres agrende Nordbrønderie, hvortil fandtes Anlæg.

13.
Sept.

Kiøbenhavn. Det danske asiatiske Compagnies Skib, Christiansborg Slot kaldet, bestemt til China, forliste ganske paa Udreisen ved at strandes paa Elfsborg (i Sverria).

1.
Marti.

Tönsberg i Norge. Fra Kl. 11 til 4 Eftersmiddag indtraf her en saa overordentlig Hvirvelvind af Nordvest, som den ældste Historie ikke veed. Vandet i Fiordene fløi som Afke 5 Favne op i Veiret. Samme Art Orcan traf en Baad med 6 Mand og 9 Qvinder, hvilke havde været her i Byen til Hoimesse, og paa ansorte Naade ynkelig druknede.

4.

Bezeldorf ($\frac{1}{2}$ Miil fra Bien) opkom stræng Ildbrand, hvorved den saa kaldte hvide Nonners Kloster Kirke og Taarn, samt 16 næste staaende Huse blev lagt i Afke.

5.

München (Churfyrsten af Saxon tilhørende). Paa Residents Slottet udbrød om Morgenens saa heftig Brand, at den prægtige St. Georg Sal kaldet, tilligemed alle tilhørende Gemakker paa begge Sider bleve lagte i Afke. Skaden var meget betydelig, da der intet kunde reddes. Da Hovedtrappen faldt bleve 5 Fruentimmer og 4 Mandfolk indebrændt. Oprindelsen var Skisdeelsshed i ei at slukke Ilden tilfulde i St. Georgs Sal, hvor Afrenen

Anno 1750.

tenen tilforn havde været spillet fransk Comedie.

6. Martii

Constantinopel. Opkom Ildsvaade i Mustis Palai, og hvorved sammes anseelige Bygning blev lagt i Aske. Oprindelsen var en Slaves Uforsigtighed ved at giøre alt for stærk Ild paa Fyrstedet for at toge Vand til et Bad for den ypperste Præst, kaldet efter Hedenskabets Ceremonier.

10.

Hamborg. Ved Lynild afbrændte den prægtige St. Michaeli Kirke, samt 4 nærliggende Huse paa den Side Taarnet faldt. (See S. 10 m. m.)

15.

Neustadt (Kiøbstæd i Holsteen). Om Aftenen Klokken 8 opkom heftig Brand, hvorved i en Times Tid blev lagt i Aske over 65 Gaarde, Huse og Lader. Oprindelsen var en Qvindes Uforsigtighed med et Lys i en Halm-lade, hvor hun havde Lystighed og Dands i Mandens Graværelse.

24.

Laholm i Sverrig. Klokken 1 om Natten opkom en heftig Brand, hvorved i nogle Timers Forløb blev lagt i Aske 26 af de fornemste og bedste Gaarde. Næsten intet blev reddet, men Hustruer, Mænd og Børn maatte retirere næsten nøgne for at redde Lives ud af Huset om Natten.

28.

Messina, Bierget Etna, begyndte igien paa en forfærdelig Maade med Bulder og Braagen, at kaste Damp, Ild og Steen fra sig *).
Wit.

*) See det om Naturhistorien ypperlige Værk af Conferentsraad Fleischher paa særskilte Steder. Som og Afhandling i politiske og physiske Magazins 1ste Aargang

Anno 1750.

April.

1. Wittenberg. En betydelig Brand her har gjort nu megen Skade paa Eiendomme, af Gaarde og Huse ligger i Aske over 29, hvoriblant det som sal. Doct. Morten Luther firdum har beboet.
23. Altena Bye (i Grevskabet Mark). En her usfordentlig opkommen Ildbrand har anrettet megen Udælgelse; flere end 380 Gaarde, Huse og Kornlader ere derved lagte i Aske.
24. Elmshorn (i Grevskabet Ranzhov). Under Aftensang opkom her usfordentlig en Brand, hvorved i 4 Timer blev lagt 56 af Byens bedste Huse i Aske, dog blev lykkelig Kirken sparet. Oprindelsen til denne store Brand var fra en Sadelmaagers Huus, hvor kort forhen havde været Ildløs, men blev dæmpet efter Huusbeboernes Mening, men maae have lagt og ulmet imidlertid.
24. Borna (en Riebsted 2 Mile fra Leipzig). Ved en her opkommen skrækkelig Brand er næsten hele Byen afbrændt, ikkun saa Huse ere tilbage. De Brandlidtes Tal er saa usfordentlig stor, at Nøden lader sig ikke kortelig beskrive.
4. Moschov. Ved en her i Staden opkommen Ildbrand er bedrøveligen afbrændt over 1000 Huse og Magaziner.
12. Gladsaxe (en Landsbye i Siellands Stift). Ved en opkommende Ildbrand om Natten er Præstegaarden og Degneboligen, samt 2de andre

gang 2det Bind S. 341 a 362. VIII. Hvorledes kunne underjordiske Ildbrände opstaae? Ligeledes om Jordbrand og opbrændte underjordiske Dunsters Magt.

Ånno 1750.

andre Huse lagt i Aske, og en Mand blev indebrændt.

17.
Mait.

Öster Riisöer Bye i Norge. Hele Byen var her i yderste Fare ved en opkommende Brand i et gammel Trævaanings Huus strax uden for Byen, og Mængde af smaat Sommer laae uheldigviis imellem Huset og Byen, hvorved den blev saa stærk betaaget med Ildflammer, at saavel Kirken som Præstegaarden var nær ved at antændes, men Flid og Arbeide frelste næst Guds Bistand Staden, saa at i alt ikkun to Huse afbrændte.

21.

Trællaborg Bye (pr. Malmøe i Sverrig). Ved en uheldig Ildsvaade er her bleven afbrændt 70 Gaarde foruden Huse (omtrent 14).

26.

Constantinopel. Natten til den 27. opkom her atter Ildbrand, hvorved over 5000 Huse ere blevne lagte i Aske, og for nogle Millioner Gods opbrændt.

14.
Junit.

Berlin. St. Mariæ Kirketaarn blev af Lynild antændt, og som tilligemed endeel af Kirkes taget afbrændte, sørend Ilden kunde slukkes.

16.

Nye Skotland. General Cornwallis har nu i Krigens Periode sat Ild paa Byen Chineto, og derved er afbrændt 200 Huse og 2 Kirker.

29.

Christiania Stift i Norge. Udi Grams Kirke- taarn (8 Mile fra Christiania) ned slog Torden, og Lynilden antændte og ødelagde Taarnet, samt Muurfoden af Qvaderstene, tillige blev inden Branden slukkede sig, Mure og andre Dele af Kirken beskadiget for mere end 3000 Rdlrs Udgift til Istandsættelsen.

Kel.

Anno 1750.

23.
Juni.

Kellinghusen i Holsteen. Om Aftenen Klokken 5 indtraf her en saa forfærdelig Orkan, hvis Lige ikke de ældste Mænd erindre: saavel Kirken som Husene toge megen Skade paa Tagene især. Til Lykke varede den ikkun lidet over $\frac{1}{2}$ Time.

13.
Juli.

Høem Bye i Sjællands Stift ($\frac{1}{2}$ Mil fra Ringsted Kiøbstad). Her opkom en stor Ildbrand, hvorved 3de Bøndergaardene afbrændte ganske. Hr. Kapitain Røster af det nationale Infanterie Regiment som vilde redde Monderings-Kammeret der i Byen, døde tilslige i Branden.

28.

Magdeborg. Om Morgenen Klokken 8 er det skionne og kostbare Slot Dorenburg, som var Enke. Sædet for Hendes Kyrstelige Regenterste til Anholt Zerbst, ved en pludselig og stræng Ild lagt i Aske. Skaden beregnes over 150,000 Rdlr.

6.
August.

Kiøbenhavn. En mærkværdig Dag, da Gud naadigen skaanede vor gode Konges Liv som var i megen Fare paa Amager ved Ilden, hvor en Prøve blev anstillet med den nye Invention af gesvindte Skud.

6.

Gesebee, Kiøbstad i det Vesterfrisiske. En her indtruffen ulukkelig Ildbrand har anrettet saa megen Ødelæggelse, at over 340 Huse ere afbrændte, foruden Lader og Stalde. Oprindelsen vides endnu ikke.

11.

Constantinopel. Paa nogle Dage har atter været en beklagelig Ildbrand paa 2de forskellige Pladser i den Egn, ved de saa kaldte 7 Taarne, hvor Slagtere og Garvere holdes til

Anno 1750.

13.
August.

til at bœe, flere end 200 Huse afbrændte. Nordbrænderiet er opdaget, ved at finde 2de Dylter brændende Materie indkastede i et Huus, hvoraf den ene var antændt.

Mofambique Bye (Hovedstad paa Kysten Zambebar i Afrika). Ved en her ulykkelig opkommen Jildebrand er næsten den hele Stad aldeles lagt i Aske.

14.

Weisenfee Bye i det Weisenfelsiske. Til megen Bedrøvelse er Byen her næsten aldeles lagt i Aske ved ulykkelig Jildebrand, antændt ved Konild som ei kunde efter det indtrufne Uveir slukkes (omtrent 250 Gaarde og Huse).

20.

Hirschberg Bye i Bogtland. Ved en opkommen Brand til megen Odelæggelse, er her afbrændt 65 Huse foruden Kornlader.

22.

Præktœ Kiöbstad i Siellands Stift. Klokker 12 opkom der i Byen Jld hos en Smed, der tog saadan Overhaand, at i mindre end en Time blev $\frac{2}{3}$ Dele af Byen lagt i Aske. Skaden er betydelig, og de nu fattiges Tal overordentlig. Alt det indhøstede Korn brændte saaledes tillige. De Kongelige Baracker og Magaziner bleve befriede fra Branden som affides beliggende.

26.

Kiöbenhavn. Efter Breve af 3. April har man den bedrøvelige Efterretning, at det asiatiske Compagnies Skib, Elephanten kaldet, er paa hiin Side Cap de Bonne Esperance forulykket paa Retouren, dog skal 35 Mand have bierget Livet.

5.
Sept.

Hunsfeldt Bye i Slesien. Ved en indtruffen Jildebrand afbrændte her 7 Huse, og tillige
det

Ånno 1750.

det Huus hvori Hs. Majestæt Kongen af Preussen opholdt sig i samme Nat paa sin Reise.

Sept.

Strömstad Bye i Sverrig. En streng Brand har lagt her over 100 Huse i Aske, hvoriblant Toldboden og Pakhuset med alle Effec-ter samt Penge og Bøger.

Taucha (en Riibstæd ikke langt fra Leipzig). Over 22 af de bedste Huse ere her ved en ulykkelig Ildsvaade afbrændte, og ellers ved samme Tid i Egnen omkring Leipzig paa en 14 Dages Tid 28 Gange Ildløs.

Drammen (en Riibstæd i Norge). Klokken 10 om Formiddagen opkom her en Ildbrand som anrettede saa stor Ulykke, at inden 5 Timer var 94 Gaarde og Huse afbrændte; til Uheld var Vinden Nordvest hele Dagen med en Storm.

Bodinge Landsbye paa Riibenhavns Amt. Svo Bøndergaarde og 2 Huse ere i disse Dage ved en ulykkelig Ildbrand lagt i Aske, og om ikke Jagtspreiten fra Riibenhavn var kommen til Hielp, vilde ei den øvrige Deel af Bønderbyen bleven frelst.

Fra Basel meldes: Staden Neuschatel er i forrige Uge næsten aldeles ødelagt. Den 14. henhind Mod Middag faldt udi fire samfulde Timer et saa forfækkeligt Skyebrud, at de underste Etager af Husene bleve ganske oversvømmede. Himmelens Brede har ikke ladet det blive derved, den 19. Oct. begyndte det igjen med samme Hestighed. Riibmændenes Magaziner og Eiendomme ere tabte. Den for

Anno 1750.

foraarsagede Skade vurderes ikke anderledes end efter Millioner.

26.
Sept.

Rostock (i det Mecklenborgske). Her i Egnen er i disse Dage ved en uheldig Ildsvaade en anseelig Herregaard lagt i Aske.

13.
Decob.

Vexjö i Sverrig. Den bedste Deel af Byen er for nogle Uger siden lagt i Aske ved en ulykkelig opkommen Ildbrand, hvorved den nye opbygte Dom Provstie med alle tilhørende Bygninger tillige er afbrændt. Men ved gode Foranstaltninger blev nogen Deel af Byen dog frelst.

27.
Nov.

Bieliz i Over-Slesien. Ved Lynildens Antændelse i sidste Tordenveir udi Hoved-Kirkens prægtige og giennemsigtige Taarn, er Kirken lagt i Aske.

5.
Dec.

Palermo. Den overordentlige haarde Storm, som ingen Menneker kan erindre Lige til, har sidstleden 25. November samt 1. og 3. December s. A. anrettet stor Odelæggelse paa Huse og Kirker, tillige er deels forulykket og meget beskadiget 6 Krigsskibe og 11 Chebecker.

18.

Nurtingen i det Würtembergske. Ved en her opkommen Ildbrand ere 115 Gaarde og Huse ulykkeligviis lagt i Aske.

Udi Staden Kiöbenhavn indtraf fra 1. Januar. til Udaang December (1750) af Ildsvaader betydelige VII og mindre Brandskade 31, tilsammen 38. (See S. 93).

De betydeligste ere:

Den 10. Febr. afbrændte endeel af et Huus i Svaldergaarden.

Den

Den 30. Julii afbrændte endeel af et Huus i Stormgaden.

Den 1. Septemb. afbrændte et Baghuus i Fiolstræde.

Den 2. Septemb. afbrændte en Gaard og nogle Baghuse i store Kongengade.

Den 26. Novemb. afbrændte for største Deelen en Bagergaard i store Kongengade.

Den 9. December afbrændte i Proviantgaarden Bageriet og Pakhusene.

Den 10. Decemb. afbrændte et Bærksted i Teglgårdstræde, hvor et Menneske blev indebrændt.

De øvrige 31. Ildsvaader vare fra Skorstene og Kaffelovnsrør, og hvis Udbyggelse bleve forebyggede ved Brand-Anstalternes gode Virkning.

Anno 1751.

10.
Sept.

Alikante. Her er nu holdet Execution ved at henrette de 5 hollandske Matroser der havde sat Ild paa et Fartoi i Søen.

15.

Rom. Tiber Strømmen er gaaet her over alle sine Bredder og oversvømmet en stor Deel af Staden Rom og omliggende Egne.

19.
Marti.

Paris. Seine Floden kort her fra Staden er gaaet over alle sine Bredder og derved forvoldt stor Skade, samt oversvømmet Veien til Versailles saaledes at man neppe kunde komme derhen.

28.
April.

Senderhorst (en Riissted i det Wynsterffe) ved en her opkommen Ildsvaade ere over 60 Gaarde og Huse lagt i Aske, til Jammer for en stor Mængde Folk.

6.
Maj.

Opatora Bye i Pohlen har havt den bedrøvelige Skiebne at vorde paa 3 Huse nær afbrændt. Oprindelsen skal have reist sig fra

flis

Anno 1751.

ffriodesløs Omgang med Ild udi en Jodes Huus.

7. Mai. Vilna i Litthauen. Ved en her opkommen Brand er den Hellig Trefoldigheds Kirke med Hospitalet og nogle private Huse afbrændte, tillige blev 3 Mennesker indebrændt.

7. Junii. Lökstör, Kiöbstäd i Jylland. Ved et her forøvet ugudelig Mordbränderie ere 35 Gaarde og Huse afbrændt, deriblandt de 19 vare nye opbygte siden sidste Ildbrand. Ilden opkom om Natten, og hvorved 3 Mennesker ere indebrændte. Alle de Brandlidende maatte næsten nøgne flgte ud af Husene om Natten. Dette uslykkelige Mordbränderie er skeet af en boesiddende Mand som er arresteret *).

7. Grenaae Kiöbstäd i Jylland. Den her opkomne Ildbrand har ødelagt 46 Gaarde og Huse, saa at ifkun en liden Deel af Byen er bleven frelst fra Ildens Luer.

19. Stockholm. Om Middagen opkom her en heftig Brand som vedvarede til den 21. om Aftenen, og hvorved megen Elendighed blev anrettet, og flere end 600 Gaarde og Huse lagt i Aske **).

25. Radom. Slottet her er ved en uslykkelig Ildbrand tilligemed 80 Gaarde og Huse lagt i Aske.

Chri-

*) At Gierningsmanden blev straffet efter Loven for Mordbränderiet, opløses i No 89 af de danske Posttidender for Aaret 1751.

**) Angaaende den store Brand i Stockholm, see udførligere Efterretning No. 40.

Anno 1751.

24.
Juni.

Christianslands Stift. Da Almuen sidst St. Hans Dag kom fra Undahls Kirke og skulle flyttes over den ganske smalle Elv i en der til brugende Pram, havde alt for mange trænnet sig deri, hvorved den kantede med 30 Mennesker, og hvoraf 20 bleve biergede, men 10 af dem bleve ved Elvens Stridighed fundne døde.

29.

Neapolis. Bierget Vesuvius tiltager stærkere end nogen Tid forhen at udskyde gloende Esvel-Strømme, endog i saa høi Grad at Kongen af begge Sicilierne har fattet den Beslutning, at forflytte sin Residents til Staden Caserta.

30.

Bergen op Zoom. Her opkom ved skidesløs Omgang af Arbeidsfolkene i Kirketaarns Bygningen en stræng Brand, som vel efter 3 Timers Forløb blev slukket, men dog har anrettet stor Skade.

30.

Verningerode (den grevelige stolbergiske Hovedstad). En overordentlig stræng Ildbrand som her opkom, har lagt i Aske over 330 Huse tilligemed vor Frue Kirke.

4.
Juli.

Dormouth i Nye Skotland. Denne nybygte Stad er af de franskindede Indianer ved Natterider overrumplet, og hver Siel der saldt i disse Barbarers Hænder, er paa grumme Maade myrdet.

19.

Constantinopel. En her opkommen Ildbrand der varede i 16 Timer, har lagt over 4000 Huse i Aske; over 200 Mennesker satte derved Livet til. Intet var tilfaldt længere at faae til Slutning. Udi samme Hovedstad havde den vedvarende Pest udi saa Uger bortrykket over 70,000 Mennesker.

Her.

Ånnø 1751.

27.
Juli.

Herzogenbusk. Det ordinaire Torv-Skib som dagligen gaaer hertil fra Ammelrooy, er for-
gaaet ved den strænge Torden og Lynild, same
Orcan her paa Kysten indtraf, og hvorved
tillige 27 Mennesker have sat Livet til.

27.

Algier. Paa det svenske Krigsskib, Seraphim
kaldet, som var i Fegning med en tripoli-
tansk Caper, faldt en gnist Ild ned i en
Krudtrønde, hvorved Skibet kom i Brand,
og medens de Svenske var i Begreb med at
slukke Ilden, traf Tyrkerne Leilighed til at
erobre det.

28.

St. Etienne de Furens i Frankrig. Frimurer-
Logen (10 Mile fra Lion) er ved en opkom-
men Brand afbrændt total med alle deri væ-
rende Meubler. Skaden vurderes til 50,000
Livres.

15.
August.

Osterhofen i Neder-Batern. Den 5. om Efters-
middagen Klokken 3 indtraf her et saa for-
færdeligt Torden og Hagelveir, hvis Lige ikke
i 100 Aar har været, og paa en 15 Miles Di-
stance anrettede megen betydelig Skade *).

7.

Christiania i Norge. Saavel her som i Eg-
nen har Torden og Lynild i disse Dage
giort megen Skade saavel paa Huse som
Skibe.

26.

Bergens Bye i Norge. Matten til den 27. op-
kom her en saa ulukkelig Ildsvaade, at in-
den Brandvæsenet kunde faae den slukket, af-
brændte 25 af de bedste grundmurede Gaarde

*) Man har overalt mange Exempler om et heftigt
Veir som Aar 1751 har rammet den nordlige Deel
af Europa, og især Sydskland overordentlig.

Åano 1751.

og Huse, samt 12 gamle andre Stokværks Huse.

7.
Sept.

Faucigny (Hertugdømmet). Paa de Savoyiske Fjelde har atter uttret sig et ildsprudende Bierg, som ligner næsten Vesuvio; samme fik en Nabning af omtrent 5 italienske Mile i Omkreds, hvoraf Raa, Luer og Stene ere opkastede, og af dets Gab er 2de Hyrdhuse med 6 Personer tilligemed deres hele Jord ynkelig opslugede. (Ordlydende med Post, Efterretningerne).

9.

Fra Cattegatter. Det danske vestindisk Compagnies Skib, Christian Friderich kaldet, ført af Capitain Knudsen, er uheldigviis kommen i Brand, og derved opbrændt. Mandskabet er bleven reddet af et hollandsk Skib, og satte i Land paa de norske Kyster.

11.

Glyckstad. Den her nu indtrusne extraordinaire Vandflod med sidste Strøm, har anrettet megen Skade, endog større end det i Aaret 1717.

11.

Altona. Den her den 11. og 12. indtrusne overordentlig Vandflod, tilligemed den stærke Storm og Uveir, har saavel her som i Hamborg gjort megen Skade, og større end hvad i Aarene 1617 og 1736 i lige Tilfælde indtraf.

11.

Töndern. Ved overordentlig Storm af Vest Nordvest er her skeet megen Skade af Sluserne paa Digaen, hvorved Landet blev oversvømmet og Sæden derved leed ubestrikelig, tilligee ere Huse omstyrtede ved den stærke Storm.

Ribe.

Anno 1751.

Sept.

11. Ribe Bye. Natten imellem 10. og 11. indtraf en saa stærk Orcan med Sydvest Vind, at Byen med dens Broer, Diger og Dæmninger, tilsligemed endeel Huse, hvoriblant Kirken og Klosteret, tog megen Skade.

11. Varde Bye. Den 11. og 12. er her i Egnen under Synderhol, Fange og Graedyb forulykkesedes en stor Deel Skibe saavel af Hollandske, Hamborgske, som og af Svenske og Norske.

11. Corfica. Af en opkommen Halmild i en stærk Blæst er en saa bedrøvelig Ødelæggelse skeet, at paa en Distance af 40 italienske Mile bleve Træer, Huse, og alt hvad som kunde brændes, ødelagt, og hvorved tillige en stor Mængde Qvæg er omkommen.

12. I Holsteen, Slesvig og Jylland har man saavel som overalt ved Nordsøen og Vesterhavet havt saa stærk Vandflod, at de ældste Folk ikke mindes det, og hvorved tillige megen Skade er skeet.

13. Paris. Den Kongelige Stalds ganske Bygning med mange Heste, er ved en opkommen Brand lagt i Aske, tillige har nogle Mennesker sat Livet til. Oprindelsen var at nogle Raketter fra et Fyrværkerie faldt ned i Staldene.

27. Sulau Kiöbstäd (den grevelige Burghuusiske) har havt en betydelig Skade ved Jidsvaade, foranlediget ved nogle Børns Uforsigtighed med Jld.

Octob.

10. Fra London bekendtgjøres „ Udi dette Aars Maii Maaned er fra Barbariet bleven løsladt Mandskabet som i October 1745 afslede med Krigsskibet, Inspecteuren kaldet, paa

Anno 1751.

- paa 22 Kanoner, under Kapitain Beale ud af Themse Floden; i Maret 1746 den 5. Juni strandede Skibet i Tangens Bai paa de barbariske Kyster, hvorved 96 Mand druknede, men de øvrige 86, som komme levende i Land, bleve af Mohrerne nøgne afklædte, og 79 af dem bleve slæbde i Fængsel, og der 20 og 20 sammensluttede, hvor Barbarerne lode dem ligge 4 Dage og 4 Natter uden Mad og Drikke, da de omsidder fik raadt Kiød o. s. v.
23. Decobr. Neapolis. Den cylindriske Top paa det ildsprudende Bierg Vesuvius, er nedstyrtet i den indre Ugrund; dette Bierg sprudede ogsaa megen Ild ud med Lava, eller Ildstrøm.
5. Nov. Neapolis. Den nyelig fra det ildsprudende Bierg Vesuvio udrundne Svovelstrøm har skudt sig paa 5 italienske Mile omkring, og naaet indtil Kongeskoven. Bredden paa denne Strøm regnes paa 75 Tommer, og Høiden paa 12. Den derved forvoldte Skade er usigelig stor, og de hvilke den har rammet, ere derved aldeles ruinerede.
16. Kukizov Bye i Pohlen. Ved en her opkommen Ildsvaade, er til yderlig Bedrøvelse, den hele Stad næsten lagt i Aske.
26. Hubertsburg pr. Dresden. Om Natten er opkommen Ildbrand i dette store Palais, som dog, ihvorvel Skaden er stor, blev dampet ved de i Hast giorte Anstalter fra Brandvæsenets Side.
27. Decemb. Gibraltar. Man har nu Efterretning om at den forulykkede Krigsfregat, het Huis inte Bosch kaldet, ført af Kapitain Steers, er egent-

Anno 1751.

egentlig strandet paa de mauritaniske Kyster. Da Kapitainen i denne bedrøvelige Tilstand intet Middel saae til at frelse Skibet, besluttede han at søge i Land med sine Folk, bestaaende af 132 Mand (hvoraf 5 druknede). Efterat Barbarerne havde aflædt dem nøgne, dreve de dem med Prygle foran sig, og dræbte 2de Matroser der et Kunde løbe hastig nok.

Udi Staden Kiöbenhavn indtraf i Aaret 1751 af Ildsvaader betydelige 3, og mindre Brandfader 17, i alt 20. (See S. 93).

De betydeligste ere:

Den 2. August afbrændte et Baghuus paa Besterbroe.

Den 14. September afbrændte nogle Bærelser af et Huus paa Riibmagergade.

Den 22. September afbrændte et Baghuus i Haregaden.

De øvrige 17 Ildsvaader vare fra Raffelovnsrør og Skorstene.

Anno 1752.

13. Januarii. Cadix. Udi nogle Dage har paa de spanske Kyster, og især her ved Cadix, været en saa extraordinair streng og haard Storm, at over 200 Skibe ere deels sunkne, deels strandede, og ellers forulykkede.

16. Amsterdam. En stærk Broe brast paa en overordentlig uopdaget Maade imellem Pladsen, Kongensplan kaldet og den Leidenske Gade.

16. Glückstad. Om Natten Kl. 3 opkom en Ilddebrand i Barkmøllen, hvorved den store Mølle inden

Anno 1752.

Januar.

25.

inden 2 Timer var aldeles lagt i Aske. Til megen Hæld drev den Nordvestlige Vind Luerne og den brændende Bark ud over Marsklandet, og Byen blev derved frelst for videre Skade.

Constantinopel. Fra de tyrkiske Provindser ere herved 150,000 Kunstnere og Haandværksfolk forskrevne, for at bøde paa det Antal, som Pesten udi denne Hovedstad har borttrykket.

27.

Paris. Endelig har Spitsbuberne her og i Versailles naaet saadan Habilitet, at Personerne af det Kongelige Huus ved Spillebordene mistede deres Penge under Hænderne.

29.

Paris. I adskillige Provindser af Frankrig er yderlig stor Brødmangel *).

Con-

Anmærkning 1796.

*) Til værdig Eftertanke i Tidshistoriens Lob vil jeg ikkun her anføre nogle enkelte Data af det sidst forløbne halve Aars Efterretninger fra Hovedstaden i Frankrig.

1795 den 18. April. Paris. Intet Folk i Sammenligning fortærer saa meget Brød som det Franke. I en Dag spises i Paris mere Brød end i London i 8 Dage, derimod i London mere Kiød i en Dag end i Paris i 8; men Ulykken er at vi have hverken det ene eller det andet, og Fiskene ere blevne saa seldne, siden ved Decret blev befaleet at udtørre alle Fiskedamme til Jorddyrkning.

Den 27. November. Paris. Et Vund Brød koster nu 64 Livres, og dog besøges Skuespillene mere end nogensinde; man lider og leer, sukker om Morgenens og danser om Aftenen.

1796 den 18. og 22. Febr. a) I Calvados Departement vedblive Chouanerne med deres Røverier og Voldsomheder, især mod de Personer der have kjøbt Nationalgodser. Adskillige af disse have de allerede fordrevne fra deres Godser. De bemægtige sig og der i Egnen

Anno 1752.

3.
Febr.

Constantinopel. Ved Udgang af forrige Maaned
ophørte den lede Post, hvorved denne Tyr-
fiske

Anmærkning 1796.

Egnen adskillige offentlige Kasser, og give Oppebør-
selsbetienterne Distriktion, hvori de tillige erklære, at
de borttagne Summer ere bestemte til Kongeriget
Kornødenhed, samt til Thronens og Asters Forsvar.

b) Over Præste-Frekthed Frales her nu meget,
hvilket maaskee kunne foranledige dens Indfrankelse
paa et Aars Tid, som Constitutionens 395 Articul
tillader.

c) I Forgaars gjordes her (i Paris) mange mili-
taire Foranstaltninger, da paa den Dag frygtedes en
Opstand, men det blev roligt. Der var udspreedt at
Royalisterne paa den Dag vilde have udført en Ma-
sakering.

d) Regjeringen her i Paris har seet sig nødt til
igien at lade udbede Brød, endog til dem der ikke ere
egentlige Fattige.

e) Enhver som nu ankommer, maae forevise sit
Borgerkort, og findes en Rejsende i Landet uden Pas,
arresteres han.

1796 den 11. Martii. Paris. Man seer nu i et
offentlig Blad følgende national Barometer:

Jacobinerne. Lynild og Torden.

De 500des Raad. Storm.

De Gamles Raad. Tempereret.

Det fuldbyrdende Directorium. Foranderligt.

Assignaterne. Vindigt.

Folket. Meget tørt.

Nu skal der gjøres et Slags nye Vapirspenae, under
Navn af Mandater, hvis Sum skal beløbe sig til
600 Millioner, og disse skulle kunne gjælde til Natio-
nalgodsers Indkøb.

Den 17. Martii. Paris. Det angives nu med
Bished endog af Hoche (Krigsministeren selv) at Ven-
dee, Krigen har kostet over 600,000 Frankes Liv;
Hoche skal have affat en General Lebet, fordi denne
stedse drak sig fuld.

Den 27. Martii af Pariser Breve. I Bourdeaux
har et stort Handelshuus gjort Opbud med 25 Millio-
ner i Assignater, og 70,000 Livres i rede Venae. Fra
det sydlige Frankrig udvandrer igien mange Folk.

Den

Anno 1792.

fiske Hovedstad har mistet en stor Deel af sine Indbyggere, saasom de Dødes Tal der ved

Fortættelse af Anmærkning 1796.

Den 28. Martii. Paris. a) I en af vore Journales fortæller at Marchenna skulle være slæbet ved Hestehalen fra Brigade til Brigade, indtil en Municipalitæts-Maent i Engis forbarmede sig over ham, og beholder ham hos sig saalænge til han faaer hentet Forholds Ordre herfra, om deene Gnader fremdeles skulle slæbes saaledes?

Det er mere end latterligt, det er lærgærligt i høieste Grad, at see, hvorledes nu de Menneſker der ved Revolutionen have bunden, Landsboerne og Pengejoderne nemlig, der tilforn levede uſle og ubemærkede, nu affondre sig fra alle dem der ikke ere ſaa rige, og indbyrdes danne en Slags borgerlig Noblesse imellem sig, og viefeligen blive mere utaalelige end den tilforn fødte Adel, da de have mindre Politesse til at ſkule deres dumme Stolthed — ſaa Menneſket, ſeer man, er ſlæbt til at giøre sig til Nar, ſaasnart det kun har Penge nok til at ſaffe sig udvortes Glimmer — det er Menneſker medfødt, at vilſe ophøie sig over ſine Lige, og der hører viſt megen Forſtand og ſund Philoſophie til at undgaae den Truffelse, at blive Nar i ſin Herlighed her i Paris. (Af de publique Efterretninger).

b) Iſølge nogle af de Parifer Journaler foreſtaaer den Franſke Regiering atter en nye Storm, hvortil i viſſe Maader to modsatte Partier forene ſig. Skrakmændene og Royaliſterne nemlig. Men diſſe ſidſte ere ikke Artois og Condes Royaliſter, men de langt mere liſtige af Orleans Partie, der nu i 5 Nar have ſat Alting i Bevægelse, ſkyttet Ludvig XVI, Danton og Robeſpierre, beklæde nu vigtige Embeder, og vente kun paa det gunſtige Diebliſk at kunne giøre Frankrig en Dictator. Sieyès og Politie-minifter Merlin nævnes ſom Hovedmænd for dette Parti. Viſt nok var Merlin i ſin Tid Orleans Kreatur, levede i noie Forſtaeſſe med Mirabeau o. ſ. v. Publikum bilder man ind at den unge Orleans og Dumouriez ſkulle være reiste til Amerika, og med Viſhed veed man at begge diſſe opholde ſig i Schweiz, ved Frankrigs Grændſer;

Anno 1752.

ved beregnes til over 200,000 Mennesker. Udi Persien derimod vedbliver de indbyrdes Uroligheder. I Corsica ulmer Uenighedens og Oprørs Ilden ogsaa stændig fort under Afken.

19.
Sibr.

Fra Batavia meldes i Brev af 15. Julii s. A. at Hollænderne have erhødet vigtige Fordele over en Mængde Vanrameser, der havde gjort sig opsættige imod dem.

26.

Fra Florida Hayes den beklagelige Efterretning, at Staden Marc ved en heftig Orcan er bleven næsten aldeles ødelagt.

26.

St. Domingo. Den her indtrufne Orcan og dermed følgende Jordstælv har anrettet her saavel som andre Steder i Vestindien megen betydelig Ødelæggelse og Skade i de 3 sidste Maaneder af det forløbne Aar (1751).

26.

Lissabon. Her har man nu Efterretning om den sørgelige Tidende, at i Provindsen Las Mon-

Anmærkning 1796.

ser; venteligen for at være ved Haanden naar Diebliffet skulle vise sig gunstig for dem. (Saavidt af de publike Efterretninger).

Man læser nu ovenstaaende 12 historiske Data fra Paris i Relation til Anmærkningen udi Magazin for almennyttig Bidrag til Kundskab, 2. Deel Side 137-138, angaaende det der anførte Brev, dateret fra Paris 7. Febr. 1793, som var 10 Dage efter at de franske Revolutions-Geister, til Skam og Skændsel for Nationen, havde tiltunget sig en imod det menneskelige Selskabs Indretning grundsaft Pluralitets Stemme til at aflive deres Konge og Landsherre den 21. Januar. 1793. Overbevisning om Rattigheden vil man finde af hvad Hr. Biskop Dr. Schu- heider anfører i sit Skrift, Salomons Tankesprog, S. 287 v. fl. St.:

Falsk Føde er sød for Mennesket,

Men bag efter har det Munden fuld af Grus.

Anmærk. i April 1796.

Anno 1752.

26. Feb. Montes, di Terradi, Moncervo, ere over 6000 Huse ved Jordskielv omkastede o. s. v. Biscagno (den genuesiske Forstad). Indvaanerne have her gjort 2de Gange Oprør, og kunde ikke anderledes end ved nogle Detachements Soldater bringes til Lydighed.
26. Bukarest (udi Valachier). Den Tyrkiske Keiser har nu givet Tilladelse her at bygge en evangelisk Kirke.
26. Toulouse. Parlamentet har nu forordnet at de Rige skulle give $\frac{1}{10}$ Part af deres Formue til at forsyne de fattige med Brød for; Biskopen i Chartres har desaaarsag solgt sit Sølvtøj.
26. Paris. Man har her prøberet et besynderligt Middel imod den saa kaldede faldende Syge, hvilket man har lært af de Vilde i America.
28. Laurvig Kiøbstad i Norge. Ved en her opkommen ulykkelig Jldsvaade ere 3 til 4 Huse afbrændte inden Slukningen kunde skee. En gammel Mand blev ynkelig indebrændt.
7. Mart. Paris. Her er nu heldigen opdaget en Bande af Spitsbuber, som kaldede sig Compagniet de la Roquelaure, og brugte Knipler og Røller om Natterider til at ihjelslaae Folk med paa Gaderne. Udi Provence gjorde lige saadan en Lyvebande de Alfareveie saa usikre, at ingen kunde reise tryggelig, uden i store Selskaber.
9. Neapolis. Esterat den af Bierget Vesuvio udrindende Jld Strøm siden 25. October s. A. uden Ophold har løbet, saa er endelig Kilden udt Atrio del Cavallo den 25. Feb. sidst reent

Arno 1752.

9.
Marti.

reent fortorret; alle saavel store som smaae Cånaler standsede Dagen derefter.

Smirna. Her opkom Jldløs i den Deel af Byen som behoes af Tyrkerne allene, og Branden tog megen Overhaand, indtil den, ved de der boende Europæers Sprøiter blev dæmpet, imidlertid afbrændte dog over 400 Huse.

11.

Smirna. Atter er her fra den 9. til i Dag opkommen Jldbrand 2de Gange i det Qvarteer, hvor Frankerne eller Europæerne boer, og nogle Timer efter den første Brand opkom 3de Gange Jldbrand igien. Man formoder Mordbranderie, og anvender alt for at opdage Sandheden herom. Udelæggelserne ere ikke ubetydelige, da saavel de europæiske som tyrkiske Kiøbmænd have lidt betydelig Skade.

11.

Auras Kiøbstæd i Slesien. Man har her havt en Execution som derved er mærkværdig, at en Skarpreters Kone og Skarpreters Knegt, formedelt et Mord de havde beaaet paa en anden Skarpreter, ere blevne henrettede.

19.

Cremier. Her i Staden er ved en u'ffelig opkommen Jldsoaade afbrændte 55 Gaarde og Huse tilligemed Biskoppens Residents Slot.

23.

Paris Den her opkomne Tvistighed imellem Parlemerter og Cleresiet, over det at nogle Geistlige havde nægtet visse Folk Sacramenterne, har udbredt sig til en almindelig Trætte i alle andre franske Provindser.

23.

Lublin i Pohlen. Byen har den 3. hujus have det Uhæd at ved en opkommen Jldbrand er

Anno 1752.

mer Kirken total afbrændt, tilligemed adskillige Huse.

26. Maer. Amsterdam. De saa kaldede Doelister have nu vildet sigre sig til Knud igien ved tumultuarisk Udsærd *).

27. I Spanien er udkommen en Kongelig Forordning, som sigter til at føre Spanierne fra deres Dovenskab udi Agerdyckningen.

3. April. Venedig. Ved en her opkommen pludselig Jdebrand er over 90 Jøde-Huse lagt i Aske.

4. Rouan i Frankrig. Indbyggerne her have nu plyndret et Kornmagazin ved Brøstmanglen.

26. London. Den ulyksalige Konge i Corsica, Baron Theodor, lader her i Engelland samle Subskribentere til en Understøttelse for sig, og i Pohlen paastaer Ebræerne, at der inden stakket Tid skulde komme en Messias.

9. Maer. Sant Pierre (paa Martinique). Natten til den 8. d. M. afbrændte her ved en streng Jdebrand 150 Huse, og Jden, nærmest at forsmodes, anlagt af de Sorte.

17. Vien. Et overordentlig Tordenveir har anrettet temmelig megen Skade paa de saa kaldede sorte Spaniers Kirke.

Brugg

*) Gaavel ved det anførte Ord Knud, isteden for Brutalitet, eller Dødsfæstighed, som og i andre deslige Dele har jeg ladet Aarbøgerne tale selv, uden enten at Pierpe eller formilde Meningen. Man har og det danske Ordspog „han glør sig til Knud“, der vil sige i mildeste Mening, „han er ikke henøuelig til at forenes med nogen uden ved haarde Midler

Anmærk. i April 1796.

Anno 1752.

Maii.

17.

Brugg an der Leitth. Ved det sidst vorende Tordenveir med Lynild har det grevelige Palais taget megen Skade.

18.

Sonneberg i det Brandenburgiske. Ved en opkommen ulykkelig Ildbrand er Residentsen for Høi Mesteren af Johanniter-Ordenen bleven lagte i Aske. Oprindelsen til Branden var, desto værre, blot skibbesløs Omgang med Ild.

19.

Selby i Grevskab York i Engelland. Dyrørs-Ånd har raslet her meget i nogle Dage.

21.

I Irland overalt har man atter holdet Huissøgning hos de Roman Catholiske, og hvilke blive alle Slags Geværer frataget.

21.

London. Corsicanernes forrige Mignon, Baron Theodor, er i sit Kænsel her angrebet af en betydelig Kævelse og Slag.

23.

Moskou. Ved en her opkommen ulykkelig Ildbrand er over 5000 Huse, adskillige Kirker, og et stort Antal Couventer og Kloostere lagt i Aske.

26.

Moss Kiøbstad i Norge. Den her i Eenen vorende Bæbys Kirke har ved sidste Tordenveir med Lynild, lidt megen Skade; Lynilden antændte ogsaa Taarnet.

26.

Friderichstad i Norge. I Nærheden her af Byen har Tordenveir med Lynilden antændt og afbrændt Udhusene paa en Gaard og 2de Mennesker sat Livet til.

27.

Staden Princee paa Den Hispaniola er ulykkeligviis ved Jordstield paa 5 Huse nær ødelagt.

Paris.

Anno 1752.

28.
Marti.

Paris. Kongen udnævner nu Kommissarier til at jevne Tvistighederne imellem Parlamentet og Cleresiet. (See Martii 23.)

28.

Fra Stockholm. Paa den Svenske Rigsdag blev gjort det Forslag at meddele Adelskab, pro Persona for Penge, nemlig, den Summa 6000 Daler, for at hielpe til at oprette et Societet til Fiskefangstens Drift.

3. og 4.
Junii.

Moskov. Atter har vi her havt en betydelig Brand midt i Staden, ved Norte Arbat. Ildsluen var ved den sterke Blæst drevn over til Qvartererne Mikska og Treiskaia, hvorved over 4000 Huse foruden andre Bygninger ere lagte i Aske, og Elendigheden er meget stor.

6.

Moskov. Ulykkeligviis er her igien Brand i Staden som ogsaa er betydelig, da de skionne hollandske Seildug- og Lærredsfabrikker, tilhørende Hr. Joh. Tamest, ogsaa er ødelagt der ved. Alle disse Ulykker er ikke af Hændelser, men ved Nordbranderie forarsagede, saasom man har ofte seet Luen bryde frem paa adskillige Steder, og paa Taget af Sørstens Nepnins Pallads har man sunden ildsængende Materier. Adskillige Mistænkelige ere allerede arresterede.

7.

Fra Tunis er indløben Efterretning om det Oprør, den gamle Beys Søn havde gjort imod sin Fader.

14.

Constantinopel. Udi den her værende store Oprør og Tumult, blev ogsaa den fredsommlige Storvizir assat og forviist til Landsflygtighed til Den Rhodus.

Moskov.

Anno 1752.

Juni.

15.

Moskov. Bønderne og Arbeidsfolkene her omkring har giort saa megen Oprør, at nogle Regimenter Soldater har maattet bringe dem til Lydighed igien.

17.

Scheen, Riøbstød i Norge. Klokker i om Eftermiddagen indtraf her stærk Tordenveir med Lynild og meget stærk Hagel, men ved Brandvæsenets Narvaagenhed blev Lynildens Antændelse forebygget at gjøre Ødelæggelse.

28.

Lösenberg i Slesien. Ved en her i Byen opkommen uheldig Ildbrand er den for største Delen afbrændt.

29.

Constantinopel. Saavel den 18. som 28. d. M. har her været Ildbrand, som var anlagt ved Nordbrænderie; over 4000 Huse ere lagt i Aske, og ellers megen Skade og Ødelæggelse derved forarsaget.

Juli.

1.

Constantinopel. Uter opkom her Ildbrand, men ved Narvaagenhed blev samme hastigen slukket. Skaden ved disse mange Ildbrande er utaalelig stor, og Indvaanerne færdig til Fortvivlelse, især man med Grund troer, at Nordbrænderier har anlediget samme. Det er Svitterne af Almuens Knurren i denne dyre Tid.

2.

Constantinopel. Vor indløbne Escadre under Stor Admiralens Commando er overfaldet af en Orkan, som har beskadiget den saaledes, at største Parten af Skibene med alle derpaa værende Liggendefæe *), der ere samlede af

*) Skatter i Valuta af Venge og Varer, men for at folge de danske Analers egne Ord, Liggendefæe, har jeg ei villet forandre Udtrykket i Texten.

Anno 1752.

af den sædvanlige Tribut paa Kysterne, og som beregnes 10 til 13 Millioner Ducater, at være forgaaet paa Hviden af Circasia.

2. og 3. Sult.

Constantinopel. Ved et almindelig Oprør her, har Malcontanterne adskillige Steder sat Ild paa Byen, hvorved næsten den halve Part af Hovedstaden er lagt i Aske.

5.

Fra Carlstad, Riøstæd i Sverrig, haves den bedrøvelige Efterretning, at den ved en uheldig Ildsvaade paa 18 Huse nær er aldeles afbrændt.

9.

London. Om Natten til den 10. opkom en forfærdelig Ild i det store Huus, som beboes af adskillige Jurister, hvorved en stor Deel af denne Bygning 16 Baaninger, tilligemed Archivet for Documenter 20. og Meubler blev lagt i Aske. Skaden er meget betydelig.

13.

Slagelse. I den ved Byens vestre Side ligaaende Landsbye, Landsgrav kaldet, opkom en stærk Ildbrand, som i en Times Tid ødelagde 3 Bøndergaarde; Oprindelsen var fra en Bryggertiedel der blev vedligeholdt med Halm af nogle Børn paa en Tid da Folkene var ved Høstarbeidet i Marken.

14.

Riøstæden Canth er ved en uheldig Ildsvaade for største Deelen lagt i Aske.

19.

Constantinopel. Janitkarernes Aga er bleven affat og forviist i Landsflygtighed, og Stor-Sultanens Ober-Kammerherre, samt hans Skatmester som havde store Rigdomme, ere blevne henrettede for at stille Almuen tilfreds.

Al.

Anno 1752.

21.
Juli.

Algier. Den her graserende Pest er i denne Maaned saa stærk, at deraf doer hver Dag over 100 Mennesker.

25.

Amsterdam. General-Staterne i de forenede Nederlande ere occuperede med Midler til at udrydde de rebelliske Sorte paa Suriname.

27.

Petersborg. Man har her den beklagelige Efterretning, at Hovedstaden Cazan i det russiske Tartarie, er ved uheldelig Ildsvaade næsten aldeles lagt i Aske.

28.

Moskov. Atter har vi her i Staden havt en bedrøvelig Ildbrand, i Qvarteret af Nava Basmannovia.

28.

Constantinopel. Et heftigt Jordskielv har man her havt i nogle Dage.

1.
August.

Constantinopel. Det her værende Oprør, der var myntet paa at afsætte Stor-Sultanen, har nu faaet den lykkelige Vending, at Oprørets Ophavsmand ere bleve grebne og afliuede, hvorefter deres efterladte Rigdom blev ført til Seraillet.

3.

Staden Adrianopel har havt den uheldige Skiebne ved seneste Jordskielv, tillige ved en heftig Ildsvaade at være næsten ødelagt, hvorved over 2000 Mennesker skal tillige være ynkelig omkomne.

5.

Tanis. Rebellionen ved de 2 til 300 Dulcignoter tilligemed andre Complottes, der vilde bemestre sig Staden og Regieringen, har været forgieves, og Udfaldet er bleven til deres egen Fordærvelse. (See August 17).

Anno 1752.

17.
August.

Kragerøe Bye i Norge. Ved det her værende stærke Tordenveir med Lynild har man her i Egnen havt adskillige Brandskader; Fars, siøe som ligger en Mill herfra, har især havt betydelig Skade.

17.

Øster Riisøer Bye i Norge. Det her værende overordentlige Tordenveir med Lynild, erindres ikke lige strengt i Mand's Minde at være indtrufne. En Græseng samt nogle Træer har taget megen Skade, skont Lynilden ikke har anrettet Brandskade paa beboelige Eiendomme.

17.

Tunis. Først i denne Maaned blev her i Staden efter den gamle Beys Befaling henrettet over 250 Rebessere, der havde været hans Søn behjælpelige udi Mytteriet og Opstanden imod sin Fader.

19.

Petersborg. Udi de omkring Staden liggende Landsbyer har man havt adskillige betydelige Ødelæggelser af Ildbrande, som formodes med Grund at være ved Nordbrænderie, og alle Præcautioner ere nu tagne.

22.

Kongsberg Bye i Norge. Fra den 15. til denne Dag har her været usædvanlig Lynild og Torden; i et Bergmands Huus, i Nærheden af Bærkets Krudtmaskine, blev en Mand, Kone og et Barn derved dødelig forbrændt; Lynilden havde faret igiennem Skorstenspiiben.

27.

Petersborg. Den i Skovene imellem denne Stad og Moskva opkomne Ildbrand som vedvarede i nogle Uger, har afbrændt en Skov, egn paa mere end 200 russiske Verste.

Anno 1752.

29.
Aug.
7.
Sept.

I Siberien har nyeligen været megen Oprør og Uroelighed overalt.

Glyckstad. Byen som i Fjor tog stor Skade ved overordentlig Vandfald, er nu atter truet med Overføsmelse; Vandet steg med Nord-vest $8\frac{1}{2}$ Fod over den ordinaire Flod; Garnisonen var samlet paa Allarmpladsen, og til Signal for Indvaanerne i Marsklandene skede og nogle Kanonskud fra Fæstningens Volde.

II.

Scheen, Kjøbstad i Norge. Man har her i Christiansands Stift havt den bedrøvelige Tildragelse, at otte complete Bøndergaardere i Lind i Dvre, Sellemarken, ere med Jord og Huusbygninger, samt fire Huusmænds Pladser af Fjeldskred borttagne, hvorved tillige nogle Mand, Hustruer og Børn ere omkomne ved Jordens Bortskyllelse.

II.

Stavanger Amt i Norge. Man har her extra ordinair strengt Veirligt ved Jorden og Lynild paa mange Steder, uagtet det for 3 Uger siden tillige paa disse Ryster har indtruffet, og derved adskillige Skader forarsagede.

21.

Moskov. Man har her atter havt betydelige Jildebrande til megen Bedrøvelse.

24.

Udi Grand Terra i Amerika har i denne Maaned været Oprør iblant de Sorte, hvilke have myrdet et stort Antal Franskmænd.

26.

Lissabon. Af det franske ostindiske Skib, Prindsen kaldet, som ved at komme i Brand i Søen, fløi i Lusten, er allene otte Mand reddede i Havet ved et andet Skib. Besætningen paa Skibet var 400 Mand med Passagerer

Anno 1752.

sagerer iberegnet. Skibet vurderes for fem Millioner Livres, og har havt om Bord 225,000 Rigsdaler Species, foruden mange kostbare Vare.

19.
Octob.

Constantinopel. Grækerne her have gjort Oprør, og hvorved Stor-Herren blev foranlediget at assætte den græfiske Patriark o. s. v., men han er senere bleven indsat igjen, og Anklagerne ophængte.

26.

Corfica har forsamlet sig henved 7000 Misforsviede Corsier ved Floden Rivinco, hvor de sammensvore sig til evig Enighed imod Genueserne og deres Hielpere.

4.
Nov.

Ribe Kiøbstæd. Ved Sydvest Vind har man her havt en overordentlig stærk Storm, og som om Natten var saa stræng at Vesterhavet med Force omringede Byen, dog var Floden en Fod mindre end ved den høie Vandflod forrige Aar (1751).

6.

Udi Irland i Grevskabet Dublin er nu død en Kone, ved Navn Margrethe Aeslei, som havde opnaaet en Alder af 122 Aar.

18.

Alicante. Udi et fransk Skib omkom i Nordvest fra Staden Brand i Ladningen, som bestod af Uld og Bøx fra Salee i Barbariet. Capitainen satte desaaarsag Skibet med Billie paa Land, hvor det om Natten afbrændte lige til Rixlen.

29.

Udi Civitavechia er tildraget sig at Neapolitanerne fra et Skib satte Ild paa et der værende genuessk Skib, og som derved total afbrændte.

Con-

Anno 1752.

26. Nov. Constantinopel. Pobelene har atter foranlediget her Oprør, fordi Kræmmerne prangede for stærk med Kaffebonner.

4. Dec. Vestervigs Kloster i Jylland. Det vestindiske Compagnies Skib, Vilhelmine Caroline, er uheldigviis strandet her paa Landkysten, saa at intet deraf er blevet hjerget; endog af Besætningen har allene Kapitainen og syv Mand frelst Livet.

15. Staden Leutschau har i denne Tid havt den bedrøvelige Skiebne, at ved skidesløs Omgang med Jld er $\frac{2}{3}$ Dele af Byen lagt i Aske.

15. Vien. Det keiserlige Caspeter-Laboratorium er beklageligen ved Brand, hvis Oprindelse ikke vides, fløiet i Lusten. Endoel Mennesker have derved, som det beklageligste er, ogsaa sat Livet til.

26. Paa Suriname yttrede sig nye Uroeligheder, formedelst Befalingsmændenes Usamdrægtighed.

26. Choczim og Egnen deromkring har Pesten begyndt at yttre sig.

28. Udi Staden Kiöbenhavn indtraf i Aaret 1752 Jldsvaader.

Hvoriblant de betydeligste, nemlig:

Den 25. Septemb. afbrændte 2de Bærelser i et Hus i Klosterstræde.

Den 6. October afbrændte total en Gaard paa Christianshavn.

De øvrige Jldsvaader vare især fra Skorstene og Raffelovnsrør, som i Tide blev dæmpet for videre Brandskade.

Recn.

Recapitulation

af foranførte Ödelæggelser, fra Side 152 til 185, forårsagede ved Ildsvaader — Mordbrænderie — Stormveir — Vandflod — Fieldskred — Lynild — Pest — Oprør o. f. v.

	Anno	Anno	Anno	General	Hvoraf i de dan. St.
	1750.	1751.	1752.	Antal.	G og H. Mennesk.
Gaarde og Huuse	21,610	8,381	34,541	67,532	437 182
Kirker	6	5	1	12	2
Slotter, Kongelige og Fyrstelige	3	3	1	7	-
Pallaier, Fyrstlige og Grevelige	1	3	2	6	-
Orlogsskibe	3	4	-	7	-
Coffardiskibe, dragtig 14,680 Com. Laest.	-	-	-	-	-
å 4000 Pd. pr. Com. Laest.	3	24	236	263	21, dragtig 1860 Com. Laest.
Mennesker, hvis Död har været Følger af ovenstaaende Ödelæggelse	1612	209,355	4662	215,629	-

Kiöbenhavn den 19. Maii 1796.

C. Pontoppidan. *)

*) Iblant de mange levende og sølcide Indtrof jeg ved nærværende No. har havt, under at samle de historigke Data efter Chronologisk Orden, forekommer det mig at enhver læser, der med Opmerksomhed sætter Øiet paa Nærværende af de benævnte 3de Mars Ödelæggelser ved Ild og Vand, vil under Taknemmeligheden

No. XL. — Supplement til foranstaaende No. XXXIX
 angaaende publiqve Efterretninger fra Stokholm — Pa-
 ris — London — Haag — Lybeck — Dantzic o. fl. St.

Anno 1750.

9.
 Januar.

Haag. Hos os spiller Almuen Baes, som man ikke vel kan sætte sig imod, uden der skulde bruges Bøld; og sørend man saær bragt den til Raison og til at betale Skatterne, tør der endnu mange underlige Casus komme for en Dag. Mange rige Kiøbmænd fløtte med Pisk og Pak fra Amsterdam. For at beskrive vor Republiks Tilstand, har Hr. Borgemester Hoost i Amsterdam formedelst et artig og lærerigt Exempel gjort sine vanartige Landsmænd skamrøde ved et Giestebud, som han nyelig har givet endeel af sine gode Venner, og det paa følgende Maade:

A) Han lod først sætte idel ordinaire Retter paa Bordet, udi hare Leerkar, og sagde til sine

ligheden til Forsynet for sit Fædrelands Bestiermesse erindre sig iblant de flere værdiaae Tanker, den som læses i Grev Drenskiernes moralske Materie, 2. Tom. 31 og 35, om Ild og Vand, samt Beskrivelse over det menneskelige Liv, efter Alphabet, saaledes (ordlydende):

Aura — Bulla — Cinis — Dolus — Error —
 Gutta — Flammula — Herbula — Imago — Lu-
 tum — Milium — Nihil — Offu la Pluma — Qui-
 lquilia — Ras — Somnia — Transitus — Umbra.
 — Det er:

Åse — Blæst — Chagrin — Emmer — Fier —
 Galgab — Hastighed — Intet — Kummer — Lov
 — Mord — Navagtighed — Orme — Padder —
 Qveder (et Slags ringe Ebler) — Rust — Søvs
 — Toffeværk — Udyd — Umpe — Stov.

Anno 1750.

sine Gæster „See mine Venner, saaledes har vores Republik havt sin Oprindelse.“

B) Derpaa kom et Sæt Tinsfade med noget bedre Retter, dertil saade Borgemeesteren: „Saaledes har Republikken seet ud i sin Velmagt.“

C) For det 3die kom der nogle kostelige Bis-Retter paa Bordet i Sølvkar, da sagde Borgemeesteren: „Saaledes kunde det endda gaaet an.“

D) Men da der tilsidst kom de kostbareste Slikkerier i de fineste Porcellains- og Sølvkar paa Bordet, og derforuden blev serveret med de delicateste udenlandske Vine, saa sluttede den kloge Vært sin Moral med disse Ord „Saaledes maae Republikken gaae til Grunde.“

Dublin. En Tid lang siden ere her adskillige Skrifter imod Vice-Kongen og hele Regieringen i dette Rige udkomne, som sigte til at stifte Uenighed og Oprør, ja vel ogsaa en Rebellion, deslige man i forrige Tider har havt i dette Kongerige. Vores Parlament selv, er derudi paa det sammeligste angreben, og der er paa en uforstammet Naade dømt om dets Handlinger. Ved Randsagning har man befunden at en Apotheker, nemlig, Charles Lucas, har været Ophavsmand til disse Skrifter. Men neppe saae denne sig robet førend han tog Flugten, hvorpaa han formedelst en Act af Parlamentets Underhuus er bleven erklæret for en Fiende af Fædrelandet, og overalt givet Ordre at holde ham fast, hvor han maatte findes.

23.
Januar.

Anno 1750.

31.
Januar.

3 Marino har ogsaa nyelig reist sig en Tummel imellem Bønderne og Rettens Betiente, og have Bønderne rødt disse til at flygte ind i en Kirke, hvor de endogsaa paa det helige Sted har forfulgt dem med Hug, saa at Kirken for derte Uhelds Skyld har maattet paa nye indvies.

11.
Febr.

Vien. I Lovdags kom her en Stafette over Neustadt fra de Steiermarkiske Grændser med den Beretning, at nogle 100 af Bierg-Bønderne der i Landet have rotteret sig sammen, og havde i Horburg ihjelslaaet 2de Visiterer af Tobak-Forpagtningen, fordi samme havde erklæret en anseelig Quantitet sort Tobak for Contraband. Siden er derforuden øvet flere andre Excesser. — I Mandags er desaaarsag 500 Mand af det Max-Hessiske Regiment og 50 Ryttere blevne derhen commanderet for at forekomme mere Uheld.

6.
Juli.

Haag. I Leiden haver Studenterne i disse Dage gjort Tummel, som ogsaa 2de Officierer toge Deel i. Man har allerede stikket en Commando af den hollandske Fodgarde samt nogle Dragoner derhen, for at holde de tumultuerende Studenter samt Pøbelen i Ave, som udi en Nat have slaaet Vinduerne ind paa mere end 100 Huse. BorgerSkabet klager heftig, at de uagtet den tredobbelte Skat de maae give af deres Huse, kunne dog ikke boe i Sikkerhed.

1.
August.

Herford. Ran og Tyverie ytrer sig overmaade stærk i disse Egne. Dette høistskadelige Onde tager saaledes Overhaand, at man ret med Frygt og Bøvelse maae lægge sig i sin Seng. Den

Anno 1750.

Den 22. Julii blev en Kiøbmand udi en Bonde Kiøbsted (nemlig Høpke) om Natten overfaldet af en maskert Tyvbande, som var 14 Mand stærk.

Sept.

Fra Persien. Her reiser sig en Rebellion efter den anden, og i det polske Ukraine toge Haidamackerne med Røven og Plyndren gruelig affted.

Oct.

Fra Stockholm. Da Qvægsygen ved ugudelige Menneſker forsærligviis skal være udbredet i en vis Provinds, saa har H. Kongel. Majestæt ved en Forordning sat Livsstraf for saadan Ondskab, naar deraf nogen Skade kommer; men naar samme bliver uden Virkning og videre Svitter, da skal de der have havt i Sinde paa saadan Maade at gjøre deres Næste Skade, med et Horn i Panden stilles til Ragen.

Anno 1751.

1. April.

Fra Madrit i Spanien meldes: a) I Lima har nyeligen været gjort Anslag til at komme et Oprør afftød, og ved Nattetider at bestorme Vice Kongens Pallais sammesteds; men lykkeligviis var Anførerne allerede tagne ved Hovedet og afleverede. b) I Provindsen Guarichim skal Tvedragts-Manden ogsaa have taget stærk Overhaand, hvorved allerede er masacereret endeel Menneſker for Fode o. s. v.

22. Marts.

Dantzic. (Ordblydende) „De herværende Haandværksslauge ere næsten alle rebelsk. Skomagersvendene har gjort Begyndelsen, og da Magistraten har ladet deres Lade kringe til Raadstuen, er dotte Onde bleven værre, saa man

Anno 1751.

man frygter for almindelig Oprør. Vel har Altgesellerne af XXX Lauge været samlede paa Raadstuen, hvor Magistraten har lovet dem at Sagen skulde Dagen efter blive afgjort ved Forlig. Svendenes Præsentationer ere deels billige, deels og urimelige.

Anmærkning. Sagen blev derefter forliget den 2. Jun saaledes, at Skomagermesterne maatte gjøre Svendene Afbiyg for de imod dem brugte Skieldoord, samt bøde 20 Rdlr. i Mulct.

27.
Marti.

Lybeck. Her har nyelig været Opstand med Haandværksvendene, imod saavel deres Mestere som Vyrigheden selv, hvilket dog uden Blods Udgydelse er blevet dæmpet, ved at tilstaae Svendene, at noget af det hvorover Tractaten var kommen, skulde blive ved gammel Skik og Bedragt, hvorefter disse Haandværksvendene, 7200 i Tallet, med flyvende Fane og under Puffer samt Trompeters Lyd droge til deres Arbeide igien. (See offentlige Efterretninger, Martii 1751. *)

27.

Paris. Her har været et Oprør, som varede fra 17. til 24. d. M., foranlediget af at Rygtet foregav at endeel Børn vare blevene borttagne af Husene og Gaderne til Kongens Tjeneste. (At Bagabonder, især i store Stæder, bør alvorligen sees paa Hingre, det de ei forlede den vankundige Almue, er en paa Erfarenhed meget velgrundet Regel af alle Byers Magistrat.

Haag.

*) Hovedmændene for Opstanden bleve exemplarisk straffede, efterat Sagen var undersøgt og ved Retten paa-
kiendt.

Anno 1751.

19.
Juli.

Haag. Fra Antwerpen berettes, at sammesteds har reist sig en Opstand over det, at man har villet reducere nogle smaae Vengesorter. Markgreven har lader de Militaire rykke imod, for at gjøre den opirrede Pobel Modstand.

19. Juli.

Stokholm. a) Sidstleden Løverdag opkom Kl. 12 om Middagen en stor Ildbrand i Residents Stadens Nordre Malin kaldet, ved Dronningens Gade, i Nester Samuels Gaard, og greb saa hastig om sig at inden en halv Times Forløb var St. Clara Kirke (som havde staaet i 179 Aar) antændt, samt alle omliggende Huse, saa at intet kunde reddes. De smalle Gader forarsagede Ildens Hastighed og Slukningsmidlernes Umuelighed. Til lige opkom samme Aften Kl. 8 i hiin Side Byen Ildbrand hos en Bager. De prægtigste Gaarde og Huse ere nu afbrændte, og andre har taget betydelig Skade. Ilden blev først slukket om Morgenen Kl. 3.

b) Ligeledes atter Ildbrand ved Ludagaards Torv, hvorved ogsaa mange Gaarde og Huse ere lagte i Aske. Flere end 600 Gaarde og Huse, foruden Kirker, ere saaledes blevne et Nov for Ildsluerne. Oprindelsen til Branden kom fra en Karvers Huus. Sagen er dog nu meget mistænkelig. Paa 5 Steder spores anlagt Ild. Pøblen var rasende og beskjulte fremmede *).

Stok-

*) Stokholm den 8. Juli 1751, Kongelige Publication paa alle uafbrændte Gaders Hjørner: „ Hans Kongelige Majestæt har med stor Misfornøielse for nummet, at visse Folk have været saa forfæstelige at

Anno 1751.

4.
Julii.

Stokholm. Man har nu opdaget en forkræftelig Ting. „En Bogholder ved Assurance Compagniet har lagt antændt Hamp i et Skab, hvor Contoirets Bøger bleve forvarede, gik bort ved sædvanlig Klokkeslet. Da Røg og Damp slog ud, var en Skriverkarl heldig nok at faae Ilden i Skabet dæmpet, uden at Bøgerne reent brændte. Man har nu ved Lyøning fra Prædikestolene, Personen paagreben.

16.

Stokholm. (Ordslydende) Efter Hoffets Ordre ere her i Stadens adskillige Egne opslagne Telter for dem som i seneste Ildbrand bleve huusvilde. Da næsten alle Gader ere besatte med Skildvagter, saa har man ladet endnu 800 Mand Indmarschere til at forstærke Garnisonen for at holde Pobelens i Tømme, som ikke lader det beroe ved haanslige og nærgaaende Talemaader, men endog begynder at giøre Sammenrottelser. Efter al Anseende finde nok ubekjendte Personer Behag i at holde de Lettroende i Hamisk, fordi man hist og her har fundet Breve udsprede, hvori paastaaes at Diemedet med seneste Ildbrand har ikke været mindre end dette

at tale ganske uærbødigen om nogle fremmede Mini-
stre i Henseende til sidste Ildbrand, og brugt en
meget ubetænksum Udfærd imod samme Puisancers
Undersaatter. Men saasom Kongen lever i en fuld-
kommen god Forstaaelse med alle disse Puisancer, saa
recommanderer Hans Majestæt ganske alvorlig og
befaler, at Enhver holder sig fra saadan Tale og
der Livsstraf. Forresten er allerede mange Personer
blevne arresterede, hvorved man har faaet tilforlæde-
lig Anledning at opdage de rette Uarsager, hvoraf
denne Brand er kommen." (See offentlige Esters
retninger).

Anno 1751.

dette, at vore Magaziner og Arsenaler skulle lægges i Aske; et Paa'und, hvorved Gemysterne blive meget opruede. Smidlertid har man dog baareet Omsorg for alle onde Sviter. Der bliver hver Dag holde Forhør over arresterede Personer.

20.
Sult.

London. Uroelighederne i den store Moguls Rige vare endnu stændig ved. En Gouverneur over 3 Provindsfer under denne Monarkts Herredøm, nemlig Schaalook, som camperede i Marken med en Leir af 70,000 Mand, er af sine Nærpaarørende for en ringe Marsags Skyld bleven myrdet i sit Telt, hvorpaa største Delen af Armeen er gaaet over til de Franste i Poudichevi.

26.

Strasborg. En her i Garnisonen opstanden Tumult angaaende Romisbrødet, har foranlediget at mange Soldater derved har mistet Livet.

Extractens Rigtighed bekræfter

C. Pontoppidan.

Kjøbh. den 21. April 1796.

No. XLI. — Den Kongl Resident's Stad Kiøbenhavns
Brandvæsens Etat &c., ifølge Brand-Compagniets Ta-
beller den 1. Januarii 1796. *)

	Sprøiter	Tilhørende Mandſkab.					Bekostede 'og vedligeholdes af	
		Ob. Brandmefter.	Und. Brandmefter.	Sprøitemefterne.	Stralemefterne.	Afſtenterne.		Brandfvenne.
	A) De Publi- que.							
1	Jagtsprøiten. (hos Brand- majoren).	1	1	1	2	2	22	Kiøbenh. OB ^o Br. og Vand- Commiffion.
2	Christiansb. Sl. Sprøite	1	1	1	2	2	10	Hans Majeftæt Kongen.
3	Rosenborgs Sl. Sprøite.	1	1	1	2	2	20	Ligeledes.
4	Charlottenb. Sl. Sprøite.	1	1	1	2	2	20	Ligeledes.
5	Proviantgaar- dens Sprøite.	1	1	1	2	2	22	Ligeledes.

*) Kiøbenhavns indhorteſe Størrelſe, udgiør i det rigtigſte og kortefte Reſultat følgende:

1) Stadens bebyggede og beboede Areal, beløb ſig ſørend Branden i Junii 1795 til circa 4,500,000 Kvadrat-Alen, iberegnet Pakhuſene, derimod nye og gammel Holm ei derunder beregnede.

2) Af Gaarde og Huſe at beregne til 3724 ubi 232 Gæder og Stræder ſamt 13 Torve.

3) Under Vandvæſenet i Staden Kiøbenhavn af Opſtander-Pumpepoſter 1955
af Springvande 196 } Alſaa
af Brønde 435 } 2649 Vandſteder.
af publiſke Vandpoſter 63 }

Angaaende Prampſproiterne, See S. 151.

	Spröiter.	Tilhørende Mændskab.					Bekostede og vedligeholdes af	
		Ob. B andmester.	Und. Brandmest.	Spröitemesterne.	Straaleneesterne.	Asiftenerne.		Brandfvenne.
6	Maltmöllens Spröite.	1	1	1	2	2	22	Hans Majestæt Kongen.
7	Raadhus Spröiten.	1	2	1	3	3	33	Magistraten.
8	Vaisenhaus Spröiten.	1	1	1	2	2	22	Ligeledes.
9	Frue Kirkes Spröite.	1	1	1	2	2	22	Kirk. Patroner de Hrr. Prof. i Consistorium.
10	Helliggeistes Kirk. Spröite.	1	1	1	2	2	22	Kirk. Patr. sc. Stad. Magist.
11	St. Nicolai Kirk. Spröite	1	1	1	2	2	22	Ligeledes.
12	Trykv. ved St. Nicol. Kirke.	1	1	1	2	2	22	Ob Br. og Vd. Commisjonen
13	St. Petri Kirkes Spröite.	1	1	1	2	2	22	Kirken.
14	Trinitat. Kirkes Spröite.	1	1	1	2	2	22	Kirken sc. de Hrr. Professor.
15	Frelseres Kirkes Spröite.	1	1	1	2	2	22	Kirken sc. Magistraten.
16	Frid. Kirkes Spröite.	1	1	1	2	2	22	Kirken.
17	Reform. Kirkes Spröite.	1	1	1	2	2	22	Kirken.

	Sprøiter.	Tilhørende Mandtkab.						Bekostede og vedligeholdes af
		Ob. Brandmester.	Und. Brandmest.	Sprøitemesterne.	Straalemesterne.	Asfienterne.	Brandvenne.	
18	Christiansh. Broe Sprøite.	1	1	1	2	2	22	Ob. Br. og Vd. Commisjonen
19	St. Sueværks Sprøite.	1	1	1	2	2	22	Dito.
20	Mindre Sue- Sprøite.	1	1	1	2	2	22	Dito.
21	Börnehus Sprøiten.	1	1	1	2	2	22	Stiftelsen.
22	Garnif. K. Sp. (Brandfvenne af Garnison.)	1	1	1	2	2	22	Kirken.
23	Töihuus Spr. (Brandfvenne af Art. Corpf.)	1	1	1	2	2	24	Hans Majestæt Kongen.
24	Laborat. Spr. (Brandfvenne af Art. Corpf.)	1	1	1	2	2	24	Ligeledes.
25	Holmens Sp.	1	1	1	2	2	22	Ligeledes.
26	Nyeboders Sp. (af Holm. Haandværks- folk).	1	1	1	2	2	22	Ob. Br. og Vd. Commisjonen
27	Pallai's Pram- Sprøite.	1	1	1	2	2	22	Dito.

	Sprøiter.	Tilhørende Mandſkab.					Bekostede og vedligeholdes af	
		Ob. Brandmeſter.	Und Brandmeſt.	Sprøitemeſterne.	Straalemeſterne.	Aſſiſtenterne.		Brandvenne.
28	Vragerbroens Pram-Sprøite	1	1	1	2	2	22	Ob. Br. og Vd. Commiſſionen
29	Qvæſthuus Sprøite.	1	1	1	2	2	22	Hans Majeſtæt Kongen.
30	Hovedvags Sprøiten.	1	.	.	1	1	7	Ob. Br. og Vd. Commiſſionen
31	Veſter Ports Sprøite.	1	.	.	1	1	7	Dito.
32	Nørre Ports Sprøite.	1	.	.	1	1	7	Dito.
33	Øſter Ports Sprøite.	1	.	.	1	1	7	Dito.
34	Amag. Ports Sprøite.	1	.	.	1	1	7	Dito.
35	Citadellens							Hans Majeſtæt
36	2de Sprøiter.	1	1	2	2	2	24	Kongen.
	Til publ. Brug 36 ſtore Sprøit.	35	31	31	66	66	706	

Spröiter.		Tilhørende Mandskab.					Bekostede og vedlige- holdes af
		Til enhver Spröite 2de beikikkede Borgere.					
B) De private og mindre Compagnie Spröiter.							
I	Udi Öfter Qvarteer.	12				24	Qvarterets Hauseiere.
II	Udi Strand Qvarteer.	6				12	Dito.
III	Udi Snarr. Qvarteer.	3				6	Dito.
IV	Udi Vester Qvarteer.	4				8	Dito.
V	Udi Nörre Qvarteer.	7				14	Dito.
VI	Udi Friem. Qvarteer	6				12	Dito.
VII	Udi Klæde- boe Qvart.	3				6	Dito.
VIII	Kiöbmager Qvarteer.	8				16	Dito.
IX	Rosenborg Qvarteer.	4				8	Dito.
X	St. Anne Öfter Qvart.	13				26	Dito.
og	St. Anne						
XI	Vest. Qvart.						
XII	Christiansh. Qvarteer.	12				24	Dito.
		114				158	

Anmærkning. I Henhold til det Side 47 og 59 anførte om Sprøiterne henfører ogsaa, at de nu værende *) bedste Slags Sprøiter, af store og smaa Dimensioner ere forfærdigede af de Herrer Brandmajorer Boye Junge, Hof-Architect Kirkerup, Kobbersmed Mester Dreier, Mechanisten J. Smith og Sprøitemager Job. Ernst Meier her i Staten. Nogle engelske og andre udenrigske Stæders Sprøiter har Hans Majestæt Kongen ladet ordinere paa egen Bekostning hidbragte, for derved at bidrage det mueligste til Brandvæsenets Styrke, som en for det almindelige Vel saa yderst vigtig Sag.

Kjøbenhavn den 13. Febr. 1796.

C. Pontoppidan.

*) Brandmajor Wolmeisters Værksted, hvorefter talet S. 59, ophørte ved hans Død.

No. XLII. — Summarisk Extract af det i Hans Mæjstæt Kongens Bibliothek værende Exemplar af Protocollation og Beskrivelse ved Brand-Directeur Gotfried Fuchs, over de i 7 Aar opkomne og indtrufne Ildebrande i Kiöbenhavn, fra Januarii 1694 til Udgang Decemb. 1700, med Anmærk. 1796.

Maaned | Gaderne | Beskaffenhed og Oprindelse m. m.

1694 Jan. 8.	Band. kunsten.	Hos Brygger Biørnsen om Formiddagen Kl. 9, afbrændte Oversdelen af Gaarden. Oprindelsen var Bryggerkariens Uforsigtighed med Lys paa Høloftet.
16.	Dito.	I samme Bryggergaard Kl. 2 Eftermiddag. Endeel af Mellemlofterne afbrændte. Formodes at en Ildfunk var falden under Ørtærskelen fra den forrige Ildebrand, og som først 8 Dage derefter ytrede sig ved Brand.
16. Febr.	Ulkegad.	I Huset kaldet Gryden om Eftermiddagen Kl. 5. Et Bærelse afbrændte, ved Uagtsomhed med at tørre Klæder for nær Kaffelovnen, hvorved Antændelsen skeete.
14.	Østerga. den.	I Wrenskelds Gaard Kl. 3 Eftermiddag, opbrændte endeel Sengklæder, fra en aaben Caminovn.
27.	Kiøbma. gergade.	I Oberst Krags Gaard, Kl. 9 om Aftenen, brændte endeel Monderingssager af Uforsigtighed paa Regiments Skraederstuen.

Ingen

Maaned	Gaderne	Beskaffenhed og Oprindelse m. m.
A. 1694		
Mart.	---	Ingen Ildsvaade.
April	---	Ligeledes.
Mai.	---	Ligeledes.
Junii.	---	Ligeledes.
Julii.	---	Ligeledes.
August.	---	Ligeledes.
Sept.	---	Ligeledes.
October.	---	Ligeledes.
Novbr.	Besterbroe	Paa Kiekerbanen, Kl. 12 $\frac{1}{2}$ om Nat- ten, i Mester Sørensens Tørrer og Drøghuus. Af Uforsigtighed ved Tiare Raagning til Tougværk.
7.		
22.	Gamm. Mynt	Hos J. Berentsen om Formiddag. Kl. 11 $\frac{1}{2}$, Kiøkkenet og Loftet af- brændte. Oprindelsen ei oplyst.
Decbr.	---	Ingen Ildbrand.
A. 1695		
Jan.	---	I disse 3 Maaneder ingen Ilds- vaade indtruffen.
Febr.	---	
Mart.	---	
April.	Biing- strædet	I Justiceraad Gyldensparres Gaard Formiddag Kl. 9, Skorsteens- Ild, hvorved endeel af Taget af- brændte; af uforsvarlig Bygnings- maade, da et kantet Hul fra Skorsteenen var indrettet til Riib- og Flekkrøgning.
26.		
Mai.	---	Ingen Ildsvaade.
Junii.	---	Paa Assistentehuset Eftermiddag Kl. 3, Skorsteensild, af saakaldet Træ-Anker i Skorsteenen isteden for Jern.

Maaned	Gaderne	Beskaffenhed og Oprindelse m. m.
A. 1695		
Julii.	---	} Udi disse 4 Maaneder ingen Ildbrand indtruffen.
August.	---	
Septbr.	---	
October.	---	
Novemb	Rattesund	Hos Brændeviinsbrænderen om Nat-
5.	det.	ten Kl. 3 a 4, Brand fra en Stolpe ved Brændeviinspanden, af uforsvarlig Muur omkring Brændeviinsværket.
Decbr.	---	Ingen Ildsvaade.
A. 1696		
Jan.	Førge-	I Mester, Skræder Ritters Huus
21.	strædet.	Kl. 4 Eftermiddag, i Kjøkkenfor-
		steen.
Febr.	Laregad.	Hos Brændeviinsbrænder Pedersen,
15.		Ilden antændte Brændeviinspanden, og derefter antændte Branden Huset, men ved Jagtsprostens Ankomst blev slukket, formedelst en søvnagtig Vige, der ei paaagtede Brændeviinsværket.
Mart.	Gaml.	Hos Henrich Styver, i Kjøkkenfor-
17.	Strand.	steen, af Skibesløshed.
April.	Osterg.	Hos Berendrup, i Kjøkkenfor-
5.		steen, Uarsagen ei opdaget.
24.	Risbm.	Hos Skrædermester D. Krag. Ild-
	gade.	debrand antændtes i Huset. Uarsagen ikke opdaget.
Mai.	---	} Ingen Ildsvaade.
Junii.	---	
Julii.	---	Hos Admiral Gedde, i en Skor-
31.		steen, uden betydelig Skade.

Maaned	Gaderne	Beskaffenhed og Oprindelse m. m.
A. 1696		
August. 26.	Christi- anshavn	Soldater Indquarteringshuset, bag Sengene opstod Brand, ved Uagtsomhed af Tobaksrøgning paa Sengen, blev dæmpet uden betydelig Skade.
Septbr. 26.	Nytorv.	I det nye Academie *) i en Camin, hvorved enbeel af Academisternes Klæder opbrændte. Fra Birkegrene Brændsel i Caminen.
October. 10.	Slot & holm.	Hos Kongens Hoffined, i Kiøkkensforstøenen, uden synderlig Skade.
Novbr.	---	Ingen Ildsvaade.
Decbr.	---	Hos Raadmand Musfeldt opkom Ildbrand i Huset, men som hastig blev dæmpet uden synderlig Skade, Oprindelsen uoplyst.
A. 1697		
Jan.		
1.	Færgestr.	Hos Kellinghusen i en Skorsteen.
2.	Knabroe strædet.	Hos Bager Undersen opkom Ild i Gaarden ved usorgsagtig Omgang.
11.	Bed Strand.	Hos Niels Børresen opkom Brand som antændte Huset, men blev hastig slukket; Oprindelsen var fra en Ildpotte, som med Glasder var forglemt i Urteboden.
23.	Bed Slottet.	I det danske Cancellie. Ilden udbrød paa dets øverste Loft; Oprindelsen var fra Skorsteenen og Branden dæmpet uden videre Skade.
Febr.	---	Ingen Ildsvaade.

Hos

*) Hvor Vaisenhuset senere blev anlagt af dets hoieste Stifter salig Kong Frederich IV.

Maaned	Gaderne	Be skaffenhed og Oprindelse m. m.
A. 1697 Mart. 27.	Biing. strædet.	Hos Baron Juel i en Stuekorsteen som antændte Høelofier; ved Uforsigtighed at bedække Skorsteenen, hvorved Ilden slog ned
April.	---	{ Ingen Ildsvaade.
Mai.	---	
Junii 12.	Slotspl.	I Amtmand Rabens Gaard, fra et Kaffelovnsrør, af Mangel paa Skorsteensfeaning.
13.	Nye Amager.	Om Aftenen Kl. 5 til 6 afbrændte næsten hele Byen, af Mangel paa Vand og Sprøiter. Oprindelsen til Brenden ei oplyst.
Julii.	---	Ingen Ildbrand.
August. 14.	Hellig geiststr.	Hos Mad. Marzholt opkom Brand i Skorsteenen ved uforsigtig Omgang med Høylespaanner.
Septbr. 11.	Ulkegad.	Hos C. Møller opkom Brand i et Skillerum imellem Bærellerne fra en revnet Skorsteen.
13.	---	Hos E. Weidemann i en Skorsteen ved uforsigtig Omgang.
October.	---	Ingen Ildsvaade.
Novbr. 1.	St. Pet. Strædet	Hos Magister Bræmmer i en Stue-Camin opkom Brand, men blev dampet ved Haandsprøiten.
Decbr. 6.	Kattes.	Hos P. Møller i en Skorsteen ved uforsigtig Omgang.
8.	Østergad	Hos Guldsmed Bloch opkom Brand hvorved en Bagstue i Gaarden afbrændte; Oprindelsen var fra et Kaffelovnsrør som var revnet.
		Ingen

Maaned	Gaderne	Beskaffenhed og Oprindelse m. m.
N. 1698		
Jan.	---	Ingen Ildbrand.
Febr.	---	
Mart. 24.	Nørreg.	Hos Justiceraad Winding opkom Brand i en Skorsteen ved Trætole i Muren.
April. 15.	Dito.	Hos Etatsraad Scholler opkom Brand men hastig dæmpet.
17.	Riøbing	Hos Assessor Bram. Ligeledes.
24.	---	I Greve Neventlovs Gaard opkom Brand fra en Camin imellem Gulvet & Bræder; Oprindelsen denne: at Caminens Fundament var Dækket med et Lag Muursteen oven paa, som var revnet.
Mai.	---	Ingen Ildbrand.
Junii. 20.	K. Nye Torv.	I Gehzimeraad Krags Gaard opkom Brand i Skorsteenen, som blev hastig dæmpet.
Julii. 24.	Dito.	I Statholder Gyldenløves Gaard opkom Brand i Skorsteenen, som tildeels blev dæmpet med Gaardens egen Sprøite.
27.	Strand strædet	I en Bagergaard fra en Skorsteen, som med en Vanddyne i Skorsteenen blev omsider dæmpet.
August.	---	Ingen Ildsvaade.
Septbr. 1.	Nørreg.	Hos Sal. Freses Enke, Brand i en Skorsteen, som ved en Slang. Sprøite blev dæmpet.
9.	Christi- anshavn.	I det Ostiudiske Compagnies Skib, Christianus Quartus.

Maaned	Gaderne	Beskaffenhed og Oprindelse m. m.
A. 1698		
18.	Christi- anshavn.	} Mindre betydelige Brande.
Octbr. 2.	Broel- strædet.	
28.	Rannik- strædet.	} Ingen Ildsvaader indtrufne.
Novbr. Decbr.	— —	
A. 1699		
Jan. 14. 26.	Risbmg. gade. Teglstr.	Hos Smedkermester Naal i en Skor- steen, som blev hastig dæmpet. Hos en Livgarder opkom Brand i Baghuset, som blev dæmpet.
Febr.	—	Ingen Ildsvaade.
Mart. 7.	Nørreg.	Opkom Ildbrand i Bindings Gaard fra Skorstenen, som blev hastig dæmpet.
April. 7.	Gaml. Strand,	Opkom Brand i Frans Jensens Kiels der som blev dæmpet.
Mai.	—	Ingen Ildsvaade.
Junii. 25.	Vesterv.	Opkom Brand hos Brændeviinsbræn- der Brodersen. Oprindelsen var fra Værket.
Julii. 4.	—	Opkom Brand i Mad. Orens Kiels der.
August.	—	Ingen Ildsvaader.
Septbr. 4.	Farveg.	Opkom Brand i Bager Jacob Ges- vertværts Gaard, som til Lykke for videre Udbredelse blev forebygget.
October. Novbr.	— —	} Ingen Ildsvaader indtrufne.

Opkom

Maaned Gaderne. Beskaffenhed og Oprindelse m. m.

Maaned	Gaderne.	Beskaffenhed og Oprindelse m. m.
A. 1699 Decbr. 3.	Det kongelige Slot.	Opkom Ildbrand i en Skorsteen ved Slotsaaeruet. Branden var heftig og Gnisterne fløi omkring ved en blæsende Storm. Brandtrommen gik o. s. v., udi hvilken Tid Ilden blev dæmpet.
A. 1700 Jan. 7.	Klosterstrædet.	Hos Skoemager Groshelm opkom Brand, hvorved endeel af Husets Loft afbrændte. Oprindelsen var fra et usforvarlig Kaffelovnerør, hvor Halm og Spaaner i Nærheden var beliggende.
16.	Christiansh.	Hos Sæbefabrik Forvalteren opkom Brand, som blev dæmpet.
Febr.	---	} Udi disse 7 Maaneder opkom ingen Ildsvaader.
Martii.	---	
April.	---	
Mai.	---	
Junii.	---	
Julii.	---	
August.	---	
Septbr. 2.	St. Gertrustræd.	Opkom Brand hos Brændeviinsbrænderen fra Koestalden, men som ved Sprøitens Ankomst blev dæmpet.
26.	Nyhavn	Opkom Brand hos Johan Friis, som blev dæmpet.
October	---	Ingen Ildsvaade.
Novbr. 14.	Christiansh.	Hos den franske Ambassadeur opkom Brand fra en Camin, som ved Afbrydning blev dæmpet.

Maaned	Gaderne	Beskaffenhed og Oprindelse m. m.
A. 1700		
Novbr.	Dybens-	Hos Skræder Mortensen opkom Brand
27.	gade.	i en Skorsteen som blev nedbrudt.
Decbr.	Storm-	Hos en Stolemester opkom Brand hvor
12.	gaden.	Gulvet for endeel afbrændte forin-
		den samme blev dæmpet fra Brands-
		væjenets Side.

Recapitulation

over

foranstaaende Ildebrande i VII Aar.

Anno.	Gaders Antal.	Ildsvaader.		Antal.
		Betydelige.	Mindre Ödelæggende.	
1694	VI	5	2	7
1695	III	2	1	3
1696	IX	2	8	10
1697	XI	4	9	13
1698	VIII	3	9	12
1699	VIII	1	7	8
1700	VII	2	5	7
Summa i VII Aar		19	41	60

Anmerk.

Anmærkning Anno 1796. Naar man overveier nysigtigheden denne authentique Extract af 7 Aars Brand-Rader i Kiøbenhavn, i Forhold til de senere indtrufne i 46 Aaringer fra 1749 til 1795. (See Recapitulation S. 93 til 98.) og bringer sig dernæst i Erindring, saavel Stadens Udvidelse ved Bygninger som Folketal, ligesom og de unægtelig mange gode Lovgivninger fra Regeringens Side om Brandvæsenet, til at afværge og forebygge Udelæggelser ved Ildsvaader, saa vil man med Sandsynlighed deraf kunde udlæde følgende Resultat og Forslage. Angaaende:

A. Udi alle store Byer burde det være en uadskilkelig Sag fra et velindrettet Ober-Brand- og Vand-Directorium, at jo udi ethvert Qvarteer af Byen var beskikket en kongelig authoriseret Visitator (eller hvad andet Navn man vilde give) hvis bestemte Pligt det maatte være som Statens hæderlig Embedsmand og Børgere, at besopagte uden Løn i 3 a 4 Aar Overholdelsen (strictissime) af Brand- og Vand-Væsenets Anordninger, samt alt hvad desangaaende til det Publique vil maatte henhøre i Analogie af den til alle Tider uimodsigelige Sætning „at det offentlige Vel er den øverste Lov.“ Monne Mandens locale Kundskab og Venkab i sit Qvarteer ikke heldigen vilde kunde rette, og derved forebygge den Mængde af Mangels-Poster, hvilke end ikke ved de aarlige Brand-Inquisitioner lader sig iværksætte? Det siger sig selv at staae til noie Ansvar om Ugnyddigheden, manglende fra sin Side; monne nogen sinde saastant vilde kunde indtræffe, naar det nærgrændsende Qvarteers Brand- og Vandvæsenes Visitator var ligeledes en Mand, der bogstavelig

lig og uden Chikaner tagtrog de Pligter, som Hans Majestæt Kongen for at fremme og frelse enhver Mand's lovlige Næringsvei og Eiendom havde værdiget den Tillid og offentlige Confidance uden Lønning? Men ikke nok, — monne ikke derved tillige ville opnaaes det Gode, at:

B. Angivelser om ulovlig Forhold i Brandvæsens Sager vilde derved falde bort. Jeg har S. 102 berørt, „at endog blotte Anmeldelser uden tagen Andeel i de bestemte Bøder (efter Brand-Anordningen af 1749 o. s. v.) udskrives især i store Byer med det ødsle og ikke ubilligen forhadte Navn Angivere, Denunciatorer o. s. v. Man kiende først nøie vor respectable Bye, forinden man forkaster Meningen som en ikke almeeensnyttig Sag*). Som enkelt Mand, der aldeles ingen Paastand nedlægger for sin Menings Rigtighed længere — end ved at overbevises om Feiltagelsen, bliver min uforgribelige Takke, „at alle de Bøder og Mulcter i Almindelighed, hvorudi Angivere skal lucrere, (contrahande Bøde og Toldsvig undtagen) burde successive ophøre, og det derimod henhøre ved Lovten til den nationale Ære og Pligt „ei at kunne overbære som Statens troe Mand og Borger bitterlige Handlinger, der aabenbar stride imod Lovgivningen og dens Henstat til det offentlige Vel.“ At Analogien af de juridiske Collegier vi til Fædrelandets Gavn og Ære have fra de Hrr. Professores Jur. Koefod Ancher — Colbiörnfen — Nørregaard — Cold — Slegel — og flere, giver

*) See Kiøbenhavn's lærde Efterretninger for 1796, No. 13, S. 205, angaa nde Priis-Opgave om Angivellers Moralitet, af Hr. K. H. Seidelin.

giver endog Forslaget Medhold, er mig aldeles
 ikke ubekendt ved her at nedskrive mine Tan-
 ker, hvilke afflattes med at anføre hvad der
 læses i Helvetius om Mennesket og dets For-
 stands Evner *). „Dersom Haab om Beløn-
 „ ning kan ene opmuntre Mennesket til Sand-
 „ heds Eftersøgning, saa giver Ligegyldighed
 „ for den en stor Ulighed tilkiende imellem
 „ Belønningerne for dens Opdagelse og Be-
 „ sværlighederne ved at opfinde den. Hvor-
 „ for bliver den, der lægger Sandhed for Da-
 „ gen saa ofte udsat for Forsølgelse? fordi
 „ Misundelse og Ondskab finde deres Fordeel
 „ ved at forfølge ham. Hvorfor tager Pu-
 „ blikum i Forstningen Partie mod Philoso-
 „ phen? fordi Publikum er vankundigt, og i
 „ Begyndelsen forført af Fanatikernes Skrig,
 „ er bleven beruset af deres Sværmerie. Men
 „ det gaaer med Publicum som Philippus
 „ af Macedonien: man kan appellere fra det
 „ bestændte Publicum til det udsøvede Pu-
 „ blicum. Et Ord af Regenten er nok til
 „ at gjøre Bildfarelsen til intet. Sandhedens
 „ Sæd derimod kan ikke udryddes; vel er den
 „ gold, hvis den Mægtige ikke gjør den frugt-
 „ bar, o. s. v.“ (See forømmelte Skrift.)

Kjøbenh. den 27. April 1796.

C. Pontoppidan.

*) See det af salig Conferentsraad Vinde af det Fran-
 ske oversat, og paa Hr. Agent Gyldendals Forlag
 1791 udkomne, 9de Afsnit af ovenmeldte Skrift,
 angaaende Lovgivningen, S. 137 og 138.

No. XLIII. — Advarsel om ildfængende Materialier
ved Placat i Bergens Bye Aar 1774 *)

Alle og enhver af Haandværkerne, især udi
hvis Værksteder befindes de meest fængende Mate-
rier, nemlig Snedkere, Bødkere, o. s. v., tilhol-
des paa det alvorligste enhver for sig.

1) At de jevnlig eller i det mindste to gange hver
Uften, nemlig naar deres Haandværksfolk ere
bortgaaet fra Værkstederne, og ellers engang
førend Sovetid paa det næste eftersee deres
Værksted om al Ild og Lys tilbørligen er ble-
ven slukket.

2) At alle de Lamper som i deres Værksteder om
Uftenen bruges, maa ingenlunde være uden
af Kobber eller Jernblik, og ikke lodede, men
derimod nættede eller naadede sammen, og det
med saa rummelige og store Plader under, at
der i Tilfælde af Vægens eller Oliens Uffald
eller Udryppelse ei nogen Antændelse kunde
være at befrygte.

3) Til Lampernes Udslukkelse i Værkstederne maae
ligesaa lidet bruges Træpinde som andet saa-
dant antændeligt, men derimod Lysesaxe eller

D 2 Jern-

*) See Side 126 til 128, angaaende nogle af de fra
Snedkerværksteder indtrufne betydelige Ildvaader
her i Kiøbenhavn; og da man maatte ønske oven-
staaende som en almindelig Regel for alle Byer noie
overholdt, vil den neppe ansees overflødig her i denne
Journal, udsat Placaten findes indført i de ber-
genske Aviser for 1774, No. 48.

Anmærk. i April 1796.

Jernpinde som til saadant Brug ved enhver af Lamperne herefter skal være fæstede eller hængende.

- 4) Skal ethvert Smeder- og Bødkerværksted have et trykt Exemplar af disse Regler for Værkstederne opslagne til daglig Erindring og Efterlevelse baade for dem selv og saavel som Svendene og Drengene med øvrige Huusfolk, og hvilket fra Brandretten skal vorde dem tilstillet.

No. XLIV. — Toug til hastig og simpel Redningsmiddel for Folk i højere Etager i Ildsvaader naar Trapperne ere brændte. See Tildragelsen iblant de flere i April 1795, S. 99. *)

- 1) Man kjober et heelt nyt og stærk Reeb, en halv Lomme tykt, ikke under 40 Alen langt, syer

*) A) See naturlig Magt, eller Naturens og Konstens lovlige og underfulde Virkninger fremsatte i adskillige økonomiske og teknologiske Konster, samlede af Andreas Svendsen, Skriftets 2den Deel S. 324 og 325.

B) Tabellen No. XXXI. Side 81 og 82 beviser, at ved de der anførte 46 Ildsvaader udi 10 Aar, have 32 Mennesker beklageligen havt den haarde Skiebne at indebrændes af Mangel paa Redningsmidler.

At man ved at være nødsaget til at springe ud af Binduerne i Ildbrands Tilfælde, ikkeielden ville befinde sig vel ved det simple Middel, at tage en ordnair Træstok i den høire Haand, og med sin Arm lade den møde de første Stød imod Steenbroen, derom vil man kunde overbevise iblant de flere Tilfælde ved Tildragelsen (See S. 99) om Nattem imellem 27 og 28 April 1795.

hver Knuder paa Enderne med omlagt Snore, saaledes at yderst er en Knude, en Tomme derfra atter en Knude paa hver, og ligeledes den tredie paa hver, en Tomme derfra.

2) I paakommende tilfælde lægges disse saaledes, at hver yderste Ende af det gaaer tet forbi den underste Knude af det andet, og folgelig de andre Knuder ere Naboer.

3) To Stykker Plattenlagerblik, tilsmedet efter Aftryk i Bøx og derefter dannet Model af disse saaledes sammenlagte Knuder, forbindes med Hængsler paa den ene Side, og har paa den anden Side Øskener, hvorgiennem en Split indstikkes.

4) Dette Jern er da det, som skal lukke Ræden, det slaaes om Enderne hvor Knuderne ere, efterat man først har paa en tilredeliggende Stok stukket en Ende ud af Binduet omkring Løsholterne eller Muren, og en anden trukket det ind af det andet Fag.

5) Man lukker Jernet om de sammenlagte Endes, og indgnides stærk med Kridt overalt for ei at faae for stærk Fart, Splittet sættes for igiennem Øskenerne.

6) Den første som nu firer sig ned holder fast med Hænder, Knæe og Fødder om den ene Længde af Lovet, hvorefter han gjør bedst at gribe oven for Sammensætningen for ikke at glide med Haanden, og Lovet ruller da rundt om Stolpen

- pen eller Muren mellem Tagene, og han behøver ikke at slide Hænderne inden i.
- 7) Han haler strax Tovet op i forrige Stilling og den følgende kommer efter.
- 8) Børn surres paa og skiares uopholdelig løs naar de ere komne ned, at ikke de øvrige skal forsinkes.
- 9) Slaaer Luen ud af Binduerne neden under, som sædvanlig er Tilfældet, maa de ligeoverfor staaende gribe det nedkastede Tov med Hager og hale det til sig, og 2 til 3 Mand holde Enden stram og fire efter, eller stikke for den kommende og efterfølgende.
- 10) Bedst var det om hver Gienboe sørgede for sin Gienboe ved en Ring i sit Fortov til Brug ved slige Leiligheder.
- 11) Tovet maatte da heller tages for langt end for kort, om det end var til 100 Alen, da det altid kan gøres stramt ved Ringen paa den ene Længde af Tovet med Knuder, og gielder for hver Høide naar det er langt nok.
- 12) Tov og Stok ligger bestandig med Kridt overtrukket i Beredskab under Sengen, at man strax kan finde det om man har sovet trygt i Ulykken og ikke bliver vækket. Tovet kan medtages.
- 13) Bedst var det, om det blev enhver Bert paalagt ved enhver stærk Ildbrand at vække alle sine Huusfolk.

14) Paa den ene Side af Louget kan gøres Hænge til at stikke Arme og et Been ind i, da man ved slige Leiligheder let kunde slippe for tidlig, naar man blot skal holde sig ved at gribe derom.

No. XLV. — Angaaende een i Leipzig nye Opfindelse af Brandstiger *).

De i Engelland opfundne nye Stiger, hvor med man ved Jidsbaade uden al Fare kan komme fra et Huses øverste Etage ned til Jorden, har foranlediget en Kunstner i Leipzig, at eftertænke denne Sag, og efter mange anstillede Forsøg selv at opfinde saadanne Stiger. Trinene ere 12 Tommer høje og 18 Tommer brede.

Til Plads at sætte Fodderne kommer Stigen til at staae 4 Tommer fra Muren. Saadan en Stige koster i stort til et Huus af 3 eller 4 Etager, ikke mere end 5 Rdlr. Den kan og gøres til et Taarns Høide, og Priserne stige efter Høiden. Adresse-Contoiret i Leipzig som har Modellen deraf tilbyder at paatage Commisssion at bestille dem

No.

*) See Kiøbenhavns Adresse-Contoirets Efterretninger for A. 1775. No. 170.

No. XLVI. — Angaaende Maaden til at mure Skorstene op paa at de ei skal röge, og i övrigt at forebygge Rög i större og mindre Huse *).

A. Skorstenene angaaende. Man fører Røge Fanget saa lige op som mueligt er, i det mindste uden Vinkler, gjør det ungefær 3 eller 4 Tommer videre for oven end for neden, og lader Skorsteensrøret gaae lige tilsammen i en Trek-Hætte over Ildstedet hvorefter Rørets Bredde skal rettes.

B. Opfindelse at afværge Rög fra Ildstederne i større og mindre Huse.

1) Ved Udgangen af Skorsteenspiiben stiller man et Bret af 7 til 8 Tommers Brede i en skiev eller oblique Stilling over Arnestedet.

2) I Brettet bores mange Huller, som maae være mindre paa den ene Side, der vender ned mod Ildstedet, end den der vender op til Luften.

No.

*) Det under A. findes vel anført i Kiøbenhavn's Adresse-Contoirs Efterretninger for Aar 1768 No. 103; men da ofte Ildsvaade kan foranlediges ved den manglede Agtpaaagivenhed med KiøkkenSkorstene, der igien har til Grund den sterke Rög der besvænder smaa og snevre Kiøkkensteder, har jeg ikke taget i Betænkning, at give det anførte Middel Plads i disse Samlinger, som Bidrag til almeennyttig Gavn.

No. XLVII. — Angaaende Brandfrie Maltkiøller i 40 Aar *).

Aar 1775 har det oekonomiske Selskab i Sachsen angivet Kiøller til at tørre Malt paa, forarbejdede af Leer, som vare i 40 Aar og ere frie for Ildbrand.

Anmærkning. Brand Anordningen for Kiøbenhavn af 9. Maii 1749 befaler i 1ste Cap. 1ste Art. „Alle Kiøller skal være af reen Muur, rund om 9 Tommer tyk og Grisen over alt 9 Tommer tyk, item saaledes at Kiøller Flaggene ere 2 Alen fra Grisen. Hvilken Muurmester som sig herimod forseer, og mindre anlægger nogen Kiøller skal derfor hver gang Bøde 20 Rdlr.“

Udi 5te Art. „I midlertid der malkes skal stedse være en Lønde Band ved Kiøllen staaende, saavel som og ved Haanden 2 eller 3 Læderspande tilligemed en færdig Haandsprøite paa $22\frac{1}{2}$ Tomme lang og $2\frac{1}{2}$ Tomme vid, under 1 Rdlr. Straf for hver gang det ikke derhos befindes.

No. XLVIII. — Et godt Middel til at tætte Jernkalkelovne med til Betyggelse imod Brandskader.

Man tager Meel, Kiilspaan og Eggehvide, gjør deraf et Kit, blander det med noget Leer, Ham

*) See Side 87 samt 121 og 125 angaaende indtrusne Odelæggelser fra Maltkiøller i og uden for Kiøbenhavn.

Hammerstiel og Drebblod, og indsmører samme i Kaffelovnsritserne, efterat det gamle Leer er først reent affkrabet. Vil man i Kasserne hvor Pladerne ere samlede, indsætte en Staaltraad, forend man indsmører bemeldte Rit, saa holder det desto bedre og fastere. En lang Erfaring har gjort dette Mid- del tilforladeligt. Men Indsmøringen maae ei skee, naar Kaffelovnen er varm; og derfor er det bedst, at foretage samme om Sommeren, at det kan ret seitorres.

No. XLIX. — Angaaende ildsparende Indretning for Kiökkener.

Aar 1796 den 2. Martii. (Fra det Østerrigste).

a) Den nye Østerrigste Andeel af Pohlen indeholder 883 Qvadratmile, 207 Stæder, af Landsbyer 4605, af Jldsteder 164,113, og Mandtal 1,106,178 Sieler.

b) En Smed i Vien har opfunden en ildsparende Koge- og Stege-Indretning for Kiökkenet, hvorved i det mindste spares de $\frac{2}{3}$ Partier af Brænde. Alting koges ved luft Jld, og et Jldsted bringer Heden formedelst Rör til alle Potter, o. s. v.

Denne nyttige Indretning har man alt længe haft paa Christiansfeld; den findes og her i Fyhn paa Herregaarden Hindsgavl (tilhørende Hr. Kammerherre Adeler) hvor saa mange gode oeconomiske

Ind-

Indretninger heldigen ere anbragte. (See Tyens
 Avertissement=Sidender No. 23. for 1796, udgives
 af Hr. Jørgensen i Odense).

No. L. — Summarisk Extract af Staden Kiøbenhavns
 Lygte og Sprøiteskats Mandtaller for Terminen fra
 Paaske til Micheli 1795.

	Quarterene.	Gaarde og Huse	Skatters Beløb.	
			Rdlr.	Skill.
I	Öfter	408	748	64
II	Strand	106	308	62
III	Snarrens	166	414	-
IV	Vester	352	708	72
V	Nörre	292	539	24
VI	Klædeboe	247	572	16
VII	Friemands	161	361	8
VIII	Kiøbmager	338	647	-
IX	Rosenborg	269	503	56
X	St. Anne Öft.	299	844	-
XI	Dito Vester	460	941	72
XII	Christiansh.	392	966	8
	Summa	3486	7555	8

Anmærk. a) Ved Udgang 1793 beløb sig de publiqve
 Lygter i Gaderne til 1436.

b) En Pot god Havfals Tran beregnes at
 brænde med en Bøge i 70 Timer.

c) En Bomuldsvæge med 5 Traade, og lang
 $\frac{1}{2}$ Al. kan og skal brænde i 200 Timer.

d)

- d) Enhver Lygte med enkelt Bæge af provisionere, koster aarlig i den Tid samme brænder, som er i alt 1626 Timer, i det mindste 3 Rdlr. 16 Skil. til $3\frac{1}{2}$ Rdlr. alt efter Tranprisernes aarlige Stigen og Falden.
- e) Aar 1746 beløb Antallet af Lygterne til 881, og hvortil aarlig blev forbrugt 150 Tønder Tran. og brændte aarlig $1\frac{1}{2}$ Time efter Solens Nedgang og sluktes 2 Timer før dens Opgang, naar det ei var Maanelys. Afstikningen derimod 2 Timer i Nye og sidste Kvarteer medens Maanens Opgang.
- f) Til en Bæge blev da beregnet 10 Traade; en Flamme kostede den Tid 21 Rk. aarlig og brændte Lygterne den Tid aarligen udi 1373 Timer.

Extractens Rigtighed bevidner

C. Pontoppidan.

No. LI. — Notice over de ifølge Kiöbenhavns Brandfessionis Domme indkomne Böder og Mulcter for Overgrædelse imod Brand-Anordningen af 9. Mai 1749. (See No. XXXIII. S. 93-98.)

Anno.	Belöbet.		Extract.
	Rdlr.	Sk.	
1750	169	-	
1751	114	-	
1752	180	-	463
1753	176	-	
1754	520	-	
1755	210	-	906

Continuation:	Anno.	Belöbet.		Extract.
		Rdlr.	Sk.	
	1756	61	-	
	1757	118	-	
	1758	66	-	245
	1759	89	-	
	1760	72	-	
	1761	73	-	234
	1762	88	-	
	1763	39	-	
	1764	82	-	209
	1765	32	-	
	1766	83	-	
	1767	105	-	220
	1768	92	-	
	1769	99	-	
	1770	133	-	324
	1771	117	-	
	1772	95	-	
	1773	88	-	300
	1774	114	-	
	1775	65	-	
	1776	162	-	341
	1777	149	-	
	1778	250	-	
	1779	157	-	556
	1780	274	-	
	1781	185	-	
	1782	287	-	746
	1783	306	-	
	1784	161	-	
	1785	107	-	574

Continuation.	Anno.	Beløbet.		Extract.
		Rdlr.	Sk.	
	1786	214	-	
	1787	223	-	
	1788	180	-	617
	1789	143	-	
	1790	232	-	
	1791	132	-	507
	1792	175	-	
	1793	213	-	
	1794	91	-	479

Recapitulation
af foranførte udi 45 Aaringer.

Fra Anno	Til Anno	Aar.	Rdlr.
1750	1759	X	1703
1760	1769	X	765
1770	1779	X	1330
1780	1789	X	2080
1790	1794	V	843

Sum. udi 45 Aaringer 6721 *)

Extractens Rigtighed bekræfter

C. Pontoppidan.

- *) Under Beløbet af ovenmeldte Bøder og Mulcter hen-
hører følgende Oplysning:
a) De idømte Bøder falde bestandig ved Dom i hele
Rdlr. fra 1 til 100 Rdlr., i Almindelighed ere
Bøderne 5, 8, 10 til 30 Rdlr., og ikkun selden
stiger Bøderne høiere, uden i Tilfælde af Krudt
gjem.

No. LII. — Instrux for N. N. som ifølge Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Forordning af 29 Febr. 1792 herved beskikkes til Brandfoged i N. N. Bye under Grevskabet Bregentveds Birke Jurisdiction *).

1ste Post.

Saa snart Brandfogden haver modtaget denne Instrux haver han strax, som og siden ved hvert Aars Paaske, i Medfølge af tvende Mænd i Districtet efter Omgang, at eftersee Beskaffenheden af de i Districtet værende Bygninger og derved paangte:

- 1) Ingen Aabning maae være paa Tag, Muur eller Væg, hvorved Ildbrand kan opkomme, eller

gjemmes i Husene, hvorved Søe-Quæsthuset tilfalder 1000 Rdlr.

At Boderne ere alvorligen strænge, og altsaa søfende for dem der overtræder Lovene om Brandvæsenet, er eet iblant de særskilte andre Midler der skal sikre Folkets Eiendomme i alle store Byer.

- b) Ovenmeldte idømte Boder under Brandvæsenet, er allene for virkelige Mangler i Brandanordningens Overholdelse ved indtrufne Ildsvaader.
- c) De mindre Boder eller Mulcter af 1 a 2 Mk. som hver af Brandfolkene skal i Mangel af præcise Nøde, erlægge, er derimod ikke beregnet under ovenstaaende Notice, ei heller de Mulcter som Huseiere skal erlægge for manglende Brændredskaber naar Inquisitionen desangaaende aarligen foretages.
- d) Videre anmærkes: at ofte bliue de idømte Boder og Mulcter deels eftergivne, deels modererede naar Bedkommende ikke kan udrede dem for enten Uformuenhed dertil, eller og yderlig fattigdom ei tilader Executions-Forretning, hvor intet er.

*) Udstrædt af Grevskabets Eier hans Excellence Hr. Geheimraad og Greve J. G. Moltke.

eller udbredes til andre i Nærheden staaende Bygninger.

2) Alle Gaule, især paa Stuehuse og hvor der er Skorsteen, være lukkede forsvarlig, helst med Bræder, hvor de ei kan muures.

3) Skorstene bør udi Lysningen være 16 til 18 Tommer i Quadrat opførte ud igiennem Husets Rygning, uden Ræoner og Huller nede eller oven Taget, samt skildt, saavidt mueligt, fra Tommer og Træværk, og i mindste 1 Alen i Høide over Taget af brændte Muursteen.

Tienligt var det og, naar en Gaard af nye opbygges til Værelser og Udhuse, at Udhufene ikke sammenbygtes med Stuehuset, hvor Skorsteen er i.

4) Ingen Gaard eller Huus maae af nye indbygges udi Naboernes eller stode sammen dermed, men mellem begge saadan Skillerum, at Folk ved Ildsvaade kan med Brandredskaber deri passere. Ei heller maae imellem Bygningens rængerne være noget Rugegierde, da udbredt Ild kan derved videre henstrække sig fra Sted til andet.

5) Under Taget ingen aaben Ildsted og derfor Loft over Kjøkken og Bryggeris, ligesom for øvrigt alle Esser, Ildsteder, Bagerovne, med Skuute og Kjøller, maae være i forsvarlig Stand, da de ellers af Brandfogden foranstattes nedrevne, i Fald samme ei inden en vis
fast.

fastsættende Tid, efter at saadant er befunden, vorder istandsat.

- 6) Smedehuse, som efterdags blive bygge, skal staae frit, adskilte for sig selv og være med Steentag forsynede. Hvor Smeder ellers ere indbyggede i Huus eller Gaard, var det tiensligt, i Fald de ei derfra bortføres, at de i det mindste burde være Teglhængte.

2den Post.

Foruden Bygningernes ommeldte Bestaaffenhed, bliver det en vigtig Forpligt, Brandfogden paaliggende, at have mueligste Omhyggelighed med at hindre skidesløs Forhold med Ild og Lys og hvad som Ilds Uobrud kan anlediges ved. I hvilken Henseende af ham ansvarlig note paafæres:

- 1) At ingen, i hvo det er, skyder eller bruger Krudt, hvortil det end være maatte, i Nærheden af nogen Straaetækket Bygning, hvorved Ild snart kan aarsages, enten det er i Gaard eller Huus eller uden for, som ellers ved Nyt-Aars Tid, Bryllup, Gilde, eller anden Sammenkomst.
- 2) Ingen at bære Ild eller Gløder fra Sted til andet under aaben Himmel, enten paa Gaden eller i Gaard, Udhuser, Lader, Stalde, eller hvor ildfængende Ting findes, i Træskoe eller aabent Kar, ei heller Lys uden i forsvarlig tillukt og hele Horn eller Glas-Lygter, og bør ingensteds saadanne Lygter sættes.
- 3) Ikke Tobak at røges i Stalde, Løe, Lade, paa Goeder-Løst, i Senge, ved Tærsken, Hak-

kelfeffiæren, Føedren, eller paa Tagerne ved Tækning, ei heller ved at bryde, flage eller hegle Hør, om endog Tobakspiben er forsynet med Hytte.

4) Angaaende Hør, Hamp og Humle-Tørring agtes:

a) Hør og Hamp maae ikke som forhen, tørres hjemme i Bagerovnen, men enten i særskildte Døne (som Districtets Beboere til deres Ufbetiening indretter) eller og i Huler paa deres egen Jord; dog alt saa langt fra Bye og Haus, at ingen Skade derved kan forarsages.

b) Humlen maae heller ikke tørres paa Kjøllen; men skal allene tørres paa et Gulv eller Loft i Trækvind, uden at komme til Jld eller Varme.

5) Skorstenene maae ei udbrændes, men ikkun renses og feies, nemlig:

a) De Skorstene der jevnlig bruges, feies engang hver Maaned, eller 6te Uges Dag.

b) Og de Skorstene som ikke bruges jevnligt, allene tvende Gange om Aaret, hver Paa:ste og hver Michelsdag; og da der paa adskillige Steder bruges den Maade, at Rakfelovnstuden opføres i lige Linie og igiennem Fjelle Loftet tet til Skorstenen, eller den ovenfor værende Kjølle med en under og derved paa:slagen Ringskierm af Jern eller Kobber, og saadan Indretning, naar Jld kommer i Tuden, er meget farlig saa tet oppe ved

ved Loftet, som da lettelig ved en gloende Tude kunde anstikkes; saa haver Brandfogden at tilsee, at slige opret staaende Kaffelovnstuder vorder afflaffede, eller at de i det mindste vorder forsynede med Tromler, hvorudi den udbrudte Ild dog noget kunde opholdes og derved snarere dæmpes.

§ Henseende til Maltekiosler iagttages:

c) At ingen Hals Kiosler maae finde Sted, men Kioslerne maae staae frit paa Loftene, at man kan komme til dem fra alle Sider, og Grisen inden i maae ei være for liden; dog at der er godt Rum op til Flagene, hvor saadan Indretning habes, og andre Kiosler i Stegerferne, med vel forvaret Gris og Loft over.

d) Den maae renses hver Gang de malter, at Grisen alle Tider er reen for Soed; og dersom der gaaer Kaffelovnsror i den, maae den renses hver 8de Dag saa længe Vintren varer.

6) For end videre at forekomme befrygtende Fare ved skidesløs Omgang med Ild og Lys, bør Brandfogden tillige med Gaard- og Huus-Eieren og Beboerne beviislig tilholde de paa Stederne værende Børn, Tyende, Tærskere, Dagleiere og Inderster, alvorligen at afbetiene sig meget varlig Ild og Lys, nemlig:

a) Ikke kline Lys paa Vægge, Borde eller Bænke.

- b) Ikke, ved at brænde Lyset, kaste Landen uforsigtig fra sig.
- c) At slukke Ild og Lys overalt om Natten, eller forvare det saaledes, at ingen Fare derved befrygtes.
- d) Altid at have fornødent Tilsyn ved Maltgjøring, Brygning, Bøgning, Løet, Slagterier, Lysesløberier og slige Forretninger, at ingen Skade derved aarsages, samt at alt saadant ikke om Natten foretages, men skeer om Dagen.
- e) Ikke at henkaste Tørveaske paa Møddingen, førend den er ganske kold, eller vel igiennemblødt med Vand, og ikke forvare Asken af Træe og Kul paa Loftet, eller i Udhusse, uden det fuldkommen er slukket og forvaret i en Kiedel, Gryde eller Leerkar, indtil det ganske er koldt.

3die Post.

Mod Ildbrand bør Brandfogden forud være beredt paa fornødne Anstalter, at nemlig:

- 1) Paa reent Vand stedse findes Forraad, og at derfor Brønde, Vandsteder og Gadekær, saavel i Byerne som i Nærheden paa Marken, bestandig holdes i Stand, og hvor Vand fattes, sørge for, at Vandsteder anlægges, samt overalt med at anlægge, rense og istandsætte offentlige Brønde, Gadekær og Vandsteder; foranstalte Arbeidet gjort af Stedets samtlige Beboere, saavel Huus- som Gaard-Mænd

Mænd og Jnderster tillige med deres Kolt, til en af ham bestemmende Dag, saaledes, at han, om nogen af dem efter hans Tilsigelse udebliver, leier paa den Udeblivendes Regning en anden til at forrette Arbeidet for ham, som desuden efter Forordningen bliver med Mulet at ansee; og i alle ommeldte Gadekvar maee graves et dybt Hul ved en af Siderne og deri sættes en firkantet Kamme, som til en Brønd, noget høiere end Vandet staaer i Overflade af Brønden, og paa Siderne med Huller, at det rene Vand kan løbe ind i denne Karm, og derfra tages Vandet til Sprøiterne, naar de skal bruges.

- 2) Og saavel med de allerede i Brandkassen assurerede Landbygninger, som og efterdags ved alle Kirker, Bønderbyer, eenlige Gaarde og Huse i Districtet, de ved Forordningen af 27 Maii 1793 anordnede Brandredskaber, ikke allene findes anskaffede, men og tilbørlig vedligeholdes, samt ikke ved Gave, Kjøb eller Salg fra Stederne afhændes.

4de Post.

Ligesom Birkedommeren engang aarlig inden Hosten, enten i egen Person, eller ved dertil befuldmægtigede, visiterer overalt i Brand-Districtet, hvorved Brandfogden ogsaa skal være tilstede, saa skal og Brandfogden i Medfølge af de i den 1ste Post ommeldte 2de Mænd, aarlig til hvert Aars Paaske, foretage nøiagtig Visitation og Undersøgelse over

Brand:

Brandvæsenet i hans District, ved at eftersee Landbygningernes Tilstand, og undersøge Beboernes brugte Forhold med Ild og Lys, samt Vandstedernes og Brandredskabernes Bestaffenhed, alt efter det, som i forestaaende 1—2—3die Post er speciel anført; og ifald udi noget af alt foranførte Forseeelse eller Mangel befindes, skal Brandfogden tilholde Bedkommende, strax at afhielpe den, og desuden til videre Foranstaltning skriftlig anmeldte det for Birkedommeren.

5te Post.

Paa de Steder, hvor Sprøiter havees, bør Brandfogden til Sprøitens Brug og Førelse ansætte visse Folk, som fra først af maae sees til Omgang med Sprøiten, indtil enhver veed, hvad han har at forrette, og hvor han skal tage fat paa. Disse Folk følger Sprøiten, hvor den skal hen, og ikke forlader den saalænge den skal bruges.

Under Sprøitningen bør der altid være en Mand tilstede ved Sprøiten, som bestandig bliver ved samme og passer noie paa, at intet ureent Vand eller Mudder kommer i den. Straalemesteren maae være en ung frisk Mand, helst Muur- eller Lømmemand, naar han er at faae i Byen. Han maae have noie Ovsigt med Mundstykket paa Slange Røret, at det ikke kommer til Skade, og kan han fornemme ringeste Stopning i Røret, som let kan see, maae han strax raabe Folkene, som ere ved Pompen, at de holde op at pompe, ellers springer Slangen, og imidlertid affruer han Mundstykket paa Røret

Røret og renser ud, hvad der er kommen for, samt det snarest mueligt er, skruer det paa igien. Tvende Gange om Aaret bør Brandfogden nøie paa-see, at Sprøiten bliver renset og skildt ad, at Eyren optages, Kobberstøvlen gøres reen indvendig, saa at Klapperne neden i samme ere villige og løse, og førend han sætter den sammen igien, smører paa Støvlen og Eyren med Bomolie, eller, i Mangel deraf, med Gaaselit. Slangen til Sprøiten skal med en Halmvisk stærk afsnides, førend den skrues paa Sprøiten, og saa bliver den smuurt med en tillavet Smorreise, bestaaende af en Kande Tran, 1 Pund Talg, en Pegl Liære, en stor Dregalde. Dette sættes paa Ilden og varmes, og røres vel sammen. Derefter lader man det staae og kiles; men førend det er ganske koldt, kommes for een Skilling grøn Sæbe deri, saa kan Slangen et Par Gange smøres dermed: Var der Leilighed, at Sprøiten kunde hænges op i et Huus fra Jorden med en Notte over, at intet Støv eller andet faldt i den, var det meget godt, da den ellers fordærver Lufferne paa Sprøiten. For at see og erfare, hvorledes en Sprøite behandles under dens Brug, saavel som naar den skal skilles ad og renses, samt hvad ethvert Stykke af Delene kaldes, ønskes, at Sognefogden, Brandfogden, Aldermanden og Straalemesteren ved enhver Leilighed i Kiøbstæderne lade sig underrette.

6te Post.

Enhver, der mærker til Ilden, paaligger det, derom strax at gjøre Ansfrig, og ikke, under Straf,
for

Fødsølge samme, saa og uden Ophold anmeldte det for Brandfogden og Oldermændene, som har enten Tromme, eller Byehornet, som derpaa strax rører Trommen og tuder i Hornet, samt klemter med Klokkerne, hvor Kirken er, besørger Bud til mig eller i mit Sted til min Forvalter og Birkedommeren, (om de ere i Nærheden) samt til nærmeste Byer om Undsætning. Imidlertid haver Brandfogden og Oldermændene ufortøvet at ile til Stedet, hvor Ilden er, samle Folk, ikke allene fra den By, hvor Ilden er, men endog fra hele Brand-Districtet, med Oxer, Hæthyde, Brandredskaber og Blands Tilførsel, for at dæmpe Ilden, hvorved han sætter enhver paa sin Post, og tilkiendegiver dem, hvad de skal forrette, ligesom han og uden Ophold dertil besørger paa en Høstvogn henbragt alle Byens Brandhager, hver forsynet med 2de Bagreer, saa og en Lækkemand's Stige og et Par tomme Kar, i Medfølge af det behøvende Mandskab og Folk med Stripper og Spande til Blands Fremførsel. Gøres det fornødent, beordrer han desuden een eller flere Vogne af Byen dertil, især maae Districtets eller Sognets Sprøite tillige med det Mandskab, der er vandt og lært til at bruge samme, i mueligste Hast hidbringes, for at giøre Tjeneste ved Ildens Dæmpning. Nævnte Districts Brandfoged, naar ingen af hans Foresatte, hvis Befalinger han har at adlyde og iærksætte, er tilstede tilfalder da Kommandoen ved Ilden til samme at slukke, endog, for at hindre dens videre Udbredelse bemyndiges, at lade ved Mandskabet, som bør

ad

adlyde ham, nedbryde de Bygninger, som ei formodes, for deres nær Beliggenheds Skyld, at kunde reddes, samt har Ret til, ei allene at holde Følgerne saalænge samlede paa deres ansatte Plads ved Ildbranden, indtil den er dæmpet, men og naar Ilden, efter at Faren er forbi, endnu kan brænde i Grunde, enten at beholde saa mange af de brugte Brandredskaber og af Mandskabet, som han til samme Ilds ganske Udslukning holder fornødent, eller at lade Mandskabet afløses af andre, som der til blive tilfagte, inden Ilden fuldkommen er slukket og Pladsen ryddet. Ved Ildens Slukning og Dæmpning maae Brandfogden i sine Foranstaltninger især bruge al fornøden Klogskab og Forsigtighed, som Omstændighederne paa ethvert Sted maatte tilraade, saa at der fornemmelig sørges for, at de Huse og Bygninger nedrives, som ere angrebne af Ilden eller ikke kunde frelles, hvorved Ilden ved Vand's Paasning bedst quæles og dæmpes i Gruset; ikke tilstøde nogen at rage op i Grunden paa de afbrændte Pladser, førend den underliggende Ild, som længe i Tag og Straae og andre brændbare Ting under Leerbægge kan stikle sig, er fuldkommen slukket, thi ellers kunde lettelig, især om det er stormende Veir, Ildflager komme frem, naar man mindst ventede det, og antænde andre omkring, ja endog langt fraliggende Huse og Bygninger, og derved affødsomme nye Ulykke.

Opfommer Ildbrand i en af de omliggende Byer, eller eenlige Gaarde, som ei ere for langt borte uden for Districtet, haver Brandfogden, saas
snart

snart det bliver ham bekiendt, at ile til Ilden med Byens Brandredskaber og Mandskab, og til Mandskabets og Redskabets Befordring beordre fornødne Vogne af Byen, og i det Tilfælde haver han med sit Mandskab at adlyde, hvad der befales paa Stedet, hvor Ilden er, af den som har øverste Commando.

7de Post.

Brandfogden i det District, hvor Ilden var, saavel som medværende øvrige Brandfogder, enhver for sit District, haver tilsidst, førend nogen maae drage bort, at mynstre og eftersee:

- 1) Mandskabet, og derefter skriftlig anmeldede Udeblevne eller Forsømmelige for Birkerdommeren, samt om ellers nogen Utilbørlighed eller Forseelse ved Ildbranden er begaaet.
- 2) Brandredskaberne, om noget deraf er bleven beskadiget, som da strax maae isandsættes, og Brandfogden ved Eftersyn forvisser sig om at være fæet.

8de Post.

Brandfogden skal være pligtig strax at møde og indfinde sig, hvor nogen Ildbrand i hans District opkommer, med mindre han derfra hindres formedelt lovlig og beviistlig Forsald af Svaghed eller Fraværelse, i hvilket Tilfælde den nærmeste Aldermand, eller Sognefoged i Districtet eller den Bye, hvor Ildbranden er opkommen (der ellers altid i Ildbrands Tilfælde indfinder sig som Brandfogdens Assistent) skal være pligtig at træde i Brandfogdens Sted, og paa hans Vegne iagttage de hannem derved ellers paaliggende Forretninger.

9de Post.

Brandfogden maae alleneſte ikke forhindre de Beboere, hvis Huſe ere i Brand, eller ſtaaе Fare for af Ilden at worde angreben, hvor det er giørligt, at bierge og redde deres Creature, Boehave og Gods; men han bør endog efter Muelighed derved komme dem til Hielp og lade det bierge med Vagt beobagte paa et fraliggende ſikkert Sted; dog maae Ildens Dæmpning ei derved ſtandſes eller forhindres.

10de Post.

I øvrigt haver Brandfogden at rette ſig efter den ham tilſendte Forordning om Brandvæſenet paa Landet af 29 Februar. 1792, hvilken han tillige med denne Inſtrux ſaa ofte han har Tid og Leilighed, giennemlæſer, for deſto noiere at vide ſine Pligter ligesom at lade ſaavel Forordningen ſom Inſtruxen ved Sogne- og Bye Stævnerne læſe og forkynde til alle og enhverſ Eſterretning, i det mindſte engang om Aaret, paa det at ſaavel Huusfædre, ſom deres Tienestetvende kan vide, at de ved indtræffende ulykkelige Ildſvaader ere forpligtede at giøre al den Tieneste til Ildens Dæmpning, ſom de formaae, og tillige at giøre det paa den Maade og i den Orden, ſom Brandfogden, eller hvem der i hans Sted har Commandoen, beſtemmer og tilkiendegiver dem, alt under Mulct for denne og alle øvrige i denne Inſtrux ommeldte Forſeelfer og giorte Forbuddes Overtrædelſer, efter Forordningen af 29 Februarii 1792 dens Beſtemmeſſe og Politie-Rettens Kiendelſe, hvorimod

Brand:

Brandfogden paa den anden Side i ethvert Tilfælde haver at handle med Overlæg og Betænkksomhed, som han for sine Foresatte kan tilsvare.

Hvilke Post r Brandfogden noie haver at efterkomme, da han ved at vise største Nøiagtighed og Paapassenhed i at efterleve forbemeldte Anordning beforder ikke allene hans Medmenneskers Vel, men ogsaa, gjør sig selv fortient og agtbærdig.

Bregentved, Datum ic.

No. LIII. — Ildskierm, forfærdiget af Blikkenslager Mester Irgens i Kiöbenhavn til nyttig Brug ved Brandvæsenet, i Særdeleshed i snevre Gader. (Ordlydende med Mester Irgens meddeelte Efterretning til Udgiveren af denne Journal).

, Den ifølge hans Excellence Hr. Seheimeraad og Kammer Præsidenten Grev Reventlovs Opgivende i August 1795 forfærdigede Ildskierm, har følgende Indretning:

- a) Ildskiermen er dobbelt, og den udvendige Væg faldet saaledes, at den udholder Hede. Den indvendige Væg er loddet, og begge saaledes sammensøiede, at den kan udholde Hede, uden at smelte.
- b) Imellem begge af denne Ildskierms Vægge befindes $1\frac{1}{2}$ Tomme med Lufthuller under, fordi at den indvendige Væg ikke skal blive varm.
- c) Maskinen er imellem begge Vægge med Jern saaledes sammensøiet, at i Tilfælde, det noget af en Muur faldt ned paa den, vilde dog ikke

ikke den i Maskinen staaende Person for at føre Straalen, derved kunde tilføies nogen Skade.

- d) Hensigten af benævnte Maskine er denne: „at om Ilden skulde i en snever Gade tage Overhaand, det da blev mere (end forhen sædvanlig) muelig for Straale Mesteren, at komme Ilden nærmere, uden at beskadiges af Heden.

Anmærk. af Udgiveren. Hvor megen Vigtighed denne Sag medfører, vil enhver der har seet store Ildbrande, lettelig indsee.

- e) Straalen skal anbringes igiennem de runde Huller paa Forsiden af Maskinen, og igiennem de lange firkantede Huller er det at Straalemesteren skal kunde beobagte, hvorhen Straalen bedst kan anbringes til Nytte for at dæmpe Branden. Disse Huller ere ligesom den hele Maskine, dobbelte, for at forebygge den indvendige Hede.

- f) De indvendige Hanker nederst ere anbragte, for derved at kunde spænde en Rem eller Sels over Skulderen paa den, der fører Straalen, for at han, eftersom Nødvendigheden udfordrer og Nytten medbringer, kan føre Maskinen frem og tilbage, da den er opstilt paa 2de løsløbende Hjul."

No. LIV. — Hvad udfordres til fuldkommen hensigtsmæssigen indrettede Brandanstalter i store Stæder? *)

Paa den bedste Besvarelse af dette Spørgsmaal, naar samme indleveres for den 11. Junii
1796

*) Pris-Opgave af Hr. Statsraad og Finances-Deputered J. N. Serens, dateret Kiøbenhavn 5. Junii 1795.

1796, udsættes en Priis af Tre Hundrede Rigsdaler dansk Courant; paa den næst bedste Set Hundrede Rigsdaler, og paa den næstfæst Halvtredshundstyve Rigsdaler. Der er skrevet meget om denne Materie, og ligeledes fortreffelige Anstalter hist og her virkelig indrettede; men foruden den Anledning, de nærværende Omstændigheder dertil give, synes det og i Almindelighed hverken unyttigt eller unødvendigt, at opfordre sagkyndige Mænd til atter at henvende deres Eftertanke paa denne Gienstand i sin hele Omkreds. Der forlanges en tydelig Forklaring over samtlige Hensigter og Formaaie af et vel indrettet Brandvæsen, med en paa Kundskab og Erfaring grundet fuldstændig Angivelse af alle de Indretninger og Midler, hvorved hine Hensigter kan opnaaes, det er: hvorvidt og ved hvilke Midler Tryghed mod Ildsbaade i store Stæder kan, bør og maae tilveiebringes? For større Tydeligheds Skyld vil man her fremsætte nogle af de Spørgsmaale, som man ved ovennævnte Opgave i Besynberlighed har havt i Sigte, uden dog derved i mindste Maade at ville sætte nogen Grændse for dem, der ville besvare det opgivne Hoved Spørgsmaal, ifald de ved Sagens Betragtning maatte ledes paa andre og flere Synspuncter, hvorfra den blev at ansee.

I. Hvilke Indretninger ere at giøre paa de Stæder, hvor der først skal bygges, i Henseende til Bygningernes, Gadernes, Brøndes og andre Vandbeholdningers Anlæg? Hvorledes betrygges Oplage og Magaziner, hvor brændbare Materier i store Quantiteter maae være samlede? Hvad Foranstaltning

lader

lader sig gløve i Henseende til de farligere Fabrikker
 og Haandteringer? Det forstaaer sig selv, at Hen-
 sigten af flere Menneskers Samling i Stæder, og
 Lethed af Handel og Vandel i det borgerlige Liv
 ikke derved maatte tabes af Sigte. 2. Man for-
 langer ingen, mindre nogen fuldstændig Beskrivelse
 af Maskiner og Redskaber, som anvendes til at
 slukke Ilden, saasom Sproiter, Brandstiger, Hager
 Spande, eller deslige, med mindre nogen havde
 egne vigtige Opfindelser i saadan Henseende at an-
 give. Derimod ønskes man meget mere et Over-
 slag over Antallet og Størrelsen af de Maskiner og
 Redskaber, som i Forhold til Stadens Størrelse,
 Bygningernes Mængde og Høide ere fornødne.
 Dernæst efter hvilke almindelige Grundsætninger
 samtlige Brandredskaber i Staden bør være bevare-
 de, for i paakommende Tilfælde snarest mueligt at
 være ved Haanden? Hvad disse Redskabers Vedli-
 geholdelse angaaer, da anseer man det som der hen-
 hører for en Sag der er uden for Spørgsmaal.
 3. Hvad hører til den hensigtsmæssigste Indretning
 af et Brandcorps, eller det Corps af Folk, som
 nærmest er bestemt til Ildens Slukning? Hvorledes
 kan dette bedst organiseres, for ved en opkommen
 Ildbrand at bruges paa hastigste og virksomste
 Maade? Efter hvilke Regler maae dette Corps i
 fornødent Fald understøttes og hjælpes af andre Bor-
 gere? 4. Efter hvilke almindelige Regler skal Brand-
 anstalterne bestyres ved Ildbrand, for saa hastig
 som mueligt at slukke Ilden og hindre dens Udbre-
 delse? Herved maae alle, endog de ufordeeltigste

Om

Omstændigheder tages i Betragtning, som f. Ex. naar der er stærk Blæst, Jlden allerede har grebet om sig, og ved Snisser af let brændende Materier ogsaa kan sætte længere bortliggende Bygninger, ikke allene de, som Vinden bærer paa, men endog paa Siden, eller bag ved, i Fare for at angribes, hvorved i Særdeleshed maas tages i Overveielse, hvad i Henseende til høie fremstaaende Bygninger og Taarne bliver at iagttage. 5. Etier hvilke almindelige Forholdsregler kan Möblers og Effecters Redning af de allerede i Brand værende eller Faren nærmest udsatte Bygninger paa den hensigtsmæssigste Maade foretages? — Besvarelsene af ovenstaaende Spørgsmaal kan skrives i det danske eller tydske Sprog, og der sendes med enhver, efter den sædvanlige Maade, en forseglet Seddel, som indeholder Forfatterens Navn, Stand og Opholdssted, og uden paa betegnet med et Motto eller paa anden Maade ligesom Afhandlingen selv. Disse Besvarelser maatte forsegledes og portofri være indsendte til Undertegnede for den 1. Junii næste Aar, da de til den Tid afgives til det her værende Kongl Videnskabers Selskab, for at prøves og bedømmes af Medlemmerne i sammes physikaliske og mathematiske Classe, hvornæst Priserne tilkiendes i Selskabets første almindelige Forsamling i November Maaned 1796.

J. N. Tetens.

Statsraad, Deputeret i Finance-Collegie
og Medlem af Videnskabernes Selskab.

Kjøbenhavn den 5. Junii 1795.

Register
 over
 Personers og Stæders Navne under foranstaaende
 Pagina.

<p> Aarhus Stift, 81, 82.
 Aalborg Stift, 81, 82.
 Aaestordens Kirke (i Kronh.
 Stift) 10.
 Abbeville (i Frankrig) 141.
 Abediet St. Hubert, 7.
 Adrianopol (Stad) 181.
 Adeler (Kammerberre) 220.
 Africa, 133.
 Aggershuus Stift, 81, 82.
 Ahrendahl Bye, 81, 82, 84,
 133.
 v. Aken (Chymicus) 45, 47,
 53.
 Aflenslund (i Sverrig) 47.
 Albonon (Matematicus) 78
 Altona Bye, 166.
 Altona Bye (i Grevskabet
 Mark) 156.
 Alicante, 162, 184.
 Algier (Staden) 165, 181.
 Amager Land, 51. </p> | <p> America, 70, 172, 183.
 Amsterdam, 169, 176, 181,
 187.
 Andersen (D. Borger) 150.
 Anker (Boefod) Prof. juris,
 211.
 Antwerpen, 191.
 Auras (Klobstad) 175.
 Autenreith (J.) Raffelovns
 Fabrikant. 147. </p> <hr/> <p> Barth (J. C.) Sproitema-
 ger, 6.
 Balle (N. E.) Biskop, 110.
 Baden, Prof. 110.
 Batavia, 173.
 Bascaren (Admiral) 152.
 Bellemanig (Sproitemager)
 66.
 Beauvais (d. N.) Malermester,
 55. </p> |
|---|---|

- Bergens Bue, 81, 165, 213.
 Bergen op Zonn, 164.
 Berlin (Staden) 27, 157.
 Bengalen, 152.
 Bezeldorf, 154.
 Beilisk Bue, 161.
 Birningsham (i Engelland)
 77.
 Biscagno (Stad) 174.
 Bistrup (Tordegods) 148.
 Biorlsen (Brygger) 201.
 Blanchard (Chemicus) 72.
 Wasfroude (Matematicus) 78.
 Boston (Staden) 70, 133.
 Bornholm (Eilandet) 37.
 Bortman (J. Raad) 129.
 Borna (Stad) 156.
 Bodinge (Landsbue) 160.
 Basel. 360.
 Brest (Staden) 14.
 Brugg an der Reith, 177.
 Bregentved (Brevskab) 225.
 Brotterup (Snedkermester)
 91.
 Bremen (Stad) 137.
 Braemer (Magister) 205.
 Braem (Assessor) 206.
 Brodersen (Brandevissbran-
 der) 207.
 Bukling (Assessor) 78, 79.
 Botcher (R.) Professor, 69.
 Bohmen, 133.
 Carlskrone Bue, 26, 27.
 Carlsen, Kiobmand, 84.
 Carsteen, Professor, 59, 61.
 Caserta, Staden, 164.
 Cadix, Staden, 169.
 Carlstad, Bue, 180.
 Canth, Bue, 180.
 Carles Lovn, Bue, 81, 165.
 Christiania Bue, 44, 74, 81,
 82, 128, 157.
 Christiansand Bue, 81, 165
 Christiansfeld. 220.
 Civitavecchia, 184.
 Corsøer Bue, 81, 82.
 Colbiørnsviig, 133.
 Corseea, 167, 173, 176,
 184.
 Constantinopel, 152, 153,
 155, 157, 158, 164, 170,
 171, 178, 179, 180, 181,
 184, 185.
 Covley (Joh.), Glarmester,
 77.
 Cornwallis, General, 157.
 Colbiørnsen (E.) Conferents-
 raad, 211.
 Cold, Politimester, 211.
 Cronborg, 61, 90.
 Crismi, Skibscapitain, 118.
 Cremster, Stad, 175.
 —————
 Dannemard, 104.

Danske Staters Konger, 90,
112, 113, 146, 149, 151,
196, 197, 198, 200, 204,
211.

Danske Staters Kronprinds,
73.

Dansig, 187, 190.

Darmouth Bye, 77.

Desaguliers, Mathematicus,
78.

Digny, Mathematicus, 7.

Dolgreen, Kleinmed, 1.

Domaschner, Directeur, 15.

Dorenburg Slot, 158.

Dormouth, i Skotland, 164.

Domingo (St.) 173.

Drabachs Bye, 84.

Dræmmens Bye, 160.

Dresden, 168.

Dreier, Kobbersmedmester,
200.

Dublin, Grevskabet, 184,
188.

Dumouriez, General, 172.

Ebeltoft Bye, 82.

Elmsborn Bye, 153, 156.

Eller, Vindhändler, 124.

Emmendorp See, 142, 143.

Engelland, 66, 76, 78, 177,
217.

Enhorne Kirke, 70.

Fasnes Kirke, 10.

Faze, Medicus, 26, 27.

Fischer (J. E.) Malermester,
78.

Finde, Stads-Kammer,
150.

Finmarken, 112, 113.

Florida, 173.

Fladstrand, 81.

Fleischer, Amtmand, 155.

Flint, Statsraad, 147.

Friderichsborg Bye, 61.

Fredensborg Slot, 64.

Friderichsberg Bye, 133,
144.

Friderichstad Bye, 177.

Friderich, Chymicus, 35, 36.

Frankfurt, 141.

Frankerig, 46, 78, 171, 172.

Fugl, Regimente-Quartier-
mester, 100.

Fuchs (Gotsfried) Brand-Di-
recteur, 201.

Fyhns Stift, 81, 82, 88.

Fohr (Eilandet) 82.

Gersdorf, Stiftamtmand,
57.

Georgi, Academicus, 12, 22.

Gedde, Admiral, 203.

Gesebee Bye, 158.

- Gibraltar, 168.
 Glückstadt, Bye, 166, 169,
 183.
 Gladsaxe, Bye, 156.
 Gøstlar, Bye, 122.
 Grand-Terra, Landskab, 183.
 Greenaae Bye, 163.
 Grams Kirke, 157.
 Griis (N.) Brand Directeur,
 57.
 Grosheim, Skomager, 208.
 Gyldebove, Statholder, 206.
 Gylde sparre, Justitsraad,
 202.
 Gylde dal, Agent, 212.
-
- Haag, Staden. 56, 187,
 189, 191.
 Hamborg, Staden 10, 56,
 101, 155, 166.
 Hadersleb Bye. 81.
 Hadersleb Amt. 81, 152.
 Hartlai, C.amicus, 3.
 Hansen (B) Kiebmænd 85.
 Harsdorf (H) Bygmester. 63
 Hauch (A.) Commandant.
 150.
 Hermenstad Bye. 70.
 Hessel-Cassel. 78.
 Hellested Bye 78.
 Herluffen (H.) Brand Inspec-
 teur. 81.
- Hee, Biskop 113.
 Herford Bye 189.
 Hee, Prof. Math, 150.
 Herzogenbult. 165.
 Hersleb, Provst. 152.
 Hirschholm Slot. 61.
 Hillerod Bye. 61.
 Hiorring Bye. 82.
 Hjalbbye, Landsbye. 88.
 Hindsgavl, Herregaard. 220.
 Hirschberg Bye. 159.
 Hispaniola, De. 177.
 Holbal, Slotsforvalter. 62.
 Holstein (J. P.) Geheimeraad.
 113.
 Hoppe, Admiral. 150.
 Horn, Politimester. 150.
 Hohe, General. 171.
 Hoff, Borgemester. 187.
 Hopke Bye. 190.
 Holsteen, Provinds. 158,
 167.
 Hunsfeldt Bye. 159.
 Hübersburg, 168.
 Hoem, Landsbye. 158.
-
- Jacobsen (A) dep. Borger.
 142.
 Jacobsen (A.) Gefreider.
 141.
 Jentofte Søe. 143.

- Junge (B.) Brandmajor. 200.
- Juel Wind, Geheimeraad. 150.
- Jegens, Blikkenslagermester. 239.
- Jerland, Provindsen. 177.
184.
- Jversen, Boghandler. 221.
- Jylland. 167.
- St. Jorgens Goe. 149.
-
- Karlebye, Landsbye. 152.
- Kempel, Mathematicus. 79.
- Kellinghusen, Stedet. 158.
- Kiøbenhavn, Staden. 44,
81, 93, 94, 95, 96, 98,
99, 131, 132, 134, 148,
149, 151, 154, 158, 159,
161, 169, 185, 213, 217,
219, 221.
- Kiøbenhavns Magistrat. 110,
112, 113, 148.
- Kiøbenhavns Ober. Brand og
Band-Commissjon. 195,
197, 198.
- Kiøbenhavns 32 Mand. 110.
- Kiøbenhavns Springvands
Compagnier. 143.
- Pompevands Compag. 146.
- Kiøbenhavns Amt. 86, 160.
- Kiøbenhavns Gader og pu-
bliqve Stæder som forhen
benevnes:
- Amalienborg. 100, 110.
 - Amager Port. 198.
 - Assistentshuset. 202.
 - Bagerens Gang. 121.
 - Bodenhofs Skibsv. 137.
 - Bremerholms Vand-Com-
pagnie. 145.
 - Brolæggerstrædet. 207.
 - Bryggerhuset (N.) 121.
 - Børsen. 145.
 - Bornehusets Spr. 197.
 - Cancelliet. 204.
 - Christiansborg Slot. 41,
195.
 - Charlottenborgs Slots
Sproite 195.
 - Christianshavns Broe-
Sproite. 197.
 - Christianshavn. 41, 107,
116, 118, 127, 134,
138, 145, 185, 199,
204, 207, 208.
 - Citadellens Sproite. 198.
 - Dronningens Tvergade.
127.
 - Dybensgade. 209.
 - Farvegaden. 145, 207.
 - Fiollstrædet. 162.
 - Fortunstrædet. 108.

- I Kiøbenhavn: Friderichsberggaden. 118.
- Frue Kirke. 196.
 - Frelserens Kirke. 196.
 - Frid. Endke Kirke. 196.
 - Førgestrædet. 203, 204.
 - Gammel Strand. 120, 203, 204.
 - Gammel Myndt. 202.
 - Garnisons Kirke. 197.
 - Gammel Holm. 130.
 - Giethuset. 117.
 - St. Hiertrubstrædet. 208.
 - Guldhuset. 106.
 - Haregaden. 169.
 - Helliggeistes Kirkes Spr. 196.
 - Holmens Kirke. 113.
 - Holmens Vagt. Sprsite 197.
 - Hovedvagtens Spr. 198.
 - Kanikestrædet. 207.
 - Kattesundet. 203.
 - Kiøbmagergaden. 124, 169, 201.
 - Klosterstrædet. 185, 208.
 - Kiøbenhavns Slot (1696) 204, 205, 208.
 - Knippelsbroe. 123.
 - Knaboestrædet. 107, 204.
 - Kongens Nye Torv. 100.
 - Kongensgade. 124, 128, 162.
- I Kiøbenhavn: Lavendelstrædet. 111.
- Laboratorii Spr. 197.
 - Lavegaden. 203.
 - Levehouffe Pall. 101.
 - Malerens Gang. 121.
 - Maltmøllens Spr. 196.
 - St. Nicolai Kirke. 196.
 - Nørregade. 129, 144, 207.
 - Nørre Port. 143, 144.
 - Nye Havns Canal. 120, 121, 208.
 - Nye boder. 145, 197.
 - Nye Torv. 204.
 - Neden Madsensgang 102.
 - Prindsensgade. 127.
 - Proviantgaarden. 151, 162, 195.
 - Prindsens Pall. Spr. 192.
 - Qvæsthuus Spr. 198.
 - Raadhuus Spr. 196.
 - Raadhuusstrædet. 122.
 - Regnegaden. 119.
 - Reformeert Kirke. 196.
 - Reventlovske Hotel. 206.
 - Rosenborg Slot. 143, 195.
 - Rosengaarden. 143.
 - Sandsfursens Gaard 126.
 - St. Nedenstrædet. 127, 133.

I Kiøbenhavn: Schakiske.
 Pass. 110.
 - Slotsholm. 204.
 - Stormgaden. 162, 209.
 - Strandstrædet. 102.
 - Stormgaden. 162, 209.
 - Stokhuus-Møllen. 134.
 - Solvgaden. 108, 147.
 - Soe-Dvæsthuset. 116.
 - Svaldbergaarden. 117,
 161.
 - Tegngaardsstrædet. 162,
 207.
 - Trefværket. 196.
 - Trinitates Kirke Sproite.
 196.
 - Tugthuset. 166.
 - Tøihusets Sproite. 197.
 - Ulkegaden. 201.
 - Vaisenhuset. 115, 196,
 204.
 - Wandkonsten. 201.
 - Vesterbroe. 125, 169,
 202.
 - Vester Port. 132, 134,
 145, 198.
 - Vestergade. 145.
 - Viingaardstrædet. 121,
 202.
 - Vimmelfastet. 124.
 - Vognmagergaden. 127.
 - Vragerbroses Spr. 198.

I Kiøbenhavn: Østergade.
 201.
 - Øster Port. 140.
 - Østerbroe. 121.
 Kionigsberg, Bye. 78.
 Kionneman, Etatsraad. 150.
 Kirkerup (H.) Arkitekt. 200.
 Knudsen, Skibscapit. 166.
 Koustrup, Brygger. 121.
 Kongsberg, Bye. 182.
 Krageroe Bye. 182.
 Krag, Oberst. 201.
 Krag, Geheimeraad. 206.
 Kuzizov Bye. 168.
 Køster, Kapitain. 158.

Laurvig Bye. 82, 85, 174.
 Langensalza (Stædet). 6.
 Langhvaldsdams Soe. 144.
 Laholm Bye. 155.
 Landgrav, Landbye. 180.
 Larsen (Morten) Bonde. 90.
 Lefter (C.) Gefroiter. 141.
 Lebet, General. 171.
 Leed, Vinhandler. 124.
 Leipzig. 156, 160, 217.
 Lehr Bye. 137.
 Teutschau Stad, 185.
 Lima. 190.
 Lissabou. 173, 183.
 Lion i Frankrig. 165.

Vinde,

- Pinde, Conferentsraad. 212.
 Lovisenborg. 179.
 Pondon. 16, 77, 137, 152,
 167, 170, 176, 177,
 180, 187, 194.
 Lublin, Bye. 175.
 p. d. Luhe Geheimeraad. 150
 Lybeck. 187, 191.
 Lyders, Hattemager. 111.
 Løksøer Bye. 163.
-
- Mariager Bye. 82.
 Magdeborā. 79, 158.
 Mandshildt i Preussen. 79.
 Mahon (Lord) Chymicus.
 3, 15.
 de Maura, Matematicus. 78.
 Mazar de la Garde, Brand
 major. 122.
 Marc, Staden. 173.
 Martinique. 176.
 Marino. 189.
 St. Maria Kirke. 157.
 Malmoe Bye. 157.
 Meklenborg Landhoff. 61,
 161.
 Menninger Bye. 70.
 Meier (A) Gefreder. 141.
 Meier (Rasmus) Grosserer.
 129.
 Merlin (Politie: Minister).
 172.
- Meier (J. E.) Sproitemager.
 200.
 Messina. 155.
 Micheli (St) Kirke. 10.
 Mirabeau. 172.
 Mosambique Bye. 159.
 Moschor, Staden. 156,
 177, 178, 179, 181,
 182, 183.
 Moss Bye i Norge. 105,
 177.
 Moltke, Geheimeraad. 225.
 Muschenbroch, Chymicus. 78.
 Müller (F. P.) Laborant. 35,
 41.
 München, Landkab. 154.
-
- Neubolten, Maskinmester. 79.
 Nexcomen, Isenkremmer.
 77.
 Neustad Bye. 155.
 Neuschassel. 160.
 Neapolis. 164, 168, 174.
 Nihe Bye. 82.
 Nicolai Kirke. 57.
 Niss, Maltgjører. 122.
 Norge. 160, 174, 177, 182,
 183.
 Nurlingen. 161.
 Nyeborg, Bye. 82.
 Nye, York i America. 70.
 Nye.

Nyestrom, Chymicus. 53.
 Næsø Kirke. 10.
 Nørregaard, Statsraad. 106,
 211.

Odense, Kiøbstad. 81, 82,
 221.

Oldenburg. 141.

Opatavia Bye. 162.

Orlog, samt off- og vaskindi-
 ske Skibe, kaldede;

- Maria. 12.
- Inspecteuren. 167.
- Christian Friderich. 166.
- Seraphim. 165.
- Het Huus inte Bøsch. 168.
- Namis. 152.
- Vembroke. 152.
- Christiansborg Slot. 154.
- Den gode Hensigt. 131.
- Ebenezer. 123.
- Prindsen. 183.
- Christianus Quartus. 206

Ostindien 132.

v. Ostens Enke 120.

Ostenhosen, Bager. 165.

Ozenstjerne, Greve. 187.

Pallas, Chymicus. 22.

Panne, Chymicus. 78.

Palermo. 120. 161.

Paris. 162, 167, 170, 171,
 172, 173, 174, 175,
 178, 187, 191.

Petersborg. 1, 11, 14, 15,
 21, 22, 75, 181, 182.

Pelt, Banke-Commissair. 129

Petersen, dep. Borger. 150.

Petersen, Brændeviinsbrøn-
 der. 203.

Persien. 190.

Peblinge Søe. 144.

Philadelphia. 70.

Pind (D.) Procurator. 112.

Pierre. 176.

Platfus (P.) 129.

Porsgrund Bye. 82, 85.

Pohlen. 162, 175, 220.

Potter, Fabrikant. 78.

Poulsen, Hofboghandler. 153

Preisler, Brand-Major. 27,
 34.

Princee Bye. 177.

Præstøe Bye. 91, 131, 159.

Randers Kiøbstad. 82.

Ramløse Bye. 90.

Ranhou, Grevkabet. 156.

Rabe, Amtmand. 205.

Ravert, Professor. 42, 54.

Ramus, Cancelleraad. 146.

Reventlov, Geheimeraad, 239

Rbo

- Rhodus, He. 178.
 Ringsled, Bne. 81, 158.
 Ribe Stift. 81, 82.
 Ribe Bne. 167, 184.
 Roskilde Lehn 148.
 Roskilde Bne. 61, 81, 82.
 Roskock. 161.
 Rom. 162.
 Rouan i Frankrig. 176.
 Rosenpalm, Admiral. 157.
 Rothe (E.) Etatsraad. 151.
 Robert, Dr. Medic. 7.
 Robespierre. 172.
 Ryde, Apotheker. 24.
 Le Rouz, Chymicus. 71.
 Rommer (D.) Professor. 142.
 Rodbne Kiobstæd. 81.
 Rørse Kirke. 10.
 Sachsen. 219.
 Salee i Barbariet. 184.
 Schweiz. 172.
 Skotland. 157.
 Schönheider, Biskop. 173.
 Schöller, Etatsraad. 206.
 Schumacher, Amtmand. 34.
 Schulz, Lieutenant. 56.
 Schlessen. 5, 159, 175,
 179.
 Schenebeck, Saltværk. 79,
 80.
 Scheen Bne. 82, 92, 179,
 183.
 Segner, Maskinmester. 79.
 Seidelin (N. H.) Doct. 211.
 Sendenhorst. 162.
 Selbne, Bne. 177.
 Sieberien. 183.
 Silberlob (J. C.) Casserer,
 145, 150.
 Siellands Stift. 61, 81, 82,
 108, 156, 158, 159.
 Sicilien. 120.
 Skive Bne 81.
 Skanderborg. 81.
 Skilflor. 82.
 Slagelse Bne. 81, 82, 180.
 Slangerup Bne. 108, 120.
 Slesvig. 167.
 Slegel, Professor. 211.
 Smith (J.) Mechanist. 69,
 200.
 Smiena. 175.
 Sonneberg i det Branden-
 borgske. 177.
 Sortedams Søe. 144.
 Sponech, Commandant. 57.
 Spanien. 176, 190.
 Strom, Dr. Theol. 104.
 Stampe (H.) dep. Borger.
 142.
 Stromstad Bne. 160.
 Stras.

Strasburg. 194.
 Stavanger Amt. 183.
 Stromsøe Bye. 82.
 Steege Bye. 81.
 Stubbekjøbing Bye. 81, 82.
 Stockholm. 26, 163, 178,
 187, 190, 192, 193.
 Stuttgaard, Landstrætning.
 70.
 Suriname. 181, 185.
 Sulau, Bye. 167.
 Svendborg, Bye. 81.
 Sverrig. 141, 155, 157,
 160, 161, 180.
 Svendsen, Hof, Slagterme-
 ster. 118.
 Svendsen (A.) Mechanicus.
 214.
 Sæbye Kiøbstad. 82.
 Søeborrehus. 142.

Saucha Bye. 160.
 Sanges Bay. 168.
 Samesst (Joh.) Fabrikant.
 178.
 Setens (J. N.) Statsraad.
 239, 242.
 Rhode, Dr. Medicin. 71.
 Rhemsfloden. 168.
 Chronhiems Stift. 81, 92.
 Chronhiems Bye. 81, 82.

Form, Politimester. 151.
 Tofseana. 7.
 Toulouse. 174.
 Træld, Stadshauptmand.
 150.
 Trællaborg Bye. 157.
 Tunis. 176, 181, 182.
 Tordskland. 78, 79.
 Tondern, Bye. 122, 166.
 Tonsberg Bye. 154.

Uttersløf Søe. 142.

Varde Kiøbstad. 82, 89,
 93, 167.
 Vandløse Bye. 144.
 Watt, Matematicus. 78.
 Westervigkloster. 185.
 Venedig. 176.
 Vesuvius. 164, 166, 168,
 174.
 Verningerode, Bye. 164.
 Vejørt, Bye. 133.
 Weisensee, Bye. 159.
 Verio. 161.
 Veale, Capitain. 168.
 Wigand, Chymicus. 4.
 Wittenberg. 156.
 Wien. 35, 54, 55, 78, 141,
 176, 185, 189, 220.

Viborg Klostred. 81, 82, 88.

Viborg Stift. 81, 82.

Vinding (V.) dep. Borger. 142.

Vinding, Justitsraad. 206.

Vilna i Pötkhauen. 163.

Volmeister, Brand-Major. 59.

Vrebroe, Bye. 46.

Vster Riisøer. 157, 182.

Vsterrig. 4, 220.

Vure Tellemarken. 183.

Vredskibing. 81.

Kort Forklaring om det, paa denne Journals
Titelblad anbragte Kobber.

Prospectet skal forestille 2de Gaders Hjørnegaarde, beliggende i Nærheden af Canalerne (Stormgaden, Friderichsholms Canal, Boldhuusgaden o. s. v.), hvor en uheldigviis opkommen Ildsvaade i Stormveir kunde tillige have antændt den anden Side af Gaden, og hvorved Brandvæsenets hele Magt, Pram. Sprøiterne iberegnet, nødvendigen da maatte sættes successtve i Execution, saaledes, at om der opkom paa samme Tid Brand i en anden Gade enten i Byen, paa Christianshavn eller i Forstæderne, der da maatte være fornødne Requistra til at møde bestimelig.

Den, S. 73, omtalte Maskine til Redningsmiddel, som Hans Kongelige Høihed Kronprindsen har behaget at lade aflevere til Politiekammeret som Model for enhver der vil benytte sig deraf, findes aftegnet fra den første Gades Hjørnegaards 2den Etage, ligesom og befindes anbragt fra samme Gaards 3die Etage det S. 214 anførte Redningsmiddel ved Toustiger.

Der Herrliche Herr, der das ganze Journal
ausgegeben hat, hat die Ehre, dass
dieses Journal, das in der
Stadt...

Der Herrliche Herr, der das ganze Journal
ausgegeben hat, hat die Ehre, dass
dieses Journal, das in der
Stadt...

Der Herrliche Herr, der das ganze Journal
ausgegeben hat, hat die Ehre, dass
dieses Journal, das in der
Stadt...

Trykfeil.

- Side 7 Linie 19 Da der den 5. Junii om Aftenen Kl. 8,
 læs: da der den 5. Junii 1768 o. s. v.
- 33 - 15 og endog, læs: om endog.
- 90 - 22 Lands Mærvarreller, læs: Lands Mær-
 varrelse
- 102 - 8 (om Drukkenstab) at ei ramme Maade
 ved Nydelssen o. s. v., læs: ikke at ram-
 me Maade o. s. v.
- 107 - 1 Frederichsberggaden, læs: Frederichs-
 borggaden.
- 147 - 6 Anterick, læs: Antenreith.
- 150 - 26 Konneman, læs: Konneman.
- 151 - 12 originalt, læs: i Original.
- 171 - 9 b) Over Præste ic., læs: Over Præste-
 Fræthed o. s. v.
- 172 - 14 Landsboerne, læs: Landbeboerne.
- 173 - 33 Overbeviisning om Rigtigheden vil man
 finde af hvad o. s. v., læs: Overbeviis-
 ning af Rigtigheden vil man da finde
 o. s. v.
- 192 - 32 Ludagaards Torv, læs: Ladugaards
 Torv.